MENELAOS LUDEMIS - STRADA ABSOLUTĂ NUMĂRUL 0

MENELAOS LUDEMIS

STRADA ABISULUI NUMĂRUL 0

MENELAOS LUDEMIS

STRADA ABISULUI NUMĂRUL 0

ROMAN

În romînește de I. Halianis

1964

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Coperta de *Ionescu Dumitru*

PROLOG

Aici drumul e retezat de mare. Canalul se învolburează şi despică uscatul în două ca o sabie mîniată. Seara, masticii sălbatici se tînguie ca nişte huhurezi pe care îi şfichiuie crivăţul. Oamenii de pe aici sînt sfrijiţi. Pîinea lor neagră şi neîndestulătoare e sărată ocnă, de sudoare şi de suflul mării. Aşa a fost mereu, din vremuri, peninsula Lavriotikì. Jigărită, cu puţine fire de iarbă firavă pe povîrnişuri. Oamenii, negăsind hrană pe pămînt, s-au vîrît sub pămînt. Astfel s-a descoperit mina din Làvrion.

Aici, se înnoptează repede. Oamenii se ascund în cocioabele lor degrabă, căci seara îi găseşte topiţi de oboseală şi deznădejde. Aici n-au ce căuta zeii. Nu-i vad pentru ei. Nu le place tusea. Ei vor psalmodii, dar aici toţi sînt ofticoşi.

Înserarea se lasă ca plumbul, ucigînd visurile. Aşadar aici se înnoptează devreme.

Partea geamănă a uscatului de peste canal e chiar mai rea. O limbă de pămînt stearpă şi stîncoasă pe care marea, în loc s-o fertilizeze, mai rău a uscat-o. Nu se găseşte pe ea nimic. N-are nici un farmec, nici o frumuseţe. De aceea nu i s-a dat nici măcar un nume. Nimic. Oamenii au căutat, au tot căutat, dar n-au găsit nimic, nici urmă de copac sau

de istorie. O sperietoare de piatră, înconjurată de apă înfuriată. Doar stîncă goală şi apă. Nici cînd n-a tras pe malu-i colţuros vreun caic[1].

Nimănui nu i-a trecut prin minte vreodată să caute adăpost pe-aici. Nu erau golfuri. Doar nişte mameloane de piatră pe care nu le atingeau nici măcar păsările. Iată, de aceea se spune că un fante de odinioară, un oarecare Păris, furînd o mîndră din Sparta acolo a dus-o, ca să nu-i afle nimeni. Şi, într-adevăr, nimeni nu i-a găsit.

Aşa a plutit insula, de-a lungul veacurilor nenumărate, ca o corabie blestemată, fără echipaj, fără ţintă. A venit odată aici — se zice — un cioban cu cîteva capre la păscut şi a înnebunit. Fireşte, lumea e, totuşi, foarte aproape, doar la un pas. Dincolo, s-ar putea auzi fremătarea vieţii. Dar marea care încinge insula urlă atît de sălbatic încît amuţeşte totul.

În această lungă scurgere de timp, insula n-a fost descoperită şi se află totuşi atît de aproape de ţărm. N-are importanţă. N-a fost descoperită. Nimeni n-a avut nevoie de ea. Pe povîrnişul dinspre răsărit erau doar cîteva tufe plăpînde, pîrjolite şi ele de suflul mării. Numai din cînd în cînd se rătăceau pe acolo albinele fugărite de vînt, dar mureau îndată, de sărătură şi de foame. Nici măcar şerpii nu puteau trăi acolo. Se uscau ca nişte foi de ceapă. Doar stîncile se înalţă ca nişte lei neîmblînziţi, care urlă zi şi noapte, izbiţi de talazuri, înnebuniţi de deznădejde, turbaţi.

Pînă astăzi, cînd începe să se depene povestea noastră, nici o făptură omenească — cu mintea zdravănă sau vătămată — nu s-a gîndit să locuiască pe această insulă. Doar odată, demult, la sfîrşitul unui război, au fost aduşi cîţiva soldaţi

[1] Luntre uşoară turcească, ţuguiată la ambele capete. Astăzi, se spune caic, în limbajul localnicilor, celui mai mic vas cu motor, care navighează şi cu ajutorul velelor cînd vîntul e prielnic.

bolnavi, ca să-şi sfîrşească zilele aici, pentru că învingătorii n-aveau nici leacuri, nici chef să-i vindece. Erau nişte trupuri muribunde, roase de captivitate şi de suferinţele războiului. Altă salvare decît moartea nu mai aveau.

Dar n-a trecut multă vreme şi tăcerea veşnică s-a aşternut din nou peste insulă. Oasele s-au rostogolit prin şănţuleţele şuvoaielor şi s-au îngropat singure. Pustietatea s-a lăsat iarăşi de la un capăt la altul al insulei, mai apăsătoare. Ulii nu zburau niciodată aproape de pămînt. Ce să prade? Numai nişte elcovani îşi ascundeau pe undeva ouăle şi apoi se luau la sfadă, ţipînd ca morăriţele, pentru că îi asurzea vuietul mării.

Deci nu se putea trăi în acest loc. Dacă s-ar fi putut, ar fi fost bun numai pentru aceia cărora li s-a scîrbit de viaţă. Se mai spune că s-ar fi pripăşit pe aici un zeu din vechime, pentru afaceri necurate. Dar locul nu era potrivit nici măcar pentru asemenea lucruri. În vremurile acelea, zeii săvîrşeau ei înşişi păcatele. Nu-i puneau pe oameni să păcătuiască, pentru ca apoi tot ei să-i învinuie că au păcătuit. Bune vremuri!... Ca să ajungi să omori pe cineva aflat undeva departe, îţi trebuia o viaţă de om. De aceea renunţai. Acum ocheşti aici şi nimereşti la celălalt capăt al lumii. Moartea a devenit uşoară. Dar de cînd moartea a devenit uşoară, viaţa a devenit mai grea.

În sfîrşit...

Lîngă această insulă — un peşte împietrit ai cărui solzi sclipesc în soare ca nişte săbii încinse — lîngă acest uscat neprimitor şi de necrezut de aspru, unde nu se refugiase nici o furnică, a acostat într-o zi o şalupă. Un ciung cu mustaţă blondă, în veston militar, a sărit din şalupă pe uscat. În urma lui au sărit şi nişte indivizi gălbejiţi, cu feţele crispate, arătînd cu degetele ici şi colo.

— E bine, domnule general?... *Good?*

— *No*, făcu el şi-şi muşcă limba. (Dacă ar fi avut dinţi ar fi mîncat-o de mult.)

— *Not yet*[1] ... continuă el morocănos, urmărind din privire şănţuleţele şuvoaielor.

De partea cealaltă, la Làvrion, oamenii disperaţi şi-au prins capul în mîini.

— Vai! A dat iar vreo molimă! O fi început să secere iar vreo blestemată de holeră!

— Mîntuieşte , Doamne, poporul tău, glăsui preotul. Îmi mai amintesc de molima dintîi! Mult milostive Doamne, îndură-te de noi!

— Dar ce caută acolo ciungul ăla, întrebă unul care nu-şi lua ochii de pe insulă. Bine, a izbucnit holera! Dar englezul ce caută acolo?

— Se pare că molima vine din Africa.

— Vezi, Africa o ţin sub călcîiul lor. De pe acolo, de la vreun fluviu trebuie să fi venit molima.

— Fluviu? spuse un al treilea. Ce fel de fluviu?

— Unul greoi şi leneş, care aduce murdării şi molipseşte cîmpia.

— Da, se mai spune şi asta. Cică beau sărăcanii din apa aceea, capătă dalac, se cuibăreşte în ei ciuma şi opreşte-o dacă mai poţi.

— Dar ia stai, mă cuscre! Se zice că Africa exportă nu numai boli, ci şi fiare sălbatice.

— Bravo ţie, gură de aur! spuse altul. Am aflat şi eu asta cînd mi-a citit dintr-o carte Dimitràkis al meu! Grozav băiat!

— Uite, vezi, asta nu mi-a dat prin gînd, spuse cel dintîi. Să ştii că aşa este. Da, da... Aşa este. Insula e taman ce trebuie pentru a fi o cuşcă. Nici tu sîrmă ghimpată, nici tu zăbrele. Bravo, asta-i! Păi, aşa zic şi eu, păcat să ţii bietele dobitoace întemniţate ani şi ani. Lasă-le slobode... Unde să fugă? Le păzeşte de jur împrejur marea. Asta-i, mă! Of, m-am liniştit. Mi s-a domolit inima. Se vede că i-au apucat asemenea gusturi pe englezii ăştia,

[1] Nu încă *(în limba engleză)*.

că acu' după război s-au hotărît să se îmblînzească cu toţii.

— Ia, stai! Ei, bravo. Asta e... bine că mi-am adus aminte!

— Ce anume?

— Chiar alaltăieri scria la gazetă! Bine că mi-am adus aminte...

— Dar ce anume, măi, cumetre?

— Au vrut, se zice, undeva, la mama dracului, departe, în Germania, să arunce în aer nişte adăposturi de beton. Le făcuseră hitleriştii, ca să-şi ascundă acolo blestematele lor de submarine! Iar acu', după ce s-a sfîrşit războiul... să nu le vadă prusacii şi să le vină poftă pentru un alt război.

— Da, da, au asemenea gusturi.

— Ei, ca să dispară adăpostul ăla pentru submarine, ce amintea de zilele negre!

— Da, da, bravo! Acu' mi-amintesc că citii şi eu. Kiel, Kiev, cam aşa îi spune.

— Kievul e în Rusia!

— Păi, atunci o fi Kielu... Nu pot chiar să jur.

— Şi atunci?

— Ei, uite, cum vă spuneam, au hotărît să pună dinamită şi să facă totul praf. Dar tocmai atunci — asta se cheamă milă! — ceva le-a oprit mîna. Doamne, Doamne, ce vrem să facem noi? Ne-am prostit? Aici sînt, peste tot, milioane de păsărele ale lui Dumnezeu, care tocmai sînt gata să ouă. Cum să aruncăm în aer toate făpturile astea ale Domnului, o dată cu adăposturile de beton?

— Şi? Şi? Şi? Mai departe?

— Li s-a muiat inima! Şi atunci, cu mic cu mare, şi-au pus căpăţînile la treabă... Şi, sufleţelule, au luat o hotărîre pe care n-ar fi luat-o nici măcar înţeleptul Solomon!

— Ce hotărîre?

— Au tras cîteva salve de tun în aer, ca să le sperie.

— Ţ... ţ... ţ... ia te iută, ce gînd!

— Şi apoi au pus fitilul la dinamită.

— Ei, na! Orice-ai zice, da' asta-i cu adevărat milă!

Tăcură toţi, ca să gîndească ce suflete mari se nasc cîteodată pe lumea asta păcătoasă. Doar unul uscăţiv şi gălbejit ca ceara de albine, care n-auzise nimic din tot ce se vorbise, ci se uita mereu spre insulă, se întoarse deodată şi zise:

— Care va să zică, aşa spui tu, hai? Tu crezi că pentru fiare sălbatice o pregătesc ăia de colo, hai?

— Dar ce? Tu crezi altceva?

— Nu ştiu...

*

Dincolo de mare, ciungul în veston militar se clătina, dar se căznea să-şi ţină echilibrul. Zbirii din juru-i — gălbejiţii aceia — tremurau ca frunza, nu cumva să le cadă stăpînul şi să se prăpădească. Pînă la urmă, stăpînul a măsurat... a tot măsurat... a despicat aerul cu mîna, a arătat înainte şi înapoi şi a sărit sprinten în şalupă. Totul era hotărît. Şalupa manevră, scoase un fum albăstrui şi îşi îndreaptă prora spre Lavrion.

O pagină neagră şi crîncenă — una din cele mai negre şi crîncene pagini pe care le-a trăit omenirea în ultimul veac — se deschidea sub soarele strălucitor al Aticei: *Makrònisos.*

CAPITOLUL I

E luna mai. Lună mîndră ca o crăiasă. Norii plutesc agale, aproape de zare. Unul s-a izbit de creasta muntelui Imittòs şi s-a topit. Ziua e înrourată şi zglobie, ca o fetişcană de nouăsprezece ani.

Iorghis deschide ochii ca un pisoi care moţăie la soare. Strînge pumnul şi vrea să-şi frece ochii, ca să şi-i limpezească, dar cineva îl dojeneşte:

— Unde îmi duci mîna, mă, omule?

— La ochi.

— Şi nu poţi să ţi-i scoţi numai cu a ta? E nevoie să tragi şi mîna mea?

Iorghis deschide ochii de-a binelea şi tresare.

— A, da... iartă-mă... Am uitat...

Abia atunci îşi dădu seama că era legat de tovarăşul său, şi asta îl trezi de tot. În faţa lor picotea, ca un cîine rău, gardianul. Numai ochiul acestuia pîndea singur, ca şi cum ar fi fost un alt gardian ce-l păzea şi pe el.

Vasul plutea trepidînd. Despica apa ca o pînză albastră. În urmă, limbile de pămînt se întindeau ca nişte braţe deznădăjduite.

Iorghis se întoarse pe burtă şi, sprijinindu-şi bărbia în pumnul strîns, privi apa bătută de elice. Atunci îşi dădu seama că barba îl înţepa ca o

perie de frecat duşumeaua. De două luni nu se bărbierise. Cum să se bărbierească? La „celula de izolare" nu le era îngăduit să aibă nici furculiţă... Elicea se învîrtea într-una, ca o rîşniţă de cafea.

— Ştii că-i interzis de lege?

Iorghis nu înţelese numaidecît. Panais repetă:

— Despre lege îţi vorbesc. Tu n-auzi?

— Ia mai lasă-mă! Ce rău ţi-a făcut omul?

— Care om, mă? Vorbesc de lege!

— Ei, şi ce... a făcut legea?

— Interzice.

— Ce interzice?

— Ehei, tu dormi şi eu îmi bat gura de pomană! Toate legile interzic să transporţi un om în lanţuri. Dar ei le calcă...

— Lasă-i să le calce. Nu sînt ale lor? Fac ce vor cu ele!

Santinela mîrîi cu răutate, apoi puse piedica la armă şi se rezemă de catarg.

Acum motorul făcea ţac, ţac, ţac, ca şi cum ai bate cuie într-o uşă dărăpănată.

Iorghis oftă.

— Ah, de-aş avea o ţigară, să-mi dezmorţesc oleacă simţurile!

— Ţigările? Gata cu ele. Numără ţăcăniturile motorului şi distrează-te.

— Ştiu cine ţi-a spus asta: Gheorghe, zis Dulău, cu care ne-am întîlnit la secţia de triere.

— A mai spus şi altele. Dar asta m-a impresionat mai mult. Şi-a petrecut — zicea — o jumătate din viaţă la răcoare, ba pentru furt, ba pentru ultraj faţă de superior.

— Bine, dar ai luat-o razna cu biografia dulăului ăstuia şi nu mi-ai spus ce te-a impresionat mai mult.

— Ai dreptate! Iartă-mă. Care va să zică... la puşcărie, spunea el, ceea ce îl roade pe om nu-s nici lanţurile, nici mucegaiul, nici întemniţarea, ci *singurătatea.*

Singurătatea, zicea, îți suge încetul cu încetul sufletul. Ți-l roade ca o pilă, pînă ce ți-l face fărîmițe-fărîmițe și ți-l înghite.

— Te rog lasă filozofia asta cinică. Mi-e scîrbă de ea.

— Bine! Uite, tac!

Tăcură amîndoi. La prova, apăru o insulă cenușie cu povîrnișuri abrupte. Cîțiva pescăruși o împodobeau ca o broderie albă. Iorghis o arătă cu bărbia.

— Uite... și insula pe care ne duc e o sperietoare ca asta. Crezi c-o să încăpem toți? Se zice că deșartă acolo zi de zi noi loturi.

— O să încăpem. Sînt unii care scapă. Declară că „s-au dezmeticit" și li se dă drumul.

— Ciudat...

Insulița cu pescăruși a rămas în urmă. Vasul lovește furios apa, cu împușcături îndărătnice. Uite încă o stîncă. Ce rea trebuie să fie marea asta, ca să oblige cerul să dea cu bolovani în ea! Iată de ce e plină de insule stîncoase. Călătorie pe apă e asta... sau tîrîre pe prund? Mai e și santinela care se zgîiește la tine... se zgîiește de parcă ți-ar fi nasul o pagină pe care n-o poate citi. Împușcăturile motorului nu-l lasă să asculte ce vorbesc cei încătușați. Să fi putut prinde măcar un firicel din discuțiile lor, restul l-ar descurca el. Dar — ticăloșii! — vorbesc o limbă păsărească, limba comuniștilor!

Vasul tighelește poala albastră a mării, iar pescărușii o înflorează. Ce disonante sînt aici cătușele...

Panais a început să vorbească de unul singur, extaziat și duios...

— Ce-ai spus? întrebă Iorghis.

— Și la capătul lumii de m-ar duce, ochișorii ei o să mă urmărească.

Iorghis își apropie gura de urechea lui și îi spuse serios:

— Ia, ascultă! O iubești într-adevăr sau așa...

— Îți bați joc de mine? Ce poți să știi tu...

— Ai dreptate! Ce pot să știu eu? Cum să știu? Dar ia spune... E elevă de liceu?

— Acuși o să-mi spui că e din clasele primare.

— Păi, de unde să știu eu?

— Ei, află că a terminat acum trei ani și urmează arta dramatică!

— Așa, da... mai merge.

— De ce? Adică, dacă nu termina liceul, te-ar fi supărat? Ei, atunci nu l-a terminat! Da' ce? O fată nu poate să iubească fără să termine liceul?

— Tu știi!

— Știu! Nu l-a terminat. Și mă iubește ca o nebună.

— Ia zi... E blondă?

— Nu. Satenă!

— Ochii?

— Roșii.

— Îți bați joc de mine?

Panais duse mîna la ochi. (Glasul îi era stins. Nu, nu-și bătea joc, de loc...)

— Mi-aduc aminte... cum îi erau ochii în clipa în care ne-am despărtit. Da. erau roșii... Nu-mi amintesc cum erau înainte. Și nici nu mă interesează. Îmi amintesc doar cum era în *clipa* aceea...

Iorghis își apropie bărbia și și-o frecă duios de capul prietenului său.

— Da... ai dreptate, Panais! spuse, de parcă din glasul lui ar fi picurat lacrimi. Ai dreptate. În asemenea clipe cei mai frumoși ochi sînt ochii roșii...

*

Santinela îi sfredelea într-una cu sulițele ochilor lui. Ciudați oameni... bombănea. Ce ciudați oameni sînt ăștia, măi Cristoase. Altădată erau ca niște cîini încăpățînați. Și-acum, uite-i, plîng! Înțelege-i, dacă poți. Dar... Ia, stai! am înțeles. Da, da. Asta-i! Îi strîng cătușele. Păi, de-o săptămînă întreagă îi țin așa legați! Nici chiar cînd se duc să-și facă nevoile, nu-i dezleg. Am găsit. Asta-i!

Dar, ia să vedem. Este într-adevăr aşa sau se întîmplă altceva?

Tîrîndu-şi arma, se apropie de Iorghis.

— Te strîng cătuşele, hai? Te doare. Nu-i aşa?

— Nu.

— Pentru că ziceam, de te doare, să ţi le mai strîng puţintel. Mă înţelegi?

— Înţeleg. Eşti mereu gata să faci „bine".

— De ce nu strigi, bă, „trăiască Grecia", ca să te dezleg? Strigă şi o să te dezleg.

— O să mă dezlegi?

— Ar trebui să fiu un ticălos din faşă, să n-o fac.

— Hei, de aia nu strig.

Uite, vezi, vezi... cum îl încurcă. Na, aşa poame ale dracului sînt, de-aia îndură tot ce îndură. Şi apoi cică să ai „milă", zice bunica ceea cu basma. Fă, tu, babo, de cine îmi vorbeşti? De mamuţii ăştia? Lasă-i să se prăpădească... Îi îndîrjesc, cică. Bardon?? Şi-i chinui ca pe Isus Christos... Văleu! Văleu! Ia vezi ce mutre de Cristoşi!

Rîse pe sub mustaţa-i strîmbă, cu un triumf ieftin, şi-şi potrivi cartuşierele.

— Vă e foame, bă? întrebă în doi peri, peste puţin.

— Nu.

— Ştiu. Adică, ştiu că vă e foame... Dar fuduleala nu vă lasă s-o mărturisiţi. „Mi-e foame", măi! E atît de greu s-o spui? Mi s-au înnodat maţele ca o fundă... Zi! Aştepţi să ţi-o zic eu? Ei, nu, puişorule.

Acum vasul intră în ape mai adînci. Pe uscat sînt grădini. Chiar dacă vîntul din spate e puternic, ceva tot aduce cu el... Ochii lui Panais s-au îndulcit...

— Ai zice că vîntul trece pe lîngă glastrele ei! şopti blînd.

— Ce-ai spus?

— Nimic...

Iorghis închise ochii înciudat. Acum, mîna liberă a lui Panais se strecură în buzunarul vestei.

Scoase o hîrtiuță... „Panais... dragostea mea... Bărbatul meu dulce... puternic... (vîntul aducea acum miresme și mai tari)... oriunde te-ar duce... oricum ți-ar spune... eu am să fiu a ta... a ta... a ta...".

— Ț... ț... ț... făcu Iorghis printre dinți.

Panais puse din nou hîrtiuța în buzunar.

— Iar te-am deranjat?

— Trei rînduri sînt... N-ai ajuns încă să le știi pe de rost?

— Le știu ca pe apă!

— Atunci de ce le mai citești?

— Altceva e să te și uiți la ele.

— Da, nu zic... Una e să te uiți tu la ele și alta e să mă uit eu la tine cum tot numeri rîndurile, precum zgîrcitul averea.

— Așa e! Ai dreptate! Asta-i averea mea! Îți dai seama ce lucru mare e asta? Să te înjure toți, să-ți zică: „Trădător! Străin de neam! Renegat", și ea să vină și să-ți spună: „Sînt a ta... a ta... a ta..." Uite, mă, asta-i dragoste. Și de s-o găsi vreunul să-mi spună că nu există-n lume dragoste, atunci acela e un mizerabil, un nenorocit, beteag la inimă! Mă înțelegi?

— Bine... Liniștește-te...

— Nu, „bine, liniștește-te!" Vreau să mă-nțelegi. Pricepi?

— Bine, te-nțeleg. Acum, liniștește-te!

Privirea santinelei se strecură între ei, ca un șarpe veninos.

— Ce vorbiți, bre? întrebă el acru.

Nimeni nu-i răspunse.

— Vreau să-mi spuneți.

Se apropie. Stătu deasupra lor cu călcîiul gata să lovească.

— Nimic..., spuse domol Panais.

— Nimic..., spuse și mai domol Iorghis. Vorbim de ale noastre.

Nu voiau să întindă ei înșiși coarda.

— „De-ale voastre"? Hm... Le știu eu „pe-ale voastre". Subversive, nu?

— Nu... răspunse Iorghis. Chestiuni familiale...

— Familiale! Ha... puişorii mei! Ia te uită! Aveţi şi voi, comuniştii, familie? Nu voi sînteţi ăia care o să distrugeţi familia? Atunci ce-mi tot îndrugaţi despre „familie"? Aşa că... spuneţi-mi ce vorbiţi. Hai, cu binişoru'... Nu vreau să aflu cu patu' puştii ce-mi trebuie. În regulă? Aşa că... cu binişoru'. Hai! Zi tu, mă, grăsunule!

Iorghis se uită calm la el, fără supărare, dar şi fără chef să-i răspundă.

— Nu vorbeam nimic... ţi-am spus. Ce mai vrei să auzi?

— Nu-mi ajunge ce-ai spus! Vreau să aflu adevărul! Şi-am să-l aflu! Pricepi ce vra să zică „am să-l aflu"?

Iorghis nu răspunde.

— ... Vra să zică..., continuă santinela... vra să zică... or să te adune cu linguriţa de dulceaţă... că am să te fac, bă, bulangiule, iacă... Aşa! Aşa! Aşa!

Un dans barbar, josnic, inuman începu pe cele două trupuri legate. Bocancii băiatului ăluia de ţăran, în uniforma stăpînirii, nu se opriră decît după ce se umplură de sînge.

Apoi jandarmul se rezemă de catarg, ca săpătorul ce se sprijină de mal, să răsufle niţel. Se linişti... Dar degetul îi rămase lipit de trăgaci...

CAPITOLUL II

Se apropia amiaza. Căpitanul ieşi din cabina lui. Arătă cu un deget mînjit de ulei departe, în zare, spre un promontoriu asupra căruia valurile se năpusteau ca nişte zăvozi furioşi. Marinarul îşi apropie urechea murdară de nasul căpitanului şi-l întreabă:

— Ce-i, căpitan Pandèlo? Nu-nţeleg! Parcă fierbe ceva, colo departe. Ce se întîmplă oare?

— Se schimbă vremea ..., zise căpitanul. N-ai mirosit? Acu' vîntul bate dintr-acolo.

— Tramontana[1]?

— Aşi! Măi, ciobane! Ce să caute tramontana prin partea asta? E crivăţul. Şi ce crivăţ! Năpraznic. Leagă bine scotele[2], fixează echea[3]. Crivăţul o să mătură tot ce-o găsi pe punte.

— Vai! ce vorbeşti, căpitan Pandèlo... crezi c-o să fie chiar aşa de rău?

— Mă, ascultă ce-ţi spun. O să treacă ca un măturoi şi ce-o găsi în cale, gata... s-a dus.

— Şi nu văd nicăieri un adăpost.

---

[1] Vînt care bate dinspre munţi.

[2] Parîmele cu ajutorul cărora se manevrează velele.

[3] Bara de lemn cu ajutorul căreia se manevrează cîrma vasului.

— Ai nimerit-o şi tu. Mă, aici uscatu' e tăiat cu cuţitu'.

Într-adevăr, totul era de-o urîţenie infernală... Totul... uscatul, marea, norii... Formau un tot plumburiu. Doar talazurile înspumate îl pensulau cu pete albe.

— Nu-l văd bine pe jandar'..., zise marinarul.

— Ei, ce?

— Nu-i a bine. De pe-acum?... Toţi jandarii îşi certaţi cu marea. N-am văzut un jandar' să nu-l apuce răul de mare. Mă rîcîie...

— Bine, te-am mai auzit! De atîtea ori mi-ai spus-o! Mereu acelaşi lucru? *Ăilalţi*... ce fac? Asta să-mi spui.

— Nimic.

— Cum „nimic"? Or fi făcînd şi ei ceva.

— Nimic, îţi spun. Ei, iată... asta va să zică comunist. Să nu-l înţelegi. Să nu bagi de seamă cînd îl doare, cînd îi este foame, ce gîndeşte. Ia spune-i: „Ascultă, măi, a venit chiar acum ordin... Scapi... Te eliberezi!" — „Bine", o să-ţi răspundă. Sau zi-i: „Ai aflat, bre? Acu' a venit ordinu': te împuşcă". — „Bine", o să-ţi spună iar. Ei, mai înţelege-l dacă poţi!

— Sînt primejdioşi? întrebă căpitanul.

— Aşa mi-a spus jandarul adineauri: „Fii cu ochii-n patru cu ăştia. Îs pericoloşi! Îs istrem de pericoloşi"! Aşa zicea. „Feriţi-vă! Căci precum ţi-am spus, îs istrem de pericoloşi", mi-a mai spus. „De ce să ne ferim? zic eu. Ce alişveriş avem noi cu de-alde ăştia?" îi zic. „Fă ce-ţi spun eu!" zise el. „Biiine! În ordine!"

De departe, veneau nişte valuri negre ca smoala. Caicul începu să se zbată ca o fiară pe care vrei s-o îneci. Marea fierbea întărîtată, în jurul scoicii care căra oameni.

Căpitanul întoarse capul şi aruncă o privire în urmă.

— Gata. A şi început!

— Tramontana?

— De ar fi fost numai asta... Ce, ai orbul găinilor? Ia uită-te colo!

Matelotul se holbă şi zise:

— Hm... Don jandar'... De-acu'! Se leagănă ca o găină beată. Bre, bre, nu mi-e dat şi mie să văd un jandar' pe care să nu-l apuce răul de mare!

— Iar începi? M-ai plictisit cu pisălogeala ta.

— Ei, nu. Da' uită-te un pic.

Într-adevăr, nu mintea. Santinela oferea de cîteva clipe un spectacol foarte caraghios. Se învîrtea în loc, de parcă ar fi băut. Îi zicea mării „scroafo!", vremii „paţachino!", soartei lui „tîrfo!", iar pînă la urmă, le amesteca pe toate: înjurături, vărsături şi lacrimi. Curînd a ajuns ca un cadavru îmbrăcat soldăţeşte. Doar că, din cînd în cînd, îşi venea în fire şi vărsa iar... sau zbiera cît îl ţinea gura după maică-sa, să vină să-l scape. Dar maică-sa nu apărea şi-atunci el se adresă celor legaţi. Le cerea lor să-l scape. Căci moartea întîrzia prea mult să vină şi nu mai putea îndura.

— Îmbrînciţi-mă, măi! le strigă. Cu voi vorbesc. Îmbrînciţi-mă să mă rostogolesc, să ajung la fund, să scap odată... Ah! Aaaah, mamă! De ce nu vii, bre? Cum de-ai surzit, bre? De ce-ai surzit, bre mamă? Îmbrînciţi-mă, voi ăştia!

Un alt val de vărsături verzui îi năvăli în gură.

Iorghis îl înghionti cu cotul pe prietenul său. Se priviră.

— Da... spuse Panais.

Cei doi s-au tîrît pînă la jandarm. L-au tras cu mîinile libere spre catarg, unde era mai zvîntat. I-au spălat gura. Apoi i-au dat să sugă dintr-o lămîie ce-o avea Iorghis în buzunar, pentru asemenea momente. I-au pus la loc sigur şi arma. Panais mai scotoci prin buzunar, unde avea scrisorica iubitei.

— Stai... îi spuse lui Iorghis. Mai am şi astea. Mi le-a dat în ultima clipă. Sînt contra răului de mare.

Luă două-trei pilule şi le îndesă în gura jandarmului. El le înghiţi fără împotrivire. Valurile se

ridicau acum pe covertă cît niște cai și trăgeau în mare ori ce găseau în calea lor.

Jandarmul se holbă:

— Mă omorîți? le spuse. Bine faceți. Sînt un nemernic.

Iorghis îi apropie iar lămîia de gură.

— Stai liniștit. Nu te mai mișca atît. Mușcă și din lămîia asta.

— Așa îmi trebuie. Așa îi trebuie unui codoș ca mine. Bine îmi faceți.

Un val îl pălmui cu putere.

— Bate-mă și tu, scroafo. Hai! Dă și tu, să vedem ce o să cîștigi... Oooh... bine mi-ai făcut!

Începu iarăși să vomite. Deodată, un val mai năpraznic îi aruncă pe tus-trei în copastie. Jandarmul se pomeni atîrnînd jumătate peste parapet. Iorghis îl înșfăcă de gleznă.

— Apucă-l și tu de cealaltă!... îi strigă lui Panais. Hai... vira!

— Oooh! începu să urle jandarmul, de se auzea pînă în Lavrion. La arme! Mă înec! Foooc!!!

L-au tras în sfîrșit și l-au adăpostit iarăși lîngă catarg. Acum era neputincios, ca o haină aruncată. La un moment dat, reuși să-și deschidă ochii. Privirile îi erau încremenite de spaima unei morți înfricoșătoare.

— Am murit? îi murmurară buzele.

— Nu, îi răspunse Iorghis. Mai rabdă puțin. În vreun sfert de ceas ajungem la uscat. Uite-l!

— O să fiu pus la zid! spuse jandarmul și se apucă de pîntece ca să nu-i iasă măruntaiele. Un lichid negru-verzui îi umplu gura.

— Asta nu-i nimic!... îi spuse Panais.

— Nimic! îl încredință și Iorghis. E fiere! Cum ai să pui piciorul pe uscat trece totul.

— Oh, mamă, mamă! oftă jandarmul, și-l privi tăcut. Apoi căzu pe burtă și începu să se jelească.

La un moment dat, așa, ca o ironie răzbunătoare, apăru o limbă de pămînt la prova. Marinarul se apropie de ei, clătinîndu-se.

— Hei! îi strigă lui Iorghis... Dichisiţi-l niţel. Iorghis n-a înţeles.

— Aranjaţi-l! repetă marinarul, că în halul ăsta îl trimit drept la carceră şi de-acolo... N-aş vrea să fiu în pielea lui. Am spus ceva? Eu n-am spus nimic... Am spus? Nu. Aţi făcut-o de oaie! Ce, parcă vouă o să vă fie mai moale? Parcă, adică, dacă află partidul că v-aţi purtat aşa cu el, o să scăpaţi mai ieftin? N-o să vă dea afară? Păi, nu? Am zis ceva? Nu. N-am zis nimic. Am zis?

— Zi! De ce să nu zici? întrebă Panais. Am făcut ceva rău?

— Ia te uită, mă, cine s-a găsit să-şi rîdă de mine... Măi domnule, ia priveşte-mă bine... Nu, uită-te bine! Ce crezi? Aduc a „american"?[1] Hai? Atunci... schimbă vorba. Măi, ce e bine pentru jandar' e rău pentru partid sau nu?

— Nu.

— Ce? Ei, să mă înghită găinile în loc de orz, dacă mă pot dumiri ce fel de creieri purtaţi voi în tigvă. Măi, voi nu luptaţi pentru egalitate? Da au ba?

— Da.

— Fain, şi jandaru', mă, împiedică egalitatea asta? Da au ba?

— Da.

— Iar voi vă căzniţi să-l scăpaţi cu zile!... Hai, mă, pişaţi-vă niţel, să vă-ncălziţi nădragii, că aţi îngheţat. Apoi se întoarse spre jandarm.

— Pst! Ascultă ici, dom' jandar! Aranjază-te niţeluş. Dichiseşte-te, c-am ajuns! Io... oricum, n-am să spun nimic... doar despre băieţii de aici un lucru am să-ţi spun: lasă-i mai domol... Asta mi-e părerea... Căci, care va să zică, or fi ei comunişti, nu zic ba, da' că ar fi „istrem de pericoloşi" şi alte baliverne ce-mi îndrugi, şterge-le cu buretele! Ai călcat strîmb. Că dacă, frăţioare dom' jandar, ar fi ei „istrem de pericoloşi" şi alte gogoşi

[1] Expresia poporului grec: „Arăt ca un american?" Adică: „Sînt naiv, nătăfleaţă?"

de-astea, mătăluță ai fi fost adineaori gustărică pentru peștișori. Înțelesu-m-ai? Io, oricum, n-am să spun nimic.

Jandarmul tăcea... tăcea ca o bocitoare istovită de prea mult plînset și acum plîngea cu tot trupul lui.

Deodată, caicul slăbi pînzele și luă vîntul din prova. Îndărătul unor stînci pleșuve apăru un liman rotund, cu ape liniștite.

— Gata! strigă căpitanul. Aruncă parîma!

Pe uscat era adunată o puzderie de oameni. Clocotea ca un cazan. Cei mai mulți erau în vestoane militare. Era ca o turmă înnebunită de foame. Caicul acostă la o faleză de piatră. Un glas se ridică. Apoi niște ciomege se agitară asemenea unor pliscuri de păsări răpitoare.

— Pă ei, Gudas. Înfige-te primul! se ridică un strigăt sălbatec.

Un bărbat zdravăn, cu sprîncene stufoase, veni aproape de podeț.

— Ni i-ai adus vii, mă? întrebă pe jandarm. Să-mi trăiești, voinicule! Ne-au amorțit mîinile... Cum o duceți, băieți?

Jandarmul se uită la el cu un cap de mort.

— Nu mă amestec... bîlbîi el și se ghemui lîngă catarg.

— Hm! Sigur! Tu ți-ai potolit furia. Nu-i întrebi și pe vlăjganii mei care au amorțit? Hai, dă-i afară. Nu pentru mine. Eu aș vrea să-i scap pe băieți... Dar sînt sigur că n-am să izbutesc. Am zis, hai, scoate-i afară, că au să mă jupoaie de viu.

— Vino de ți-i ia. Mie mi s-au rupt curelele de atîta vărsat. Nu mă mai amestec...

— Ah, ai noroc, mă, că lipsește ștabul, altfel ne răfuiam noi...

— Fă cum te taie capu', am mai spus odată că nu mă amestec... Nu vreau să am nici o *imixtiune*...

* * *

Căpitanul şi marinarul se retraseră spre pupa vasului şi se aşezară pe vine. Nu scoteau o vorbă. Ştiau ce va urma peste puţin. Scoaseră ţigările. Căpitanul aprinse chibritul. Marinarul văzu că îi tremură mîna. Se priviră. Ţigările se sfărîmară între degete.

— La început îmi spuneam ... începu marinarul. Urmă o pauză.

— Ce-ţi spuneai?

— ... La început îmi spuneam ... că o să mă obişnuiesc. Dar, m-am înşelat. Nu-i uşor să te obişnuieşti să vezi asemenea crimă. Gata!

— Şi totuşi pentru ei a ajuns să fie un joc de table, de cărţi ...

— S-au obişnuit ...

— Au ajuns pătimaşi ca nişte opiomani. Maniaci ai crimei. Da!

— Sst ...

Cel cu sprîncenele stufoase, care răspundea la numele de Gudas sări în caic ... Peste puţin ceilalţi fură împinşi afară. Gudas găsise prilejul să facă pe „deşteptul".

— Uitaţi-vă cum merg bulangiii ăştia ... Doi cîte doi, încîrligaţi ca cîinii.

Afară, izbucniră urlete.

— Încet! Ordonat! ... porunci Gudas. Dar eu vă zic că-i mai bine să-i luaţi cu binişoru', cu vorbe dulci!

— Hai, măi, Gudas ... Zi odată! Nu mai răbdăm!

— Dă semnalu'! Nu mai putem!

Zbirul ridică glasul sever, adresîndu-se ciomăgaşilor:

— Am zis cu *binişoru'* ...

Ăsta era semnalul ...

— Jos cu vînduţii! ... Jos cu străinii de neam! ... Jos cu trădătorii! ... strigă unul. J o o o o o o o s !!!... se auzi din guri întunecoase, sinistre şi se năpustiră toţi ca lupii turbaţi, ridicaţi în două picioare.

. . . . . .

. . . . . .

Cum de-au supravieţuit cei doi oameni, este un capriciu al sufletului, care uneori se teme groaznic de moarte şi se vîră în ultimele zdrenţe ale cărnii, ca pasărea ce-şi caută refugiu.

Adunaţi în două pături, i-au azvîrlit într-un cort lunguieţ şi peste ei au turnat apă de mare ca să le sporească durerea.

... Peste puţin, caicul îşi dezlegă parîmele şi plecă. Marea se liniştise deodată, fără noimă. Jandarmul, ghemuit lîngă catarg, îşi vîrîse capul în gulerul mantalei şi tăcea. Marinarului i se făcu milă de el. Îşi luă pachetul de tutun şi se apropie.

— Răsuceşte o ţigară... îi spuse, cu o voce ştearsă.

I-o puse între degete. Dar peste puţin ţigara lunecă şi-i căzu din mînă.

— Ce-i cu tine? întrebă marinarul.

— Spune-mi... îngăimă jandarmul, de parcă n-ar fi auzit nimic. Ştiai toate astea dinainte?

— Da.

— Şi de ce nu mi-ai spus nimic?

— Şi dacă îţi spuneam, ce-ai fi făcut? Puteai să le dai drumu'?

— Nu. Dar îi omoram şi-i scăpam. Asta nu se poate îndura!

— Hm... Asta? Asta încă nu-i nimic. Să vezi mai încolo.

— E şi mai rău? Şi... ia, spune... Adică nu se termină niciodată?

— Se termină, cînd dau ortul popii. Şi, dacă pînă la urmă tot nu mor, atunci îi fac măgari şi catîri şi cară pietre.

— Şi ce clădesc cu ele? Că n-am văzut nimic!

— Nu clădesc nimic! Ei, uite, aici e răul... Că nu se clădeşte nimic. Dacă s-ar clădi ceva, s-ar termina cîndva şi s-ar linişti şi ei.

— Şi-atunci de ce să care piatra?

— Aşa, ca să fie cărată. Adică, muncă fără rost. Să se afle-n treabă. Scot piatră din munte şi-o duc la plimbare... de la munte la mare şi de la mare la munte... şi apoi, iar la mare, şi iar la

munte... Munte şi mare, mare şi munte, de cînd îşi arată soarele nasul, pînă cînd se scufundă-n apă. Ai priceput?

Jandarmul se uită năucit.

— Şi... de ce?

— De unde să ştiu eu?

— Şi... ei ce fac... Îndură? Nu... se frîng?

— Mai sînt unii care se frîng. Semnează că îşi despart străchinile de ceilalţi şi că „Max" i-a înşelat.

— Cine-i ăsta?

— Învăţătorul lor.

— E englez?

— Nu! Rus. Toate astea sînt ruseşti. Care va să zică, ei iscălesc că abia acuşi şi-au dat seama că „Max" i-a-nşelat şi, semnînd declaraţia de pocăinţă, se întorc acasă. Ceilalţi se ţin tare, ca nişte catîri, pînă la ziua-de-apoi, cum se zice!

Jandarmul îşi scoase chipiul şi îl învîrti pe deget.

— Ai o ţigară?... Aş vrea să ştiu... Ce găsesc ei bun în trădare de-o iubesc atîta?

— Eu... şi marinarul înghiţi în sec... Aşa cum spuneai şi tu adineaori — nu mă amestec.

— Oricum, de trădători îs trădători... Asta, ca să fim înţeleşi, e limpede... Aşa-i?... Gata! Nu?...

— Ţi-am mai spus: nu mă amestec. Nu vreau să am nici o *imixtiune*.

— ...Căci dacă nu-i aşa, atunci ce rabat mai facem şi noi... Aşa... degeaba îi ciomăgim?

— Astea descurcă-le singur... de unde să ştiu, sărmanul de mine... Eu îs mai tămîie decît bocancii!

— Parcă eu sînt mai breaz? Pînă şi răvaşele gagicii îl puneam pe altu' să mi le scrie!

— Ce e croitoreasă?

— Nu. Lenjereasă. Da'... îs nevoit — mă înţelegi — s-o rup cu ea. Înţelegi...

— Şi de ce?

Jandarmul oftă de durere.

— Are un frate... dintr-*ăştia*.

— Dintre... trădători?

Jandarmul tăcu o vreme.

— ... Adică — continuă — ca să spunem lucrurilor pe şleau... nu eu am rupt cu ea... ea, a rupt-o cu mine... Înţelegi? Înţelegi? Căci după ce am pus uniforma... am rupt-o... înţelegi? Adică, ca să fiu sincer... ea a rupt-o cu mine... Înţelegi? Nu-i nimic.

— Ţi s-a stins ţigara, spuse marinarul şi se apropie să i-o aprindă.

Jandarmul îşi lovi genunchiul cu pumnul.

— Dar un *bărbat* nu înghite uşor asemenea lucruri. Înţelegi?

— Ce? Ai pălmuit-o?

Jandarmul întîrzie cu răspunsul. Ura lui, gata să izbucnească, se schimbă deodată în ruşine.

— Am arestat-o! spuse în sfîrşit, cu un glas abia auzit. Acu' e deportată...

Marinarul încearcă să-l consoleze:

— Poftim foc... Hm, dacă era trădătoare, bine-ai făcut că ai arestat-o. Trebuie să se cureţe ţara. Atîta ştiu şi eu!

Celălalt îl privea în ochi.

— Nu zic bine? continuă marinarul.

Din nou jandarmul nu răspunse. Marinarul trase fumul adînc în piept şi reluă:

— ... Fiindcă... ca s-o arestezi tu. „omul legii", precum se spune, pesemne că fetişcana o cam scrîntise... Nu? Pentru că, aşa fără motiv, nu se duce „omul legii", cum se spune, să aresteze o fată nevinovată, ce se îndeletniceşte cu lenjeria şi s-o trimită în surghiun... Nu? Totul e limpede. Mititica aia avea trădarea în sînge... Nu?... Hai, mă, vorbeşte. Iar ţi s-a stins ţigara...

Jandarmul se aplecă spre chibrit... dar atît de mult încît îi căzu chipiul.

Ochii miraţi ai marinarului văzură că, cu tot gerul, fruntea jandarmului era acoperită de broboane mărunte de sudoare...

CAPITOLUL III

Cum de-au mai trăit cele două ființe? Cum? Dacă toate întrebările ar avea răspuns, atunci viața ar rămîne fără de întrebări. Și atunci ce valoare ar mai avea? Uite... Au trăit, fiindcă în ei nu s-au rupt toate fibrele. Pentru că, gîngania asta ciudată ce se obișnuiește a i se spune *suflet*, e atît de exersată în a evita loviturile, încît sărind din bucățică în bucățică găsește refugiu pînă în cele din urmă, se agață de ultima bucățică neatinsă și scapă.

Cei doi prieteni au descoperit că trăiesc cînd durerea a întrecut capacitatea de percepere a simțurilor. Cînd cele cinci simțuri s-au contopit într-unul singur.

În istoria supliciilor „trăiesc" înseamnă „mă doare". Iar „mă doare prea mult" înseamnă „nu mai pot trăi". E știut că drumul ce duce la moarte, trece prin durere.

Aici era însă doar durere, fără moarte. Pentru prima dată, cei doi oameni au descoperit că în viață există ceva mai greu de îndurat decît moartea... Durerea de nesuportat, care nu te duce la moarte.

Dar să filozofezi despre durere, într-o viață nemiloasă, e ca și cum ai vrea să aprinzi focul din cenușă rece.

Într-o zi, cei doi prieteni, tîrîndu-se de-a buşilea pînă la deschizătura cortului, au descoperit lumea pentru a doua oară. Un soare nou se revărsă peste capetele lor chinuite și îi salută ca un prieten sosit dintr-o lume necunoscută. „Vreau să trăiesc!" au spus vinișoarele jucăușe din jurul ochilor. Dar o vinișoară vie pe un trup zdrobit, e ca o muscă pe un cadavru.

Panais își frecă obrazul de pînza cortului, ca un copilaș bolnav, de sînul mamei. Aruncă apoi o căutătură caldă spre prietenul său, voind să-i întîlnească privirea.

— Nu cumva... ai văzut... îl întrebă sfios.

— Ce?

— Nimic...

— Nu. Nu l-am văzut.

— Dacă nu știi *ce*... de ce spui *„nu l-am văzut"*?

— Știu... Nu l-am văzut!

— Dar ce?

— Ce mi-ai cerut.

— Tu ce credeai că ți-am cerut?

Iorghis nu mai răspunse. Îl privi doar cu compătimire.

— Acum cred... spuse. Acum cred că ai să trăiești. Că ai scăpat de moarte. Cît timp nu mi-l cereai, tremuram de frică. Gata, îmi ziceam, îl pierd. Azi răsuflu ușurat. Ia-l. Uite, aci în buzunarul vestei îl am... L-am cules de pe jos cu multe riscuri atunci cînd ne bumbăceau. În sfîrșit. Ia-l.

Panais luă bilețelul, tare chinuit, și îl mirosi. Îl ținu apoi cu amîndouă mîinile în fața ochilor și, deodată, ochii i se umplură de admirație. Limba lui începu singură o discuție ciudată.

— Ț... ț... ț... făcu blînd și dus pe gînduri.

— Iar începi? îi spuse Iorghis.

— Ia, te uită, lume... Te înjură, te ciopîrţesc, trec cu fierăstrăul prin tine... şi ea... spune: *„sînt a ta... sînt a ta... sînt a ta...!"*

— Uuuuf... acelaşi cîntec iarăşi.

Panais nu se supără. Atinse doar, ca o mîngîiere, hîrtiuţa de bărbie şi închise ochii. Hîrtiuţa fîşîi ca fluturele atingîndu-se de iarbă... Apoi cu ochii mereu închişi, Panais rîse. Un rîs de copil bolnav, scos pentru prima oară la soare.

Pe urmă, se apropie şi mai mult de deschizătura cortului şi privi marea. În faţă, orăşelul Làvrion, urît la vedere, se însorea. Oamenii forfoteau ca nişte furnici sumbre. Pînă azi n-au cunoscut decît un singur iad. Cel pe care se duceau să-l întîlnească zilnic, în galeriile întunecoase ale minei. Iar acum, ce-i asta? Cum s-a întîmplat? Tocmai omul care se îngrozea de iad, a creat cu propriile lui mîini, un alt iad infinit mai groaznic, iadul de pe Makronisos. Şi unde? Pe lumea asta, sub privirea soarelui. Chiar omul... maşina asta ciudată — în stare de la o clipă la alta să înalţe un vis pînă-n slava cerului şi tot deodată să umple o groapă cu sînge cald, nevinovat.

Coşurile de fabrică fumegau necontenit, răbdătoare şi nebănuitoare. Un fum leneş se înălţa ca fumul jalnic de tămîie. Ceva se surpa încet, acolo în zare. Dealurile scobite îşi cereau înapoi pămîntul furat secole de-a rîndul.

— Panais! bagă-ţi capul înăuntru. Ei se distrează ţintind capetele noastre cu pietre.

— ...

— N-auzi?

— Ia, spune-mi, ce crezi, o fi venit vreodată pînă colo, vizavi?

— Cine?

Panais se supără.

— Nimeni. Nu te mai întreb nimic!

— Nu mă mai întreba! Pe mine nu mă interesează acum decît un singur lucru: să-ţi tragi capul înăuntru!

Panais își trase în cele din urmă capul.

— Poftim! Ce treabă ai cu capul meu?

Iorghis îl privi lung.

— Ești frumos, măi! Acum îmi dau seama, pentru a doua oară. După cîte ai pățit, ai rămas totuși frumos... Pot spune... și mai frumos!

Panais îl privi ca un viței.

— Mama îmi zicea... „ied"!

— Din dragoste.

— Și ea...

— Hai, spune... spune...

— Ea îmi zicea... Rîse.

— Oricum ți-ar fi spus tot din dragoste a făcut-o... Mai trăiește mama ta?

— Dacă ar fi să afle toate astea, aș prefera să nu mai trăiască!

— Cum să le afle?

— Au ei grijă. Pot să-i trimită niște scrisori pline de grosolănii și mojicii. „'Coană... cîndva aveai mi se pare un fiu... nu?... Ei, poftim de-l vezi... Și dacă-l recunoști, să mă c... pe mine. Cu multă stimă. Gudas."

*

Din prăpastia pe care o albeau pescărușii se ridică un strigăt, răzleț, neașteptat și se stinse numaidecît... ca și cum ar fi fost înjunghiat cineva. Ciuliră amîndoi urechile și le lipiră de pînza cortului. Nimic. Strigătul nu se mai auzi. Panais se întoarse spre prietenul său.

— E un om al mării, se spune, pe care îl torturează de mult. Trei schimburi de gealați s-au lăsat păgubași. Acum l-a preluat Gudas în persoană. A jurat pe „onoarea" și pe „galoanele" lui — se zice — să-l frîngă pînă într-o lună. În fiecare zi scornește alte planuri de torturi. Dar toate dau greș. Marinarul nu capitulează. Gudas îi zice „căpitan". Nimeni nu l-a văzut. E la o palmă de noi și luptă singur, necunoscut, dar dîrz.

Strigătul încercă încă o dată să se înalţe de după stînci, dar se prefăcu într-un urlet răguşit, înfricoşător şi se stinse.

Scoaseră amîndoi capul afară din cort. Păreau doi iezi nou-născuţi ce-şi arată botul din traista ciobanului. Un bolovan căzu greu pe cortul lor şi răbufni ca o lovitură de tobă.

— Băgaţi-vă înăuntru tărtăcuţele, bă! urlă cineva de pe creastă.

Se retraseră repede înăuntru.

— Mă aşteptam... spuse Iorghis. Ţi-am spus eu.

Se tîrîră pînă-n fundul cortului şi se culcară pe ţolul primit în ultima clipă, la rugăminţile mamei lui Iorghis.

Peste insulă s-a aşternut iar liniştea. *Liniştea* din Makronisos... E o tăcere cumplită, ceva nebănuit de rece şi sumbru, ca pustiul tenebros al iadului. Ca tăcerea veşnică a fundurilor de mare, unde, după încetarea cutremurelor şi a prăbuşirilor, s-au aşternut, ca un giulgiu, apele mute şi neclintite ale oceanelor.

În fiecare asfinţit doar, plînge o goarnă. Atunci oamenii cad acolo unde au apucat. Unii cu piatra încă pe umăr. Nu mai au putere nici măcar să ajungă pînă la corturile lor, care îi privesc pline de nedumerire, ca nişte sicrie părăsite de cadavre.

Se străduiesc în ungherul lor să-şi încălzească oleacă şi glasul, căci şi el le îngheţase. Dar oriunde s-ar adăposti, vîntul i-ar descoperi ca un cîine furios, ca să-i muşte. Vîntul de aci nu-i vînt. Rafalele sînt tăişuri de săbii ascuţite, ce te sfîrtecă adînc, sărate de aburii mării, ca să usture şi mai tare. Vîntul îi ridică uneori pe oameni cu corturi cu tot, îi împinge pînă la mare sau îi trage pînă-n prăpăstii şi-i omoară. Insula aceasta a călăilor ai zice că se întrece cu înşişi călăii ce-o stăpînesc. Insula şi călăii se întrec cine va ucide cu mai multă cruzime. Ai spune că insula aceasta are instincte şi chiar din cele mai funeste. Poate de aceea marea în juru-i clocoteşte atît de mîniată. Şi poate de-aceea n-a trăit aci nici o

pasăre. Le goneşte crivăţul aruncînd cu pietre şi le omoară. *Pietre*... Aci — vîntul, oamenii şi călăii — toţi au de-a face cu pietrele. Unii să le care, alţii să le desprindă din stîncă ca să te omoare cu ele. Pînă şi hainele căpătaseră culoarea pietrei. Compoziţia tabloului e foarte simplă: gri, mov şi alb de mort. Un pictor n-ar mai avea nimic de adăugat. Ar mai schiţa doar o trăsătură speriată de penel şi ar fugi.

Pe ţolul ud şi subţirel, somnul a venit ciudat de binevoitor şi pe neaşteptate. Ce făptură capricioasă e somnul... De multe ori nu vine nici cînd dormi în puf. Dar poate veni să te găsească lesne pe bolovani sau în vreun şanţ lîngă drum. Cîndva, generaţiile care vor urma (cînd pe pămînt se vor sfîrşi pentru totdeauna chinurile) vor trebui să ridice o statuie în cinstea „Somnului Necunoscut". El este eroul modest şi retras, care i-a ajutat pe martiri, în orele lor cele mai chinuitoare;... care le-a dat putere înainte de supliciu şi i-a alinat după aceea. Cînd lupţi cu frica, cînd te zbaţi cu îndoielile, cînd rezistenţa ta e gata să te părăsească, cînd sufletul se desprinde din tine şi e gata să se prăbuşească... vine *el*, binecuvîntatul, nepreţuitul *Somn* — îţi aruncă firul de aţă vrăjit, te trage din prăpastie şi te scapă. Cinste şi recunoştinţă aşadar marelui şi necunoscutului aliat, ce niciodată n-a cerut cununi de lauri sau răsplată. Un imens „mulţumesc" fiinţei amorfe, imponderabile şi atotputernice care a salvat minţile omeneşti în perioada de orori — cea pe care a răspîndit-o în lume chipul respingător al nazismului.

Panais visa totdeauna zgomotos. Visurile dulci îi aduceau pe buze oftaturi mici şi fericite. Coşmarurile din somn însă îl făceau să behăie, îl acopereau cu o sudoare groasă şi rece. În astfel de clipe o striga tare şi sfîşietor pe maică-sa. Alteori, însă, în somnul liniştit, pronunţa duios un nume de fată.

Dar de data asta trebuie să fi strigat tare, atît de tare încît a fost cît pe-aci să rupă tăcerea din Makronisos. Iorghis i-a luat capul în mîini, i l-a ridicat, chemîndu-l insistent să se întoarcă aci, la cortul lor, unde era el, fratele său, Iorghis, ce-l îngrijea şi-l iubea.

Panais a deschis ochii. În ei se deslușea o prăpastie adîncă.

— Ce-i? îi strigă lui Iorghis, agăţîndu-se de el.

— Nimic, Panais... Întoarce-te. Nu-i nimic. Totul e neschimbat.

— Şi acel... ăla...

— Care?

— Dă-mi puţină apă!

Lîngă ei era un ulcior, culcat, ca să nu se împiedice cineva de el noaptea şi să-l spargă. Iorghis i-a răcorit întîi faţa şi-apoi i-a susţinut cu drag bărbia, dîndu-i să bea. Revenindu-şi încetul cu încetul, Panais îşi căută batista şi îşi şterse sudoarea.

— Am visat... începu el să spună.

— Nu-i nevoie... Îmi povesteşti mai tîrziu.

— Îţi aduci aminte de grotele de vizavi, din Lavrion?

— Lasă acum grotele. Stai să-ţi treacă gîfîiala.

— Da' îţi aduci aminte de ele?

— Ei, da, îmi amintesc!... Şi?

— Am visat că îşi căscau toate deodată gurile... Şi din ele ieşeau nişte oameni de lut... ieşeau... ieşeau... şi păşeau peste case, pomi, biserici, prăvălii, oameni, peste tot — şi totul se prefăcea în pămînt... Şi-apoi au intrat în mare şi au umplut-o şi pe ea cu pămînt... şi la urmă, unul din ei păşi spre mine şi mă...

— Taci... Am înţeles. Şi-atunci ai ţipat.

— Da. Ce să însemne asta, Iorghis?

— Visurile sînt smintite. Ştiu şi eu ce vrea să spună? Pare-se că au ieşit din pămînt toţi morţii,

să-i îndrepte pe cei vii. Dar visurile, de cele mai multe ori, după cum ți-am spus, sînt smintite. Nu le lua în seamă. Hai, acum aprinde chiștocul ăsta. O să-ți facă bine. Ține-l. E ultimul. Îl păstram pentru o clipă ca asta. Vezi, să nu ardă degeaba... Hai, trage...

CAPITOLUL IV

Omul s-a supărat pe natură pentru că nu i-a dat şi lui aripi, şi şi le-a făurit singur. S-a supărat că nu l-a înzestrat cu ochi ageri, şi şi-a ascuţit singur vederea. A inventat ocheanul ca să vadă lumea îndepărtată, dar nimeni n-a făcut vreun ochean pentru lumea lui interioară. Dacă ar fi fost în stare de aşa ceva, călăii ar fi dispărut de pe faţa pămîntului. Călăul este un aparat care n-a putut niciodată să privească în interiorul său... care n-a vorbit cu eul său, care n-a stat niciodată *singur* cu el însuşi.

Călăul este o natură oarbă, laşă, care trăieşte dincolo şi de instincte. Dar el, care dă altora moartea cu atîta uşurinţă, este incapabil să o accepte el însuşi. Dacă s-ar întîmpla ca un călău să fie condamnat la moarte, n-ar avea putere să ajungă pînă la eşafod. Ar crăpa înainte.

Într-o după-amiază, un glas grav strigă prin difuzor numele lui Panais. Cei doi prieteni se uitară unul la altul. Ştiau ce înseamnă asta: că peste cîteva clipe, poate puţin mai tîrziu, Panais trebuie să se pregătească pentru încercarea cea mare. Aşa se proceda întotdeauna. Niciodată nu te luau imediat. Ţi se administra mai întîi o in-

jecție de groază și-i așteptau reacția. Tu te pregătești, îți mobilizezi toată puterea. Ești gata să reziști la orice. Dacă te ia imediat ești salvat. Poți suporta și răstignirea, și fierul înroșit, și smulgerea unghiilor, totul... Dar n-o fac. Te lasă să-ți ajungă puterea la maximum, la punctul ei culminant de încordare... apoi să înceapă frămîntarea sufletească, depresiunea morală, și abia după aceea te iau. Perioada de pregătire s-a încheiat. Acum, cu un mic șoc sufletul se va prăbuși...

Iorghis știa toate astea.

— Panais, frate, îi spuse, ține-te bine! Nu te vor lua acum. Poate abia diseară. Pînă atunci ai tot timpul să te gîndești. Au văzut că, fiind împreună, nu cedăm — și ne despart. Dar noi nu putem fi despărțiți. Și-acolo, și-aici, și oriunde, îi vom înfrunta cu două inimi. Nu-ți dau lecții, bagă de seamă. Mi-e silă să țiu predici. În lumea asta poți să dai lecții de orice, în afară de eroism. Ei au lansat săgeata. Acum, nu ne rămîne decît să ne pregătim scutul. Ei se căznesc să ne dibuiască sufletul, să ni-l sperie și să ni-l fure. Lasă-i! Pot să-l caute mult și bine. Noi știm să-l camuflăm. N-au să-l descopere nici de data asta. Hei, bravo! Și-acum gata. Ajunge. Ți-am spus noutățile?

— Care?

— Nici nu-ți trece prin gînd ce-am găsit azi dimineața în căptușeala hainei.

— Ce?

— N-ai s-o crezi. Țigări!

Panais se miră. Începu să-și privească prietenul, bănuitor.

— E ceva necurat la mijloc. Chiar ieri, mi-ai pus haina ta sub cap. Nu era în ea nici măcar un băț de chibrit. Cum de a apărut un pachet întreg de țigări? Ia, arată-mi-l. Ce marcă sînt?

— „Papastràtos!" E un mister! Niciodată n-am pus în gură țigări de-astea. Nici n-am cumpărat vreodată. Mă întreb și eu, cum dracu au ajuns acolo? Ce pun ăștia la cale, măi Panais? Stai,

stai, stai... Ştii ce? Ni se întinde o cursă... Ia, miroase-le şi tu.

— Miros obişnuit de tutun, puţin cam tari, şi-atîta tot.

— Dacă în ele nu-i otravă, atunci e sigur o cursă. E ceva la mijloc. Ei vor mai degrabă moartea noastră morală decît cea fizică. „Comunistul dacă moare nu dispare. Dar dispare — fără să moară — atunci cînd îşi pierde onoarea". Aşa predica într-o zi Gudas gealaţilor lui, făcîndu-le la repezeală un instructaj. Cred că asta-i. Acum însă întrebarea e: cine a ascuns ţigările acolo? Aici nu intră decît mustăciosul ăla ciupit de vărsat care, dimineaţa şi seara, face apelul. Altă explicaţie nu încape. Isprava „deşteptului" ăsta este. Dar a şi găsit oamenii. Bineee... Ia, mai vino tu, puişorule, pentru apel şi o să ne socotim noi.

În acest timp, soarele urca risipind firele lui de mătase curată. În cort se aşternuse iarăşi tăcerea. Panais închise ochii. Avea de străbătut un drum greu prin foc, prin fier şi groază. Ştia el cum ieşeau de-acolo toţi cei care erau chemaţi pentru o „scurtă anchetă". De multe ori nici nu mai ieşeau. La Makrònisos totul era să fii în stare să realizezi următoarea ecuaţie geometrică: să-ţi menţii sufletul într-o poziţie perfect verticală, chiar şi atunci cînd trupul se află în poziţie orizontală. Foarte egoist a devenit sufletul în ultimii ani. Trupul rămăsese doar un vehicul. Dacă te lăsa la jumătatea drumului, sufletul îl părăsea nemilos. Pleca. Lăsa totul să se năruie în faţa lui... să se deformeze... să devină particule infime însîngerate... să-şi piardă forma... culoarea... orice. Doar el să rămînă în picioare.

— Ai auzit tîrîndu-se ceva pe afară? întrebă Panais, ducînd degetul la buze.

— Nu, nimica.

— Ascultă.

— Nu. Nimic. Am ascultat.

— Mai ascultă.

— Mi-am făcut urechile pîlnie. Nu, nu-i nimic.

Își apropiară genunchii, sprijinindu-și de ei bărbiile. Ciudat lucru. Toți deținuții din lume cugetă astfel... Își aduc genunchii la piept și-și pun bărbia pe ei, făcîndu-i un scăunel, să se odihnească. E bine așa. Dar soarele se înalță și peste puțin vor veni să-l ia pe Panais.

„Injecția de groază" administrată dis-de-dimineață trebuie să-și facă efectul. Acum „eroul" va cădea ca o smochină putredă. Socoteli grosolane ale unui călău ordinar, care n-a învățat să țină seama decît de forța fierului și a focului.

Iorghis aruncă o privire în depărtare... dincolo de pînza subțire a cortului. Acolo, ceva mai departe, e Atena cea dulce, cu lumina ei albă și fagurele ei cu parfum îmbătător. Iar aici, domnește nemărginita beznă medievală, pe care o înconjoară talazuri și călăi.

— La ce te gîndești?

Iorghis își mîngîie duios bărbia chinuită.

— N-ai vrea desigur să-mi amintesc de vreo... vreo... zînă ca a ta...

— Asta ar mai lipsi.

Iorghis își mîngîie mai departe bărbia cu și mai multă blîndețe.

— Și totuși... la una ca a ta m-am gîndit. Dar despre chestiuni de-astea m-am obișnuit să nu vorbesc cu nimeni.

— Atunci de ce le mai pomenești?

— Panais... ți-o spun așa, bărbătește, să știi că pînă azi nici uneia nu i-am spus *cuvîntul* ce zboară ca vrabia prin parcuri de la o bancă la alta. Nu l-am spus. Poți să crezi că sînt rece, egoist, ipohondru, tot ce vrei. Oare mi-a fost rușine? Nu mă întreba. Nu știu. În orice caz, fapt e că nu l-am spus. Și, ce este dragostea? Poate nici asta n-o știu. Dar ce înseamnă să nu închizi ochii nopți întregi, să nu pui în gură altă hrană decît numele ei... să alungi din capul tău toate gîndurile și s-o lași doar pe ea să domnească acolo, în voie, ca o împărătească... Așa ceva, da... așa ceva am simțit, am trăit. Da, eu! Acum, dacă vrei, rîzi. Și

ştii cine este? Prăjina aia care venea şi stătea asemenea unei coloane antice, acolo, la secţia de triere.

— Îi baţi joc de mine, Iorghis? N-ai spus tu că ţi-e soră după tată-tu vitreg?

— Mi-a fost ruşine. *Ea este.*

— Cine?

— Uf, nu mă sîcîi şi tu. Dacă ţi-am spus că este *ea,* nu mai trebuie să-ţi spun şi cine e. Ea înseamnă *ea*... Mai trebuie şi altă explicaţie?

— Ia te uită, lume! Şi m-a făcut să cred că i-e soră. Şi-mi spuneam... Mă, ce ciudăţenii sînt astea? Cum se face, lume, că a ieşit din acelaşi pîntec păpuşica aia şi mopsu' ăsta?

— Mulţumesc.

— Iorghis... Am glumit. Nu te amărî degeaba. Orice fată — de-ar avea în ea o fărîmă atîtica de frumuseţe — ar trebui să fie o fiinţă haină, ca să nu fie nebună după tine.

— În sfîrşit, să-nghit acum şi batjocura ta. Oricum, îmi eşti frate!

— Pe credinţa mea.

— Fie... să admitem şi-asta. Şi cele bune-s bine venite şi cele rele, cum spunea maică-mea.

— Bine, mă, Iorghis... Dar dacă era *ea,* de ce era aşa de înfricoşată. De ce nu venea curajoasă, ca celelalte?

— Îi era frică să n-o agaţe ăştia şi pe ea. Să nu le fi părut suspectă şi să aibă neplăceri. Hei. vezi, ea n-avea nici inima şi nici îndrăzneala fetei tale, care sfida totul, totul... şi primejdia, şi frica, şi încurcăturile. Dar nu-i nimic... Eu şi-aşa o iubesc. Şi-apoi ai văzut şi tu, e tare frumoasă. De ce să se prăpădească asemenea frumuseţe în temniţe? Bine face că-şi apără frumuseţea.

— Bine face?

— Da.

— Hei, mie nu-mi ajunge atîta. Dar dacă ţie ţi-e destul, atunci să fii sănătos...

— Păi, tu eşti frumosul Panais, băiatu' extra fain, înger în toate... şi niţel cu inimă de leu.

Eu..., ai spus-o — ne, ne, ne... nu încerca acum s-o întorci... — sînt mopsul! Ai spus-o. Dar nu mă amărăsc. Şi de n-ar fi *ea* la mijloc, aş rîde împreună cu tine de croiala mea. Dar, vezi, e *ea*... Şi numai că mă lasă s-o iubesc şi asta e prea mult... prea mult... Asta nu se plăteşte cu nimic.

— Fleacuri. Nimeni nu te întrece în ce priveşte inima ta.

— Inimă... Nu zic că nu-i bună, dar, uite că s-a ascuns în cel mai tainic ungher al trupului, de n-o vede nimeni. A intrat şi ea în ilegalitate.

— Îţi baţi joc de cea mai frumoasă inimă din lume.

— De unde o ştii? Eu n-am văzut-o niciodată. Se ascunde, vezi, pînă şi de mine. Nu cumva ai vreo poză de-a ei, să mi-o arăţi şi mie? Să-mi fac şi eu o idee?

— Lasă, lasă... nu-ţi stă bine. Poza ei zici? Uite c-o am. Măi, dădăcelile astea faţă de jandarmi... Acest devotament pentru o fată atît de nemiloasă... Această jertfă... această dăruire de sine... toate astea ce-s?

— Ştiu şi eu? Poate că nu-i decît prostie.

— Apoi celălalt gest...

— Care?

— Cînd te aşezai înaintea mea şi mă acopereai... cînd ne bătea şi încasai tu loviturile toate... şi porţia mea şi a ta... Asta ce era?

— Da? Făceam aşa ceva? Nu mi-am dat seama.

— Ţi-am mai spus, lasă astea că nu-ţi şade bine.

— Eşti frumos, Panais... şi fata ta, un îngeraş... I-am spus-o pe ascuns: „Fii liniştită. N-am să las să ţi-l sluţească".

— Şi ea ce ţi-a răspuns, Iorghis? Spune-mi.

— „Să trăiască doar. Asta vreau... să trăiască... şi să te întorci şi tu, odată cu el... nimic altceva."

— O să ajungă o mare artistă!... spuse Panais, încercînd să ridice spre ochi mîna legată.

— Baliverne. Actriță poți deveni și fără inimă. Să spui mai bine: „O să se facă om“ ... Da' de ce spun: „o să se facă“ ... este deja.

— Îți mulțumesc.

— Poți să-mi spui ce dracu ai păţit, de-mi tragi într-una mîna în sus? Lasă că te şterg eu la ochi. Ți-am mai spus-o. De mine nu vreau să te ascunzi. Parcă ce, e ruşine? Ruşine e dacă n-ai plîns niciodată ... de emoție vreau să spun. Că din laşitate ... stimabilul domn Gudas e în stare să-i întreacă pe toți.

— Nu. Te rog nu-mi spune că nu-i o fată straşnică. Iată de ce o iubesc.

— Ai iubi-o, chiar dacă n-ar fi straşnică ... Doar să nu fi făcut nebunia s-o iubeşti din prima clipă! Păi, dacă ar fi să fie iubite numai fetele alea pe sprîncenă, atunci lumea ar fi plină de fete bătrîne. Dacă orbeşti şi te îndrăgosteşti de ea, n-o mai scoți din inimă, chiar dacă îți recapeți vederea. Nu-ți mai bate capul, că n-ai să dai de capăt. Se zice că viața e înțeleaptă. O cred. Dar are şi niște noduleţe care n-au să fie descurcate vreodată.

— Bine, dar tu, cu un asemenea cap, n-ai băgat de seamă că fata nu era de talia ta?

— Ba bine că nu ... Dar parcă ce, iubim cu mintea? Ştii ce egoistă e inima. Cu cît mintea i se împotriveşte, cu atît se încăpățînează.

— Poate că aşa-i. Tu ştii mai multe. Eu iubesc pentru prima oară.

— Parcă eu iubesc pentru a doua oară? Am fost şi eu un începător şi de-aia m-am predat atît de uşor.

— Un lucru vreau de la tine, Iorghis. Iată ce: să-mi spui povestea asta. Să mi-o spui toată, de la început.

Iorghis nu răspunse numaidecît. Îşi fixă privirea spre locul unde trebuie să fi fost Atena şi-şi lăsă niţel sufletul să hoinărească pe uliţele ei.

— Fie, zise el în cele din urmă. N-am mai spus-o nimănui. Dar acum o cere momentul. Mai înainte însă, otrăveşte-mă c-o ţigară.

— Bine... dar dacă, după cum ai spus, într-adevăr sînt otrăvite?

— Am spus şi eu o prostie. Nu le convine să ne otrăvească. Moartea asta ar fi prea uşoară. Dacă ar fi să ne ucidă, ar fi făcut-o la Atena. Ei ne-au adus aici ca să ne frîngă voinţa şi să ne smulgă „declaraţii". Vai de capul lor dacă-şi fac asemenea iluzii... În sfîrşit... Ei, ce faci? Aprinzi o dată ţigara aia?

— S-a făcut.

Aprinseră cîte o ţigară şi traseră în piept două fumuri unul după altul. Apoi încă o dată, mai adînc.

— Aşa. Şi-acum dă-i drumu'.

Iorghis începu să povestească încetişor:

— În ziua eliberării...

Deodată afară se auziră paşi repezi, poticniţi.

— Striveşte-o!... strigă Iorghis. Ţigara... striveşte-o... îngroap-o!... Şi trage-ţi pătura peste cap.

În cort se aşternu o linişte adîncă. Paşii se opriră afară şi parcă începură să cugete... Să cugete şi să nu mişte. Zece minute... Douăzeci... o oră întreagă. Apoi încet, încet, începură să se îndepărteze... Dar cei doi prieteni îi mai auziră, dormitînd, pentru că prietenul lor drag şi scump, Somnul, veni domol şi îi acoperi o dată cu păturile ferfeniţite.

CAPITOLUL V

Dar somnul, pe această insulă, este ca o călătorie printre recife şi prăpăstii adînci. Acest somn, care a început odată cu apropierea paşilor, n-a fost întrerupt tot de paşi. A fost întrerupt de lovituri şi strigăte sălbatice, ca de trîmbiţă.

— Apelul, bă, mamuţilor! De pe-acuşi aţi început sforăiala? Bine aţi făcut, că ceea ce vă aşteaptă durează mult, şi trebuie să vă ţină balamalele.

I-au numărat. Dar cum i-au numărat? Nu cu mîna, ci cu picioarele, păşind cu bocancii pe burta lor: Unu-doi...

— Oh... făcu Panais.

— Tu ai zis „greşeală?" se adresă unul lui Panais. În ordine, băiete... Vă mai numărăm o dată.

I-au călcat iarăşi pe burtă cu toată puterea. Panais strînse din dinţi. Nu spuse nici cîrc.

— A zis cineva ceva? Nimic? În ordine. Dar ca să fim mai siguri, hai să mai facem o numărătoare. A zis vreunul *nu*?

— Dimpotrivă, spuse Iorghis. Fă-ţi datoria, ca să fii în regulă.

— Bă, tu, grăsunule... de la tine aştept eu sfaturi? He? Ce crezi? Ei, uite, nu vă mai număr. Fac ce vreau eu, nu ce vrei tu. Care va să zică,

gata, apelul s-a terminat. Ai spus ceva, bă? Tu de acolo. Cu tine vorbesc, grăsunule. Ai zis ceva?

— Da.

— Ce anume?

— Cineva a uitat aici un pachet de ţigări „Papastratos“ ...

— Ei, şi? I le-aţi şterpelit?

— Nu. Am fumat cîte una.

— Aţi pus mîna pe ţigări străine, bă? Văleu!...

— Ei şi... spuse Iorghis... ia-le şi o să-ţi înapoiem dublu.

— Eu să iau pachetu' deschis? Că să mi se pună în cîrcă că v-am servit eu? Doar nu m-am scrîntit. O să vă iasă pe nas aci, în faţa mea! Hai, bă! Începe tu primul! Dacă nu ştii tu, o să te-ajut. Şi, ca să înveţi, o să-ţi dau cîteva şuturi acont. Scoală!

Dar deodată se uită la ceas.

— Ptiu! Să o ia dracu' pe mumă-mea! Norocoşi mai sînteţi! Măi, grăsune, ai un noroc... noroc cît un munte, că a trecut ora. Da' nu-i nimic. Dă Dumnezeu şi ziua de mîine. Am să te fac să verşi pînă şi laptele care l-ai supt la mă-ta. Cît despre domnia matale... peste puţin 'or începe marile manevre. Pregăteşte-te! Şi dacă n-ai să te „frîngi“, n-ai să te faci ţăndări ca o ceşcuţă de cafea, să-mi zică mie Ali-Musacà. La revedere şi să ne vedem cu bine!

Zbirul ciupit de vărsat scuipă ca din „greşeală“ pe Panais şi plecă. Cei doi rămaseră multă vreme tăcuţi.

— La ce te gîndeşti? întrebă Panais.

— L-ai văzut pe ăsta?... întrebă Iorghis.

— Ei, da. Ce-i cu el?

— Domnia sa ne-a furnizat ţigările. Nu vreau să fac pe atotştiutorul, dar cred că am ajuns să-i cunosc bine. Dacă nu făcea pe fiorosu' m-aş fi îndoit. Dar după toate astea, după înjurături, lovituri cu piciorul şi după ameninţările lui, m-am convins. Omul devine uliu, porc, lup, şarpe, de

toate... dar ceva bun tot mai rămîne în el. Doar să ştii, partea asta bună, să i-o iei.

— Şi noi, adică, i-am luat-o?

— Cred că da. Dacă o făceam cu tot dinadinsul poate că nu izbuteam. Dar, după cum văd, fără să ne străduim, pe individul ăsta l-am cîştigat. Şi dacă mai continuă apelul, cu noi, cred că, peste puţin, şefii lui pot să-l plîngă. Îl vom face nefolositor pentru ei.

— Da' ce l-a... *cîştigat*, cum spui tu?

— Să-ţi spun? Dar... mi-e ruşine. Ei, nu. Nu pot.

— De ce? E atît de rău?

— E rău s-o spui... dar ca s-o faci, e bine.

— Atunci?

— Uite, mă Panais... eşti straşnic... Înţelegi... Cînd ne bat, tu te uiţi la ei calm ca un viţeluş... Şi-asta îi face să-şi piardă cumpătul. Ei, tocmai atunci tu eşti acela care îi dezarmezi. Tu eşti viţelul... nu viţelul, ci viţeluşul de pe izlaz, care abia l-au desprins de la ugerul mă-si. Asta-i! Şi e foarte bine. Bravo! Dacă ţipai, înjurai, plîngeai... ar fi fost cu totul altfel... Ar fi avut o justificare... Pe cînd naivitatea ta îi face să turbeze.

— Dar tu? Crezi că n-ai şi tu partea ta?

— Bine, bine, n-o să ne certăm acum. Dacă vrei împărţim totul. Dar părerea mea este că nu-i frumos ce facem. Un om brav şi curajos n-ar fi făcut astfel de fasoane.

— Şi eu sînt de aceeaşi părere. Ah, de-aş putea şti ce fac în astfel de clipe oamenii îndrăzneţi, cei cărora li se spune *eroi*?

— În orice caz, nu ceea ce facem noi.

— Ei bine, asta nici nu se discută. Ce să mai vorbim. Astea sînt treburile lor... ale eroilor... cum se zice.

— Sînt de-acord... Aşadar, să încetăm.

— Mai bine ar fi să continui povestea pe care ai început-o dimineaţă. Dacă eşti şi tu de aceeaşi părere, bineînţeles...

— Sînt. Dă-mi un foc.

Panais şi-a făcut palma căuş şi a aprins acolo chibritul. Iorghis şi-a aprins ţigara şi a alungat fumul dinaintea ochilor, suflînd.

— Unde am rămas?

— Crezi că-mi aduc aminte? A, da... Erai la început de tot. La prima ta frază. Acum îmi amintesc, întocmai. Începuseşi aşa: „În ziua eliberării"...

— Aha, aşa-i, să trăieşti. Deci, în ziua eliberării. Adică a cărei eliberări? Cel mai potrivit ar fi să spun „în ziua Marii înşelăciuni". În sfîrşit... în ziua acelei ape chioare botezate „eliberare"..., strigam într-o pîlnie de carton de pe un balconaş din mahalaua mea. Ei, la acel miting venise şi *ea* să-mi admire... oratoria.

— Părerea mea este, îl întrerupse Panais, că în astfel de cazuri nu trebuie să-ţi baţi joc de tine.

— Ştiu. Nu-i prielnic nici momentul. Dar ăsta-i adevărul. Pentru că ar avea haz să cred acum că o rodea patriotismul. De altfel, ce să mai vorbim? Îmi închipui că i-ai văzut figura. Îţi dai desigur seama că fiinţa asta n-ar putea să aibă vreodată astfel de preocupări.

— Deci?

— Ei, da. A venit să-l admire pe orator. Vezi, pe atunci era lipsă de alte spectacole... Fata se plictisea... Şi-a luat frumoasele picioruşe în spinare şi-a venit să-şi omoare plictisul sub balconul de pe care eu strigam în gura mare, de parcă mi-ar fi luat foc casa. Am văzut de îndată cum mă măsura cu ochii ei mari. Dar făceam pe prostul. Şi bine am procedat. Ce, eram acolo ca să fac ochi dulci drăguţelor, ori pentru a rosti un discurs? La urmă, a luat sfîrşit şi logosul, lumea a aplaudat şi s-a dus acasă, să digere... marea bucurie a „eliberării". Spre seară, cum mă întorceam şi eu acasă, unde mă aştepta — după atîta amar de vreme — mama, dau de fată. Mergea la braţ cu o altă fată, îmbrăcată în roşu. Deodată mă aţinteşte cu ochii ei mari şi spune celeilalte: „Uite, ăsta e anostul care a rostit discursul azi!" şi pufneşte în

rîs. Mi s-a părut că pămîntul se învîrteşte ca sfîrleaza... La început m-am gîndit s-o iert. Dar pe urmă mi-am zis: „Bre, Iorghis, ce-ai să faci acum? Ai să înghiţi stiletul ce ţi l-a înfipt în piept fetişcana asta?“ Am ţinut o şedinţă scurtă cu mine însumi... Hotărîrea a fost: „Nu!“ Aşadar mă întorc şi o ajung din urmă.

— „Cer iertare năsucului dumitale, îi spun, dar altă dată să nu tachinezi bărbaţii, aşa cum ai făcut adineauri cu mine“.

— „Şi ce-o să-mi faci? O să-mi tai capul?“ Îmi răspunde ea ironic.

— „Eu, drăguţo, nu înjunghii şi nici nu jignesc... Dar nici nu accept jignirea... Aşa!“

— „V-am jignit, domnule?“

— „M-aţi jignit... şi m-aţi jignit profund... de nesuportat. Aşa!“

— „Eu am vorbit cu prietena mea. Nu m-am adresat dumneavoastră. Poftim...“.

Mă oprisem şi mă uitam cum se mişcau nărişoarele ei, cei doi ochişori.

— „M-ai dezarmat...“ îi spun, căznindu-mă să fac pe deşteptul... „Trandafirii“, zic mai departe — şi am văzut deodată gura ei rotunjindu-se şi făcîndu-se ca o cupă purpurie — „trandafirii, domnişoară, nu trebuie să se supere, asta mi-e părerea, dar chiar dacă se supără, tot frumoşi sînt...“ Ah. mamă!... De ce m-ai făcut aşa de slab, încît culoarea roşie să mă atragă atît de aprig... Ea roşi... iar eu îngălbenii... fiindcă în sufletul meu ceva începuse să prindă aripi. — „Iartă-mă...“ îi spun. „Iartă-mă şi apoi taie-mă bucăţele... Dar întîi ascultă-mă... adică... crede-mă... Nu m-am supărat pentru că m-ai jignit... dar, uite, sufletumi nu poate să vadă o fată ca dumneata să-şi întinezе guriţa purpurie rostind vorbe necuviincioase... Aşa!“ Măi, Panais, ce să-ţi mai spun... S-a uitat la mine. De ce, măi cerule, de ce să mă privească aşa? Da'... mărturisesc... La oricine s-ar fi uitat aşa, s-ar fi pierdut ca şi mine. Seara,

înşfac eul meu de guler. „Iorghiiis!... Vino-ţi în fire! Asta nu-i de mutra ta. Caută-ţi o fată de seama ta! O fată ca mica Déspina, să-i fie şi mamei tale sprijin..."

— De ce „Déspina"? Ce caută în povestea ta acest nume?

— Pentru că în toţi anii de ilegalitate, la foamete şi la goliciune... ea a avut grijă de mama. Ea, Despinaki, aşa cum îi spuneam dezmierdător, lua cutia de tinichea a bătrînei şi se ducea cu trestiile ei de picioruşe pînă la capătul celălalt al Atenei, să-i aducă de-acolo o porţie de terci... Şi dacă se nimerea să aibă vreun gologan, în loc să-şi cumpere vreo panglicuţă pentru părul ei frumos... cumpăra *pastèli*[1] pentru mama. „Iată o fată vrednică să-i dăruieşti inima!" mi-ai putea spune. Aşa mi-am spus şi eu. Dar te lasă inima să vezi numai ceea ce-i just? Eu alergam după ochişorii cesteilalte. Ştia ea bine cum să frigă inimile, de parcă ar fi făcut toată viaţa asemenea exerciţii!

— Ei, bine... şi mai departe ce s-a întîmplat? N-ai să-mi spui odată?

— Ba, da. Într-o zi, mă întîlnesc pe stradă cu prietena ei. Aia de care ţi-am spus, cu bluza roşie. „Am văzut într-un ziar fotografia dumneavoastră, îmi spune. V-au fotografiat atunci cînd aţi vorbit de pe balcon. Dafnula a decupat-o şi-o poartă în poşetuţa ei." „Dafnula se numeşte?" — „Da, nu vă place?" — „Îmi place... Cît despre poza de care vorbeşti, ştiu de ce a decupat-o". — „De ce? Prea faceţi pe deşteptul şi într-o zi o s-o păţiţi rău de tot!" — „Şi-asta o ştiu! Dar vrei să-ţi spun de ce prietena ta a decupat fotografia? Pentru că probabil din întîmplare, aparatul a fotografiat-o şi pe ea". — „Cum adică, din *întîmplare*? Ce? Dafnula nu merită să fie fotografiată?" — „Ba bine că nu!... Dar, ce naiba! În ziua aceea — după cîte ştiu — aveam o adunare politică. N-aveam un

[1] *Pastèli* = preparat din zahăr sau miere cu susan, tăiat în romburi.

concurs de frumuseţe. Aşa!" — „Mereu spuneţi *aşa!*... de aceea nu vă poate înghiţi!" — „Ştiu" — „Şi mereu spuneţi *ştiu.* Şi eu vă spun, domnule, că nu ştiţi nimic! Aflaţi asta de la mine. Uite, de asta nu vă pot suferi pe voi ăştia care sînteţi *în Luptă.* Sînteţi cu toţii nişte egoişti!" — „Dacă sînt egoist — cum spui — nu-i de vină *Lupta,* ci caracterul meu. Înainte vreme eram şi mai egoist. Aş vrea s-o crezi asta şi dumneata şi..." — „Dafnula! De ce nu-i spuneţi numele? O să vă mănînce?" — „Îl spun: Dafnula". —„Ah! Ce frumos îl pronunţaţi. Ah! De-ar fi fost ea aici să vă audă!" — „Îţi mulţumesc. Ai... ai s-o vezi?" — „Nu ştiu. Dar dacă aveţi ceva să-i comunicaţi, mă duc s-o caut. Nu aveţi?" — „Nu." — „Uite de-aia nu vă pot suferi pe voi ăşia care sînteţi *în Luptă.* Toţi sînteţi egoişti". M-am supărat foc. — „Despre *Luptă,* îi zic, — ascultă-mă bine, dacă vrei să nu mă cert rău de tot şi cu dumneata şi cu dumneaei — despre *Luptă* nu vreau să mai vorbiţi aşa. Ne-am înţeles?" — „Bine, bine, bine! Nu v-am ponegrit-o. Dar eu una ştiu: fata care va lua un luptător va fi o nebună. Gata!" — „Să zicem că ai dreptate... Dar poţi să-mi spui şi de ce?" — „De ce? De ce? Pentru că, uite, ea va fi o cîrpă din care o să facă tot ce-o vrea *Lupta* şi nu bărbatul ei. Eu am spus-o: cea care va lua unul de-alde dumneavoastră, e nebună de legat. Basta!" — „Ia spune-mi: asta-i şi părerea prietenei dumitale? Nu de alta, dar să ştiu şi eu pe ce drum să merg şi ce să fac. Aşadar, spune-mi: părerea asta e şi a prietenei dumitale?" — „Nu. Ea e nebună..." — „Nebună?... Ia, stai... Atunci după spusele dumitale se va căsători cu unul dintr-ai noştri. Sau nu? Greşesc?" — „Da. Greşiţi... Dumneavoastră o să ajungeţi încetul cu încetul să pretindeţi că eu v-am spus că ea vă iubeşte. La orice te poţi aştepta de la un om ca dumneavoastră! Doamne fereşte, în ce belea am intrat!" — „Stai, măi fetiţo!... Eu, sărmanul de mine, n-am spus nimic. Toate le spui dumneata. Eu doar trag concluziile". — „Să înce-

taţi a mai trage concluzii! Şi... vă mai rog pe deasupra, să nu mai treceţi prin faţa casei ei. Aceasta îi e rugămintea". — „Nici nu ştiu unde locuieşte". — „Are haz, dacă îmi spuneţi că nu ştiţi că ea stă pe strada Notis Boţaris, în căsuţa din colţ... Ar fi nostim să-mi mai repetaţi că nici asta n-o ştiţi". — „Nu. Nu ştiam!" — „Ei, da, acolo stă şi vă roagă..." — „Pe deasupra..." — „Lăsaţi batjocura. Da, şi pe deasupra să nu mai treceţi..." — „La ordinele dumneavoastră!" — „Iar vă bateţi joc, dar nu sînteţi dumneavoastră de vină, ci ea, care..." — „Ce?" — „Nimic... Nimic..." Şi prietena Dafnulei a plecat. Iar eu, cu toate că eram începător în ale dragostei, am mirosit ceva. „Bre, nu cumva — îmi ziceam — micuţa... a căzut în mrejele dragostei?" În astfel de chestiuni lumea e atît de stranie încît orice se poate întîmpla. Chiar să cadă în mrejele dragostei o femeie de dragul lui Iorghis, mopsu', cum îmi ziceai! Nu-mi ziceai aşa?

Dar Panais nu-l mai asculta. Îşi ciulise urechea spre marginea cortului, unde începuse să se audă un tîrîş ciudat.

— Ssst... Apleacă-te.

— Ce-i?

— N-auzi nimic?

— Da. Se-aude ceva. Poate că e vreun şarpe.

— Bine ar fi să fie şarpe. În comparaţie cu ăştia, şerpii sînt nişte îngeraşi. N-ai prins de veste?! Era un „cui"[1].

Iorghis îşi lipi ochiul de crăpătura cortului. Văzu furişîndu-se o spinare gîrbovită. Iorghis întoarse capul spre Panais.

— Un „cui" era... spuse încet şi tăcu.

Spinarea gheboasă se îndreptă, viclean, spre gheretele santinelelor şi se strecură într-un cort mohorît.

---

[1] Cineva care trage cu urechea, unul care spionează şi după aceea denunţă.

CAPITOLUL VI

La comandament, cel cu spinarea gheboşată era aşteptat cu mare nerăbdare. Sosise, în sfîrşit, momentul să vadă încotro merg. Iese ceva din metodele lor, sau se pierde vremea degeaba? Gudas şedea în faţa tuturor, ca pe ghimpi. El, doar, avusese inspiraţia să strige numele lui Panais prin megafon şi-apoi să-l lase o zi întreagă, să fie ros şi mistuit de viermele spaimei, ca le urmă de tot, la prima lovitură — să cadă în genunchi şi să le spună: „Pardon, am greşit. Mă predau". Gudas mai propusese superiorilor lui încă ceva: pe celălalt să-l lase în pace deocamdată. „Ăla nu se frînge cu «sistemele psihologice», le spusese... Ăsta-i un şoim. Trebuiesc metode mai dure, mai grele". Locotenentul stătea în faţa lui Gudas, ţeapăn, ca un clarinet, de parcă i-ar fi vorbit un general. El fu pe loc de acord zicînd: „Accept tot ce propune iscusitul nostru Gudas. În ordine. S-a făcut."

Cel cu spinarea gîrbovită intră în cort, de parcă l-ar fi plouat zdravăn.

— Ei? Îl întîmpină Gudas. În ordine?

— Da' de unde... Am dat chix... Dacă n-o să ne topească de-a-n picioarelea, să nu-mi mai zică mie mama, Manolis.

— Ce-ai păţit, bă?

— Păi, nu m-aţi trimis după „chestii conspirative"?... Adicătelea, să aflu amănunte despre „organizaţie", despre „iafcă", despre „reţea"... Nu-i aşa?

— Da. Ei, şi?

— Şi? Du-te să le afli. Ăia nu vorbesc decît de amoruri, codoşii dracului!

— Bre, vino-ţi în fire!

— Vă spun! să-mi îngrop mama, dacă nu-i aşa. Eu n-am deslușit nimic, de-acu încolo stau de-o parte, nu mă mai amestec.

Gudas, care în tot acest timp îşi scobea cu degetul nările, scuipă şi zise:

— Pariez p-astea — şi îşi arătă galoanele — pariez că codoşii ăştia sînt cei mai periculoşi dintre toţi cei căzuţi pînă azi în mîinile noastre!

— Da' dacă-ţi spun că vorbeau numai de „amor", vînduţii!

— Manolis... eu una văd... că tu nu eşti nici măcar începător. Nu le vezi încă. Bă, tu n-ai priceput ce înţelegeau ei prin vorbele astea? Nu ţi-ai dat seama că vorbeau în limbaj convenţional? Ciuleşte-ţi urechea. „Fata" vrea să însemne organizaţie, tîmpitule... Locşorul unde-şi dădeau întîlnire înseamnă „iafcă", idiotule! Ce mai spuneau? Despre căsătorie? Asta înseamnă *„legătura* organizatorică", boule! Bă, aţi înţeles? Voi, ăilalţi?

— Auzi, colo! Mai ciripeşte, Gudas! Aşa te vrem!

Gudas tuşi sec, zvîrli cît colo un scuipat gros, cu un „ptiu" sonor şi îşi scoase tabachera. Trecu după ureche o ţigară şi-apoi întinse tabachera roată împrejur.

— Serviţi...

Băieţii luară cîtă o ţigară.

— E bună, că te calmezi... spuse Manolis.

Gudas îi trase una „prietenește" după ceafă.

— Io nu mă pot calma cu tiutiun... Adu-mi-l pe căpitan „înfrînt". Mi-l aduci? Nu. Uite, asta mă roade. Cît despre oiţele tale alea blegile... lasă,

să terminăm întîi cu căpitanu' şi după aia ai să vezi...

— Ţi-ai isprăvit toate metodele cu el?

— Bre, tu! Isprăvesc eu vreodată toate metodele mele? În fiecare zi o pun în funcţiune pă „a dintîi". Ştii ce i-am făcut alaltăieri fătălăului? După ce i-am sărat bine de tot rănile şi-am mai pus deasupra şi piperul respectiv, m-am retras într-un ungher, am aprins o ţigară, am strivit-o şi am început văicăreala: „Măi, căpitane, zic, pe tine nu te-a făcut o mamă? N-ai, măi, în tine nici pic de milă? Toate vrei să fie ale tale în lumea asta? Adică, cum? Noi, sărăcuţii, să n-avem parte de nimic? Cum am să privesc eu societatea, măi căpitane? Cu ce mutră o să mă prezint lumii? De ce te încăpăţînezi să mă scoţi din circulaţie, măi căpitane? Ce rău ţi-am făcut?... Vorbeşte, măi! Am avut noi doi vreodată ceva între noi de-mi faci astăzi răul ăsta? Măi, căpitane, căpitane... doar ştii şi tu... pentru o consideraţie trăieşte omul în ziua de azi... De ce vrei să ajung de batjocură? Cum de te rabdă inima, tu, bărbat, să-l faci de rîs pe un alt bărbat?"

— Ei, şi el ce ţi-a răspuns?

— Nimic... spuse Gudas, căzînd într-o neaşteptată melancolie. Peste puţin continuă respirînd greu: Hei, uite, *nimic* ăsta o să mă îngroape!

Tăcură şi ceilalţi. Toţi rămaseră nemişcaţi. Noaptea cădea cu paşi greoi. Se întunecă, dar nimeni nu se sculă să aprindă lumina. Doar ţigările însemnau locul unde stătea fiecare, ca nişte ochi de fiare ce vegheau într-o pădure deasă. Încetul cu încetul, coliba de pînză îşi pierdea forma, se împietrea, lunecînd repede, îndărăt, spre veacurile dinaintea istoriei, pătrunzînd în vremurile dinainte de om, devenind o peşteră primitivă, în care mişunau carnivore, fioroase, care peste mii şi mii de ani urmau să devină *oameni.*

. . . . . .

. . . . . .

— N-au să vină... spuse Iorghis.

— Mă căznesc să înţeleg de ce?

— Le-am zădărnicit planul de azi. Da' cum, de ce? Asta vreau eu să înţeleg... Pare-mi-se că am găsit!

— Anume?

— Iscoada-cuiul, de! le-a dus veşti proaste. „Ăştia — le-o fi spus — nu vorbesc decît baliverne. Doar de iubire şi de-alte de-astea..."

— Şi nu-i aşa?

— Nu te contrazic. Dar după un asemenea raport al „cuiului", au considerat încercarea lor de astăzi de prisos. Toată povestea pentru ei e *primul şoc*. Dacă rezişti la acest prim şoc, apoi te obişnuieşti încetul cu încetul. Asta aduce cu ceea ce se cheamă în război „elementul surpriză". Ei, aşadar atacul lor de azi prin surprindere, a eşuat.

— Vor încerca mîine.

— Poate. Dar nu cu aceeaşi armă. Pentru mîine 'or scorni altele. Poate mai uşoare, poate mai grele. Nu ştiu. Lasă, să se facă ziuă şi-om vedea. Pentru azi alarma a luat sfîrşit.

— Crezi?

— Aşa zic eu, dar nu sînt în scăfîrlia lor, să fiu chiar sigur de tot. Şi chiar de-aş fi în tigva lor, tot n-aş putea fi pe deplin sigur. Cît le e mintea de stricată, cum să le mai urmăreşti gîndurile? Singurul lucru de care poţi să fii sigur e răutatea lor. Călăul, de rămîne fie şi o singură zi şomer, îşi pierde liniştea. Îl apasă „conştiinţa" şi se scoală la miezul nopţii, ca... omul cel vrednic ce şi-a lăsat lucrul neterminat şi se apucă să-l desăvîrşească. Aşa că s-ar putea să mai vină. Dar ar face o gravă greşeală tactică, căci greşelile nu sînt privilegiul celor înţelepţi ci al celor nebuni şi al celor...

— Îi crezi de-a dreptul nebuni?

— Nu m-ai lăsat să termin... voiam să spun „şi al celor mai cruzi...", dar aş fi comis o greşeală şi mai mare. Ei nu sînt nici nebuni, nici cruzi şi asta face ca problema să devină mai grea. Cei cruzi, o dată şi o dată tot se opresc, pentru că

obosesc sau se plictisesc, ori pentru că li se pare fără rost să mai continue. Dar cei lași nu se opresc niciodată, pentru că știu bine că, dacă se opresc, sînt pierduți.

— Iorghis...

— Ce-i? De ce mă întrerupi?

— Îmi place să te-ascult vorbind. Știi la ce mă gîndeam acum? Că de nu te-aș fi avut lîngă mine, s-ar fi putut să nu rezist. Ce zic „s-ar fi putut?" Fără îndoială că aș fi fost frînt. Mă gîndesc că de-om ieși de-aici nevătămați, de nu ne-or stîlci prea din cale afară și scăpăm...

— Ei, ce?

— Mă gîndesc, Iorghis, să nu ne mai despărțim niciodată. Să trăim sub același acoperiș amîndoi, cu nevestele și cu bătrînele noastre, toți împreună, ca o familie nedespărțită. Acasă la noi să fiarbă o singură cratiță, să se aștearnă o masă comună, numai dacă...

— Ce anume?

— Doar dacă bătrînele noastre, sărmanele, vor dori ceva mai moale pentru dințișorii lor... atunci am să spun nevestei mele să puie alături încă o crăticioară...

— Bre, bre, Panais, la ce stai și te gîndești acum... Vezi ce ți-e uneori omul! Am cunoscut un bătrînel, un prăpădit de vreo optzeci de anișori, care cînd a auzit într-o zi pe cineva spunînd că s-ar putea cîndva — după milioane de ani — ca pămîntul să se topească, ars de soare, și să pierim cu toții... ei, pe bătrînelul acela l-a cuprins o neagră disperare. Eu, Panais, ți-o spun limpede, nu vreau să-ți înșel speranțele, dar sînt obligat să-ți vorbesc de pe acum, ca să nu-ți faci iluzii.

— Cum, adică?

— Panais, lașul nu se sinucide ușor.

— M-ai încurcat... Ce legătură au spusele mele cu sinuciderea?

— Schingiuitorilor noștri, dacă nu reușesc cu noi, nu le mai rămîne altă soluție decît sinuciderea. Dar sînt lași și nu o vor face. De aceea, cel mai

uşor lucru e să ne distrugă pe noi. Unde am ajuns, Panais, ceea ce ne rămîne de salvat nu mai e viaţa noastră. Asta o ştiu şi ei prea bine... Viaţa... au văzut că am dat-o... Nu *am dat-o* — asta ar fi cel mai uşor — *o dăm* în fiecare zi, chiar aşa cum vor ei. Ceea ce ne mai rămîne, e să le schimbăm direcţia. S-o dăm după cum vrem noi. Asta ar fi salvarea... şi victoria noastră... dar şi distrugerea lor... Ce se întîmplă?

— De departe se aude zgomot de bocanci.

Iorghis ascultă atent.

— Ai dreptate... Se apropie.

Peste puţin bocancii se opriră la intrare.

— Pot să intru, băieţi? se auzi glasul lui Gudas, plin de familiaritate.

Cei dinăuntru nu răspunseră. Ar fi fost nostim să înceapă călăul să joace teatrul ăsta de proastă calitate al „prieteniei"!

— V-aţi culcat, măi băieţi? Ce naiba... de pe acum?

Gudas îşi băgă îndată căpăţîna înăuntru.

— Primiţi vizite?

Acum băgă şi o lanternă aprinsă.

— Ei, eu am să intru şi voi, dacă vreţi, alungaţi-mă. Hei, ce spuneţi? Mă alungaţi?... Aman! Nepăsarea asta îmi stă pe stomac.

Dădu la o parte pînza şi îşi băgă înăuntru matahala lui de trup grosolan.

— Faceţi nani? spuse iar, cu aceeaşi intimitate. Ei, nu chiar aşa, măi băieţi. Chiar acum asfinţi soarele. Poftim cîte o ţigărică. Deci, Caristinòs... aşa îţi spune, Caristinòs, nu? — se adresă lui Iorghis — vezi că toate le ştiu. Deci, Caristinòs... mă asculţi?

— Zi... făcu Iorghis, şi Gudas începu cu glas grav, solemn:

— Băieţi... — Oameni sîntem... Greşim... ce să-i faci... Am dat chix şi am păţit-o urît, urît de tot... recunosc. Da' — cum se zice — şi greşelile tot ale oamenilor sînt. Am păţit-o aşadar, ca proştii. Da', mai bine s-o iau de la-nceput. Întîi

şi întîi, trebuie să vă mărturisesc că noi am săvîrşit o mîrşăvie. Asta sînt obligat s-o spun. Da, am făcut ceva murdar: am pus să vă urmărească. Adică, cum se zice „am tras cu urechea", am pus un „cui". Dacă o să-mi spună careva că asta nu-i o josnicie, apăi ăla trebuie să fie, fără doar şi poate, stricat încă din pîntecul mă-si.. Deci, am pus „cuiul", uite, colea, lîngă stîlp. Ce să-i faci? Pentru asta nu trebuie să ne acuzaţi. Ne facem datoria, sărăcuţii de noi. Ei, da, „cuiul" ne-a adus „aer iahnie". Adică, chix. Abia atunci ne-am dat seama dă gafa noastră. Mă, Gudas, îmi spun... eşti bărbat. Şi un bărbat, cînd o cere momentu', musai să fie gata să ceară iertare. Cară-te la băieţi şi le cere scuze... Nu m-am purtat fain?

— Nu te înţeleg... spuse rece Iorghis.

— Nici eu... completă pe acelaşi ton Panais.

Păi, uite, vă cer scuze, mă băieţi. Bardon! am călcat p-o coajă de pepene. Ne-am dat peste cap... Ce o să-mi faceţi? Acu'... o să-mi tăiaţi capu'? Bardon, deci şi vă rog, acolo unde vă duceţi să nu vă scape vreo vorbă despre păţania mea şi să mă faceţi de rîs... Căci, pe bună dreptate, pentru demnitate trăieşte omu'... Am zis-o bine?

— Nici acum nu te-am înţeles... spuse Iorghis.

— Ai puţină răbdare şi-o să mă înţelegi... Deci, după cum se spune, lupta e grea. Ca să stîrpim o astfel de buruiană rea, facem uneori şi cîte-o mîrşăvie. Aşa că am săvîrşit murdăria şi-am lipit urechea de cortul vostru. Acu' ce-a cules urechea aia, v-am mai spus: vînt parfumat de primăvară. Adică egal cu zero. Da' ce ne facem de-acu' încolo? O să stăm cu mîinile în sîn? S-a dovedit aci o mare nedreptate: v-am stîlcit, v-am pisat, v-am azvîrlit pe stînci... din cauza unei interpretări greşite. Se pare că vreo spurcăciune de-acolo din Atena v-a turnat poliţiei, că adică aţi fi trădători şi poliţia v-a adunat. Dar nedreptatea — cum spune şi Evanghelia — nu este blagoslovită. Aşa că poliţia a păţit-o şi-am călcat şi noi după ea strîmb... apoi... în sfîrşit ne-am dat seama de greşeală. Şi-mi zic: e

demn de un bărbat, mă, Gudas, să te duci la băieţi şi să le ceri bardon. Da, aşa-i, dacă eşti bărbat drept şi palicar cinstit... nu mai cîntări nimicurile. Du-te, şi zi: „Greşit-am, bardon. Băieţii nu-s trădători!" Nu-i aşa? Voi nu sînteţi trădători, măi băieţi. Cum să-mi iau înapoi scuipatu'? Nu-i aşa?

— Aici ai dreptate... spuse Iorghis. Sigur că nu sîntem trădători.

— Uite, vezi? Deci... vă mulţumesc, măi băieţi. M-aţi scos basma curată. Ei, le spusesem: „Băieţi... Băgaţi de seamă! Fie, dacă sînt — cum ni s-a spus — trădători, atunci, bravo! scoateţi-le maţele şi v-ajut şi eu. Dar dacă am călcat strîmb şi nu-s? Atunci ce ne facem? Hai? Aici e-aici!" Lucrurile au dovedit că nu sînteţi. Am avut dreptate. Trădători nu sînteţi. Aşa?

— Iar? Am mai spus-o şi adineauri: nu sîntem!

— Slavă domnului! Dacă aţi şti, măi băieţi, ce piatră îmi luaţi de pe suflet! Să fiţi sănătoşi! Ca să vezi, măi, în ce belea te poate băga un denunţ ticălos! Căci dacă nu s-ar fi găsit spurcăciunea aia să vă toarne, nu v-aţi fi aflat azi la „izolare", ci acasă la voi, lîngă nevesticile voastre... Nu-i aşa? Ce să vă mai spun? Azi, pentru sufletu' meu e paştele. Bravo, băieţi şi bravo şi ţie, măi Gudas! Ai dovedit încă o dată că eşti un bărbat adevărat! Că de-i curăţai pe băieţii ăştia ca trădători, te-ar fi mustrat conştiinţa ani de zile. Fiindcă băieţii au dovedit, clar şi răspicat: nu-s trădători. Gata şi punct. Nu-i aşa, măi băieţi?

— Uff!... Ai să sfîrşeşti odată? spuse Iorghis. Mereu şi mereu acelaşi cîntec? Dacă mă mai întrebi am să-mi zăvoresc gura. Ţi-o spun, ca să fim înţeleşi!

— Ia, stai, măi Caristinòs. De ce mă amărăşti? Încă puţin şi mă podidesc lacrimile. Eu venisem să cer bardon şi tu mă repezi? Pe mine, sărmanul, care am venit cu un gînd aşa de bun? Pentru că, da, măi băieţi... un gînd de aur m-a adus. De ce să-l ascund? Nu-i de ruşine: v-am adus foile de eliberare. Sînteţi liberi! Mîine vă îmbarcaţi pe caic... Iacă,

astea sînt foile. Uitaţi-vă la ele. Care va să zică pregătiţi-vă bocceluţele şi mîine de dimineaţă, drum bun şi întoarcere bună în mijlocul societăţii. Nu, nu-mi mulţumiţi mie. Ce-am făcut? Mi-am făcut doar datoria. Care va să zică, noapte bună. A, luaţi şi cîte o ţigărică. Hai, noapte bună...

CAPITOLUL VII

Gudas ieşi din cort. Puţin mai încolo scuipă mulţumit, şi-apoi începu să fluiere o melodie foarte la modă în cartierul răufamat din Pireu, Trumba.

— Staaai !!! Nu mişca ! se auzi un strigăt ca un urlet, răsunînd într-o văgăună.

Apoi se desluşi glasul schingiuitorului, cu o familiaritate severă:

— Bine, bine. Aici e Gudas. Tacă-ţi gura. Te-am auzit. Ai o voce de măgar. Te-am auzit.

O tăcere grea se aşternu. Ca şi cum ar fi fost înjunghiat cineva şi acum rămăsese să se scurgă sîngele.

Iorghis bîjbîi prin întuneric după ţigară.

— Vai de leagănul ce te-a legănat, porc de cîine, murmură de unul singur Iorghis. Îmi pare rău, măi Panais.

— De ce, Iorghis?

— Îmi pare rău că nemernicii ăştia mă iau drept un guvid prost.

— Las-o baltă. Atîta îi taie mintea, atîta fac.

— Măi, pe cine vor să ducă? Nu, te rog, spune şi tu... Aducem noi o americănaşi, de încearcă să ne înşele cu astfel de bagatele? Mai vine el mîine şi

chiar dis-de-dimineaţă. Ai să vezi. Hai, mai poftește, domle Gudas, să vedem ce-ai să pescuieşti!

— Iorghis...

— Bre, nouă nu ne-a fost frică de bîta voastră şi o să ne sperie înţelepciunea voastră?

— Iorghis!...

— Nu zău, spune, măi Panais, sîntem oare nişte viţeluşi, ca să ne înduplece sistemele lor „psihologice"?

— Iorghis, te rog!... O să mă asculţi şi pe mine odată?

— Iartă-mă. Zi...

— Sigur că au şi trimis vreun alt „cui", să vadă ce-au să prindă cu al doilea năvod.

— Ai dreptate, Panais. Iartă-mă. Uite, aşa o păţesc uneori. Bine ai spus. Uite, tac.

— Mai bine continuă povestea. Nu numai ca să-i derutăm pe ei... la drept vorbind... îmi place să te ascult. Cît despre ei, s-ar putea să mă înşel, să nu mai trimită alt „cui". S-au gîndit poate — şi n-ar fi greşit — că, odată ce ne-au anunţat, noi vom aştepta, şi prin urmare...

— Bine, bine! se poate şi-aşa, se poate şi altfel... De ei să ne ocupăm acum? Gata. Continui povestea. Aprinde şi tu o ţigară, să avem două luminiţe.

— Aşa. Să-ţi amintesc unde ne oprisem. Ia, stai... A, da... Ne oprisem acolo unde prietena cu bluza roşie te rugase să nu mai treci prin faţa casei *ei*.

— Da. În zăpăceala mea n-am reţinut adresa ce mi-o dăduse şi într-o zi, întîmplător, am trecut pe-acolo. Cum am zărit-o la fereastră mi-am zis: „Hait! M-am ars!", dar era prea tîrziu, ca să mai dau înapoi. Am trecut, aşadar, lipit de zid şi, ca să fac iarăşi pe deşteptu', i-am aruncat o vorbuliţă.

— „Văd, domnişoară, că drumul meu s-a întîlnit cu-al dumneavoastră".

— „Drumul dumneavoastră şi fereastra mea, vreţi să spuneţi."

— „Drumul meu? Doar nu-i strada mea. Aici e — stai, să văd... Da, scrie citeț: strada Notis Boțaris. Nu scrie strada Iorghis Caristinòs".

— „Caristinòs vă numiți?"

— „Cu voia Dafnulei, da!"

— „Rău faceți că umblați în dreapta și în stînga și întrebați de numele meu".

— „Doar nu l-am furat. Mi l-a dat prietena dumitale, după cum i-ai recomandat".

— „Merită o bătaie!... Niciodată nu i-am recomandat așa ceva!"

Nu mai aveam ce spune. Am pornit-o agale. Atunci am auzit-o strigînd deodată ceva ce m-a înnebunit pur și simplu:

— „Vă faceți ministru?"

Am izbucnit într-un rîs atît de tare, încît s-a văzut obligată să se ascundă după perdea.

Așa, care va să zică, voia să devină „madam ministru" puicuța mea, de aia îmi dădea tîrcoale! Dar rîsul meu era așa de puternic, încît domnișoara s-a supărat de-a binelea.

— „Sînteți cel mai nesărat ins ce-am întîlnit pînă azi..., îmi zvîrli indignată. De ce rîdeți așa și mă compromiteți în fața vecinilor? De unde să știu eu ce-o să vă faceți și ce n-o să vă faceți? O prietenă mi-a spus că voi care sînteți luptători ai Rezistenței, o să ajungeți toți miniștri. Și ce-mi pasă mie dacă o să ajungeți sau nu? Ce am eu cu dumneavoastră? Vă faceți sau nu, mi-e totuna. Poftim!"

— „Dar eu, duduița mea, nu sînt în stare să fiu măcar portar la un minister, dar mi-te ministru? Și-apoi... în viața mea n-am purtat ochelari... Se poate să fii ministru fără ochelari? Vrei să afli ce-am să mă fac? (Dumitale ți-o spun, fiindcă îmi placi...) Am să mă fac..."

— „Mulțumesc, lăsați... Mi-e cu totul indiferent."

— „Mă jignești. Dar fie, te iert!"

— „Ce mărinimie!"

— „Știi ce propun, Dafnula? Să cobori dumneata puțintel și să vorbim mai în voie."

— „Asta nu se va întîmpla *niciodată*."

— „Nu face nimic... Dar mie şi aşa îmi placi."

— „Eu nu-s de nasul dumitale."

— „Ştiu... Eşti de nasul unui ministru, dar ai dat greş!"

Atunci frumoasa noastră închise zgomotos fereastra. Dar capul i se zărea, pîndind de după jaluzele. Am stat aşa, tot uitîndu-mă la ea, apoi mi-am dat un bobîrnac în cozoroc şi-am plecat.

Gata, îmi spuneam, am pierdut-o pentru totdeauna. Dar soarta m-a adus într-o zi iarăşi la fereastra ei.

— Soarta?

— Să zicem *soarta,* ca să nu ne cadă nasul. Adevărul e că picioarele m-au dus acolo. Şireata, se pare că mă zărise. Se aşezase astfel la fereastră, numai şi numai ca eu să ard văzînd-o înăuntru, iar ei să nu-i pese de nimic. Am tuşit cît am putut mai dulce... Nimic. Ea era aplecată peste o carte sau o broderie, şi făcea pe nepăsătoarea. De-astea îmi eşti? îmi zic. Stai, că-ţi arăt eu ţie! Aveam în buzunar nişte năut prăjit, de mestecat, aşa, ca să uit ţigara. Am aruncat o boabă, care a lovit-o drept în creştet. A sărit deodată, ca o cerboaică săgetată.

— „Ah! Dumneata erai? Doamna ministru! Oh, maică, ce-am păţit. Credeam că era altcineva... pentru că nu se cade să arunci cu boabe de năut într-o doamnă ministru. Sigur că nu! Aşa?"

— „Ia te uită! Ai început iarăşi cu acel *aşa*? domnule! În ce limbă trebuie să vi se spună că nu vreau să mai treceţi pe strada mea?"

— „Strada dumneavoastră? Iarăşi povestea asta! Doar v-am spus că e strada Notis Boţaris. O să ne spunem mereu acelaşi lucru? Şi-apoi, dacă într-adevăr strada vă aparţine, de ce nu-i puneţi un gard? Nu ştiţi cîntecul?

„De nu vrei să trec pe-aici,
un zid înalt să-mi ridici."

— „Poftim! Ce îndrăzneală! De-aş avea o asemenea voce, nu m-aş încumeta nici bună ziua să mai spun, şi dumnealui cîntă!"

— „Nu mă supăr. Căci natura — cum s-ar zice — mi le-a luat pe toate, dar ţi le-a dat dumnitale cu ghiotura. De aceea şi sînt mulţumit... că tot în casa mea vor intra."

— „Încă nu mi-am pierdut minţile... să mă mărit cu dumneavoastră!"

— „Pentru că n-am să mă fac ministru?"

— „Să nu mai spuneţi asta, îmi răspunde ea supărată. Mă răniţi..."

— „Vai, Dafnula... *eu* am rostit întîia oară aceste vorbe? Nu, spune şi dumneata dacă n-am dreptate."

— „Cînd am spus-o... am făcut-o pentru că îmi ziceam: dacă este adevărat, să-mi iau gîndul... Ce să caut eu cu miniştrii? Sînt o fată simplă. Şi de ce n-ai fi ceea ce se spune..."

— „Ce se mai spune? Ia, să ascultăm, ce se mai spune?"

— „Zic unii că sînteţi... luptător... comunist..."

— „Ei, şi ce e rău în asta?"

— „Nu ştiu. Dar mie mi-e teamă..."

— „Asta-i bună. Şi, ia spune-mi: ce-ţi închipui că este un luptător? Ştii?"

— „Ştiu. Unul care n-are grijă nici pentru casă, nici pentru copii, nici pentru mama lui... care dăruieşte totul pentru ceea ce se numeşte *cauză*".

— „Dafnula, notează adresa asta: strada Faliron— la intersecţie cu Gargareta, la subsol... Du-te şi caut-o pe măicuţa mea. Altceva nu-ţi mai spun... Şi-acum rămîi cu bine..."

— „Domnule... Iorghis! spuse ea grav şi tresărind. Iorghis! Stai o clipă, doar o clipă..."

— „Lasă-mă. Nimic... Sănătate!..."

Cînd m-am întors acasă, spre seară, bătrînica mea, ca o găină ameţită.

— „Ce-i cu tine, mamă?"

Se uită la mine privindu-mă şi iar privindu-mă, pe toate feţele.

— „Bre, bre, să fi născut eu aşa o mîndreţe de flăcău şi să nu ştiu? Fiule... îţi poţi închipui tu cine a intrat azi în casa noastră? Luceafărul şi

Cloşca cu pui... O fată ca o zînă de frumoasă. Mirosea a trandafiri. «Dumneata eşti mama lui Iorghis Caristinòs?» m-a întrebat. Şi, cum îi răspunsei «da», se aplecă şi-mi sărută mîna. Să înnebunesc! «Ce bine ţi-a făcut fiu-meu, fetiţa mea, de-mi săruţi matale mie mîna», o întrebai. «Bine? Nici un bine, mămico, îmi răspunse. Dar mi-e tare teamă, că îmi va face un mare rău». M-am supărat. «Rău? Atunci, copila mea, ai greşit uşa. Băiatul meu nu face nimănui rău. Eu l-am născut şi l-am crescut. Nimeni nu-l cunoaşte mai bine ca mine pe fiu-meu! Aşa că, de ai venit să mi-l ponegreşti, te rog să aştepţi să-ţi fac o cafeluţă, pe care ţi-o datorez, şi du-te cu Dumnezeu». Fata s-a făcut roşie ca macul. «Mămico, îmi zise — şi mi se părea, fiule, că se topea toată — mămico, am minţit cînd am spus că o să-mi facă rău. Răul de care îţi vorbesc mi l-a şi făcut. Îl iubesc!» Maică-mea a rămas cu gura căscată.

«Sufleţelule — a întrebat-o maică-mea — dar ce rău găseşti în dragoste?» — «E un luptător, în asta stă răul». — «În ce crede fiu-meu, în aia cred şi eu, e şi icoana mea. Iar dacă ţi-ai băgat în cap să-i schimbi credinţa, te osteneşti degeaba». — «Nu, mămico, nu vreau să-i schimb credinţa, dar, uite, se spune că luptătorul aruncă peste umăr o piatră, şi-aşa, nu mai vrea să-şi vadă nici mamă, nici nevastă, nici copii. Te rog nu mă nedreptăţi, mămico — căci asta mă sperie, şi oricare alta în locul meu ar fi simţit la fel. Eu am venit ca să aud din gura dumitale dacă este adevărat ce se spune? Eşti mama lui... pe cine să întreb, dacă nu pe dumneata?» — «Bine ai făcut că ai venit la mine! Nimeni nu-l cunoaşte mai bine ca mine. Fata mea, vreau să-mi spui un lucru... Mă vezi... Aduc eu cu o mamă care să nu poarte de grijă fiului ei?» — «Nu.» — «Bine. Acu': dacă fiu-meu ar fi unul fără suflet, ca ăştia de care vorbeşti, l-aş mai iubi eu cum îl iubesc?» — «Nu.» — «Ei, iubirea asta a mea e o nimica toată pe lîngă cea pe care mi-o poartă el

mie! Mă crezi?» Atunci fata m-a privit drept în ochi, s-a făcut iar roşie, şi aplecîndu-se, mi-a sărutat din nou mîna. «Te cred, mamă.» *Mamă!* auzi? Floarea asta mi-a spus *mamă!*"

— „Ei, şi tu, mamă, nu te pierde cu firea... îi spun eu. Parcă nu le ştii tu pe fetele din ziua de astăzi! Ştii cît de viclene sînt. Poate că se joacă şi cu tine şi cu mine." Bătrînica s-a supărat: „Să se joace cu tine poate, cu o mamă, însă, nu-i de joacă... Ai auzit? Atîta îţi spun."

— Biata mamă, chiar din acea zi, visa rufşoare de bebeluşi, legănări în braţe, zîmbetele şi joaca nepoţeilor... Nu ştia că astfel de bucurii nu sînt pentru noi. Că noi ne-am născut ca să ne vîrîm în infernul ăsta şi să auzim doar înjurături şi să simţim loviturile de ciomege pe spinarea noastră!

Panais îl mîngîie pe umăr.

— Mă gîndesc ce dulce ne-ar fi fost viaţa dacă ne-am fi desprins de toate astea şi i-am fi spus vieţii: „Prezent!"

— Nu... mai bine să nu mai vorbim de asta. Lasă, dacă-i să vină, o să vină. Adevărul e că, totuşi, viaţa va deveni mai dulce... dar, ca să scăpăm de aici unde am căzut, azi, va trebui să se răstoarne lumea... or, după cum văd eu, e încă bine înrădăcinată în vechiul ei loc. Însă, cine ştie... Poate. Dar — dracu' s-o ia — treaba noastră este să mizăm mereu pe rău. Binele, dacă-i să vină, va veni singur, n-are de ce să se ferească. Să vină chiar atunci cînd noi nu-l vom mai aştepta... Va fi... Dar mai bine să lăsăm. Unde mă oprisem? A, da, la maică-mea... sărăcuţa... Era prima dată cînd o vedeam rîzînd, după războiul din Albania. Apoi rîsul ei fu curmat, însîngerat, deveni un plîns negru.

— De ce-ai pomenit de frontul din Albania[1]? Ai pierdut atunci pe careva dintre-ai tăi?

---

[1] Frontul s-a mutat în Albania după respingerea de pe teritoriul Greciei a invadatorilor fasciști.

Glasul lui Iorghis se tulbură.

— Da... nu ţi-am spus? Aveam o soră. Afroditi... Afrula!

— De ce spui *aveam*. N-o mai ai?

Chipul lui Iorghis se întunecă şi mai mult.

— Ba, da... dar deocamdată, te rog să nu mă mai întrebi. O să le afli pe toate la vremea lor. Deci, aveam o soră... Cîndva ne-o ceruse un flăcău. Venise într-o seară şi bătuse la uşa noastră, după ce isprăvise ziua de muncă. Cum l-am văzut, mi-am amintit de el. Era instalatorul din cartierul nostru. Avea atelierul cu două străzi mai încolo de noi. Se părea că şi ştiinţa lui de carte era foarte slabă, căci tăbliţele ce le agăţase la intrare erau monumente de greşeli gramaticale. *„Să repare lachete, ropinete şi alte diferite uzanţe. Vin şi acasă. Predare scurtă şi imediat ARISTOMENIS BATZAKAS"*. Era sfios şi vinovat ca un copil ce furase dulceaţă din chisea. „Bine ai venit, vecine, îi spun eu, ca să-i dau curaj. Ne bucură că ai avut buna idee să vii să ne cunoaştem. Vecinii trebuie să se cunoască între ei. Nu-i aşa?"

Aristomenis înghiţi în sec şi tot sucea în mîini un pacheţel.

— „V-am adus ibricul de cafea... spuse înghiţind iarăşi de trei ori. Mi-am zis că... Poate că sînt foarte ocupaţi oamenii... Hai să-i înlesnesc! Locuim pe aceeaşi stradă. Îmi pare bine de cunoştinţă."

Eu m-am prins...

— „Mamă, o întreb pe bătrînă, ai dat tu vreun ibric?"

Batzakas i-a luat-o înainte:

— „Nu de la doamna mama dumneavoastră... spuse înroşindu-se... L-am primit de la domnişoara Afroditi!"

Situaţia devenea din ce în ce mai grea pentru săracu' Batzakas. Mi s-a făcut milă de el:

— „Cu atît mai bine că l-ai adus chiar dumnea-

ta, îi spun... O să guşti şi din cafeaua noastră. Nu-i aşa, Afrula?" strig eu spre bucătărie.

Bucătăria tăcea...

— „Păi, atunci cine să ne facă o cafeluţă?" strig eu iar.

Nimic nou pe frontul bucătăriei... Atunci se sculă mama.

— „Lasă, măicuţă... îi spun. Tu faci cafea bună de tot, dar cafea cum face Afrula noastră... Nu-i aşa?"

Totuşi mama luă ibricul şi se duse în bucătărie. Peste puţin se întoarse împreună cu cea vinovată, care ţinea tava cu cafelele aburind, ameţitoare.

— „Hai, vecine... îi spun lui Batzakas. Ia gustă cafeaua pregătită în ibricul dumitale."

Mîinile bietului Aristomenis tremurau cînd le întinse să ia ceşcuţa.

— „Hai, în sănătatea dumitale, îi urez eu, şi o mireasă bună!"

— „Mulţumesc", răspunse el şi se roşi ca macul.

Am aprins apoi şi-o ţigară. Mi-a pătruns la inimă sfiala lui.

— „Aristomenis, mă adresai lui cînd se pregătea să plece aşa cum a venit,... te rog să mai vii pe la noi..." Şi întorcîndu-mă brusc spre vinovată îi zisei: „Bre, Afrula, ia spune — te întreb aşa, ca o încercare... spune-mi... ce-ar fi dacă i-aş propune flăcăului ăstuia să-mi fie frate? Aha, te prefaci că nu înţelegi? Ei, atunci, hai să-ţi vorbesc mai deschis: o vrei pe *fata* asta de bărbat?"

Sărăcuţa sări ca arsă:

— „Uff, şi tu, Iorghis... uneori eşti atît de nesuferit..." spuse ruşinată şi gata să plece.

— „Vecine... mă întorc spre Batzakas... nu facem nimic. După cum vezi, nu ne vor. Nu placem fetelor, prietene... Hei, ce să le faci?... Nouă, ăstora, urîţilor, nu ne rămîne atunci decît să murim. După cum vezi, ne mai şi jignesc..."

— „Eu nu l-am jignit pe domnul Aristomenis", sări ea, bosumflată.

— „Aşa? Păi, atunci, domnule Aristomenis... eu zic, dacă nu v-a jignit pe dumneavoastră, nu ne mai rămîne decît să fixăm ziua nunţii. Numai că, hei, mamă..., şi mă întorc spre bătrînică, pe mine mă consideraţi adică jumătate de porţie. Nu trebuia să-mi spuneţi şi mie ceva mai dinainte... aşa, în taină le-aţi aranjat toate?"

— „E mai bine aşa, fiule... spuse biata maică-mea. Mai bine să vorbiţi acu' voi doi, ca bărbaţi ce sînteţi."

— „Atunci, Aristomenis, nu ne mai rămîne decît să ne sărutăm."

Un băiat dintr-o bucată. Mirosea a sudoare cinstită. Nu-mi aduc aminte să fi văzut vreodată altă femeie mai fericită ca soră-mea. Dar fericirea săracilor ţine cît cireşile. Într-o zi izbucneşte războiul. Ducîndu-mă să mă prezint la regiment, am trecut pe la micul atelier al lui Aristomenis. Dar el plecase mai de dimineaţă. M-am oprit în faţa unui mic afiş de curînd lipit. Conţinea ultimele lui greşeli de ortografie: *„Mombilizat. Deacu nainte pe vitor îl dirijează soţia mea afroditi batzakas, născută caristinos"*.

Săraca Afroditi Batzakas... născută Caristinos... N-a trecut o lună şi în partea de jos a afişului a adăugat cu propria ei mînă: *„Caporalul Batzakas Aristomenis, a căzut pentru apărarea patriei"*. Bietul Aristomenis a apucat să capete şi un grad... În sfîrşit. De ce mi-am mai adus aminte de toate astea? Eh, de-atunci nu mai zîmbise bătrînica mea. Şi, deodată, chipul ei se învioră, ca atunci cînd trăiam liniştiţi, colo la Gargareta![1]

— Şi, ia spune-mi... îndrăzni să-l întrerupă Panais, ca să-l smulgă din melancolia ce-l cuprinsese. Şi... ce s-a făcut cu atelierul acela?

— A fost închis. Adică, l-a închis poliţia. Şi în locul tăbliţelor lui Aristomenis şi Afroditei au agă-

[1] Cartier din Atena, la poalele Acropolei.

ţat-o pe a lor: *„Atelierul a fost închis de autorităţi pentru că era întrebuinţat de conspiratori ca iafcă“.*

— Şi Afroditi?

— A fost trimisă la Curtea Marţială pentru „înaltă trădare...“ Dintr-o zi într-alta îşi aşteaptă procesul.

CAPITOLUL VIII

Nu se luminase încă de ziuă. Fîşii întunecate de noapte se mai zbăteau deasupra muntelui Pentèli[1]. Poate că nu mai era noaptea, ci doar nori înnegriţi de praful de cărbune din mormanele ce zăceau dinaintea munţilor scobiţi de mineri.

Stîncile, udate de marea care le izbea toată noaptea, abureau.

Atunci, în ceasul acela mort, liniştea dimineţii fu sfîşiată de un glas disonant ce ieşea din pîlnia difuzorului. „Atenţie! Atenţie! Deţinuţii Caristinos Gheorghios şi Zaglifas Panaiotis. Repet: Deţinuţii Caristinos Gheorghios şi Zaglifas Panaiotis... să-şi ia lucrurile şi să se prezinte la debarcader."

Iorghis se uită ţintă în ochii lui Panais.

— Înţelegi ceva? Ce-o mai fi şi asta?

— Ne pregătesc vreo mîrşăvie, Panais... să fim calmi. Şi cu ochii în patru la toate... Nu ştii de unde putem fi loviţi.

— Bine, dar... ia spune şi tu, Iorghis... ce-o să facem... dacă ne eliberează cu adevărat? Te-ai gîndit la asta?

---

[1] Pentèli, munte din Attica, lîngă Atena, vestit pentru marmora sa.

— Ascultă-mă... eşti de părere că am făcut vreun compromis? Vreo... fie şi-o cît de mică concesie?

— Asta, bineînţeles că nu.

— Atunci, linişteşte-te. Nu ne eliberează, chiar dacă s-au smintit la cap.

— Da, dar nu l-ai auzit ieri pe Gudas spunîndune: „Bardon, măi băieţi, am greşit şi v-am nedreptăţit. Nu sînteţi trădători".

— Tu ce crezi, sîntem?

— Pentru ei, da. După dicţionarele lor, dacă nu sîntem trădători şi o să admitem asta şi noi, atunci nu-i ca şi cum am fi făcut un compromis? Ia să ne mai gîndim, puţin...

— Fii liniştit, Panais. Nu fac ei astfel de experienţe periculoase. Dacă nu ne smulg semnătura, nu ne fac favoarea. Nu-ţi face inimă rea.

— Să vedem... spuse Panais, scărpinîndu-şi zulufii. Totuşi, cred că e bine să fim pregătiţi pentru orice.

— Asta, da. Să ne prefacem că n-am priceput nimic. Pînă îşi dezvăluie adevăratul lor scop. Hai!

Cei doi începură să-şi adune lucrurile şi să le pună în sac.

— Şi-acum, sacul pe umăr! spuse Iorghis... şi binecuvîntarea mamii să ne ajute. Stai puţin... Mai ai vreuna s-o aprindem?

— Una şi ultima.

— Aprinde atunci, să mai tragem o dată în piept şi-apoi, ce-o fi să fie. Suflet adînc![1]

Traseră cu sete din ţigară cîte un fum. Apoi iarăşi. Şi după aceea, tremurînd de frig şi palizi se îndreptară spre ţărm, spre un mic liman, ca o peşteră, poreclit *port*. Un caic îi aştepta cu motorul în funcţiune, o scîndură era aruncată, drept podeţ, între copastie şi ţărmul stîncos. O fi adevărat? Totuşi nu simţiră nici o bucurie la gîndul acesta.

[1] Salutare de despărţire, în rîndurile luptătorilor deţinuţi, mai ales cînd erau luaţi pentru a fi schingiuiţi — expresie echivalentă cu: „Curaj", „Fii tare".

Dimpotrivă... fură cuprinşi de presimţiri negre. Lespezile dimprejur erau pătate de sînge proaspăt. Or fi fost luaţi *în primire*, aseară noii veniţi... se gîndiră amîndoi. Un vlăjgan cu fireturi albe se apropie de ei şi li se adresă, chipurile camarade-reşte:

— Nu sînteţi voi aceia pe care-i aşteptăm? Pe-aci, băieţi... Hei, ăi de pe caic! Veniţi să daţi o mînă de ajutor să trecem pe bord calabalîcu' ăsta. Care va să zică... Caristinòs şi Zaglîfas, nu? Poftiţi foile voastre de eliberare... Poftiţi, băieţi, treceţi!...

...Nici Gudas, nici vreun alt ciomăgaş de-al lui nu se vedea împrejur... Nici forfoteală de oameni şi nici înjurături. Doar frigul şi-ăsta cu galonul, întinzîndu-le foile de eliberare. Ce vis îngrozitor! Nu cumva era adevărat? Într-adevăr îi considerau atît de neprimejdioşi, încît să le dea drumul? Aşadar, ce se întîmpla?... Pînă acum le-au îndurat pe toate. Chiar şi la plutonul de execuţie se aşteptau, cum aştepţi să şuiere trenul la ora fixată. Ce mîncare de peşte o mai fi şi asta? Cum poate fi înfruntată manevra călăilor? De ce au acceptat? Ce au de făcut acum? Se vor prinde în mrejele acestor metode ale duşmanului? Dilemă groaznică şi întunecată... Şi ce ghinion, să nu existe a treia soluţie!

Panais şopti gîfîind în urechea lui Iorghis:

— Ascultă... Aici nu e vorba de un joc simplu, să nimereşti colţul înnodat al batistei.

Caristinòs îi strînse puternic braţul.

— Hotărîrea mea este: „da". A ta?

— Da, şi a mea, răspunse Panais.

Trecură podeţul.

— De nu ne scufundă în larg, atunci urzesc alt-ceva, la Atena... spuse Iorghis, punîndu-şi legă-turica jos, ca să şeadă.

— Orice o fi, acum ne-am hotărît.

Scîndura fu trasă.

— Într-un ceas bun, băieţi... le strigă vlăjganul. Şi bună întoarcere în mijlocul societăţii!

Nu-i răspunseră.

— Spuneţi-mi un *mersi,* măi camarazilor, n-o să vă cadă nasul. Vai, vai, ce fuduli mai sînteţi!...

Caicul porni, desprinzîndu-se de stînci. Începură să se depărteze... Căpitanul mări viteza. Aruncară o privire pe punte. Într-adevăr, erau singuri. Doar o clipă zăriră pe marinarul care îi adusese pe insulă. Cum i-a văzut s-a ascuns însă. Iorghis şi-a dat seama imediat, că ceea ce îi aştepta urma să se întîmple acum, aici, în largul mării. Astfel marinarul n-ar avea de ce să se ascundă. El cunoştea adevărul şi de aceea îi evită. Sufletul lui se călise de sărătura mării şi de cruzimea pe care ochii lui o vedeau zilnic... dar în el rămăsese un locşor neatins şi-l acoperea cu grijă, temător ca un cumva să se trădeze şi să-l dea de gol. La început au fost de părere să-l lase în pace cu gîndurile lui. Dar pe urmă se hotărîră altfel. S-a dus, deci, Iorghis la marinar. L-a descoperit în ascunzătoarea lui şi i-a cerut o ţigară.

— Pot să-ţi cer niţel tutun?... îl întrebă. Lipsa de ţigări ne-a dat gata.

Marinarul îi întinse, rece, pachetul.

— De ce nu? Ia, n-ai decît să iei... cîte vrei... Ce-mi pasă mie?...

— Nu eşti dumneata cel ce ne-a adus pe insulă? Sau greşesc?

— Se prea poate. Se îmbarcă atîta lume pe albia asta mică... Pe cine să-l ţii minte mai întîi? Se prea poate...

Iorghis voi apoi să-i atingă coarda simţitoare:

— Dumneata, oricum — adăugă el — orice-ai face, sîngele apă nu se face, eşti un muncitor, aşa că...

— Pst! prietene... caută de trage p-altu dă limbă. Eu... ţi-o spun de la început că nu vreau să am nici o *imixtiune.*

— Ştiu de ce n-ai încredere în noi, îi spuse Iorghis camaradereşte. Pentru că ne vezi dezlegaţi, nu? Păi atunci, flăcăule, greşeşti.

— Am spus eu ceva?

— Auzi? Greşeşti. Nu sîntem *frînţi*... Nu vreau să fac pe viteazul şi mi-e silă de toate astea, dar m-ai jignit şi de-aia...

— Tu culegi informaţia ce te interesează... îţi aranjezi trebuşoarele cum se zice... şi-apoi, hai, plăteşte tu, Petrakis!... De-aia — după cum ţi-am mai spus — nu vreau să am nici o *imixtiune;* hai, du-te şi bate la altă uşă. Voi, mă, aveţi o întreagă *reţea,* cum se zice. Nu vă scapă nici un firicel de păr. De la mine aştepţi să te dăscălesc?

— Eram la *izolare,* spuse Iorghis. Şi, pe neaşteptate ne-au dat hîrtiuţele astea. Poţi să-mi spui ce mîrşăvie se ascunde aici?

— Pst..., amice. Du-te de bate la altă uşă. Zis-am şi ţi-o repet. Nu vreu să am nici o *imixtiune.*

— Acum... Adevărul e... chiar dacă nu ştii ce te-aşteaptă... tot rezişti... dar dacă ştii ce te aşteaptă e mult mai bine. Cîştigi prima fază; nu te mai înfiori.

— Ia, uită-te, măi, cine s-a găsit să mă îmbrobodească pe mine!... Bine, mă amice, nu-ţi trece de loc prin cap că tot ce-mi spui acu, pot să mă duc să le raportez cu de-amănuntul la *Alfami*[1].

— Nu.

— Zice *nu!* Şi ce-aş avea de pierdut, amice? Poţi să-mi spui? Poţi?

— Nimic... Ai avea de cîştigat, dar n-ai să te duci.

— Ia-auzi colo?! Pst! Amice... ia spune... îl cunoşti pe Petrakis Manuras, zis şi „Petran"?

— Nu.

— Eu sînt. Îţi spun numele, ca să ştii... Dacă te toarnă cineva să nu cumva să-ţi căşuneze pe alţii. Eu am să fiu ăla. Ne-am înţeles? Şi-acum, cu bine.

— Nu... îi spuse Iorghis. De tine nu mă tem.

Petran răsuflă. Întinse pachetul cu ţigări spre Iorghis... apoi se uită precaut împrejur şi îi spuse:

---

[1] *Alfami* = *AM* — iniţialele poliţiei militare, în realitate unitate de schingiuitori.

— Ia, apleacă-te. Nimic nu-i sigur. Am auzit ceva. Dar nu face să pui prea mare bază pe ei. Își schimbă în fiecare zi planurile. Sigur că vi se pregătește un *capsòni*[1]. Unde și ce anume... nu știu. Acuma tacă-ți gura și fă pe niznaiu... A! bine că mi-am amintit. Îți aduci aminte de *baskìna*[2] aia care vă însoțea? De jandar spun, d-ăla tinerelu', care se răstea la pești tot timpul?

— Da, și?...

— Lepră mare, frate... Voi încasați atunci bătăile și el făcea haz. Se veselea, pezevenghiul, văzînd chinurile celorlalți. Dar și Dumnezeu i-a plătit-o, măi frate, a ajuns ofticos, cu caverne deschise, cum spun învățații. Am fost la el la sanatoriu și l-am văzut.

— De te mai duci, spune-i din partea noastră cele cuvenite, zise Iorghis.

— Ești fain!

— Din păcate... în situația în care ne aflăm azi, n-avem ce să-i trimitem.

— Fain băiat ești, ți-o mai spun! La de-alde astea nimeni nu vă întrece! Și dacă n-ați avea alea... celelalte... alea...

— Care?

— Hai, slăbește-mă! Nu face pe îngerașu', că nu-ți șade frumos. Știi prea bine despre ce-ți vorbesc.

— Pe cuvînt de onoare că nu...

— Măi, prietene, de ce Elada, patria noastră, s-o duceți plocon slavilor? Hai?... Iată, asta nu pot eu înghiți de la voi!

— Petran, pst, ia ascultă aci,... Și tu ai fi băiat fain, dar dacă n-ai avea neroziile astea în cap...

— Adică cum?... Nu vreți oare să scoateți Elada la mezat?

— Mulțumesc pentru țigară. Noroc.

---

[1] *Capsòni:* mod de tortură aplicat în lagăre, unde victima este încontinuu fugărită și lovită într-una pînă ce se prăbușește în stare de nesimțire sau se predă. Hăituială.

[2] *Baskìna* = expresie de dispreț față de jandarmi. Găinar.

— Te-am jignit?

— Noroc... Noroc...

Petrakis zvîrli şapca de punte, furios, şi scuipă amarnic.

— Ptiu, iar am făcut-o de oaie, se căina marinarul. Iar ai călcat în strâchini, Petrane. Stăi, mă! Prietene... Bine, dar nici despre jandarul cela nu vrei să-ţi vorbesc?

— Fie, cedă Iorghis. Despre el, poţi vorbi. Nu era un băiat rău, sărmanul.

— Ai nimerit-o. Nu, nu era rău. Era un jandar tinerel şi netot, asta era. Dacă-i cojeai uniforma era un flăcău fain. Ştii, măi, ce făcea în ziua aia, cînd vă ciomăgeau? Dacă n-a izbucnit în plîns a fost pentru că îi era ruşine de mustăţile lui!

— Atunci de ce mi-ai spus că făcea haz?

— Aşa, ca să te trag de limbă! El, mă, ziulica aceea toată a fost ca un leş... dar lucrurile nu s-au oprit aci. La început a zis că o să azvîrle uniforma de jăndar — că nu mai răbda s-o poarte — şi-o să plece în sătucul lui. Dar i-a fost frică de urmări. Ei, şi ce crezi că a făcut, pezevenghiul? S-a pus pe oţet... I-a spus un nătărău că dacă bei oţet o păţeşti la sigur... adică ajungi ofticos. Aşa, ca să nu vă fie potrivnic şi să aibă *mustraţiuni* de *consfiinţă*... aşa cum spun cei cu carte... Nu zic *corect*?

— Admirabil!

— De-aceea a găsit şi el oţetul şi se prăpădeşte degeaba, sărmanu'. Şi-a făcut cogeamite *gaverna* la *flămînd* şi-acu' e de plîns. Dar lucrul a mai avut şi alte urmări. De la spital stă şi scrie prostănacu' la Atrîkeri[1].

— Unde?

— La Atrîkeri, deh!... Acolo unde duc femeile deportate!

— Da, aşa-i.

---

[1] *Trîkeri* = Mică insulă lîngă golful Pagasitikos, în dreptul oraşului Volos (Colhida de pe vremuri), locul pentru deportarea femeilor. Marinarul nu pronunţă corect.

— Care va să zică se apucă şi scrie domnişoarei Dimitriu. Nici pe asta n-o ştiţi? Da' de unde s-o ştii? spun şi eu prostii — se apucă, cum îţi spuneam, deşteptul, şi umple două coli cu lacrimi şi i le trimite. Vezi, că el îşi murdărise singur cuibul... adică era vinovat, căci a arestat-o atunci cînd ea i-a arătat spatele de cum l-a văzut în ţoale de jandar... Ţi le spui toate cam încurcate... dar nu-i nimic... Eşti băiat cu cap şi îţi dai seama. Dar şi cenzura nu înghite nasturi. Citeşte scrisorica şi hop o-nhaţă pe fată la anchetă. Acolo, fata noastră le-a retezat-o cu briciu, zicîndu-le răspicat: „Nu am nici o legătură şi nici o imixtiune cu ipochimenul ăsta. Eu sînt aici pentru ideile mele!" Ce să-i spui puştoaicei?! Un omuleţ cît o şchioapă şi are şi ea *idei!*... Ce să-i faci! Trebuia s-o am eu pe lîngă mine şi vedea ce idee am despre *ideile* ei. Merg şi ele după moda nouă, paţachinele!...

Dar Iorghis nu-l mai auzea. Se dusese lîngă Panais.

— Petran... iar ai făcut-o de oaie! îşi zise marinarul şi se vîrî în adăpostul lui.

Caicul trebuie să fi străbătut jumătate din distanţă. Atunci, de pe uscat se văzu semnalul. Un steguleţ fusese ridicat şi coborît de trei ori. Motorul mai scăpă cîteva pocnituri şi se opri.

— Căpitane... strigă marinarul din adăpostul lui... De ce ai oprit? Se întîmplă ceva?

Vocea îi tremura.

— Ai orbul găinilor? spuse căpitanul, şi el tare amărît. Nu vezi că sîntem chemaţi de uscat?

— A, da... făcu vocea marinarului, picurînd amărăciune.

O şalupă rapidă se desprinse de la ţărm şi-şi îndreaptă prova spre caic. Marinarul aruncă o ultimă privire lui Iorghis şi îşi muşcă buzele. Privirea asta exprima şi neputinţa, şi spaima, şi, totodată, resemnarea.

Şalupa se apropiase deja. Începură să se deslueşească uniformele cu centiroanele albe. La prova

se distingea, provocatoare, silueta greoaie a lui Gudas, ca un fel de *gorgonă*[1] a vasului.

Şalupa îi acostă.

— *Bardon,* măi băieţi... se auzi, „prietenos", glasul şefului de schinguitori. Am uitat ceva... Nu-i nimic însemnat... dar ca să nu avem încurcături cu şefii... Înţelegeţi?...

Nu înţeleseră nimic. Nici nu se mişcară din loc.

— În catastiful meu... continuă Gudas şi scoase un registru vişiniu cu coperte groase... În catastiful meu sînteţi debitori... Aţi înţeles? O să vină într-o zi inspecţia să mi-i ceară pe Caristinòs şi pe Zaglìfas. Şi o să creadă că v-am mîncat. Înţelegeţi? Nu că o să păţesc cine ştie ce... dar eu vreau să fiu în regulă! Aţi înţeles? De aceea, am venit ca să vă scap de datorii. Haide, băieţi, treceţi încoace, o clipă, să aranjăm socotelile astea şi-apoi duceţi-vă cu bine.

Se întoarse spre haita lui, care aştepta cu nerăbdare sălbatică semnalul:

— Măi, nu-i nimic! Staţi cuminte. Băieţii ăştia îmi sînt prieteni. Nu v-am spus-o? De cîte ori trebuie să vi-o mai spun? Hai, Caristinòs!

S-au ridicat amîndoi şi-au încălecat parapetul.

— O nimica toată, cum vă spuneam, zise Gudas. Uite cum stau lucrurile: oricine se eliberează trebuie să fie şters dintre datornicii de-aici. Vreau să am acte curate. Priceput? Uite „Caristinòs..." Citeşte singur dacă vrei. „Caristinòs Gheòrghios" nu scrie aşa? Frumos! Şi aici ce scrie? *Semnătura eliberatului.* Scrie au ba? Ca să nu zici că te înşel. Clar? Ştii... Eu îmi fac cinstit şi curat treburile. Daţi-vă la o parte, mă! se adresă haitei sale. Am zis! Împrăştiaţi-vă!

— E clar, spuse Iorghis, dar ia dă mai încolo unghia. Acoperi ceva acolo.

— Ce-ai, măi, cu unghia mea?

---

[1] *Gorgonă:* statuie de lemn, aflată la prova vaselor, în antichitate, reprezentînd o sirenă sau, uneori, un erou mitologic.

— Ţi-am spus doar că acoperi ceva.

Gudas îşi trase degetul furios. Fraza întreagă suna astfel: *„Se eliberează declarînd căinţă. Semnătura eliberatului"*.

— Ia-o... spuse liniştit Iorghis. Nu călcăm pe coaja asta de pepene. Nu cădem în cursă.

Gudas simulă că e surprins.

— Nu te pricep, mă Caristinòs. Ia, stai... M-ai prins vreodată cu mîţa-n sac, de-mi vorbeşti aşa? Pe prietenia noastră îţi spun că nu te pricep.

— Lasă la o parte *prietenia noastră*, că aşa ceva nu există. Prietenii nu-şi pun unul altuia piedică. Aşadar, dacă am înţeles bine, vrei semnătura, nu?

— Hei, da, ai înţeles bine, răcni înfuriat Gudas. Asta vreau!

— N-ai s-o capeţi.

— Da' ia stai niţel. Să vedem ce spune şi celălalt. Căci nu cred să aibă şi el mintea ta, nu-i aşa, Zaglìfas?

— Ai nimerit... răspunse Panais. Întocmai aceeaşi minte am şi eu.

Gudas se sprijini de catarg, făcînd pe disperatul.

— Păcat... zise. Nu mi-e milă de altceva, doar de mamele voastre, care o să vă aştepte degeaba în port. Prostul de mine, le-am şi telegrafiat să vină. Crezusem că aveţi un pic de ambiţie bărbătească în voi! Uite, astfel de nerozii fac uneori. Acu'... dă-o dracului... Înapoi, bă!... Uite, îi mai am pe cap şi pe-ăştia care rag şi vor sînge! Cum să-i stăpîneşti? Ei sînt opt şi eu unu'! Şi nu-i văd să aibă gînduri bune, da' de loc bune! Ce-o să le faceţi, mă băieţi?

— O să-i legăm în spatele şalupei, ca să-i remorcăm..., mugi un gealat hidos, căruia îi lipseau dinţii din faţă.

— Bine, zise Gudas, dar nu se poate să amînăm puţin? Să se mai gîndească băieţii? Îmi sînt prieteni... vi-o repet... Se poate să mă contrazică uneori, dar prieteni nici vorbă că-mi sînt... Gata!

— Asta o ştim... spuse hidosul cu limbajul încîlcit... Dar ştim... asemenea... care va să zi-

că... precum se zice... adică Patria... care va să zică... Asta-i!... Priceput-ai, bă tu, grăsunule? se adresă lui Iorghis... Nu vorbesc fain?

Iorghis nici nu clipi. Gudas răsuflă necăjit şi îşi aprinse o ţigară.

— Nu mai pot face nimic pentru voi, zise, încrucişîndu-şi braţele... Nu vedeţi? Ei sînt opt, iar eu unu'! Nici nu voi fi de faţă. Priceput? Pentru că mă îmbrac pe coaja asta şi-o întind spre Pireu. Care va să zică, mai băieţi, se adresă haitei lui de gealaţi, nu putem face nimic pentru ei?

— Nimic! urlară toţi ca nişte fiare. Trădarea trebuie plătită!

— Îmi pare rău, băieţi... zise Gudas, sărind în caic. Vorba mea nu mai are nici o trecere. Ceea ce am putut să fac am făcut! Te joci cu netrebnicii ăştia? Au turbat acu'. Uite, porneşte şi caicul. Ia' uite ce ghinion... Măi băieţi, odată ce aţi hotărît voi... vă rog... lăsaţi-o mai *moale*...

La consemnul *moale* se năpustiră cu toţii peste cei doi deţinuţi. Îi legară apoi cu frînghii groase şi îi aruncară în mare.

Înainte de a porni şalupa, cînd primele pocnituri ale motorului prinseră să-i acopere glasul, Iorghis apucă să-i mai spună lui Panais:

— Fă ca la *crool*... Bagă-ţi capul în apă şi scoate-l doar pentru a respira din cînd în cînd. Dacă îl ţii afară s-a zis cu tine! Respiră doar, şi afundă-l repede!

Şalupa porni înapoi spre Makrònisos.

. . . . . .

. . . . . .

Îi traseră afară mai fără viaţă. Îi atîrnară întîi cu capul în jos, ca să dea afară apa înghiţită şi-apoi îi împachetară în nişte pături şi-i azvîrliră în cortul lor.

Cel dintîi îşi reveni Iorghis. Era spre amiază. Prima lui grijă fu să-l readucă în simţiri pe prietenul său. Îi descheie cămaşa, îi culcă capul pe loc neted şi începu să-i facă respiraţie artificială. Nu-i era chiar necesară, căci Panais era mai mult

ameţit decît leşinat. Simţea ceva asemănător unei comoţii. Deschise ochii şi rămase un timp tăcut, privindu-şi prietenul. Iorghis îi zîmbi. Imediat în privirea lui Panais ceva sclipi şovăitor.

— Am scos-o la capăt, îi spuse Iorghis. Ai văzut? Am răzbit şi de data asta.

— Pînă unde au să ajungă? Asta vreau să-mi spui, întrebă Panais.

— Curaj şi răbdare. Pînă acolo unde 'or vrea ei. Avem oare de ales?

— Nu.

— Atunci, răbdare şi curaj!

— Nu mi-e de altceva... da' mi-e milă de măicuţa mea care o să coboare pînă la chei şi-o să mă aştepte.

— Ăştia îşi bat joc de sufletul mamelor, după bunul lor plac. Le-au zăpăcit de-a binelea... Coborîţi, babelor, la chei! Şi ele ascultă numaidecît. Ah! Parcă eu nu aveam mîini să-i dau o telegramă. Ea l-a crezut pe Gudas, fără doar şi poate!

— Cînd e vorba de bine, ele sînt gata să dea crezare oricui! Au ajuns ca nişte copilaşi! Nu mi-e de mine, măi Iorghis...

— Hai, taci...

— Nu plîng.

— Şi de ce n-ai face-o? Poţi să plîngi. Nu-i nici o ruşine.

— Îţi repet. Mie, lasă-i să-mi facă ce-or vrea. Să mă chinuie cît 'or pofti, dar să nu-şi bată joc de mama... de mama, nu! Asta nu! Ticăloşilor! Fiarelor!

— Sst... Taci...

Iorghis îi acoperi gura... Îl consolă cu vorbe duioase... Îi netezi părul... Îl ajută apoi să se culce pe-o parte... şi îl lasă să plîngă în voie... să i se liniştească inima, ca să i se dezlege toate nodurile... să scape de sarea amăruie a lacrimilor şi a mării.

PROLOG

Peste mare, povîrnișul de lîngă orașul Lavrion părea ca un șorț plin de pete. Coșurile înalte fumegau alene, somnoroase. Minerii intrau grăbiți în rărunchii pămîntului, ca să nu mai audă și să nu mai vadă. Ceea ce se petrecea pe Makrònisos le rupea sufletul. Iar sufletul acestor oameni — care ziua întreagă, asemenea unor viermi, rodeau măruntaiele pămîntului — era zdrobit de propriile lor suferințe și nu le mai putea îndura și pe ale altora.

Mesajele ajungeau, totuși, pînă la ei, unul cîte unul, trecînd marea și punînd piciorul pe uscat, ca apoi să alerge ca niște grăbite prevestiri negre. Makrònisos devenise o moară unde niște martiri ai zilelor noastre măcinau necontenit munți de sare. Îi puteai vedea alergînd ici-colo pe insulă, ca furnicile, toată ziulica sub soarele arzător, fugăriți de ciomege. Cu un simplu binoclu puteai vedea totul limpede. Dar mîinile minerilor n-ar fi putut ține multă vreme binoclul, pentru că ar fi început să le tremure și peste puțin binoclul le-ar fi căzut, iar ei și-ar fi acoperit repede ochii. Sus, colții de stîncă ai muntelui... jos, corturile cu cocoașelor lor... iar pe povîrnișuri furnicarul acela de deținuți, ame-

ţiţi, cărînd bolovani fără a clădi nimic şi prăbuşindu-se o dată cu pietroaiele.

Încercaseră cîţiva, cîndva, să ridice glasul, dar pieriseră o dată cu acest glas. În lumea asta, dacă ai venit doar ca să-ţi numeri anii şi să pleci, nu ţi-e frică de nimic. Pe omul cuminte nimeni nu-l sperie... dar, de se va pierde vreodată lumea, se va pierde şi din cauza celor cuminţi. Căci cei cuminţi, prin cumințenia lor, i-au ajutat pe cei cruzi să devină mai cruzi. Uneori, cei laşi au făcut mai mult rău decît denunţătorii. Denunţătorul poate face rău numai unui singur ins, dar cînd sufletul celui laş se va descompune, cadavrul lui poate otrăvi lumea întreagă.

Vestea grozăviilor din Makrònisos a străpuns zona tăcerii, a evadat din insulă... a pornit la drum... s-a strecurat în curţi, a pătruns în case... şi a ajuns pînă la leagănul unde copilaşii îşi dorm somnul lor lin, curat... Un vuiet începuse să se tîrască ca un blestem înăbuşit. Dar zgomotul puştilor era mai puternic.

În asemenea ceasuri de groază, oamenii rupeau adesea punţile ce-i legau. Tremurau ca nu cumva cineva căzînd să-i tîrască în căderea lui. Şi-apoi, de unde să ştii?... Spionii mişunau ca şerpii. Uneori chiar şi pereţii caselor capătă viaţă. Deci, fereşte-te! Pîra este stihia invizibilă care intră şi prin crăpăturile zidurilor. Şi e de mai multe feluri: pîra de diletant şi pîra de profesionist. Mai există, însă, şi un alt fel de pîră: cea din constrîngere — care o dată ce-şi face începutul, le întrece pe toate celelalte. Conştiinţa unui om credincios, dar slab, dacă apucă să crape doar puţintel, doar o singură clipă, se face ţăndări.

Clipa fatală a execuţiei — clipă de încercare supremă — a îmbogăţit lista trădătorilor din această ultimă categorie, cu multe victime. Căci, totdeauna, după comanda „ochiţi!" şi cîteva secunde înainte de comanda „foc!" tentaţia dulce a vieţii bate la uşă prin gura comisarului regal, care —

după ce ţi-a cerut capul — vine la locul execuţiei să-l vadă cum cade:

„Dacă are vreunul de depus ceva împotriva altcuiva, să iasă din rînd: va fi graţiat".

Asemenea vremuri corupte au dat naştere şi unor asemenea crime. N-a fost de ajuns că ai rezistat la cele şapte cercuri ale infernului... N-a fost de ajuns că — puţin înainte de condamnare ţi se oferise încă o dată viaţa în schimbul renegării... n-au fost de ajuns tot felul de chinuri ale trupului şi ale sufletului... acum se mai născocise şi acest glas de pe urmă al destinului: *„în faţa ta sînt deschise două porţi: poarta vieţii şi poarta morţii. Alege!"*

E adevărat că la proces ai ales moartea. Dar atunci nu erau îndreptate spre pieptul tău aceste ţevi de puşcă. Moartea era pe atunci doar o ameninţare teoretică. Acum o ai în faţa ta, la o distanţă de şase paşi...

Aici, pe pragul acesta hotărîtor, unele conştiinţe se destramă, se prăbuşesc brusc... Şi-atunci, vai de cei care au fost aleşi drept preţul răscumpărării. Viaţa aleasă astfel este un monstru de nesăturat. Un astfel de nenorocit e silit să-şi cîştige fiecare zi din viaţa lui prin moartea unui alt om. Dacă încetează să omoare, cade. Pe cel care a fost speriat cu moartea, de aci încolo numai cu moartea îl mai poţi speria. Cînd îşi isprăveşte victimele reale, atunci inventează victime imaginare. Devine o maşină înnebunită, teribil de primejdioasă, care scotoceşte peste tot şi ucide. Iată de ce oamenii din Lavrion se ascund în casele lor sau trec pe stradă îngroziţi, ca locuitorii paşnici ai unui oraş în care o fiară sălbatică a scăpat din cuşca ei.

. . . . . .

. . . . . .

Doar mamele nu se feresc. Numai ele cutreieră fără teamă uliţele, căutîndu-şi copiii. Uneori, speriate de vreun vis urît, pornesc la drum, în plin miez de noapte. Alteori le poartă paşii pînă departe, afară din oraş. Ajung pînă la rîpele templu-

lui antic din Sunion, se reazemă de coloanele lui şi îşi pironesc privirile la fiara de stîncă de peste mare. Merg aşa noaptea întreagă, alergînd pe cărări îndepărtate; mărăcinii le sfîşie pielea, cîinii ciobăneşti le fugăresc, aşa încît atunci cînd ajung acolo, sufletul le e sfîrşit. Le ajunge numai să se apropie, chiar dacă nu pot distinge nimic. Numai să ştie că sînt mai aproape de ei, că acelaşi vînt sărat de mare le ustură... că pot zări, fie şi prin negură, cimitirul acela al lumii de-aci, acolo unde copiii lor umblă neîngropaţi... şi nu le pot duce nici măcar o floare...

În vremurile acestea blestemate, cînd flăcăii îşi ascund sufletul în cel mai îndepărtat ungher al fiinţei lor, ca să nu le fie smuls, cînd luptă eroic pentru a-şi apăra această cetate lăuntrică... fără ziduri, fără arcuri şi săgeţi... mamele dau cel mai greu examen. Mamele acestei epoci le întrec pe toate mamele, din întreaga istorie. Au săvîrşit toate epopeile şi toate cîntările credinţei şi cutezanţei, iar acum îşi aşteptă poetul.

În ziua fixată, cele două mame coborîseră pînă la cheiul portului Pireu. Alergau, ca nişte cerşetoare, spre caicele ce soseau, tot întrebînd pe fiecare marinar:

— Nu cumva vii de la Làvrion?

— Care Làvrion, măicuţă? Nu ştii ce-i vizavi de Làvrion?

Dacă ştiau?... Dar nimeni nu putea să ştie mai bine decît ele. Era noul Ierusalim, cu o imensă Golgotha... o insulă diavolească, unde sînt răstigniţi mii de copii. Ele să nu ştie ce-i Làvrion? O pîlnie care culege gemetele ce vin din Makrònisos. Un teatru cu scenă deschisă de partea cealaltă a mării, unde nu se joacă decît tragedii. Crime oribile, în mai multe acte. Un teatru unde cortina nu coboară niciodată, pînă la sfîrşitul cel mai de pe urmă, pînă la înnebunirea sau moartea tuturor: actori şi spectatori laolaltă.

La un moment dat, un mic caic aruncă ancora, în apropierea mamelor. Un individ mătăhălos, în

uniformă, se îndreaptă spre ele. E vînjos, cu mîini păroase şi sprîncene stufoase şi îmbinate.

— Voi vă aşteptaţi băieţii, nu?

— Da, fiule... ce li s-a-ntîmplat? spuse întîi mama lui Iorghis, neliniştită.

— Eşti mama lui Caristinòs, nu?

— Da.

— Fii liniştită. Nimic... Numai că în ultimul moment am uitat ceva şi caicul era grăbit... Aţi înţeles? Mîine, flăcăii voştri vor fi aici. Pă crucea mea!

— Da' ce li s-a întîmplat?

— Aveţi cu voi vreun stilou? Las' că am eu. Vedeţi hîrtiile astea? Sînt foile de eliberare.

— Nu ştim carte.

— Nu vă cer să le citiţi. Doar o semnăturică îmi trebuie.

— Ce să faci cu ea? Ce trecere ar putea să aibă semnătura noastră?

— Trebuie să am o hîrtie semnată cu mîinile voastre... că vă cereţi copiii. Iscăleşte fiecare pe hîrtiuţa ei şi eu mă întorc şi vi-i aduc imediat liberi.

Bătrînele s-au uitat una la alta... nu părea să fie la mijloc vreo şiretenie. O iscălitură prin care îşi cer copiii. Care mamă nu-şi vrea copilul acasă? I-au cerut hîrtiile. Nu erau de-aceeaşi mărime şi erau scrise de mînă, nevinovate. Cu multă caznă, desenînd literă cu literă, se iscăliră: *Artemis Caristinòs, Evanghelia Zaglìfas.*

Gudas le strînse călduros mîna.

— Aşa! Brava! Astea-s mame de-adevăratelea! Aşadar, cu bine, să fie într-un ceas bun şi să vă-ntîlniţi cu băieţii voştri. Eu mă duc la poştă să trimit bileţelele astea!

Cele două bătrîne se priviră ca puii de găină speriaţi de uliu. Aceeaşi soartă la legase, pe ele, ca şi pe copiii lor. Orice i s-ar întîmpla uneia, bine sau rău, ar alerga s-o găsească pe cealaltă. S-au cunoscut în faţa aceloraşi graţii, mîinile lor descărnate au încălzit aceleaşi fiare, aceleaşi

lacrimi s-au prelins pe obrajii lor în faţa vizetei celulei.

Se aşezară iarăşi pe o bancă — ca şi atunci cînd se întorceau de la închisoare. Cîte n-aveau să-şi spună! Dar în tot ce spuneau, în fiecare vorbă, în fiecare din planurile lor era fericirea de mîine a copiilor. Nu voiau să-şi lase sufletul pradă deznădejdii. Le era de-ajuns că sufereau cînd erau singure. Acum crăpau uşa sufletelor ca să poată intra în ele puţină bucurie. Dar cum să vină bucuria asta pe care o sperie atît de mult hainele cernite? În aceşti ani, tiranii au stăvilit toate căile bucuriei. Au ridicat garduri de sîrmă ghimpată. Au pus mitraliere... au săpat şanţuri adînci...

— Tot aici sînteţi, măicuţelor?

Se întoarseră amîndouă, speriate.

— Ia uită-te la ele cum s-au aşezat, de parcă ar fi nişte găinuşe la taifas. Ha, ha! V-am speriat? Acum, după ce am expediat hîrtiuţele, să nu vă pese de nimic. Nu mă întrebaţi unde am fost? Eu, sărmanu', alerg pentru voi! Am fost după timbre pentru scrisori!

— Dar... or s-ajungă? Că de atîta timp trimitem... tot trimitem... dar răspuns nu primim... Oare or s-ajungă astea?

— Dacă o să ajungă? Da ce păzim noi? Ce? Ne jucăm cu arşice? Gudas tot ce spune şi face. Vorba lui e lege! Nu cumva aveţi şi vreun suvenir... ceva, să le duc, ca să mă creadă că v-am întîlnit? Orice o fi!

Bătrînele începură să se scotocească prin buzunarele adînci ale fustelor. Una găsi o fotografie îngălbenită şi ştearsă de lacrimi, a fiului. Cealaltă, mama lui Panais, găsi o poză a logodnicei lui. Dădură fotografiile, dar tot mai cotrobăiră, pînă ce, în nişte noduri de batistă, descoperiră cîteva drahme ce le-aveau pentru biletul de întoarcere.

— Ia, fiule, şi-aceste drahmişoare, să le aibă, ca să fumeze vreo ţigară.

Gudas plescăi din limbă.

— Ehei, fă, mamă!... Mamă şi iarăşi mamă!... Uite, asta înseamnă *mamă*! Deci, rămîneţi cu bine, coniţelor. Vă las cu sănătate şi fiţi liniştite. Şi pozele, şi scrisorile, şi banii de buzunar, totul va ajunge de-a dreptul în mîinile lor.

Plecă ţanţoş, mişcîndu-şi şoldurile grase şi lăsîndu-le pe cele două mame să-i binecuvînteze drumul.

Briza din Saronicòs[1] le întări speranţele. Un vapor care fluiera răguşit, li se păru a cînta dulce. O să vină — nu se poate altfel — o să vină ziua fericită cînd băieţii lor se vor întoarce. Şi apoi toată viaţa le va fi o zi de sărbătoare.

Vor deretica prin casă. Vor face să le fie casele sclipitoare de curăţănie şi înmiresmate, aşa încît oricare trecător de pe uliţă, să se oprească să răsufle.

O porniră spre Atena, convinse că au mai micşorat calea lungă ce le despărţea de ziua mult aşteptată.

---

[1] Golful central al Atticei.

CAPITOLUL I

Pe uscat, în cuibul de pescăruşi, două păsări s-au ciufulit îndelung, iar acum stau liniştite şi se uită una la alta. Dragostea e uneori o mică ucidere. Pescăruşii poate că nu se simt în largul lor, poate că regretă că sînt păsări şi nu oameni. De-ar şti însă ce îndură oamenii ar prefera să fie chiar şi viermi.

Zorile s-au ivit şi astăzi fără soare. Ciudat. Attica, altă dată, nu putea trăi nici o clipă fără soare. Şi nici soarele n-a renegat-o vreodată. Dar în ultimii ani, totul s-a schimbat, totul a devenit posomorît, tulbure. Pînă şi cerul s-a umplut de răutate. Şi totuşi iarna, încetul cu încetul s-a destrămat, s-a topit şi acum vine primăvara.

Primăvara! Cîndva venea dulce şi cu obrăjorii aprinşi ca o fată întorcîndu-se de pe ogor. Plină de fiori şi tresăriri uşoare. Ea, cea dintîi poftită la serbarea iubirii. Acum vine ca şi cum s-ar întoarce din spital sau de la închisoare... Ca o vinovată... cu frica în sîn, ca nu cumva să-i fie ucise păsărelele... ca nu cumva florile să-i fie călcate în picioare.

Trezindu-se, Iorghis îl găsi pe Panais sprijinit în cot şi uitîndu-se afară cu o privire galeşă. Îl

lăsă aşa, fără să-l tulbure. Îşi dădea seama că era cu gîndul pe undeva sus, foarte sus şi îi fu milă să-l coboare deodată.

Dar peste puţin, însuşi Panais se desprinse din visare.

— Ştii la ce concluzie am ajuns? îi spuse în şoaptă lui Iorghis. Că am dat greş cu toţii. Nu ştiu cum mi s-a fixat în cap ideea copilărească că omul nu înnebuneşte. El se naşte nebun. Toată noaptea mă durea şi îmi venea greaţă. Îmi venea să vărs — nu numai fasolea ce ne-a dat-o gătită cu apă de mare — ci şi maţele din mine. Şi totuşi... ştii pe unde îmi umblă gîndurile în timpul ăsta? La străduţa ei... Ah... tare-mi mai este dor de rîsul ei, de privirea ei, aşa, puţin piezişă, cum se uită porumbiţele. Uneori îmi spun că toate astea sînt figuri de teatru, pe care le învaţă la Şcoala de Artă Dramatică... dar pe urmă îmi pare rău de jignirea pe care i-o aduc. Într-o zi i-am spus: „Alkmini, uită-te la mine mai puţin dulce... mai simplu... Îmi pierd şirul gîndurilor. Nu vezi ce bufniţă am ajuns?“

— Şi ea ce-a făcut?

— A dispărut timp de cincisprezece zile. Am telefonat la ea acasă şi mi s-a răspuns că e plecată într-o călătorie. În cele din urmă m-am postat în cofetăria de peste drum, ca s-o pîndesc. O cofetărie mică, cu două-trei măsuţe. Intrase şi cofetăria asta în istorioara noastră de dragoste. Eram sigur: dacă va trece prin faţa cofetăriei, se va uita înăuntru. Nu se putea altfel. Dacă m-a iubit cîndva se va uita.

— Ei, şi ce-a făcut?

— Întîi i-am zărit pantoful drept, apoi gentuţa... o ţinea de parcă ar fi fost o păsărică spînzurată... Pe urmă, trecu ea... Ceva îi absorbea gîndurile...

— S-a uitat?

— Nu. A trecut fără să se uite înăuntru. Mă pregăteam să plec... Şi mă gîndeam: cum am să reuşesc să nimeresc ieşirea? Dar, atunci, zării iar

pantoful ei venind din partea opusă... Apoi o văzui intrînd. Dacă mai întîrzia puţin în prag aş fi murit sufocat. M-am ridicat de pe scaun şi m-am îndreptat spre uşă. Abia atingîndu-i degetele, am tras-o afară. Am mers tăcuţi spre tramvai. Am ajuns aşa pînă la Patisia[1]. Ascunsă în verdeaţă, era acolo o bărăcuţă, unde nu se vindea decît uzo[2]. Am comandat fără s-o întreb, două păhărele. Am ridicat unul, să închin. L-a ridicat şi ea pe-al ei... Deodată l-a lăsat..., a căzut pe umărul meu... şi a început să plîngă, să plîngă, ca un copilaş necăjit. „Nu mai pot..., îmi spunea, nu mai pot fără tine... Am încercat în toate aceste zile să-mi corectez privirea... Nu pot, Panais! Nimeni nu m-a învăţat să privesc aşa. Dar asta e privirea mea. Dacă vrei, pot să-mi petrec restul zilelor stînd cu ochii închişi. Vrei? Am să încerc. Numai să nu-mi ceri să trăiesc departe de tine. Nu pot, Panais... Din cîte-s pe lumea asta, numai acest lucru nu-l pot face. Mi-am dat seama, în zilele petrecute departe de tine". Am mîngîiat-o pe păr, în neştire... Şi aşa am restabilit între noi pacea... dragostea. Şi acum... am s-o iubesc... am s-o iubesc... nu ştiu cît... nu ştiu pînă cînd... pînă ce soarele se va preface în cărbune... Eu tot am s-o iubesc...

— Vorbe umflate...

— Nu mă crezi?

— Cît e omul îndrăgostit, trebuie să-l crezi, orice-ar spune. Căci ceea ce *spune* şi *crede*.

Panais se simţi ofensat. Cătă spre Iorghis, bosumflat.

— Nu eşti de acord? continuă Iorghis.

— Dacă n-ai fi arătat uneori că eşti un sloi de gheaţă, ai fi fost un înger. Dar îţi place cîteodată să joci rolul unei maşini care fabrică filozofii reci. Ştii ce-am să ajung să cred? Că n-ai iubit vreo-

---

[1] Cartier frumos la marginea Atenei.

[2] Băutură alcoolică grecească, aromată, preparată din tescovină, miere sau smochine.

dată nici măcar atîtica. Iar povestea aceea ai plăsmuit-o numai ca să-ţi baţi joc de dragostea mea. Poate... dar ştiu şi eu? S-ar putea să şi greşesc. Totuşi, ideea asta îmi trece adesea prin gînd.

— Păstreaz-o pentru tine.

— ... Vezi, dacă-ţi spun, te superi.

— Repet: păstrează ideea pentru tine. Îţi mulţumesc că m-ai pus la punct atît de nemilos. Aşa-mi trebuie. Ai dreptate. Aşa-i... zi că am făcut-o din mîndrie... ca să nu-ţi fie milă de mine, că eram orfan de tot, lipsit de asemenea sentimente, am plăsmuit şi eu o povestioară sărăcăcioasă... ca să mă consolez şi să nu-mi fie ruşine. În orice caz, aşa cum ţi-am mai spus, îţi mulţumesc că m-ai scos din situaţia asta grea. Părerea mea este — ca să ţi-o spun deschis — că un bărbat adevărat nu trebuie să se încurce cu astfel de dulcegării.

— Îţi sînt îndatorat. Mi-a înflorit inima ca un trandafir.

— Vezi, atunci, era altceva... Ne găseam într-o pustietate atît de îngrozitoare. Pretutindeni în jurul nostru era atîta groază... Voiam să arunc cu lopata, departe, teama asta, ca să nu ne atingă inimile... şi am brodat acel basm. Se zice că hoţul, în închisoare, ca să nu-şi uite meseria, îşi fură căciula. Aşa şi eu, ca să nu uităm că sîntem vii — atît de vii încît putem şi să ne îndrăgostim — am născocit romanul acela. Dar părerea mea este — îţi repet — că nu-i stau bine unui bărbat întreg astfel de fasoane. Aşa?

— Mă rog! Păstrează-ţi părerea!

— Răspunderile ce ni le-am asumat sînt mai grele decît le pot duce umerii noştri. În fiecare zi trebuie să ne mai punem cîte o proptea, ca să nu ne încovoiem. Mîine vor lua şi alţii aceeaşi barcă pe care am luat-o noi. Trebuie să înveţe să plutească pe lîngă ţărm, înainte de a se afla în larg. Nu vreau să-ţi ţin o predică. Mă ştii. Dar sînt anumite lucruri pe care vreau să mi le repet mie însumi, cu glas tare.

— Mai bine ţine-ţi-le!

— N-aş fi vrut să aud aşa ceva de la tine. Ăştia ne poartă aici legaţi, precum ursarii, urşii. Sîntem atît de aproape unul de altul, încît auzi nu numai ce spun, ci şi ceea ce gîndesc... Dar, uite, tac. Şi, dacă te-am jignit cumva — iartă-mă. Doar n-o să le facem lor bucuria să ne certăm.

— Ssst!...

— Un asemenea dar nu vor avea din partea noastră, chiar de s-ar tăvăli pe jos... Se întîmplă ceva?

— N-auzi? Tropăit de bocanci...

Iorghis ciuli urechea.

— Ai dreptate. Ia să vedem ce capcană ne mai întind.

Bocancii se apropiară de cort. Şi-atunci acela ciupit de vărsat, cu nasul cît o pătlăgică, zbieră puternic:

— Caristinòs!!!

Iorghis nu-l onoră cu nici un răspuns.

— Caristinos!!!!! zbieră şi mai tare Pătlăgică. Nu eşti-năuntru, bă?

— Hai, spune.

— Ia, uită-te, bă!... Ce ciudăţenie!... E-năuntru şi face pă statuia. Ai o scrisoare... Ălălalt e-năuntru?

Panais tăcea.

— Celălalt, bă îţi spun, e prezent?

— Hai, zi...

— De ce nu vorbeşti?

— Măi, tu, după ce că ne ţii legaţi ca pe nişte duluri, ce ne mai faci şi „apelul"?

— Legaţi? strigă Pătlăgică indignat şi-şi băgă nasul prin crăpătura cortului.

— Da, legaţi. Te faci că nu ştii?

— Da... ai dreptate... zise Pătlăgică. Ţ... ţ... Ia, uită-te lume, ce barbarie!

— Pst... Ia, ascultă, amice... îi spuse Iorghis, tăios. Lasă sentimentele de omenie, că ştii că nu-ţi şade bine. Altceva ai de spus? Haide... iar mila las-o pe seama călugăriţelor. Ai vorbit de nişte scrisori. Despre ce scrisori e vorba?

— Scrisori... Epistole... despre ce altceva vrei să fie vorba? Aveţi de primit fiecare cîte una. Dar acum avem împreună o altă trebuşoară. Boccelele cu boarfe vă sînt gata?

— De ce?

— Vă spun mai tîrziu. Cortul e în ordine?

— De ce?

— Întreabă de ce!... Păi, nu vezi că cerul e mai murdar decît schembeaua[1]? O să toarne cu găleata.

— Ce bunătate!...

— Bunătate? Încă nu mi-aţi cunoscut bunătatea. Mai răbdaţi pînă diseară şi-o s-o cunoaşteţi. După cum v-am spus, o să toarne cu găleata...

— Asta am auzit. Altceva.

— Altceva? Aha! Vrei şi altceva? Ei, acest altceva e că dacă o să toarne cu găleata, la ce vă mai trebuie cortul? Strîngeţi-l! Strîngeţi-vă zdrenţele şi faceţi boccelele.

— De ce? Plecăm?

— Aha! Şi-ncă cu airoplanu'!

Începură să-şi adune lucrurile. Pătlăgică îi opri:

— Pst... ca să nu uit, luaţi-vă şi epistolele. Băgaţi-le în buzunare, c-acu' nu-i vreme de citire. Mai tîrziu. După *călătorie*...

Începură să bănuiască amîndoi că îi aşteaptă ceva neplăcut, ceva rău, dar nu-şi puteau da seama ce. Îşi strînseră rufele, lăsară frînghiile pe dinafară, ca să-şi lege boccelele pe umeri... Apoi, strînseră cortul, îl împăturiră, îl legară şi-l puseră pe-un bolovan.

— Gata? strigă Pătlăgică.

În loc de răspuns dădură din cap.

— În regulă! Acum luaţi-le-n spinare!

Le puseră pe umăr.

— Aşa. Fain şi gigea! Şi-acu', la posturile voastre. Unul aci, pă locu' ăsta încercuit. Iar celă-

[1] Stomac de vită, care se vinde la măcelărie pentru tuslama şi ciorbă de burtă. *Schembea*, cuvînt turcesc, folosit şi în limba romînă.

lalt, alături. Ia te uită mă, Cristoase, ce bărbaţi ăscultători sînt ăştia! Ei, acum, copilaşi, începe călătoria noastră cu airoplanu'. Doar că dracu să le ia — ne lipseşte tocmai airoplanili. Păi, voi sînteţi de vină că nu ne-aţi lăsat nici unu' pentru comunicaţii. Toate airoplanili sîntără deasupra munţilor, ca să alerge după ai voştri, trădătorii! De aceea, pentru că nu sînt aici airoplane o să faceţi voi pe airoplanili...

Acum îşi dădură seama Iorghis şi Panais de ce-i aşteaptă. Auziseră de-această pedeapsă. La început pare blîndă şi nevinovată, ca o joacă. Te gîndeşti că poate e invenţia unei imaginaţii umane ca să facă supliciul mai suportabil. Stai într-un picior, avînd în spinare bocceaua cu boarfe, şi îţi ţii echilibrul cu braţele deschise. Asta e partea întîia: joaca. Chinul începe mai tîrziu, cînd, istovit, încerci să pui piciorul jos. Atunci, santinela, care stă lîngă tine cu arma încărcată, trage.

Pătlăgică îi trecu în revistă şi-apoi spuse cu trufie:

— Şi-acu', băieţi, începe marile manevre! Du-te tu mai în dreapta, bă, tu, grăsunule! Aşa! Sînteţi cu toţii pă poziţii? Drepţi! Întindeţi braţele! Extra fain! Şi-acu'... poziţia într-un singur picior! Luat! Bravo!

Îi puse să stea, astfel, în faţa lui, ca nişte berze, încărcă arma şi se întinse boiereşte să rontăie seminţe, scuipînd cojile spre ei. Din cînd în cînd îşi lua bidonul şi bea gîlgîind, cu multă plăcere. La început cei doi nu se sinchisiră. Dar curînd începu să-i chinuie setea. Nu încercară să pună piciorul jos. Doar cînd Panais, pierzîndu-şi echilibrul lasă piciorul o clipă, un gloante şuieră pe lîngă el.

. . . . . .

. . . . . .

Eşti o victimă a setei... Îţi înghiţi scuipatul şi zici: „Am să suport". Oboseala te deznoadă încetul cu încetul. Strîngi din dinţi şi repeţi: „Am s-o suport şi pe asta".

Ceea ce nu se poate suporta, ceva împotriva căreia nu poţi lupta este această topire înceată, această degradare lentă a fiinţei tale. Pantomima asta groaznică, pe care te obligă s-o joci... Această prăbuşire înceată a mîndriei tale bărbăteşti. Ceea ce ţi se face numai ca să te doară, suporţi... Durerea se localizează acolo unde curge sîngele. Astfel de chinuri le cunoşteau cei doi... Le încercaseră şi rezistaseră. Loviturile cu pietre, cu patul puştii, cu ciomegele... Tot trupul lor suferise. Dar sufletul rămăsese invulnerabil.

Păsările astea şchioape, cărora li se aşezaseră pe spinare, împachetate, aripile, se gîndiră... se gîndiră... şi se hotărîră. Alt mijloc ca să învingă înjosirea nu există în afară de perseverenţă. Trebuie să-l învingă şi pe acest duşman... Pe duşmanul acesta care nu te ucide, nu te răneşte, nu te înspăimîntă... ci caută să te *înjosească* în faţa propriilor tăi ochi.

De ce nu spuseseră „nu" din prima clipă? De ce acceptaseră să joace rolul unei păsări acoperite de ruşine? Dacă ar fi spus „nu", ce s-ar fi întîmplat? Iar dacă deodată ar abandona această pantomimă şi ar călca cu amîndouă picioarele, ce s-ar întîmpla? O ştiau: execuţia. Dar... nu cumva în cazul ăsta execuţia semăna puţintel cu o sinucidere? Ba da.

*

Veni şi amiaza. Pătlăgică îşi isprăvise semincţele şi începu să fluiere. Mai tîrziu se plictisi şi de fluierat şi se apucă să se joace cu şireturile de la bocanci. Doamne, ce searbădă e şi viaţa unui călău *mărunt!*...

Între timp, cei împietriţi într-un picior, amorţiră.

Nişte gealaţi, în drum spre umblătoare, îi zăriră şi aruncară cu pietre în ei.

— Ia, uitaţi-vă, măi!... urlă unul, arătîndu-l pe Iorghis. Aţi mai văzut vreodată barză cu mustaţă?

— Mustaţă-i, bă? Smulge-i-o... mama lui!...

Şi încercară să se arunce asupra victimelor. Atunci Pătlăgică sări în picioare şi mînui închizătorul armei, ieşindu-le înainte.

— Înapoi, bă! strigă furios. Înapoi, că trag! Cine face un singur pas îl ard, să cadă maică-mea pe spate dacă n-oi trage!

Gealaţii se zăpăciră. Parcă i-ar fi lovit damblaua. Ce spune, mă, ăsta de colo? E în toate minţile sau nu cumva a călcat strîmb şi s-a molipsit de trădare? Să tragă în ei, pentru că au vrut să se distreze cu trădătorii? Şi ce preţ are, mă, o mustaţă de trădător?

— Adicătelea, ia stai, mă, că n-am priceput bine, zise un urduros. Adicătelea, serios vrei să ni-i iei din mîini?

Atunci Pătlăgică ridică glasul:

— Da' ce au mîinile mele, bă, urdurosule? Mi-s ciunge? Adicătelea, cum spui şi tu, eu n-am suflet care îmi cere să se desfete? Să vi-i las vouă, ziceţi? Bă, muma voastră mai are şi alţi deştepţi ca voi? De ce, bă, am pregătit şi am aranjat aşa, trufandalele astea? Ca să vii tu, isteţu', să găseşti mîncarea gata? Nu-s ei pentru colţii voştri... Bă, mie ăştia mi-au curăţat ditamai văru' primar şi încă nu i-am luat sîngele îndărăt; şi voi vreţi să vi-i predau vouă? De ce, bă, nu înjghebaţi o *afacere* cu mîinile voastre şi alergaţi la una de-a gata? Aha, aşa vă e mai lesne, nu? Dar nu vă merge cu mine... Întîi am să mă desfăt singur şi-apoi de mai rămîne... atunci se schimbă treaba! Ei, şi-acu' marş de-aci! şi dacă într-o zi, 'oi veni bă, urdurosule, să-ţi cer din trufandaua ta, să numi dai! Ce-o să fie... n-o să crăp de-atîta lucru. Aşa că, băieţilor, duceţi-vă de vă goliţi băşicile şi lăsaţi pă fiecare să-şi aranjeze *afacerea* după cheful lui. Aşa... şi acum seara bună!

*

Pătlăgică se aşeză şi începu un cîntecel de dragoste:

Maică-mea şi cu a ta stau pe arie la taifas,
Oh, oh, on, oh, pe arie stau la taifas,
Păsărică, dulcea mea, stau pe arie la taifas!

De pe ţărm, se dezlipi unul dintr-un grup şi veni spre el. Avea o ţigară în gură şi alta după ureche. Pătlăgică se supără grozav că i-a întrerupt cîntecul.

— Hei, tu! strigă de departe celui ce venea. Dacă vii să te *distrezi*, întinde-o de pe acum, să nu-ţi baţi picioarele degeaba.

— Uuuf!... Prea eşti arţăgos, măi Kutrumbas. Stai niţel... să vezi mai întîi ce vreau.

— Eu îţi vorbesc clar şi răspicat, ca să fim înţeleşi de la bun început. Să nu-mi zici pe urmă că te-am lăsat să urci degeaba dealul. În ordine? Şi acum zi, ce pofteşti?

— Stai, mă, să-mi trag sufletu'! Ia o ţigărică.

Luă de după ureche ţigara şi i-o oferi. Apoi îşi apropie ţigara lui aprinsă de cea oferită şi-o aprinse sprijinind-o cu degetul mic.

— Zii!

— Ascultă, Kutrumbas, îţi vorbesc deschis, pe cinstea noastră camaraderească. Mă usuc după un *praf*, că-mi vine să mă arunc în mare. Nu pot fuma tutun gol. Nu-mi poţi servi olecuţă? Uite, cît pe-un vîrf de unghie! Atîtica, o priză cît pentru o păsărică. Altfel fac vreo scrînteală şi nu vreau. Am şi o fată, sărăcuţa, care mă aşteaptă. Şi-ar fi mare păcat! Nu trebuie! Mă înţelegi?

— Măi, mie vrei să-mi vinzi alge şi să le zici că-s panglici de mătase? Încet... să nu te cred că ai tu gagică...

— Haide... Ce dracu'? Ne jucăm acu de-a uite popa nu e popa? Nu ţi-am pomenit niciodată de Niţa? Lucrează într-o „casă" a mai prima, la madam Fevronia, clasa întîi, aristocratică, un sutar vizita. Ce dracu'? N-am fi decăzut noi la ăle de jos. Poftim... Am primit şi răvaş. Mă-ntreabă

cînd am să-mi iau permisie să mă duc, zice, s-o facem lată. I-e dor, zice, s-o facă lată cu mine.

— Vax!...

— Nu mă crezi?

— Cu-aşa o poamă te-ai încurcat, bă? Ea are zece deodată.

— Da' ce, tu ai vreuna mai brează?

— Mie mi-ar fi ruşine s-o mai mărturisesc... o paţachină, colo, fie şi de-un sutar.

— Ce, a ta-i de cinci sutari?

— N-aş catadixi să mă uit nici la una de un miar. Eu am o fată, bă! Fată adevărată! Nu de la traftir! Fată de familie! Fată fainâ şi frumoasă, şi prima la cultură!

— Şi te-a ales tocmai pe tine? Ia spune-mi, nu cumva e una de la balamuc? Că unele d-alde deastea o păţesc cîteodată. Ori de la balamuc, ori de la azilul de orbi. Altminteri... nici nu s-ar apropia de tine.

— Nu mă face să-ţi arăt scrisoarea de la ea!

— Arat-o! De ce să n-o arăţi? Eu, ai văzut, am avut şi ţi-am arătat-o! Cine are de-adevărat, o arată!

— Scrisoarea ei nu-i de mutra ta!

— Gogoşi! Dacă ai de-adevăratelea o gagică, cum spui, arată scrisoarea, să te crez! Altminteri, eşti un fanfaron şi umbli cu minciuni gogonate.

— O să mă facă, fătălău', să i-o arăt şi s-o spurc... Şi mai e şi nespălat, jigodia asta născută la şapte luni! Labele... îi put ca nişte leşuri.

— Faci toate goangele astea că n-ai nici un petic de scrisoare!

— Aşa? Ei, uite! Na, mă! Asta ce-i? Vrei să ţi-o şi citesc? Ascultă, dar ţine-ţi labele departe!... Priveşte şi ascultă doar! Nu întinde laba c-o murdăreşti! Pentru mine-i icoană. Departe!

— Hai, lasă gura şi citeşte-o odată!

— Mucles şi-ascultă!

Pătlăgică îşi sorbi cu voluptate scuipatul, apoi, aplecîndu-şi deasupra hîrtiei nasul borcănat, începu să citească tărăgănat, plin de fudulie: „Iubitul

meu... îmi număr zilele cu oftaturi şi nopţile cu insomnie. Din ziua în care ai plecat, casa noastră s-a întunecat. Toţi mă întreabă: unde s-a dus soarele cartierului nostru?"

Printre dinţii galbeni ai toxicomanului, ieşiră deodată nişte urlete atît de sălbatice, încît se iviră toţi de prin corturi.

— Eeeeei! Băieţi! Alergaţi după doftoru!' de nebuni! Kutrumbas s-a smintit şi a ajuns „soarele" mahalalei. Repede, bă, după doftor!... Repede, că-l pierdem!

Pătlăgică se făcu alb cu varul. Lăsă să-i scape scrisoarea şi-l apucă de ceafă pe toxicoman.

— Stîrvule!!! Pînă acu' bătui numai oameni nevinovaţi. Acu' a venit ceasu' să zobesc o secătură. De cine vrei să-ţi rîzi, bă, bastardule? De mine, bă? Ai cîntărit bine? Păi, te curăţ bă, spîrc, de să zic că am făcut şi eu în viaţă o faptă bună!

Şi se repezi la armă. Dar celălalt o zbughi.

Mînia lui Pătlăgică era însă atît de înverşunată că îi venea să muşte bolovanii. Deodată privirile-i căzură pe cei doi pedepsiţi.

— Cîinilor! Voi sînteţi de vină — le strigă spumegînd de turbare şi începu iarăşi să tragă spre picioarele lor.

Trase, trase, apoi începu să mestece ţigări. Pînă la urmă adormi, gemînd şi scuipînd. Peste puţin i se auzi doar sforăitul.

CAPITOLUL II

Cînd omul este silit să devină „aeroplan", e un aeroplan tare nenorocit. Unicul aeroplan nenorocit din lume. Căci e un aeroplan care nu zboară... dar mai şi cugetă. Iar fiinţele cugetătoare au însuşirea să simtă durerea. Iorghis şi Panais ţineau ochii închişi. Răstigniţii suferă mai puţin, pentru că şi trăiesc mai puţin. Durata — iată ce nu calculaseră. La început, gîndul e limpede. Apoi începe o beţie chinuitoare, amară. Colonadele antice ale templului din Sunion, ce se distingeau la început albe de tot, deveniră, încetul cu încetul, negre, pînă ce dispărură. Singura mîngîiere rămaseră norii, care se încolăcesc, se întunecă şi se rostogolesc... unică nădejde de distrugere, unde totul se sfîrşeşte, pînă şi chinurile.

Dar pînă şi norii trădează astăzi. Ba se răresc, ba se îndeasă. Pornesc spre Attica şi deodată îşi schimbă drumul, spre Marea Egee. Uite, acum au trecut peste o vilă albă de pe povîrnişul de vizavi. E atît de albă în grădina verde ce-o înconjoară. Locşorul acela este unicul peisaj cu verdeaţă din ţinut, căci tot restul e înecat în praful minelor. Se spune că nu-i o casă, ci un refugiu singuratic al unei deznădăjduite. Al unei fete distruse de

dragostea unui necredincios. Cine știe? Poate, astea să fie doar invenții. Fantezie. Cînd n-are ce face, mintea plăsmuiește basme.

Pătlăgică se spălă, bău apă din bidon, aprinse o țigară și redeveni fericit. Pe urmă începu să se ia de victimele lui:

— Hm! Știu io ce ziceți în sinea voastră: „Kutrùmbas nu face nici două parale. De două ori a tras în noi și de două ori a nimerit în vîntul înmiresmat". Nu ziceți așa? Bă, voi! Vreți să aflați secretu'? La tragere am luat premiu'. Dacă vreau să vă nimeresc, pot să vă fac ciur, cu ochii închiși! Da' n-o fac, din cauză că nu-mi convine. Gudas e de părere că o să vă „frîngă". Prostii! Uite, deaia nu vă curăță. Vă ține vii, ca să ia decorație. Cu căpitanu' și-a găsit nașu'. Nu se „frînge" nemernicu', orice i-ai face. De șase luni se zbate Gudas cu el! Ce să vă spun, văzut-au ce au văzut ochii mei, dar „obstinație sterilă"[1], cum se spune, ca a anticristului ăsta de căpitan n-am mai pomenit! Zilele trecute l-au cusut într-un sac cu pisici și l-au aruncat în mare. Ce-o să facă? ne-am zis. Pisicile o să-l sfîșie, o să-l facă ferfeniță și-așa o să se „frîngă". Dar ți-ai găsit!... Pisicile au fost scoase umflate-tobă, iar el a ieșit viu și nevătămat. Învățase, după cum se vede, codoșu' și limba pisicească! Dar, pînă la urmă ce-o să facă? Îl frige acu' tîmpiratura... o să reziste... o să reziste... și la sfîrșit o să se „frîngă"! Pst! băieți, ascultați-mă pă mine... degeaba vă încăpățînați! Nu iese nimic. Cînd o să se sfîrșească cu airoplanu' o să se găsească altceva. Numai poftă să aveți. Un lucru să vă scoateți din cap. De scăpat, nu scăpați! Asta s-o ștergeți cu buretele. Știu ce-o să ziceți. Cît o să dureze prevenția? Cinci luni? Șase? Odată și-odată tot ne vor duce și la tribunal și-o să ne-mpuște „neîntinați". Păi, de!... de nu vă îndoplecați, șmecherilor, ioc procest! D-aia vă țin făr' de judecată. Căci magistrații vor să vă înfățișați în fața

[1] Încăpățînare fără rost.

lor „frînți". Da', hai, să spunem, că ați rezistat... și că ați ieșit pînă la urmă „neîntinați". Care-i cîștigu'? O să vă-nghită Curtea Marțială. Căci toți cei ce se țin în „obstinație sterilă", și nu se „frîng", îș doborîți încontinuu. Hoiturile s-au strîns morman la poligonul de tragere. Măi, băieți, oricum, o să vă cureți... Ce noimă are c-o să fiți „frînți" sau „nefrînți"? Și asta-i o idee de prisos... Parcă dacă o să pieriți „nefrînți", o să spună moartea: Bre! băieții ăștia au venit aici „nefrînți", trimiteți-i înapoi? Prostii... Sau o să vă duceți, c-o tăbliță atîrnată de gît pe care să scrie: „Viermușorilor, vă rog, nu ne mîncați, căci sîntem «nefrînți»"! Baliverne... Puneți, măi băieți, acolo o semnăturică, să vă salvați tărtăcuțele. Poate aveți și gagici p-afară! — Uite, bunăoară, ca mine! — Vreți să vi le ciupească unul și altul? Aici, omul trăiește pentru onoare și respect. De mi-ar șifona mie gagica, atunci ducă-se dracului și idealul și „obstinația sterilă". Mîncați „obstinație sterilă" să vă săturați. Mănîncă îmbrățișîndu-ți gagica. Uite, în așa murdară societate trăim! Eu am suflet bun. Să-și ridice poalele maică mea de vă mint... De-aseară Gudas mi-a ordonat să vă citesc din ziar o noutate urîtă, care vă prevește, dar n-am făcut-o... Foaia asta scîrboasă vorbește clar. Știrea e amară ca chinina. Și încă, nu mă lasă inima! Dar ce pot face, săracu' de mine? Vreți — nu, măi băieți, să-mi spuneți — vreți adicătelea să-mi stric frumuseața de matriculă? De-aia am să v-o spun și fie ce-o fi! cum se spune. Chiar dacă nu v-o spun eu, mîine trimite el pe altu' și-o spune. Ia, zi, mă Caristinos! Pe sora ta o cheamă Afroditi Batzakas, nu-i așa? Bă, îți scot mațele! Nu-mi pierd io postu' pă milostivenii și alte înfloriturî d-astea! Semnează declarația, cîine de codoș ce ești, și să nu înduri tot ce înduri. Care va să zică, Caristinos, să trăiești și Dumnezeu să te ferească de mai rău. Pe sora ta au doborît-o ieri... (Iorghis își pierdu pentru o clipă echilibrul...)

— Stai drept, bă! Că te dobor şi pe tine, cît ai zice fasole!

Puse mîna pe armă şi începu iarăşi să tragă printre picioarele lor.

Din cortul ce era mai la vale, scoase capul un sergent:

— Mă, Kutrùmbas, n-ai să te saturi de împuşcături fără rost, să putem dormi şi noi oleacă?

— Mi s-au isprăvit ţigările, don' sergent! Ce să fac şi eu sărmanu'?

— Spune să ţi se dea. Ce tragi aşa, ca la nunta lui Karaghiòzis[1]!

— Vezi, că nu pot să-i las singuri. Mă-nţelegi?

— Stai să-mi trag nădragii şi-ţi aduc eu!

— Hai, bravo, că m-am uscat!

Pătlăgică se adresă iar victimelor lui:

— Bun băiat sergentu'!... Doar că şi-a pierdut avansarea. E acuzat de blîndeţe şi alte d-astea. S-au găsit nişte secături şi l-au pîrît, şi-acum băiatu' e gata-gata să-şi piardă cariera. D-aia s-a hotărît să schimbe calimera! Păi, are dreptate! Asta nu-i treabă bună. Nu-i de ajuns că-ţi pierzi viitoru'? Poţi să ai şi alte dureri de cap... Să ţi se spună că eşti „simpatizant"... şi aşa mai departe. Bre, fii om de caracter! Trage „tare" pe ei, ca să ieşi ca „untdelemnu'" la suprafaţă. Uite-l că vine!

Sergentul era un om mărunţel, cumpătat, că te mirai cum de se găseşte în plutonul de călăi. Căci aci, la SFA[2], toţi, de la gradat pînă la ultimul gardian, aveau un trecut pătat de sînge. Dar şi sergentul acesta avea certificatele lui. Întîi şi întîi dovedea „fanatism politic", pe urmă avea şi un frate „ridicat cu forţa de partizani". Acest cuvînt: *ridicat* şi-l spunea lui singur, că ălorlalţi le zicea „masacrat sălbatic". Totuşi nu se hotăra să-şi răz-

[1] Măscărici, personajul principal în teatrul umbrelor. (În genul lui Păcală.)

[2] Închisoare specială, adăpostită în corturi, unde deţinuţii politici (ţinuţi în prevenţie) erau supuşi la torturi înfricoşătoare.

bune sîngele fratelui şi de-aceea, cum credeau toţi, era să-l „dea afară".

Se apropie cam palid şi puţin tulburat, dar făcea pe nepăsătorul.

— Se joacă de-a berzele? Îl întrebă pe Stelaras.

— Nu,de-a airoplanili, răspunse Pătlăgică. Da' n-o să reuşească... am eu nişte „sisteme"! Unu' şi unu'! Da' nu le scot le iveală, că mi le suflă alţii. Ai adus ţigări?

— Ţigări? Uite, na tot pachetul. Şi ei? Ei ce spun de tot ce le faci?

— Nici cîrc! Nu-i vezi? Imită statuile! Eh, eh! De-aş putea să le aplic sistemele mele!

— Aplică-le, ce-aştepţi?

— Mi le fură...

Alese o ţigară mai plină, o bătu pe cartuşieră şi-o aprinse. Sergentul aprinse şi el una, şi-i zise, făcîndu-i semn să-l urmeze:

— Vino mai încoa, că vreau să-ţi spun ceva...

— Ordonaţi! strigă Kutrùmbas şi începu să simtă că-l pişcă niscaiva purici.

— Ştii... îi zise sergentul. O să fii scos la raport. Ai vrut să-i faci ceva toxicomanului?

— M-a jignit în onoare!

— Bine, bine. Asta o ştiu. Dar el o ţine una şi bună c-ai mai zis şi altceva. Dacă, vai de capu' tău, ai zis, într-adevăr, aşa ceva... mi se pare că o să ai mari încurcături. Cică ai fi zis o frază...

— Bardon, don-sergent, ce frază?

— Cică ai fi spus că pînă acu' ai bătut pe nedrept sau cam aşa ceva. Ai spus sau nu?

— Martori are?

— Nu.

— Lasă-l să trăncănească...

— Da. Dar mă propune ca martor pe mine. Şi pretinde că în mod normal trebuia să te fi auzit, deoarece cortul meu e foarte aproape.

— Ei, şi... m-ai auzit?

— Nu... Dar în mod normal *trebuia* să te aud... Ai priceput?

— Şi te prezinţi ca martor fals?

— O să mă gîndesc.

— Nu-mi pasă nici cît negru sub unghie, don' sergent! Am un teanc de certificate. Doar de tine mi-e milă, c-ai să minţi.

— N-am să mint, Kutrùmbas. Te-am auzit... Înţeles?

— Oh!...

— De mi se cere să jur pe cuvîntul de onoare de militar sînt obligat... Înţeles, Kutrùmbas?

Pătlăgică aruncă ţigara şi-o strivi cu mînie:

— Fain... O să fiu scos la raport. Am să încasez ce-o să am de-ncasat. Şi-apoi am să ies din închisoare şi am să-l curăţ.

Era liniştit... cu conştiinţa împăcată.

— Gratiile puşcăriei, don' sergent — cum se spune — îs pentru viteji... Să-ţi vorbesc sincer, aicea am prins mucegai. Mi-e dor de-oleacă de *răcoare*. Îţi mulţumesc pentru ţigări, don' sergent. Tutun întîia.

Se hotărî. Ideea că s-ar reîntoarce la puşcărie — de unde fusese scos cu un car de făgăduieli, că o să-l facă soldat al unei unităţi speciale (călău adică) — ideea acestei reîntoarceri îi umplu sufletul de dor. O să-şi regăsească băieţii... care îşi ispăşeau condamnarea, unul pe viaţă, altul la temniţă grea... şi aşa mai departe. Va începe iar vechiul trai, cu cîntece şi cu fumat.

— Fain! exclamă.

Apoi se culcă pe spate şi se pregăti să-i zică un cîntec de dor, dar paşii sergentului îi stricară din nou tihna.

— Ce-i, don' sergent?

— Ia vino mai încoa!

— Ufff!... Nici să te întinzi nu poţi în lumea asta. Am venit. Te ascult. Spune...

— Ascultă bine, îi zise sergentul tăios. Cînd ai vorbit cu toxicomanul, am auzit tot.

— Uuuff!... Ceva mai nou n-ai?... Asta am auzit-o. Mi-ai mai spus-o!

— Dar nu ţi-am spus-o şi cealaltă. Că am pe socoteala ta adunate atîtea, încît doar plutonul de execuţie le mai spală. Eşti *suspect*, Kutrùmbas! Suspect serios!

— În ordine. Du-te, atunci şi toarnă-mă, să scap. Ce stai? Nu mai am chef să mai stau aci! Ceilalţi se mai desfată. Eu m-am plictisit! Înţeles?

Sergentul nici nu-l asculta.

— Voiam să ştii, îşi continuă gîndul. Şi încă ceva: că n-am să spun nimic. Dacă te vor scoate la raport îl strivesc pe toxicoman ca pe-un vierme!

Pătlăgică îşi scărpina într-una zuluful.

— Bine, cu toate astea, don' sergent... aş vrea să ştiu un lucru: nu ţi-e frică cumva, că mă duc şi deşert tot ce-mi spui?

— Dar ce mă crezi, adică, atît de nepriceput?

— De loc!

— Aşa, bravo! Acu' ne-am înţeles. Şi-atunci, de ce?

— Nu ţi-e frică de mine?

— Te am la mînă, Kutrùmbas. Te ţin ca pe un catîr de căpăstru. Cîrc dacă faci, te-a înghiţit întunericul.

— Atunci sîntem chit!

— Noroc!

— Noroc.

Pătlăgică se întoarse la bolovanul lui. Dar ceva nu-i convenea. Căută în mintea sa stricată... Nu putea găsi. Credea că piatra pe care se aşezase nu-i potrivită şi-o schimbă. Se întinse puţin... Dar se sculă din nou. Începu să se uite insistent la cei doi pedepsiţi... „Ceva le lipseşte, îşi zise. Da' ce dracu le lipseşte oare? Ia, stai. Da! Asta-i!"

— Ia, stai, bă... Ia să vă văd mai bine... Asta-i. Găsiţi că-s prea uşoare boarfele? Nu? Păi, să vi le fac eu mai grele, deştepţilor. Asta vă supără? D-aia sînt aci!

Puse cîte un bolovan în spinarea fiecăruia. Apoi se culcă iar, mai uşurat şi îşi reluă vechiul cîntec:

Ooh, maică-mea şi cu a ta, pe arie stau la taifas
Ţi-o spun dragă, pe arie stau la taifas,
Da, păpuşo, pe arie stau la taifas!

— Măi, la bucătărie se găteşte fasole cu carne. Cine semnează mănîncă două porţii de unul singur şi bea şi-o litruţă de vin!

Doamne, vorbit-au să ne logodească
Oooh, să ne logodească,
Puicuţa mea, zic să ne logodească!

Bagi la burtă mîncărica bine-bine. Bei şi vinişoru' — ah, şi pe urmă are şi baclavà ... şi mîine dis-de-dimineaţă, cu bine, şi călătorie sprîncenată! Caicul de-aia aşteaptă.

Oooh, puicuţa-mi, zic să ne logodească,
Da, draga mea, să ne logodească!

Cine pune picioru' în prag şi stăruie în „obstinaţia lui sterilă", îşi sapă singur groapa! De-aci nu pleci pînă nu spui *„păcătuit-am"*, nici măcar mort. Aici te-ngroapă. Pe mine să mă întrebi, care am căpătat aici *batalama* de înalte studii.

Da, bebeluşul meu... să ne logodească!

Pescăruşii de pe stîncă, văzînd de departe acele păsări ciudate cu chip de om, fură cuprinse de groază. Îţi mulţumim, doamne, că nu ne-ai făcut oameni... ci ne-ai făcut păsări urîte, slăbănoage, dar libere!

Tunete porniră dinspre Olimp, îndreptîndu-se spre Attica. Se tîrau greoaie, de parcă s-ar fi prăbuşit lumea. O ploaie cu stropi groşi începu să toarne peste insula blestemată, ca şi cum ar fi vrut s-o spele de ruşinea şi sîngele ei. Pătlăgică trimise o căutătură haină spre nori şi-apoi o plimbă pe victime:

— Pentru că mama m-a făcut de zahăr... o întind, ca să nu mă topesc! Cît despre excilenţii

voastre, faceți ce credeți. După cum v-ați așternut, așa să dormiți! Treaba voastră!

Deodată toate corturile se închiseră cu grabă. Pătlăgică se strecură, fugind, într-unul. Cei doi se prăbușiră de parcă ar fi fost de cîrpă, ca și cum n-ar fi avut nici nervi, nici oase. Lîngă ei era cortul, care putea să-i apere de potop. Dar nu mai aveau vlagă nici să miște o pleoapă . . .

CAPITOLUL III

Într-o hărmălaie nemaipomenită de strigăte şi de răpăieli de bocanci, se auzi în plin miez de noapte o trompetă. Furtuna sfîşia glasurile, le făcea mai obsedante. Unor bărci li se rupseseră otgoanele şi se zbăteau singuratice pe mare. Se zicea că un deţinut a evadat.

Iorghis se trezi din halul îngrozitor de istovire şi vru să afle ce se întîmplase. Sîngele amorţit prin vine îl împungea cu mii de ace. Constată totuşi că se poate mişca. Încercă să se ridice şi reuşi. Aruncă o privire pe întinsul mării, spre partea de unde auzea strigătele. Nişte proiectoare scrutau cu şuviţele lor de lumină stîncile. Un fluier ţiuia continuu, de parcă ar fi cerut ajutor.

Iorghis îl împinse puţin pe Panais. Acesta îi spuse cîteva silabe încurcate şi adormi iar. Iorghis se enervă şi-l trase cu nădejde.

— Nu. Nu pot... sînt zdrobit... Mai lasă-mă puţin... se ruga Panais.

— Să te las?... dar dacă te mai las, rămîi aci pentru totdeauna. Hai, scoală-te!

— Unde să mă duc? Oriunde ne-am duce, tot una... Ne-au dat gata. Mai bine să rămînem aici şi să sfîrşim odată.

— Scoală-te, să ne găsim cortul! Altfel murim amîndoi. Şi nu-s dispus să le fac hatîru'.

— N-ai văzut că ne-au lăsat în pace? Şi-au dat seama că nu mai avem de trăit şi ne-au părăsit.

— Vreau să găsesc cortul şi-am să-l găsesc!

— Du-te, găseşte-l şi scapă. Eu nu pot...

— Şi cine o să-mi descuie cătuşele ca să mă duc? Hai, dă-mi mîna sau ţine-o pe a mea aci, că mă duc să caut cortul cu o singură mînă!... Nu-ţi dai seama că sîntem legaţi unul de celălalt?

Panais îşi frecă ochii bolborosind:

— Iartă-mă... Abia încep să mă trezesc. Ajută-mă să mă ridic. Unde-am lăsat cortul? Ţi-aduci aminte?

— Era aici, pe bolovan. L-o fi dus vîntul. Să mergem spre şanţul de colo.

Într-adevăr, cortul lunecase în şanţ şi se priponise de colţurile pietrelor. Îl tîrîră pînă la locul unde fusese ridicat. Îl înjghebară la loc, cît de cît, pentru că le lipseau puterile. Din fericire pămîntul nu era prea umed. Părea că ploaia se răzgîndise să se mai abată spre Attica, o părăsise, abătîndu-se în altă parte. Îşi desfăcură păturile. Bocceaua din pînză de prelată le păstrase uscate. Aveau o afecţiune caldă şi mîngîietoare aceste pături uscate. Se vîrîră în ele, trăgîndu-şi-le pînă peste cap. Afară, crivăţul îşi sfîşia propria-i carne. Dar glasurile omeneşti, fluierăturile şi trompetele amuţiseră.

*

Dimineaţa, mîinile lor se duseră singure de-a dreptul spre buzunare. Scrisorile! Le tremurau degetele cînd rupeau plicul. Erau aproape siguri că această corespondenţă nu-i decît o cursă. Pînă atunci, nici o scrisoare, nici un mesaj nu mai străbătuse strîmtoarea, ca să ajungă pînă în mîinile lor. Cenzorii le rupeau sau le treceau de la unul la altul, ca să le citească şi să rîdă de ele. Dar acum Iorghis şi Panais se înşelaseră. Pentru că, da,

erau bileţelele scrise de o mînă străină, dar semnăturile erau autentice.

— Iscălitura, oricum, e a mamei... observă Iorghis.

— Şi la mine... adăugă Panais.

— Pînă şi codiţa pe care o pune totdeauna la sfîrşit, sărmana bătrînică, nu lipseşte. Uite, vezi?

Începură să citească lacomi. Citiră de două, de trei ori şi privirea li se întunecă. La sfîrşit, lăsară scrisorile pe genunchi şi căzură pe gînduri. Îngheţară. În cele din urmă se priviră, îndelung.

— Ce înţelegi din asta? şopti Panais.

— Sînt năucit. Nu ştiu ce să cred. Vreau să-ţi citesc.

Panais îşi împături scrisoarea şi-o vîrî în buzunar. Iorghis se apropie de deschizătura cortului şi spuse:

— Ascultă: *„Copilul meu iubit. Nu ştiu dacă această scrisoare o să ajungă în mîinile tale. La toate celelalte, n-am primit răspuns. De ce, dragul meu, m-ai uitat? Cum de-ai putut să faci aşa ceva? Tu erai atent la toate. Iorghis, sînt, dragul meu, tare bolnavă! M-am tîrît pînă la vecini, văitîndu-mă, să găsesc pe cineva să-mi scrie scrisoarea asta din urmă. Da, băiatul meu, este cea din urmă, fiindcă doctorii m-au şters dintre cei vii. Îmi dau cel mult o lună de viaţă. Ce nenorocire, să mor departe de tine şi fără să am pe nimeni acasă ca să-mi închidă ochii. Toţi ocolesc poarta noastră, de parcă aş fi leproasă. Nu ştiu, fiule, ce să fac şi ce să zic... Să-ţi spun să vii, ştiu că fără o declaraţie nu-ţi dă drumul. Să-ţi spun să semnezi, ştiu că nu vrei. Dar pune-te în locul unei mame care moare fără să-şi vadă unicul şi scumpul ei copil. Da, unicul, pentru că trebuie să-ţi spun şi ştirea asta amară, fiule: pe Afroditi a noastră tribunalul a condamnat-o la moarte şi de la o zi la alta aşteaptă să fie împuşcată. Uite, de ce zac şi nu mă mai pot scula. Şi gîndul că am să mor, fără ca ochii mei să te mai vadă pentru ultima oară,*

mă bagă în mormînt mai curînd. Te sărut, iubitul meu copil, şi îmi iau rămas bun pentru totdeauna.

Gîndeşte-te şi fă cum crezi tu şi Dumnezeu cel milostiv să te ajute.

Nenorocita ta mamă, Artemis Caristinòs"

La sfîrşit fusese adăugat, în grabă, cu alt scris, un fel de post-scriptum: *„Ca ultimă amintire, îţi trimit şi această fotografie, ca să mă mai vezi cîteodată şi să te rogi pentru mine. Mama".*

— Un lucru nu pot înţelege, spuse Iorghis. De ce n-a pus-o pe Déspinaki să scrie? Aici încap două explicaţii: sau Déspinaki a părăsit casa şi a lăsat-o singură — ceea ce e cam greu să cred — sau scrisoarea e ticluită de la început pînă la sfîrşit şi cineva a reuşit să-i smulgă mamei — nu ştiu cum — semnătura. Poţi să-mi spui de unde au aflat ăştia atîtea amănunte? Şi frazele sînt de ale ei... Şi despre execuţia sorei mele... Totuşi nu pot înţelege, cum de a părăsit-o şi a plecat Despinaki? Despre *cealaltă*... nu zic nimic... Era frumoasă şi de frumoasă ce era, cam prostuţă... Poate — cine ştie — i-a furat minţile altcineva.

— Despre cine vorbeşti, Iorghis?

— Nimic, nimic... Despre nimeni. Pălăvrăgesc. Nu vrei să-mi citeşti şi tu scrisoarea? Sînt curios. Poate că asta ne va ajuta să ne dumirim cumva. Căci scrisoarea mea m-a zăpăcit de-a binelea... Citeşte, te rog.

Panais scoase scrisoarea din buzunar. Se tîrî şi el pînă la deschizătura cortului şi începu să citească.

— *„Panais, dragul mamii... cum de-ai uitat-o tu pe mama ta nenorocită? Să nu-i trimiţi nici măcar o vorbuliţă! Ştii că altu' decît pe tine n-am pe lume. Mă usuc aşteptîndu-l pe poştaş să-mi strige numele. Răsare soarele şi apune şi cu dorul ăsta doar mă scol şi mă culc. Toţi au plecat de lîngă mine şi n-am pe nimeni, cine să-mi spună măcar o vorbă dulce, ca să-mi aline durerea. O să mă întrebi ce-a devenit logodnica ta? Prefer să mi se*

taie limba decît s-o numesc. Cum de-ai avut, copiule, atîtea vreme ochii închiși și nu ți-ai dat seama ce muiere blestemată ai fi vrut să aduci în casa noastră? Domnul te-a ocrotit și nu te-ai căsătorit cu ea cît timp mai erai aci. Căci ea a ajuns o adevărată de-aia... că se agață ba de unu' ba de altu'. S-a îndurat Domnul de noi, fiule, și și-a arătat pomicica arama pe față mai devreme. Ah... dragul meu... știu cît de mult o iubeai și cît sîngerează inima ta de ce-a ajuns ea, dar, ca mamă, eram datoare să-ți scriu totul, ca să nu mă învinuiești vreodată că ți-am ascuns adevărul. Nu te necăji. Tu să ieși odată cu bine de-acolo, și-ai să găsești o fată cinstită și bună căreia să-i respecți și cununia și casa noastră. Pe ea s-o uiți, precum te-a uitat și pe tine și pe mine. Doar Domnul să te țină sănătos!

Te sărută cu dragoste,
mămica ta,
Evanghelia Zaglîfas

P.S. *Îți trimit și ultima ei poză, ca s-o rupi în bucăți dacă nu poți face același lucru chiar cu ea.*"

— Cele din urmă rînduri sînt scrise de altă mînă..., adăugă Panais, ca și la tine.

— Acum cred că îți dai seama de ce au lăsat să treacă scrisorile astea.

Tăcură. Veștile astea le sfredeleau inimile adînc. Parcă li se împlîntase în inimi cîte un cuțit și rămăsese acolo. Știau că dacă ar fi încercat să-l scoată, i-ar fi durut și mai mult.

Se retraseră în adîncul cortului și nu mai vorbiră. Doar la un moment dat, Iorghis se apropie de deschizătura cortului, scoase fotografia și o privi. Se uită la ea lung, îndelung și-apoi, răgușit, sfîșietor, începu să-i vorbească, de parcă ar fi avut-o pe maică-sa în fața lui.

— Mamă... se adresă ochilor cufundați în orbite, care-l priveau deznădăjduiți, ca și cum s-ar fi înecat. Mamă... scumpă... Mamă scumpă... Spune-mi ce să fac acum, cînd nu pot face ni-

mic?... Ce să fac?... Spune-mi tu, pentru că eu sînt complet buimac... Doar de la tine aştept... Spune-mi tu, mamă... Să te las să mori singură sau să vin să murim împreună? Căci după *asta*, mamă, doar moartea mai rămîne. Mamă dragă... Mamă dragă... cum să fac să te smulg din gheare-le morţii? Spune-mi, tu,... Panais!... Cum să fac? Eu nu mai sînt în stare să gîndesc... Cum să fac, deci? Găseşte tu ceva, acum, cînd totul e tulbure în mine şi nu-mi pot aduna gîndurile... Ce să fac?... Ştiu... ai şi tu necazurile tale... Dar aici e vorba de o mamă, Panais... e vorba de moarte... Ce să fac? Acum, gata! Pînă aici mi-a fost vitejia... Da... Împotriva ăstora o să mă mai lupt... şi chiar mai îndîrjit ca înainte... Dar cum o să reuşesc să lupt împotriva morţii?. De ce nu-mi vorbeşti, Panais? Ah, mamă... mamă!...

Atunci se auzi, gravă, ca îmbătrînită, vocea lui Panais.

— Aş avea multe să-ţi spun, Iorghis, dar nu-i timp nici măcar pentru un cuvînt. Auzi? *Rondul!*... Cineva se apropie!

Intrarea în cort se crăpă şi în ea apăru, deodată, nasul acru al lui Pătlăgică.

— Măi, haimanalelor... Dă ce-aţi plecat de un' v-am pus io? Să nu-mi ziceţi mie că *nu*. Cum a stat ploaia am venit şi n-am găsit pă nimeni acolo! Adică, cum? Vreţi s-o păţesc io? Bre, bravos! Faini luptători îmi sînteţi! Dar asta nu-i nimic! Care dintre voi, bă, mi-a furat epistola de-amor? Adică-telea scrisoarea de la amanta mea? Hai, hai... nu faceţi pă porumbiţele! Întinde-mi-o, mă, grăsune. Ştiu ce-ai să-mi spui: „habar n-am". Dar am io! Care va să zică, dacă pînă la prînz n-am epistola mea de amor, să fiu un nemernic din născare dă nu vă trimit la hirurgie! Sîntem înţeleşi? Şi-acu', cele cuvenite mamei dumneavoastră. Doar un lucru vă spun: *Căutaţi-vă!* Şi dacă o găsiţi, înghiţiţi-o! Pentru binele vostru! Mîncaţi-o! Mîncaţi-o, că o să ne mănînce pă toţi gaia!

În mod reflex, îşi îndesară amîndoi deodată mîinile în buzunare. Mîna lui Panais dădu peste ceva... dar Pătlăgică era deja departe.

— Ştii? Am găsit într-adevăr ceva...

— Ar avea haz ca tu să fi furat „epistola de amor" a lui Pătlăgică!

— Şi, totuşi, uite, i-am furat-o, zise Panais scoţînd scrisoarea.

Dar încremeni. Scrisul de pe plic îi era cunoscut. Deschise tremurînd scrisoarea. Era *a ei!* A ei, a unicei... a iubitei sale... Şi *era plină de credinţă, de dor... şi de dragoste:*

„Iubitul meu... Odorul meu... Comoara mea... îmi număr zilele cu oftaturi şi nopţile cu insomnie. Din ziua în care ai plecat, casa noastră s-a întunecat. Toţi mă întreabă: unde s-a dus soarele cartierului nostru? Pe mama n-o las niciodată singură, fiindcă nu ştiu ce-ar fi putut face în deznădejdea ei. A ajuns ca un copil mic şi oricine o poate înşela. Dar, ce să-i faci! Inima mamei e totdeauna credulă. Panais, dragul meu, îţi scriu şi ceva îmbucurător pentru mine, ca să te bucuri şi tu. Alaltăieri am dat examen de diplomă în faţa publicului. Închipuie-ţi: l-am luat cu foarte bine... Nici acum nu-mi vine a crede... Meritam oare într-adevăr? Panais... doar tu poţi şti. În orice caz, am lucrat foarte mult şi am făcut-o pentru tine. Vara, cînd începe sezonul tragediei antice, e vorba să-mi fie încredinţat primul meu rol important, în «Antigona» lui Sofocle. Şi poate că, în august, se va filma în aer liber, lîngă templul Afea, pe insula Eghina[1]*, sau lîngă templul lui Poseidon, la Sunion. Îţi poţi închipui aşa ceva? Atît de aproape de*

---

[1] Insulă din golful Saronicòs, la 12,5 mile de Pireu. În antichitate, adversar maritim al Atenei. După răscoala din 1821, scurt timp, a fost capitala părţii eliberate a Greciei. Vestită pentru templul închinat zeiţei Atena Afea, ale cărui ruine se păstrează pînă în zilele noastre.

tine. Numai la gîndul ăsta și tremur toată. Ce face Iorghis? Ieri a venit iarăși la noi mama lui. Am făcut o cafea chiar atunci rîșnită și n-am vorbit decît de voi. Mama lui e bine, sănătoasă. Numai că o doare inima de el. Procesul Afroditei s-a amînat. Dar spune-i lui Iorghis să nu-și facă sînge rău, pentru că acum dînsa nu mai e singură. Desigur că ne avea pe noi, dar acum a luat-o la dînsa pe Despina. Știi, ei i-a murit mama, și a rămas singură pe lume. Și-așa. Iorghis are acum încă o soră, care are grijă de mama lui, ca de ochii din cap. Iubitul meu Panais, cînd vor lua sfîrșit chinurile, să ne găsim iarăși cu toții? Ah, de-ai ști ce dor mi-e de tine... Îți scriu de trei ori pe săptămînă. Oare primești scrisorile mele? La început îi scria și Dafnùla lui Iorghis — nu știu dacă a primit vreo scrisoare de-a ei... Dar am impresia că, chiar dacă îi mai scrie, o să-i scrie rar, pentru că nici nu mai trece pe la el pe acasă. Nu știu. Panais, dacă trebuie să-i spui toate astea, dar..."

— Mai departe... mai departe... spuse Iorghis, cu un prefăcut curaj. De ce te-ai oprit? În lume sînt și alte lucruri, mai rele.

— Iartă-mă...

— Bine, bine. Continuă.

Panais găsi rîndul unde rămasese și continuă: „*...dar sînt obligată să nu-i ascund adevărul, fiindcă Iorghis e pentru mine mai mult decît un frate...*"

— Inimă de aur!

— *...Oricum, dacă i-o spui, fă-o cu menajamente, te rog, pentru că îl știi cît e de sensibil, și-o să se amărască tare. Alaltăieri am ieșit cu bătrînele după cumpărături. V-au luat cîte o cămașă. Dragul meu, cînd am să mă bucur, văzîndu-te purtînd-o? Poate vom găsi un mijloc să vi le trimitem. Mama zice că ea poate să vi le trimită, dar eu n-o las să iasă de una singură, pentru că știu că sînt unii care o înșeală. Am să încerc eu în-*

sumi. De-alaltăieri am început să-ţi tricotez un pulover. L-a văzut mama lui Iorghis şi a cumpărat şi dînsa lînă. I-a dat-o Despinei ca să-i tricoteze şi lui, unul! Doamne, să se termine odată suferinţele astea, ca să ne regăsim. Iubitule, sînt a ta... Tu, lumea mea! Niciodată n-am să obosesc să ţi-o repet... şi s-o cred. Eu numai pentru iubirea ta trăiesc... şi nu mă voi dezminţi niciodată, nici pe lumea cealaltă... Zeul meu! Dragostea mea ideală! Ce vorbe să găsesc ca să te fac să mă crezi, că te iubesc atît de mult, atît de puternic, atît de adînc — mai tare decît viaţa, decît orice, iubirea mea celestă — cît niciodată, nimeni n-a iubit. Din toate lucrurile măreţe ale vieţii, eu doar pe tine te ştiu, pe tine te iubesc... şi voi iubi pînă la capătul vieţii mele umile. Pentru totdeauna, a ta pentru totdeauna, soţia ta.

P. S. *Aici, mama a sărutat scrisoarea mult de tot. Şi eu am îmbrăţişat-o şi am plîns odată cu ea deasupra scrisorii, eu iubita ta pe vecie.*"

. . . . . .

—Ah, mamelor, măicuţelor, cum de v-au păcălit şi v-au furat semnăturile?

— Cum de v-au păcălit?

Chipurile amîndurora erau umede... Lacrimi fierbinţi curgeau pe obrajii lor.

— Deci, mama e sănătoasă... ţipă Iorghis. Nu numai sănătoasă, dar se şi duce în vizită la prietena ei şi fac cafeluţe... Iar foaia asta blestemată, cu iscălitura ei, mi-o şi băgase în mormînt şi cît pe aci să mă bage şi pe mine, odată cu ea.

— Nu auzi? Tricotează acum şi pulovere!

— Şi o mai ajută şi Despinaki. Sărmană, nefericită Despina... Nu mai are pe nimeni pe lumea asta. Bine că s-a găsit mama, altfel cine ştie pe ce drumuri ar fi apucat? Bre, Panais... ce scrie acolo despre *ea*? Despre Dafnùla? S-a îndepărtat. Şi nici nu mai trece pe acasă. Hei, de sigur! Fata alerga după cununie. Cum a văzut

că-l pierde pe... ministru... a luat-o la sănătoasa. Ce să mai aştepte?

— Şterge-o din minte, măi Iorghis. Aşa să-mi trăieşti! Scoate-ţi-o din inimă şi nu mai pomeni de ea. Parcă nu ştii? Aşa-i totdeauna. Cînd corabia e în primejdie şobolanii fug cei dintîi. Căpitanul vasului, mama ta, a rămas pe punte. Şi lîngă ea, mai are acum, ca bastion... o fată care îţi împleteşte un pulover... Hai, arunc-o pe cealaltă peste bord! Ce te mai gîndeşti atît?

Iorghis nu-i răspunse imediat. Pînă la urmă însă...

— Nimic!... O iubeam... Şi — scuipă-mă dacă vrei — mi se pare că o iubesc şi-acum. Spune şi tu, ce lege anapoda şi strîmbă mai e şi-asta, să iubim o femeie chiar cînd e necredincioasă?

Panais îi mîngîie capul tuns chilug.

— Sînt unele femei — începu el — care nu s-au născut ca să fie iubite ca toate celelalte... şi pe care noi începem să le iubim din clipa în care devin necredincioase. Poate chiar din cauza asta. Acum... oare asta este iubire? Cred că mai curînd e amor propriu rănit, egoism lovit, decît iubire. Dar orice ar fi, adevărul este că-i puternic ca şi dragostea — uneori, şi mai puternic. De cînd mi-ai povestit întîmplarea asta, mi-am dat seama, chiar din prima clipă, că ceva nu merge cum trebuie în dragostea asta. Am căutat să uit, dar astăzi, vrînd, nevrînd, mi-am adus aminte. Nu prinsese rădăcini. Era ceva sădit în nisip. S-a năruit la prima furtună!

Panais se opri, pentru că prietenul său nu-l mai asculta. Era cufundat în gînduri chinuitoare. Ridurile i se adînciră, de parcă toată faţa i-ar fi fost crestată cu lovituri de cuţit.

Dar, într-un tîrziu, încordarea îl mai slăbi şi se linişti iar. Doar cîteva dîre mici mai persistau, ca norii ce întîrzie după furtuna ce-a trecut.

— Dă-mi o ţigară... ceru Iorghis, de parcă ar fi ieşit atunci de sub pămînt. Gata. Aşa! Să nu

mai vorbim despre ea! A răposat. S-a sfîrşit. Şi pentru totdeauna. Veşnica ei pomenire... Unde-ţi sînt chibriturile?... Mulţumesc.

Totul se învălui în fum. Dar cînd ultimele rotocoale se împăştiară, chipul lui Iorghis se arătă din nou blînd şi liniştit. Se risipiseră şi ultimii norii.

CAPITOLUL IV

Călăul respiră numai atunci cînd îi ia suflarea victimei. Atît timp cît victima respiră, el se sufocă.

După ce strecurase veninul în sufletul victimelor lui, cu ajutorul scrisorilor ticluite, Gudas se culcă. Adică de ce n-ar dormi!? A muncit mult şi cu rezultate bune. Era încredinţat că scrisorile astea le va dărîma celor doi moralul şi, un om cu moralul dărîmat, se rostogoleşte repede chiar într-un loc neted. Nici nu-i trecu prin gînd că Pătlăgică ar putea să-i strice planurile, atît de perfid. Pînă acum toate scrisorile le rupsese el, cu mîinile lui. Doar pe una o făcuse cadou lui Pătlăgică, ca s-o citească — zicea — celorlalţi şi să se umfle în pene. Cum să-şi închipuie că însuşi omul său de nădejde, Pătlăgică, ar putea să înmîneze, atît de mişeleşte şi atît de abil, scrisoarea, tocmai acelora care nu trebuiau nici să miroase existenţa ei!

Iorghis încercă, pe la amiază, să aţipească. Îi recomandă acelaşi lucru şi lui Panais. Dar, zadarnic. Mamele li se preumblau prin gînduri, cu ochii lor întunecoşi şi părul alb, privindu-i cu dragoste şi mîhnire.

Căzură amîndoi într-o reverie dulce, lăsînd somnul să-i îmbrăţişeze încet, încet... dar un zgomot

strident îi făcu să tresară. Panais se tîrî pe burtă pînă la deschizătura cortului şi scoase capul afară. Nişte bocanci grei se apropiau, împiedicîndu-se şi scîrţîind aprig.

— Nu te uita... şopti Iorghis. Trage-te înăuntru!

— E Gudas!

— Hm! Bestia! A trimis mai întîi copoii şi-acum vine să-şi ia iepurele.

„Şeful" nu se osteni să intre. Întinse labele lui ca nişte căngi, trase cortul şi-i dezveli. Apoi, se aşează pe un bolovan apropiat şi-şi vîrî mutra în palme. O vînă groasă îi zvîcni spasmodic după ureche. Şezu acolo vreo jumătate de ceas, fără să scoată o vorbă, fără să se mişte măcar. Apoi îşi luă palmele de la ochi şi se uită ţintă la Iorghis. Albul ochilor îi era injectat de sînge vînăt.

— Caristinòs... care va să zică, bătrîna dă ortu' popii... hai?

— Ce-ţi pasă?... Mare scofală!... răspunse, cu prefăcută nepăsare, Iorghis. Era şi timpul... şi-a mîncat pîinea...

— Cum s-ar zice... nu vrei s-o salvezi?

— Glumeşti? Ce să caute vulpea la tîrg? Nu cumva o să se sperie moartea de mine şi-o să dea înapoi? Ea e deja pe drum... Aşa că am să dau degeaba semnătura.

— Care va să zică, nu merită o *mamă* un fleac de semnătură?

— Auzi vorbă... Cum să nu!... Da' dacă a ridicat ancora şi a pornit-o înspre lumea cealaltă, la ce o să mai ajute? Moartea nu se teme de doctori şi o să se teamă de o semnătură? Doctorii au condamnat-o... O dată ce chestiile mele familiale ne sînt comune, oi fi citit-o şi pe asta.

— Eu te sfătuiesc să te duci.

— Mulţumesc.

— N-ai să mergi?

— Mulţumesc, nu.

— Hm... şi-apoi urlaţi că vă acuzăm pe nedrept că vreţi dizolvarea familiei. Dar ceea ce faci,

ce e, bă, domnule? Constituirea familiei? Aud?... Apoi se întoarse către Panais:

— Le-am aflat şi pe ale tale, Zaglifas...

— Zău? Şi cum s-a întîmplat treaba asta?... întrebă, chipurile nedumerit, Panais.

Gudas se prefăcu că n-a înţeles ironia.

— Face trotuaru', va să zică?... Vezi, bă, la ce le împingeţi pe sărmanele fete? Dacă ai fi fost tu acolo, ai fi ţinut-o în frîu şi n-ar fi ajuns pui de lele... Bre, bre, prea a luat-o razna, tîrfa dracului!...

— Ducă-se pe pustii!... spuse Panais. Dacă avea în sîngele ei curvia, ce puteam să-i mai fac eu?

— Care va să zică, îi mai dai şi dreptate... hai? Halal logodnic! Invită-l la nuntă, să-ţi ureze şi „la anu"! Păi, fata care ţi-a trecut prin mîini putea să rămînă cinstită?

— Eh... Fiecare şi-alege drumu', şi l-a ales şi ea pe al ei... Pentru ce, acum, să ne facem sînge rău? Mie, nici că-mi pasă, ce te doare pe tine?

— Ai dreptate...

Gudas căzu iar într-o tăcere adîncă. Îşi acoperi din nou faţa cu palmele şi rămase nemişcat. Cînd, după un timp, lăsă să-i cadă mîinile, albul ochilor îi era cu totul negru. Răsuflă de parcă ar fi explodat, apoi îşi căută tabachera cu mîinile-i păroase. Cum n-o găsea, începu să dea cu pumnii în buzunare... pînă cînd într-unul din ele se auzi un sunet metalic.

— Ah! Aici erai ascunsă şi tu, tîrfo?

Îşi descheie cu greutate buzunarul şi trase afară tabachera.

— Ia o ţigară... spuse lui Iorghis, cu glasul spart.

— Mulţumesc... m-am lăsat.

— Tu? îl întrebă pe Panais. Lasă, ştiu răspunsul: „Mulţumesc... m-am lăsat"... Dar eu, măi băieţi, stărui să luaţi. Luaţi şi scuipaţi-le. Sînt tare necăjit astăzi, de-aia... Tare necăjit, vă spun. Nu puteţi înţelege cît de supărat sînt. Îmi vine să-mi izbesc capul dă bolovanu' ăsta şi să-l fac

smochină! Oricine ar păţi ce-am păţit eu, ar face la fel.

De data asta, Gudas nu se prefăcea. Muntele ăla de om fioros se gîrbovise. Se închircise, de parcă l-ar fi lovit oftica peste noapte.

— Da, mă băieţi... urmă el cu glasul stins. Vreau să-mi înţelegeţi durerea. Nimeni n-a mai păţit ce am păţit io... D-aia o să luaţi ţigara. Nu vă cer semnătura, măi, băieţi. Nemernicul dă mine, vă ofer o ţigară... Ce? E un lucru atît de rău? După cum vă spun, mintea omului nu-şi poate închipui nenorocirea ce-a căzut pă capu' meu. Nu, nimeni nu-i în stare să mă-nţeleagă... D-aia, înţelegeţi-mă voi, măi băieţi... vă rog!...

Rămase cîteva clipe nemişcat. Apoi închise deodată ochii şi îi ţinu aşa o vreme. După aceea îşi frecă ochii cu mîna şi-i deschise.

— În seara asta..., spuse tragic... în seara asta, l-am pierdut pe căpitan. Şi-a dat sufletu' în braţele mele.

Cei doi îl priviră uimiţi. Să existe, aşadar, în inima acestei bestii putrede şi perverse o fărîmiţă de durere? E posibil?

— Da... continuă Gudas, profund mîhnit... şi culmea, chiar din greşeala mea... din propria mea greşeală!... Băieţii obişnuiau în ultimul timp să-i facă mai întîi un „masaj", adică un fel de încălzire, ca să transpire şi să-l arunce asudat în mare. Ca să simtă mai bine frigul... Prostie curată. Dar — fir-ar al dracului — o iarnă întreagă n-a răcit. Ce-i veni să răcească tocmai acuşi? Aseară avea temperatură 40 dă grade. Ce mi-au trebuit atunci mie, tîmpitu' de mine, exerciţiile? L-am aruncat în mare, legat de o frînghie. Şi la un moment dat am simţit frînghia moale. Crezînd că a tulit-o, am dat alarma... Dimineaţa, marea l-a aruncat pe mal...

Oftă iar... Dar atît de puternic, că îi săriră nasturii.

— Uite de ce o să primiţi de la mine ţigarea, măi băieţi. Vreau s-o luaţi, înţelegeţi? Măi, aţi înţeles ce vă spun? Luaţi-o măi... şi n-o aprindeţi. Ţineţi-o aşa, între deşte.

Îşi umplu gura cu aer şi rămase cîteva clipe cu obrajii umflaţi, apoi îl suflă cu putere afară.

— Nu!!! strigă acum cu totul pe alt glas. Nu trebuia să-mi facă căpitanu' una ca asta! Nu trebuia, spîrcu' dă el, să mă înjosească aşa! Nu, mişelul! Nu trebuia să-mi şifoneze aşa reputaţia! Nu trebuia să mi se poarte aşa! Fiindcă nemernicul dă el mi-a pătat pentru totdeauna numele! Şi omul doar pentru cinste trăieşte, măi! Aţi înţeles ce spun, măi? Spune-mi tu, Caristinòs. De ce mi-a făcut-o? Nu, e musai să-mi spui!! O să-mi spuneţi amîndoi, bă, lepădăturilor, că altfel muriţi. Haida, spuneţi! Vorbiţi, bă, ticăloşilor!

Răcnetele lui îl neliniştiră pe Pătlăgică, care îşi luă gîrbaciul şi alergă spumegînd ca un armăsar.

— Ce-i faceţi, măi, codoşii dracului şefului meu? şi urlînd începu să-i lovească, să dea în ei cu gîrbaciul şi cu picioarele şi să-i înjure.

Gudas, aşezat pe bolovan, încerca să se consoleze cu bătaia asta, dar nu putu. La urmă, Pătlăgică se apropie şi-l luă de subţiori ca pe un bolnav.

— Hai... îi zise. Mergem. S-a terminat.

Gudas nu se clinti. Îl privi doar, cu ochii înjectaţi.

— Nu trebuia să-mi facă una ca asta. Ai înţeles, Kutrumbas?

— Sigur că nu trebuia. A zis cineva că trebuia? Aţi spus voi aşa, bă? li se adresă deţinuţilor. Da? Vreau s-aud!

Gudas nu-i dădea nici o atenţie. El îşi continua monologul.

— Nu mie, mă!... răcnea el într-una. Nu mie... Codoşu' dă căpitan!

Pătlăgică îl luă iar de subţiori.

— Haide... scoală.

— Înţelegi, mă, Kutrumbas?

— Uite, aşa... Hai, să mergem acum!

— Nu! Să-mi spui întîi! Trebuia, mă? Trebuia? Mie?... Mie?...

— Sigur că nu trebuia. Da' la ce să te aştepţi de la unu' care vrea să strice religia? Hai, acu'! Toate astea le aranjăm noi mîine. Drepţi!

Porniră amîndoi, bălăbănindu-se de parcă erau beţi.

— Ai înţeles, Kutrumbas?

— Ssst... Hai, mişcă-ţi picioarele!

— Trădătorul!! Vîndutul!!

— Da, da... aşa-i...

Tot drumul Gudas îşi muşcă mîinile, blestemă şi înjură de toate celea, urlă şi se văicări pînă ajunseră la cortul lui. Acolo se linişti pentru cîteva clipe, ca să reînceapă apoi cu zbierete şi mai turbate.

— Nuuu! Băăă! Îţi zic! Vorbeşte-mi pe faţă, mă Kutrumbas. S-a purtat cu mine cinstit şi bărbăteşte căpitanu'? De ce, mă? De ce să-mi facă mie una ca asta? Tocmai mie!!

Prinse cu amîndouă mîinile stîlpul cortului şi vru să se izbească tare cu capul de el.

— Hai, hai! încercă să-l potolească Pătlăgică. Culcă-te acu' aici, trage un pui de somn şi mîine vedem noi...

— Vedem, vedem, da' io pă căpitanu' nu-l mai văd! L-am pierdut... L-am pierdut... Înţelege-mă!... Cel puţin, tu, mă Kutrumbas... Înţelege-mă oleacă!

— Păi, dracu' să mă ia, parcă fac altceva d-atîtea ceasuri, pezevenghiul de mine?

— Nu, să-mi spui, pă Dumnezeu' căruia te-nchini, trebuia să mă ruşineze aşa, pă mine, ditamai bărbat?

— Nu.

— La ce mă ajută pe mine, mă, un simplu „nu" de al tău?

— Dar cîte vrei să-ţi spun? O mie? Bine, o mie, îţi spun! Culcă-te acu',

— M-auzi?

— Da, bine! Culcă-te şi mîine vedem noi.

Gudas începu să caute mecanic ceva. Dar ochii îi erau umflați și pe toate le vedea tulburi.

— Ce cauți? îi zise Kutrumbas. De ce nu-mi spui mie să caut io?

— Caută-l.

Începu și Kutrumbas să caute fără să știe ce.

— Ai găsit? întrebă Gudas.

— Nu.

— Da' ce cauți?

— Știu eu?

— Știrb să rămîi! Caută-mi sticla cu coniac!

— A, coniacu vrei? Acuși ți-l găsesc!

Pătlăgică se puse ca ursul în patru labe și cotrobăi, pînă ce găsi sticla. Gudas o ridică în sus, o răsturnă în gîtlej și-o ținu așa pînă ce o goli. Apoi lăsă sticla să cadă și îi dădu cu picioru'! Reîncepu, pe urmă, jelania. Întinse mîna pe dibuite, pînă ce dădu de gulerul lui Pătlăgică, și-l trase pe acesta lîngă el.

— Măi, Kutrùmbas, spune-mi, mă, pă legea ta, mai există un bărbat care să poată îndura așa ceva? Spune-mi tu... Există? Cum am să trăiesc, măi Kutrùmbas, acoperit de rușine? Nu-mi vorbești? Măi, el, secătura de căpitan, prea m-a nesocotit. N-a dat pe mine nici două parale?

— Ei, faci atîta caz, șefule. S-or găsi alții...

— Nuuu! Ca el, Kutrùmbas, altu' nu se mai află. De „frîngeam" o mie, nu m-ar fi mulțumit, dacă nu l-am „frînt" pe căpitanu! Și-ncepuse, mangafaua, încetu' cu încetu' să se înduplece... și chiar cînd ne pregăteam să sărbătorim *înfrîngerea* lui, mi-a tras clapa, înnecîndu-se! Și încă cum?...

— Mișelește... știu!

— Mă înnebuniseră cu telefoanele... tot întrebîndu-mă: „Ce-i cu căpitanu'?", „L-ai frînt?" „Am dovedit azi șapte", răspundeam. „Nu ne satisface, ziceau. Pă căpitanu' îl vrem frînt, ca să-i începem odată procesul." „O să-l aveți, răspundeam. Nimeni n-a scăpat din mîinile lui Gudas pînă azi. Puțintică răbdare... începe să scîrțîie"... „Ne întîrzii, Gudas", îmi reproșau. „Fiți liniștiți... am să vi-l

trimit ca o pisicuță miorlăind. Am să vă trimit iscălitura lui, peşcheş de anu' nou"... Gudas se opri, să răsufle şi apoi continuă oftînd: Cu cît rezista el, cu atît mai mult mi-l cereau. Şi tocmai cînd eram sigur că-i gata să se înduplece, nemernicul, mi-a jucat festa! Aah! De-aş putea şti unde-i soră-sa... aş tîrî-o pînă la mormîntul lui şi-acolo aş f... ugări-o!

Îl înşfăcă iar pe Kutrùmbas de guler şi îi lipi obrazul de mutra lui asudată.

— Ia, ascultă aci... Caută-mi băutură. Altfel mori! Înţeles?

— În ordine... spuse Kutrùmbas, împăciuitor. Aşteaptă-mă. Am zis eu că nu caut?

— Nu, acuma vreau!

— Acum se face.

— Împrăştie-te!

Îi dădu un picior în fund şi-l aruncă afară. Pătlăgică alergă de la un cort la altul şi adună tot ce găsi. Rachiu, coniac, tescovină... Mergînd, vorbea printre dinţi cu el însuşi: „Eeeh, să nu fi fost io puţintel *suspect*, îţi arătam io, bă, don Gudas! Îţi arătam io, cui îi dai tu cu picioru-n fund!"

Intrînd în cort îl găsi pe Gudas culcat pe burtă.

— Şefule! îi strigă Pătlăgică.

— Ai adus?

— De toate! Hai, scoală-te acu' să tragi la măsea!

Fără să-şi schimbe poziţia, Gudas întinse mîna. Pătlăgică îi pasă o sticlă. Gudas trase dopul cu dinţii, fără să-şi deschidă ochii... scuipă dopul şi începu să tragă duşcă după duşcă ca un cîine însetat.

— Ţigarlîc[1] mi-ai adus? întrebă Gudas, după ce bău zdravăn.

— Cum să nu... De toate! spuse Kutrùmbas serviabil.

— Aprinde-mi!

În zece minute isprăvi „doza" ce i-o adusese subalternul. Se culcă cu mîinile răstignite, zăcînd

---

[1] Expresia toxicomanilor: ţigări cu tutun şi opium.

ca un hoit. Dar nu trecu mult şi reînvie, scotocindu-şi buzunarele.

— Pistolul, Kutrùmbas! găseşte-mi repede pistolul, dacă nu vrei să te curăţ!

— Să-l găsim, şefule... de ce să nu-l găsim? Da' lasă-mă să-mi adun minţile.

— Ai auzit, bă?

— Auzit... pistolu'. Îl găsim!

— Acum îl vreau.

— Acum îl găsim.

— Unde-i?

— Uite-l... îl ţii în mînă.

— Bine!... Ai văzut? M-a şi orbit mangafaua!

Aruncă pistolul în buzunar şi ieşi, călcînd anapoda şi legănîndu-se, spre ţărm. La început nu se auzi nimic dintr-acolo. Dar nu întîrziară să se audă înjurături, scuipături şi urlete deznădăjduite.

— Pă mine, mă? Pă mine?... Nu! Unde eşti? Unde eşti, măi Kutrùmbas?... Kutrumbaaaas! Ah... Ţi-a intrat frica în oase, ticălosule, şi ai şters putina!... De ce, fă, mamă? Începu iarăşi să se tînguiască. De ce, mă, mişelul? Mie, mă! I-am făcut eu ceva? Ei?... Nu, spune-mi! I-am făcut eu vreun rău mişelului? De ce să mă facă de rîs aşa? Hai? De ce, mă? De ce? De ce? Ei, na! na! na!

Împuşcături repetate răsunară mai departe în miezul nopţii. Cîtva timp se aşternu apoi liniştea. Dar peste puţin Gudas reîncepu cu înjurăturile şi văicărelile, pînă ce-l doborî somnul.

Pătlăgică adună restul de sticle şi pachetele de ţigări, vîrîndu-le grăbit în buzunare. Apoi, înaintînd cu grijă prin întuneric, se strecură în cort. Acolo îngropă toată prada, îşi dezbrăcă mantaua, se înveli cu ea şi adormi fără să-şi mai scoată bocancii.

CAPITOLUL V

Se iveau zorile. Totul era mut, de parcă insula era părăsită. Tăcerea SFA-ului prevestește totdeauna ceva îngrozitor. Mereu așa, pe tăcute, pune ceva la cale. Corturile rămaseră închise toată ziua, de parcă ar fi avut ușile zidite. Doar spre amiază, Pătlăgică porni, fără nici un chef, să aducă de mîncare — tăieței fierți cu sos din apă de mare — și o cană nouă cu apă, căci cea veche o spărsese ieri, el, zdrobind-o cu picioarele. Veni, aduse celor doi prizonieri gamela și rămase încurcat. Nu mai știa ce să facă. Sufla pe gură și se învîrtea ca o sfîrlează pe călcîiele bocancilor.

— Uuuf! făcu deodată, și se așeză.

Scoase o țigară, o privi lung, începu s-o bată de unghie... o bătu... o scutură... pînă ce-o goli de tutun. Apoi o aruncă și trase alta din pachet.

— Ați mai văzut vreun golan să-i fie rușine de el? spuse, scuturîndu-și a doua țigară. N-ați mai văzut? Ei, poftim, admirați unu'! Eu sînt. Uitați-vă! Admirați-l pe cîinele ăsta fătălău... Ce mă priviți așa? Da, mi-e rușine. Mi-e rușine, ca și cum aș fi în pielea goală. Dar trebuie să știți că nu puteam face altfel. Dacă nu veneam să vă lovesc, el v-ar fi curățat. Na... vi-o spun, pentru că

m-am *stricat*. Şi-acu'... plec, ca să se primenească aeru'! Am vrut să vă dau o ţigară şi... nişte lucruri ce le am ascunse... dar ştiu că n-o să le primiţi. Vedeţi... am luat-o la vale. O să mă azvîrle... Nu mai sînt bun pentru *SFA*. Numai Gudas nu m-a dibuit încă, dar încetu' cu încetu' mă dibuieşte şi el. Vreţi să aflaţi unde-i „înălţimea sa"? În bîrlogul lui. Şi-a legat ochii cu un prosop şi zace ca un cîine. Stă întins pă burtă şi nu lasă să intre nici măcar un bondar. A dat orden tuturor, că cine mai ţine încă la pielea lui, să nu cumva să îndrăznească să-i facă vizită, că-l curăţă... De ce nu-mi ţin gura şi vă spun toate astea? V-o spun din nou: pentru că *m-am stricat*, şi nu mă mai pot îndrepta în halul în care am ajuns. Care va să zică nu ziceţi nimic? Bine îmi faceţi... aşa îmi trebuie... Ce-am căutat, am găsit... Cu bine!

Plecă, cu inima grea. Parcă era bolnav. Umbla anevoie. Dar, la drept vorbind, n-avea motive chiar aşa de serioase. Loviturile date deţinuţilor aseară erau neînsemnate. Cîteva zgîrieturi. Cu toate că era întuneric, Pătlăgică fusese atent la mînuirea bîtei. Nu-i lovise nici în burtă, nici în cap. Mai mare gălăgia decît chelfăneala. Atunci de ce nu i-au vorbit? Pentru că şi ei erau mîhniţi... de liniştea totală.

Cu toate că le era foame, Iorghis şi Panais mîncară fără poftă. Îşi aprinseră cîte o ţigară şi se cufundară şi ei în tăcere. Dar tăcerea aceasta, încetul cu încetul, începu să fie sfîşiată. Din sfert în sfert de oră, un avion despica aerul, razant, şi-apoi se depărta. Ce căuta avionul pe cerul lor? Pentru prima oară le era încălcat spaţiul lor aerian. Se apropiară de deschizătura cortului. Era un avion mic, de vînătoare, cu un singur loc. Dispărea în dosul muntelui Pentèli şi apărea iar deasupra culmii de la Sunion. Apoi ajungea la jumătatea strîmtorii, făcea un *looping* îndrăzneţ deasupra unui golf mic şi iar dispărea dincolo de Pentèli. Era limpede. Ţinta era căsuţa aceea a îndrăgostitei

sihastre... Dar, de ce venea avionul? Ce legătură putea fi între avioane şi inimile zdrobite?

Două ore încheiate, fusul acela cu aripi de fier veni şi plecă, iar veni şi iar plecă. Cînd trecea peste căsuţa aceea zbura atît de jos încît credeai că-i va atinge acoperişul.

Una din două se petrecea: sau avionul reperase în locul acela vreun aparat de radioemisie, sau aviatorul semnalase nişte ochi negri. Altă explicaţie nu încăpea. Pe la trei după-amiază avionul făcu ultimul şi cel mai îndrăzneţ *looping* şi dispăru definitiv, îndăratul muntelui Imittòs[1].

Începu să se însereze, fără să se mai întîmple nimic. Aşa cum arătau lucrurile, părea că va trece şi ziua asta în linişte. Pe la şapte, veni iar Pătlăgică, cu cina în gamelă: cartofi necurăţaţi, fierţi în apă de mare, şi cîte trei măsline. Kutrùmbas se aşează acum cu nădejde, fără gînd de plecare.

— Astă-seară, repaos general! începu el să vorbească. N-a fost atins nici unu' dintr-ai voştri. Dă ce? Dă unde să ştiu sărmanu' dă mine? Io sînt pus aci să vă „frîng" pă voi! La ceilalţi nu m-amestec! Şi-au ridicat cortuleţele pe după stîncuşoare şi fiecare „lucrează" sistema lui. Face ce vrea. Numa' „frînţi" să-i aducă, indiferent cum. Ghemotoace, mobile, animale... Dar păzea, să nu dea ortu' popii în mîinile tale. Care va să zică, evitaţi lovituri la cap şi inimă. Alelante fă-le zob, tocătură! O să-ţi spună şi brava! De ce vi le mai îndrug toate astea? Nu v-am mai spus? Pentru că *m-am stricat* şi m-a luat apa la vale. Faliment! Băieţi, vedeţi să vă aranjaţi... nu ştiu cum să vă spun... treaba voastră. Vedeţi să vă aranjaţi situaţia cît mai sînt eu p-aci... Căci dacă mi-or face vînt... atunci veşnica pomenire cu voi... o să vă ia în primire vreun urduros... ori vrun *toccicoman*... şi, ehei... D-aia, puneţi-vă undeva bine niscai poze de-ale voastre, ca să vă uitaţi într-o zi la

[1] Munte de mică înălţime, la poalele căruia este aşezat oraşul Atena.

ele şi să vă miraţi cum arătaţi odinioară! Alaltăieri am văzut pă unii dintr-ai voştri care erau duşi la umblătoare. Băieţi, mai bine să nu-l ajungă Dumnezeu aşa pă om! Unul mergea în patru labe, altu' se tîra p-o parte, ca şarpele. Ajunseseră ca nişte mobile stricate pe care ţi-e mai mare milă să te aşezi! Da' io, uite, cum vă ţin, ca pă nişte chiparoşi! Mint? Cînd sînt întrebat dă ce nu vă aranjez, aşa cum fac ceilalţi, răspund că am „sistemele" mele... şi că, vă „frîng" încetul cu încetul lucrînd *pisihologic*. Baliverne! În loc să vă „frîng" io pă voi, m-am „frînt" singur! D-aia, vă spun, pîinea mea e pă isprăvite. Vă mărturisesc şi-asta, pentru că sînt stors de tot. Coajă dă aruncat. Măi, băieţi... ce să vă mai spun? Ştiu mutra scroafei ăşteia dă soţietate pă care vreţi s-o schimbaţi! Zău! Am studiat-o de-a binelea, chiar dacă nu prea ştiu io carte. M-au scos dă cîteva ori din „păduchelniţă"[1] şi m-au dus la nişte procese mărunte, dă contravenţie, cum li să zice, folosire dă *stupifiante* şi *pecetera... pecetera...*[2]. Hei, ascultaţi acum cum i-a şifonat mutra doamnei Soţietăţi flăcăiandru' ăsta ce stă în faţa voastră: Într-unu' din procestele astea dă contravenţie au venit ca martori — cine credeţi? — numai viorele şi trandafiri. Toţi ulii şi leii: ofiţerii şi subofiţerii de urmărire... pentru trafic de stupifianti... şi-au început să mă împodobească ca pe o mireasă, zicîndu-mi „morfinoman", „toccicoman", „ditracat", şi alte d-astea... „individ cu trecut împovărat" şi alte palavre! Aşa îmi sînteţi? Ei, atunci ne socotim noi îndată! O clipită, zic, dom-prezidinte, rugăm să fie reţinut martorul. I se acrise şmecherului, da' ce putea să facă? Este, vezi, obligat de lege. L-a pus d-o parte şi a chemat pă următoru'. Mă pictează şi dumnealui cu multă pasiune şi sîrg şi dă să plece. Rugăm, dom-prezidinte, să fie reţinut şi domnu

[1] În limbajul delicvenţilor de drept comun înseamnă „închisoare", „pîrnaie".
[2] Etc... etc...

martor ăstălalt. Verde s-a făcut prezidintile... dar ce putea face? Aşa, la rînd, mi i-a reţinut pă toţi! Unşpe la numer! Îi aveam colo, vizavi, pă puişorii ăştia stînd orînduiţi — cuminţi, cuminţi — şi mă desţătam şi după aia începui şi *d.poziţia* mea: „Dom-prezidinte, zic, ne bucurăm că am aci de faţă tot serviciu' de urmărire. Şi aşa, am s-ajut şi io, cît îmi stă în forţa mea mică, să se cureţe soţietatea. Cunosc, părerea dumneavoastră este că serviciu' de urmărire asudă, sărmanu' de el, ca să cureţe soţietatea, dar nu poate, pentru că, aşa cum zic, elementili răufăcătoare au «cuvînt» şi obraz, sîntără solidari şi s-acoperă unu' pă altu' şi-aşa, care va să zică, sudoarea sărăcuţului Servici de Urmărire curge digeaba. Ei, io, azi, un element răufăcător, o rup cu cuvîntu' dă cinste şi-i denunţ pă toţi. Şi-aşa, dă mîine dimineaţă soţietatea noastră mult iubită o să fie curată ca lacrima! Dom' prezidinte, mi-s un nenorocit de toccicoman. Întrucît, din cauza slăbiciunii caracterului meu, organismul nu poate ca să o rupă. Ia fumează mătăluţă, ţigarlîc zece anişori la rînd, dom' prezidinte şi o să te văd io, dacă te ţine turu să te laşi! E greu, dom' prezidinte. V-o spun io, un toccicoman ghinionist. Că, deh, n-ai decît să întîrzii doar atîtica «doza», dom' prezidinte, că încep numaidecît la sistemul tău de maţe nişte dureri, de zici că ai înghiţit un kil de cuie. Dar, ne întrebăm, dom' prezidinte... de ce fumez «ţigarlîc»? Pentru că îl găsesc. De nu l-aş găsi, m-aş zvîrcoli, m-aş tot zvîrcoli... dar m-aş rupe de răul ăsta şi m-aş linişti şi io şi excelenţa dumneavoastră, dom' prezidinte. Da' de ce-l găsesc, dom' prezidinte? Păi, pentru că se vinde, dom' prezidinte. Se vinde... deschis, pe faţă. Există nişte flăcăiaşi ce-mi fac rost. Care va să zică, cine-i vinovatu'? *Comersantul!* Adicătelea, dom' prezidinte, de era arestat comersantul, atunci — vrînd-nevrînd — m-aş fi lăsat şi io... vorba aia, şi s-ar curăţa soţietatea. Dar acilea — daţi-mi, vă rog, permisia să vă zic un mare secret, dom' prezidinte: *Soţietatea nu vrea să*

fie curăţită. Îi doreşte p-ăştia ce „prizează". Dacă ar vrea statu', dom' prezidinte, ar pune capăt într-o zi. Am să vă dau un *exemplar,* o pildă adicătelea. China e o ţară cu nişte sutare de milioane de oameni. Toţi ăştia au fumat haşiş din faşă. Fiecare cap de familie care avea respecteală, adică stimă, pentru *personaju'* său, cînd să ducea la tîrg după cumpărături, o dată cu zarzavaturili cumpăra şi porţioara de haşiş pentru familia lui. Da' ce se întîmplă acolo, în China, astăzi, dom' prezidinte? Statu' a hotărît să se cureţe odată pentru totdeauna şi s-a curăţat în douăzeci şi patru de ore. Cum? Iată cum: a adunat pă toţi comersanţii şi i-a îndesat la zdup şi a dat totodată un ordin ce zicea pe şleau, fără ocoluri: cine vinde *din ăla,* o să fie pus la distanţă de şase paşi. Şi-aşa, din şase sute de milioane de omuleţi galbeni în ziua de azi, nu mai fumează haşiş nici unul. Care va să zică, dom' prezidinte, soţietatea, cînd vrea să se cureţe, poate s-o facă! Dă ce, dom' prezidinte, serviciu dă urmărire ne agaţă pă noi, sărmanii de *toccicomani* şi nu nu-i înhaţă pă comersanţi? Nu! Vreau să-mi spui, dom' prezidinte!..." „Linişte! — face el — ai impresia, acuzat, că serviciul acesta, dacă i-ar descoperi, i-ar lăsa liniştiţi?" „Adicăte i-ar aresta?" întreb eu. „Sigur că da!" îmi răspunde. „Mulţumesc, dom' prezidinte... Acum a sunat ceasul să-şi regăsească soţietatea sănătatea de la unu putred. Ne pare bine să aici este adunat tot serviciu de urmărire şi-aşa am să-l ajut dintr-o dată. Am aciulea, dom' prezidinte, lista cu fiecare comersant şi adresa lui izactă. Ieşind d-aci, domnii agenţi pot să să ducă direct acolo şi să-i înhaţe şi să se cureţe soţietatea chiar de azi după masă.

Care va să zică, dau citire la pomelnic. Întîi: Kaţanevas Evripidis zis Scapulos (Stai-şi-urcă Euripide zis Fugaru), str. Chisavos nr. 127 a, la demisol, Atena. Doi: Penesis Aristarhos, zis Skilodontis sau Stravoierasas (Lăudărosu Aristarc zis Colţ-de-cîine, zis şi Scofîlcitu), str. Evristenis nr. 113, Pireu. Trei: Cucunas Aristotelis zis Stasu-

manas, zis şi Cricos (Ştiulete Aristotel zis Stai-Maică, zis şi Pîrghie), str. Spileon nr. 79, Castela-Pireu. Patru: Stivazos Evanghelos zis Stravaridas, zis şi Cuţavlos, supranumit şi Scasilas (Stivagiu Vanghele zis Crăcănatu, zis şi Şontorogu, supranumit şi Pleznilă), fundătura Varibombi nr. 63, Atena. Cinci: Carabaţos Dimitrios sau Miţaras zis Seretis, zis şi Exadactilos (Scatoalcă-Neagră, Dumitru sau Trică zis Arţăgosu, zis şi Şase-Deşte), str. Kinisca nr. 23, Pireu." „De ajuns. Stai jos!. . . ." îmi spune prezidintele. „De ajuns. Stai jos! dom' prezidinte, dar de nu vă dau lista completă o să mai vină în faţa *ecelenţei* voastre vreun sărăntoc de *toccicoman* ca mine şi n-o ştiţi cine i-a dat «marfa». Care va să zică vă dau toată lista completă, ca să nu rămînă curăţirea soţietăţii pă jumătate. Care va să zică merg mai departe. Şase: Xerovasilas Anastasios zis Clapaţas, zis şi Evmorfos (Vasile-Uscatu Anastase zis Gălbează, zis şi Frumosu), str. Ţiclitiras nr. 27, etajul II, Atena. Şapte: Ctipisuras Spiros zis Mastamuskepses, supranumit şi Spanomaria (Spiru Bătăuşu zis Sfeclitu, supranumit şi Spînă-Maria . . . pentru că are mutra ca gulia, dom-prezidinte), str. Catacolon nr. 96, Pireu. Opt: Pantelaras Aristos zis Cufaidonis, zis Psomosaculos (Mătăhălosu Aristotel zis Privighetoare-Surdă, zis Traistă-de-Pîine), str. Ceacanicas nr. 7, mezanină, Atena. Nouă: Caţiberdas Anastasios zis Vulocheris, zis şi Evrihoros (Încurcă-Lume Anastase zis Ceara-Roşie, zis şi Largu), str. Crini nr. 11, Pireu. Zece: Tulumas Sotirios zis Saliaras (Burdufu Sotir zis Bălosu), str. Hefaistos nr. 4, Pireu. Iar ultimu şi cel mai norocos: Psataculias Sevastos zis Psoromangas, zis şi Sirmas (Rogojină Sebastian zis Rîiosu, zis şi Pradaru), agent de legătură, spion, turnător, «poştă» şi proxenetu tuturor. Am isprăvit lista dom' prezidinte. Mîine soţietatea va fi curăţată şi ne vom duce cu toţii acasă. Nu-i aşa, dom' prezidinte? Nu-mi vine a crede . . . dom' prezidinte. Pentru că flăcăiaşii de colo, adică domnii ofiţeri de la Serviciu' de

Urmărire, cum o să iasă de-aci, o să piardă şi numele şi adresele şi n-o să aresteze pă nimeni. Înţelegi, dom' prezidinte? Şi ştii de ce, dom' prezidinte? Pentru că toţi — Soţietatea, Comersanţii, Urmărirea — sînt organizaţi într-o singură bandă. Ai priceput, dom'le prezidinte? Dar n-ai priceput, dom' prezidinte, pentru că nu vrei să pricepi, d-aia o să mă trăzneşti la mir. Aştept, care va să zică, condamnarea şi am *conşf inţa* calmă, pentru că mi-am făcut datoria, pe cît îmi stătea în putinţă, pentru curăţenia soţietăţii." Începură atunci ochelăraşii cu şuşutelile lor în dosul colilor de hîrtie şi, pînă la urmă, mă *diliră* la moacă de mă lăsară lat. Temniţă grea. Doi anişori şi jumătate. Hei, ce ziceţi, voi, acu'? O cunosc sau n-o cunosc pă tîrfa dă soţietate? Da' nu mi-s nici eu fraier să mă mai pun cu ea. Numai voi daţi cu pumnu în cuţit. Dar, ia să stăm puţin... Unde vreţi s-ajungeţi, măi băieţi? Hai să stăm niţel de vorbă, acu' cît sîntem liniştiţi. Ce v-a apucat de-aţi prins gustu' bîtei? Măi!... Nu cumva are vreo dulceaţă tainică de nu o ştiu io?... Da' chiar dacă are, oare povestea asta sfîrşeşte cu bîta? Mîine vă tîrăsc la procest, vă pun la zid şi vă lasă să zaceţi în iarba verde. Încă nu v-aţi dumirit, mă, că doar asta vă aşteaptă? Îmi pierd capu, măi băieţi, cu felul vostru de a gîndi. Ce dracu'... Nu cumva v-a apucat vreo scrînteală şi căutaţi cu lumînarea glonţu'? Căci — trebuie să ştiţi — sînt unele dobitoace pă care le atrage cuţitu' ca un magnet. Pă onoarea mea!... Aţi văzut voi vreo vită pă care s-o atragă cuţitu'? Io am văzut. Am văzut, măi băieţi, să lase păşunea şi să intre-n sat cătînd măcelaru'. Îi vine o clipă, în care atît de tare o mănîncă grumazul că, de nu găseşte cuţitu', înnebuneşte. Acum, o să-mi spui: înnebunesc vitele? I-auzi, colo, întrebare! Sigur că înnebunesc. Înnebunesc, frate, atît de tare încît mă mir cum de nu s-a făcut şi-un balamuc pentru vite... Acum, să ne întoarcem la voi. Aţi găsit o vioară

şi dă-i şi dă-i acelaşi cîntec: soţietatea... soţietatea... şi iar soţietatea... Măi, să îndreaptă soţietatea doar cu trei oameni? Şi-apoi ce vă supără dă vreţi s-o îndreptaţi? Lăsaţi-o aşa, strîmbă, ca s-o putem încăleca mai uşor! Amicilor, soţietatea nu să îndreaptă aşa de uşor, să vă intre în cap. A îmbătrînit strîmb, scroafa. S-a uscat. Daţi-o încolo! D-ar fi fost şi tînără şi fragedă, ar fi îndreptat-o alţii de demult, n-ar fi lăsat-o aşa. Sau credeţi că era să aştepte feţele voastre? Şi acu', ce-aţi cîştigat? V-aţi irosit tinereţea şi atîta tot. Căci, oricum, tot o să vă *doboare*. Nici o îndoială de asta. Hai, să spunem, că nu vă doboară. Ce-o să fie? O să vă condamne pă viaţă şi-o să putreziţi la răcoare. Vreţi să ştiţi ce înseamnă „pă viaţă"? Întrebaţi-l pă băiat să vă spună: închircire, mucegai, şi putregai. Păi, de-ar fi fost bine, aş fi părăsit io locu' ăla, să vin aci şi să mă fac soldat mardeiaş? Îmi amorţiseră bietele gaidarace. Mă făcusem alb ca varu. Pînă cînd, într-o zi, vin nişte feţe şi-mi spun: „Kutrùmbas... aci ai să faci alge". „Mulţămim pentru informaţie. Mi-o spuneţi ca ultima ştire?" „Bine. Dar de vrei, poţi să ieşi. Numai să vrei. Vrei?" I-am privit cu atenţiune. „Măi, flăcăilor, le zic, mi se pare că nu aveţi minţi sănătoase. Cunoaşteţi pe vreunu' care să nu-şi vrea libertatea?" „Da, îmi răspund ei, dar să nu crezi că ai să huzureşti. Ai să faci şi treabă". M-am uitat la ei, aşa chioriş, cum s-ar zice. „Am permisul, măi băieţi, să aflu cam ce treabă?" — „Foarte uşoară... îmi spun ei. Ai să mardeşti pă nişte «nemernici»". „Stop! le zic. Cu mîna sau cu bîta?" — „Cu bîta". Kutrùmbaşule, îmi zic, te-a lovit norocu' frăţioare. Da' ce? Eram fraier să nu primesc? Gamela plină... buzunaru doldora... şi lovituri pe spinare străină. Dă ce nu? Parcă le încasam eu? Am primit şi-am făcut şi-o temenea. N-am făcut bine? Întîi că am scăpat de păduchelniţă. Al doilea, îmi servesc patria, cum zic ei. Şi al treilea, îmi servesc buzunaru, cum zic eu. O

să-mi spuneți: Ia, stai nițel, măi Kutrùmbas, te lasă inima să bați un om ce nu ți-a făcut nimic? Nu-i nimic, măi băieți, pe Dumnezeul meu vă spun! La început e cam greu, dar pe urmă te obișnuiești și chiar începe să-ți ceară organismul. Primele zile — cu toate astea — am zis să trag chiulu. Să mă fac că dau în plin și să dau în gol. Dar m-au pîrît niște lepădături și puțin a lipsit să-mi pierd postu'. Da, să n-am parte de soacrămea, vă spun. Pe urmă, m-am dat pe brazdă. Măi, Kutrumbiță, îmi zic, ia, stai... De ce măi, fraiere, să dai cu picioru' la gloria asta și să te-nfunzi din nou la pîrnaie? Numai pe tine, va să zică, te-a făcut măta deștept? Și-apăi, dacă nu-i bați tu, îi bat alții, care sînt mai ageamii și care ating mai vîrtos! Deci, rămîi pe loc... toarnă-i cît poți și Domnu' să-ți ajute. La urma urmei, să-ți spun adevărul, n-am schilodit pă nimeni. De pot să lovesc moale, o fac cu plăcere. O să-mi spuneți: Ia, stai, mă Stelaras, dacă mi-ai fost un sufletel aît de neprihănit — după cum vrei să ni te prezanți — atunci de ce te-au aruncat la zdup? Asta-i alt psalm. Eram distrus... că n-aveam nici o para chioară. Hoinăream pe străzi lihnit de foame și puteam ca un cîine jigărit. Niște fîrtați mi-au propus de vreo două ori o *treabă*, dar n-am primit. La urmă de tot, cînd am văzut că mi s-au lipit mațele... Kutrumbașule... mi-am zis, termină să umbli cu crucea în mînă, altfel o mierlești. Du-te unde te vor „băieții". M-am dus. Tocmai puseseră la cale o treabă. Găsiseră o gîscă bogată în puf... un milionar ce avea să iasă din fabrica lui cu geanta doldora. Au tras la sorți. Cum s-a nimerit să-mi cadă mie sorocu', e altă chestie! Dar un bărbat nu dă înapoi. Am primit. Acu' — ca să spun adevărul — n-aveam în gînd să-l curăț pă om. Să pun mîna doar pă parale și-atît. Dar, frățioare, a început să țipe atît de tare, încît m-a obligat omu'... înțelegeți... să-l „tratez" cam grosolan... L-am schilodit pentru toată viața... La trebunal am vorbit deschis. „Din

cauză de sărăcie, dom' prezidinte". Degeaba... cine să te-nţeleagă? M-au lovit la mir. Încarcerare pă viaţă şi aşa mai departe. Vezi, strînseseră mai multe... mai vechi... şi mi le-au pus pă toate odată, în cîrcă. Acu', ca să vorbim adevărat, are şi ocna farmecul ei, numai să ştii să te descurci. Are barbutu'... are baglamale[1]... şi cîntece de dor şi of şi băieţi mîndri şi arţăgoşi. Dar are, frăţioare, şi neajunsurile ei, stenahorii, plictiseală, pă care dacă nu ştii să le ocoleşti, gata, s-a zis cu tine, ţi s-a-nfundat. Dar lucrul cel mai important e să ai parte d-un şef gardian cumsecade. Cei mai mulţi din ei sînt o adevărată năpastă şi trebuiesc lucraţi cu dibăcie. Da' este şi vorbitoru. Se-ntîmplă ca vreunu' din „băieţi" să aibă sora măritată bine şi ea să ancoreze duminica cu vreun săculeţ cu sălămior... cu portocală... cu Papastràtos... Dar o să mă întrebi: şi cum o duceţi cu lipsa de femeie? Fleacuri, mă băieţi! E o idee fixă şi asta. Ascultaţi-mă pă mine. Şi-apoi, între noi fie vorba, să mai rătăcea şi vreun bulangiu din aristocraţie... Da' onoarea? o să-mi spui... N-o trimiţi la naiba... Oriunde m-am întîlnit cu ea avea fundu' gol. Dă-mi bani să trăiesc onorabil. Cît timp nu-mi dai, fac orice ticăloşie ca să mă căpătuiesc. Luaţi-vă de par exemplu pă voi doi. De-aţi fi avut părăluţe din belşug, aţi fi găsit soţietatea fainâ şi drăguţă şi nu v-aţi mai zbate s-o îndreptaţi. Sau mint? Da' şi ăl bogat, care stă călare pă situaţie, n-are să se dea jos, ca să încaleci tu. El găseşte că soţietatea e fainâ şi convenabelă, aşa cum este, şi dacă încerci să i-o schimbi, te-aduce la *„SFA"*, să-ţi facă oasele carne, pînă ai să zici „Iartă-mă! Am greşit! Nu mai fac!" E bună soţietatea aşa cum este! Atunci, nici trădător n-o să te facă, şi nici bîta n-are să te mîngîie! Eu ştiu lecţia asta, măi copii, chiar dacă n-am fost la şcoală. Ştiu că aveţi dreptate! Da' ştiu că şi cel

[1] Instrument popular, în genul cobzei, foarte mic, care e purtat în buzunarul interior al paltonului.

cu banii are dreptate! În locul vostru io aş căuta să-mi fac altfel treburile. Aş fi pus mîna p-un servici — instalator, cum i se zice, sau electrician, sau mecanic la vr'un vapor — ca să-mi duc traiu ăsta mincinos pînă mi s-or închide ochii. Mă doare dă voi, măi copii, d-aia vă vorbesc aşa. Altfel ce-mi păsa? O să-mi spui: „Măi, Stelàras, de ce aste toate nu le-ai făcut tu şi ne sfătuieşti pă noi?" Pentru că... cu mine... nu se mai poate face nimic. Io, băieţi, am luat-o la vale de-a binelea. De mic m-am înhăiat cu nişte lepădături... nişte puşlamale... M-am stricat. D-aş fi avut norocu' să mă încurc cu niscai copii de familie, poate că mi-ar fi fost alta soarta. Îmi făcusem şi io, sărăcanu, planur'le mele: să deschid o dugheană lingă gara Larisaicos[1], care să aibă şi un mic separeu. Să bag acolo vreo două pomicele d-ălea... Să-mi trăiesc şi io viaţa ca un om cinstit. Da' te lasă soţietatea asta păcătoasă? Aşi! M-am apucat să-l jumulesc pă bogătanu' ăla. Mi-au stricat treaba ţipetele lui. De nu urla, puneam mîna frumuşel pă părălute şi eram astăzi, cum s-ar zice, un prăvăliaş cinstit şi cum se cade, cu separeul şi cu pomicelele lui... Dar... ah, tîrfa asta de soartă!...

Pătlăgică scoase pachetul cu ţigări şi aprinse una, să-şi înmoaie nitel veninul ce-i ardea sufletul. Tot acest *logos* al lui era un mic monument de sinceritate. Era spovedania sfîşietoare a unui om scufundat, care îşi ţinea doar capul afară din mocirlă. Aprinse o ţigară. o lipi de buze, trase în piept... ţinu fumul în el, ca să-l usture şi apoi îl dădu afară. Mai tîrziu îşi scoase chipiul. îl îndesă pe genunchi şi îşi rîndui ultimele fragmente ale *logosului:*

— Vă stimez... şi orînduiala voastră o stimez, tare mult şi p-asta, măi băieţi. Dar — ca să fiu sincer — nu-mi convine. Pentru ăilalţi e fain şi frumos. Nu unii să aibă vapoare şi alţii nici o

[1] Una din gările Atenei, de unde pornesc trenurile spre oraşul Larrisa.

bărcuță. Lucruri cinstite, egale. Puțin ție, puțin mie — mult ție, mult mie. Orînduială fainâ! Da' mie..., vin și spun, nu-mi convine, nu-i de mine, cum să zic? De ce? Pentru că, frățiorilor, o să mă înjugați, o să mă puneți la muncă, și mie munca nu-mi prea place. Nu, nu-i de loc pă gustu' meu! M-am obișnuit cu lenevia. O să-mi spuneți: „Măi, Stelàras, ăsta-i lucru cinstit?" Și eu găsesc că ăsta e un lucru necinstit. Să n-am parte de soacra mea, de vă mint.

Deodată, Pătlăgică schimbă tonul și începu să țipe:

— Bă, ia stați! Unde ați crezut că vă găsiți, ticăloșilor? Aci nu-i hanul trîntorilor, unde să huzurească fiștecare trădător! Aici e școală, bă, școală de educație națională!... Și cine nu pune semnătura, să se gătească de moarte. Ne-am înțeles? Si trebuia s-o înțelegeți și p-asta: că cine cade în mîinile lui Stelàras, sau dă la o parte „obstinația sterilă" și se face elen[1], sau moare! Am terminat. Și-acu' ridic ancora.

Scuipă, își trînti pe cap chipiul și plecă, pășind greoi și înjurînd de mama focului, pînă afară, unde un glas răgușit lămuri misterul acestei schimbări bruște.

— Noroc, bă Stelàras! îi zise glasul răgușit — frumos îi lucrezi!

— Frumos! răspunse Pătlăgică, numai că mutra ta nu-i de loc frumoasă! Dacă știi că acolo înăuntru lucrez io, Stelàras, de ce te apropii pe furiș? Încerci să mă prinzi cu mîța în sac și apoi să mă torni? Ascultă, măi, pentru ultima dată: ori „lucrăm" împreună, cinstit, ori, dacă începi să-mi întinzi capcane și-mi sapi groapa, atunci...

— Hei, ce-o să-mi faci?

— Vrei să afli?

— Sînt tare curios.

— He, întinde capcanele și-ai să afli.

---

[1] Grec.

Kutrùmbas plecă înjurînd că vrea să mai facă ceva maică-si, iar celălalt îşi vîrî coada între picioare şi dispăru. Ştia că Kutrùmbas nu glumeşte.

— Păcat că n-a căzut pe mîini bune cît mai era timp... spuse Iorghis.

— Într-adevăr. Păcat şi iar păcat, făcu şi Panais, uitîndu-se spre locul unde şezuse adineaori Stelàras.

Acolo... într-un colţ, sub pînza cortului, *uitase* din nou un pachet de ţigări şi-o sticlă de coniac.

— Păcat, încă o dată..., făcu iarăşi Iorghis.

CAPITOLUL VI

O săptămînă întreagă nu se auzi nici o suflare din cortul lui Gudas. Doar Kutrùmbas se strecura înăuntru, încasa cîteva înjurături şi ieşea iar. Gudas, personal nu se atingea de vreun deţinut şi nici nu dădea vreo dispoziţie. Dincolo de stînci, „băieţii" *lucrau* după sistemele lor. Numai Stelàras înainta ca racul în cariera lui. Dar căuta să se ascundă după vorbe gogonate. „Fac pă porumbielu... le zicea. Lăsaţi că ştiu io. Am scopu' meu. La puşcărie mi se spunea «dăscălaşu». Mă fac că-s porumbiel pînă mi se schimbă ciocu-n plisc de vultur. Dar atunci... ţineţi-vă!" Vorbea cu tupeu, dar într-ascuns îşi dădea cu tifla singur. Pînă cînd într-o zi, dispăru din *SFA* şi nimeni nu-şi putea închipui ce s-a întîmplat cu el. Mîncarea o aducea acum un scundac gălbejit, care-şi purta mereu chipiul mototolit, şi avea înjurăturile în dinţi ca nişte seminţe. Un individ foarte searbăd şi rece. Intra, lăsa gamela, se uita puţin la prizonieri, tăcut şi grav, şi-apoi izbucnea în hohote de rîs, batjocoritor:

— Măi, măi, măi! Ia te uită, mă, ce mutre care vor să îndrepte societatea! Na-vă, fraierilor!... şi le dădea cu tifla. Apoi izbea talpa bocancului

de pămînt, ca să se ridice praf şi să cadă pe mîncare şi pleca. *Lucra* — zicea el, grozăvindu-se — lucra la o „izolare". Chinuia acolo pe cineva, zi şi noapte. Terenul *SFA*-ului avea o conformaţie geologică foarte ciudată, plin de hîrtoape, grote şi rîpi. În fiecare văgăună, dindărătul fiecărei stînci, era şi o *izolare*. Mai existau şi *cuştile*[1], un fel de loji pentru deţinuţii de categoria a treia, care asistau la torturarea altora şi se „frîngeau" singuri. Cîteodată însă, cînd recolta de semnături le părea călăilor săracă, organizau un iureş împotriva deţinuţilor din „cuşti" şi alegeau cîteva duzini. Organele de... reeducare erau alese unul şi unul: floarea haznalei şi spuma aurului, toxicomani, tîlhari, ucigaşi, hoţi... şi orice client al speluncilor, lupanarelor şi închisorilor, care accepta să părăsească *studiile* lui şi să devină „profesor de educaţie morală" la *SFA*, cu drepturi nelimitate şi cu o singură obligaţie — să evite sistematic *mila*. Condiţia asta era atît de categorică, încît îi făcea să şovăie chiar şi pe cei mai înrăiţi. Doar un foarte mic procentaj a acceptat bucuros să servească... patria, sub un drapel atît de murdar.

Micul caic aducea zilnic recolte noi de deţinuţi şi îi lua pe cei „dezmeticiţi". Cuştile deveniră faguri ce se goleau şi se umpleau în fiecare zi. Cu acelaşi caic a reveni într-o zi şi Pătlăgică, şi luă în primire vechiul său post. Cu gamelele în mîini şi bidonul cu apă în dinţi, intră în cort, proaspăt bărbierit şi spilcuit.

— Iată-ne din nou împreună! Care va să zică, cum vă merge dulcea sănătate? Bine? Nu v-a „frînt" potaia aia care m-a-nlocuit? L-am dăscălit io să nu cumva să întindă laba, că vă păstrez pentru mine însumi şi că, în curînd, umflu premiul! Aiurea!... Gogoşi!... Spuneţi-mi dacă şi-a căl-

[1] Un fel de locuri îngrădite, unde călăii îşi ţineau victimele, deţinuţi politici.

cat cuvîntu, ca să-l tratez io cum se cuvine. Nimic? Atunci e în ordine! Hei, ce facem? Nu mă întrebaţi unde am fost? Am avut parte să văz Atena... E jale... În fiecare zi curăţă dintr-ai voştri. Îi doboară de parcă ar secera coceni de porumb. Nu mă mai duc. Hei, nu mă întrebaţi ce-i cu Gudas? Să vă spun eu. Face pă lăuza. A venit şi doctoru, care va să zică nu miroase a bine, cînd aceste lăuze fată pui de lup. Aţi auzit adineauri o împuşcătură? El era. O treanţă s-a dus să bage un fitil contra mea şi el l-a servit cu „bomboane". Mai bine să nu văd ziua cînd o să se trezească. Am ieşit la raport ca să cer să mă duc la Lavrion. Vreau să lipsesc... înţelegeţi. M-am destrămat, codoşu de mine, şi nu mai pot... De data asta a hotărît să vă „frîngă" oricum. De nu reuşeşte prin metodili lui, vă trimite la piatră[1]. Vreţi să aflaţi ce-i asta? Acolo nu scapă, fîrtaţilor, nici unu la mie. Acu, de ce nu v-a trimis acolo de la început? Pentru că drăcia asta de sistemă e de durată. Trebuie răbdare, dar loveşti drept la ţintă. Numai că Gudas preferă sistemele repezi şi radicale. Îi este silă de cele adormite. Şi are dreptate, frate! E ca şi cum ai vîna iepuri din caru cu boi. Pînă la urmă, cînd o să vadă că nu reuşeşte... ce-o să facă şi el? O să vă trimită la piatră. Numai de căpitan nu se-ndura să se despartă! Îl turbase încăpăţînarea lui. Ţinea să-l „frîngă" el însuşi pe căpitan, ca să capete decoraţia. Uite de ce mi-e frică pentru voi. Aveţi nişte limbi nu ştiu cum, măi frate, tari la batjocură. Cîteodată mă încăpăţînam şi eu. Puneţi-vă cîteodată şi puţintică frînă, măi băieţi, că n-o să vă cadă nasu. Ştim, sînteţi bărbăţei straşnici. Deci... că multe am mai vorbit! Trebuie să-mi iau tălpăşiţa, că nişte ochi s-au îndreptat ca mitralierili încoace!

---

[1] Una din cele mai caracteristice metode de tortură aplicate deţinuţilor de pe Makrònisos.

Plecă îngînînd cu un glas îngrozitor, un cîntec de pușcărie:

Hei, măi, ce bine-i la Oropòs[1]
Aman... aman!
Vai! Ce bine-i la Oropòs.
Decît Atena-i mai frumos.
Aman... Aman
Ne hrănește cu curcani
Și ne rade fără bani!

Săracul Pătlăgică... începuse într-adevăr să se „strice"! „Descompunerea" lui înainta în profuzime. De-aceea avea dreptate cînd spunea că așteaptă de la o zi la alta să fie dat afară. Pentru orice fel de muncă, trebuie omul potrivit. Iar Kutrumbas, zis și Stelàras, zis și Pătlăgică, nu era înzestrat cu destul talent! Recunoștea el singur că nu era în stare de lucruri mari... Era un *mămular*. Doar cadrele de nădejde erau acelea care țineau încă faima *SFA*-ului. Numai că pe șef îl costase prea mult chestia cu căpitanul. „Nu zic... Toți trăim pentru un obraz curat în societate, dar nu chiar așa, frate. Bine, căpitanu și-a luat zborul, ei și? Mănăstirea să fie sănătoasă, că de călugări n-o să ducă lipsă. *SFA*-ul e plin de băieți *tari*!

Curînd, după-amiază elicea începu iar să zumzăie. Acel mic avion de un singur loc făcea acum adevărate plonjoane pe deasupra acoperișului vilei călugăriței amorezate. Dar pînă unde va merge declarația asta de dragoste, aeriană? Sau va trebui odată să iasă nemiloasa pe terasă și să-i facă semn cu o batistă, sau să lase omul să piară. Într-o bună zi, acest avion se va topi ca un nor în văzduh. Acum făcea zboruri în direcția opusă. Pornea

---

[1] Tîrgușor situat pe țărmul nordic al Atticei, pe locul unde era faimosul oraș antic cu același nume, cunoscut pentru oracolul lui Amfiàraos, care se păstrează pînă astăzi. În apropierea orășelului se află o închisoare ai cărei deținuți lucrează la cîmp.

întîi de la Sunion, apoi se îndrepta spre Gia[1] şi se cufunda în stînga mînăstirii. Trei ore a durat declaraţia asta de dragoste. Cam aşa se îndrăgostesc şi păsările.

Dar cine era acest om? De ce nu se ducea, ca orice aviator să mitralieze sate şi să pîrjolească pădurile? Ce fel de războinic era ăsta? Ce floare rară, care apăruse din această tenebroasă abrutizare?

Oricine ar fi fost, orice ar fi făcut, bătăile lui din aripi erau ca o vizită îngerească. Ca un vestitor al vieţii. Acolo, peste Pentèli şi la poalele lui Imittòs, mai sînt oameni care se drăgostesc. Există oare fiinţe care au şi alte preocupări decît distrugerea? Aşadar mai există oameni în afară de schingiuitori şi schingiuiţi? Mai există oameni care iubesc şi sînt iubiţi? Vis!... Oare astfel e viaţa? Aici, am uitat-o. Aici viaţa înseamnă să auzi fiarele, care l-au aruncat la pămînt pe *om*, l-au jupuit de piele, au intrat în pielea lui şi urlă... şi schingiuie în numele lui. Ziua fără gemete este o zi care nu trebuie să se repete. Aici, viaţa înseamnă să asculţi într-una cu luare aminte paşii călăului ce se apropie... zi şi noapte... zi şi noapte... pînă cînd ziua se contopeşte cu noaptea şi rămîne doar noapte.

Aici viaţa este numai stînci izbite de mare. Numai din cînd în cînd o coloană de la tempul din Sunion încercă să zîmbească, dar imediat zîmbetul i se întunecă profund. Viaţa s-a scufundat în adîncul apelor. Iar coloanele albe s-au căţărat sus, în vîrful promontoriului ca să protesteze că n-au nimic comun cu acei care au umplut viaţa de sînge... că ele aparţin unei alte lumi, a cărei artă era să pună temelii, iar nu să sape morminte.

Cît de departe eşti, dulce viaţă!... Oare ai fost vreodată dulce? Dar ăştia care ne strivesc sub picioarele lor de fier de unde vin?... De unde au pornit?... Ca aer respiră? Şi cum de nu s-a

[1] Insula antică Kea, la aproximativ 40 de kilometri de ţărmul Atticei.

infectat pînă acum acest aer? Cum de n-au murit asfixiaţi toţi cei vii?

Stelàras spunea că au trimis după doctor. Aici ar fi trebuit ca toţi să fie examinaţi de vreun ceasornicar... sau de vreun specialist chimist, zoolog, sau toxicolog... Adevărul este că, o dată cu porţia de mîncare, iau şi porţia de haşiş. Dar nici o statistică n-a susţinut vreodată că toţi toxicomanii sînt şi criminali. Şi chiar de-ar fi invers, şi chiar dacă toţi ar fi criminali, tot s-ar fi săturat cîndva. Aici, însă, crima a devenit mijloc de amuzament... *„Vreau să mă amuz"* spusese o dată Pătlăgică, exprimînd în cuvinte suculente întreaga filozofie a *SFA*-ului. S-a descoperit, deci, un teren, neexplorat încă, pentru antropologi, o nouă ramură pentru medicină. Aici exis au urechi care sufereau dacă nu auzeau gemete şi horcăieli; existau ochi ce se îmbolnăveau dacă nu vedeau sînge. Existau mîinii pe care le lovea paralizia dacă nu loveau pe cineva. Toate astea, desigur, erau coordonate de o minte de teoretician. Un „profesor" dresa, ca la circ, aceste bestii avansate. Un întreg sistem de deformare psihică se pusese în acţiune. Sistem care, desigur, n-a fost inventat de ciracii lui.

*

Într-o zi sosi la *SFA* un autocamion. Era încărcat cu membri ai unui grup nou de „educatori". Erau cu toţii tineri, trimişi de la „Batalioane"[1]. Un student, un medic, un avocat, un poet şi actor, în frunte cu un locotenent.

Ştirea a adus-o Pătlăgică, înflorind-o cu comentarii proprii.

— Păi ce-o să scoată cu „rîndunicile"[2] astea?

---

[1] În afară de *SFA* mai existau pe Makrònisos cinci lagăre separate, tot pentru adversarii politici, unde metodele de constrîngere a conştiinţei erau aproape aceleaşi. Aceste lagăre erau denumite „Batalioane".

[2] Denumire ironică din popor, pentru cărturarii şi oamenii politici îngîmfaţi, rămasă din vremea cînd se purta redingota sau fracul.

Ăştia sînt dintr-ăia care zic: „Nu te lega de mine, am să las puşca şi o să dau în tine cu piatra!...“ Băieţii, cînd i-a ginit s-a prăpădit de rîs... Dar le-au şoptit unii ceva la ureche şi şi-au înghiţit limba. Prostănacii ăştia au „frînt“ un „batalion“ întreg — se zice — ...şi nu numai că l-au „frînt“, dar l-au şi trimis în munţi, să lupte contra tovarăşilor voştri. Stăteam şi făceam haz... Păi, cu psihologicalele i-or fi putut „frînge“ pe nenorociţii soldăţei. Ăştia d-aci nu pot fi „frînţi“ însă nici cu ciomegili. „O să-i frîngă cu alte mijloace“, mi se zice. Cu ce, mă? Cu înţelepciunea lui Solomon? Haide, să vă văd cum îi „frîngeţi“? Poftim! Să-ţi spun cinstit, io îs mulţumit. Sigur, o să-mi ia haleala din mîini... dar nu-i nimic... Pă voi vă cunosc bine... Cu de-alde de-astea psihologice *voi* să vă „frîngeţi“? Bă! Pot exista mai bune psihologice decît cele cu scrisorile şi cu executarea Afroditei Batzàkas?

— Care executare? întrebă Iorghis, făcîndu-se că nu ştie.

— Uuuf!... O să facem acu' pe nebunu! Nu scrisese fiţuica aia de şters la dos?

— Dar... O scrisese?

— Să-mi cadă muma pă spate de spun minciuni. Dar aceste ziare le ticluieşte cu forfecuţă şi cu lipici ofiţeraşul de la Educaţie Morală.

— Altă „educaţie“, iarăşi?

— Alta. Acum au înjghebat-o! Sediul ei e-n dosul dîmbului... ca să nu fie auziţi, din cauză că acolo se lucrează *psihologic*... pricepi? Colea, feriţi de vînt. Aşa... bă, întrucît eu, Stelianòs Kamizòpulos...

— Cine-o mai fi şi ăsta?

— Prezent. În persoană: Stelàras, zis şi Pătlăgică, după cum am fost botezat de voi doi, zis şi Kutrumbas... dar nu-i nimic. Toate le aflu, băieţi... Deci, ăsta mi-e numele cel adevărat... cum m-a înregistrat la Starea Civilă pezevenghiu de taică-miu şi-apoi a lăsat-o pă mama şi s-a dus să adune dolari în America... În sfîrşit... Deci, din mo-

ment ce Stelianos Kamizòpulos, zis Stelaras, zis şi Pătlăgică nu v-a „frînt" nici cu cele psihologice, nici cu cele „grele" ale lui, pesemne că nu s-a născut încă omu care să vă „frîngă"! Lămurit lucru... Dar, ia stai niţel, să mai aruncăm o privire afară... căci se tîrăsc pe-afară nişte guşteri şi se căznesc să prindă vreun sicret, ca să-l ducă ca p-o floricică la „comandament".

Stelàras scoase afară nasul ca o pătlăgică, îl întoarse în toate părţile ca un periscop, şi-l vîrî iar înăuntru.

— Împrejurimile e curate..., zise, încercînd să reînnoade firul discuţiei. Dar, de bine de rău să avem gata şi păcăleala pentru proşti, dacă vine vr-un „cui", să le-o servim. Îşi scoase un bocanc, îl puse alături, pregăti vîna de bou şi continuă:

— Acu' să reluăm vechiul cîntec... Unde am rămas?... Ia, stai... N-are a face. Ia, spune-mi, domnule Caristinòs, tu ştii cine a scris scrisorile? Nu-ţi poţi închipui, nu?

— În orice caz, nici tu şi nici Gudas.

— Aici ai nimerit-o bine. Regulamentar nu-i voie să-l dau de gol, dar acu' pă mine m-a luat apa la vale! Era bine să nu încep să mă deşert... Acu' de-am început, să deşert totul şi dracu să-mi vină în ajutor! Deci, scrisorile, fîrtaţilor, le-a scris domnu Tumbakàris.

— Tumbakàris? ... întrebă Iorghis. Am auzit, mi se pare, de numele ăsta!

— Nu cred.

— Şi cine e?

— Ofiţeraşul, mă... ăla de care vă vorbeam... de la Educaţie Morală şi alte asemenea gogoşi. Nu crezi? Zău... să n-am parte dă soacră-mea.

— Ia, stai... Nu cumva e un filfizon cu mustăcioară, lulea, şi cu o brăţară din lănţişor şi alte abţibilduri?

— Ai nimerit-o iarăşi, domnule Caristinòs.

— Acum îmi explic cum de ştia el atît de bine lucrurile de acasă.

— Vra să zică îl cunoşti? Ia te uită coincidenţă, sau cum îi zice! Şi ştii ce sigur era că te dă gata? „Scrisoarea asta", zice, stai, că nu-mi amintesc prea bine, „această scrisoare e... plic în trăsnet!"

— Trăsnet în plic.

— Ptiu! Toate le-aţi aflat, măi, voi!... Nimic nu vă scapă? Mi se pare, fîrtaţilor, că mai vine cineva aci care vi le deşartă, altfel nu se poate... Afară dacă n-aveţi cumva cumetrie cu dracu, după cum se şi vorbeşte.

— Hai, lasă... zise Iorghis. Şi ce-a spus domnul Tumbakàris cînd a aflat că nu m-a „frînt"?

— Ceea ce spun toţi, că dezolvaţi familia ecţetera. Nu dau nici o para chioară. Şi d-o dezolvaţi, na! şi de n-o dezolvaţi, na!... Parcă ce, io am familie, ca să plesnesc de ciudă? Cît despre semnăturile bătrînelor, le-a luat Gudas în persoană. Ştiai şi-asta? Hei, afl-o... Dar se pare, frate, că prea sînt proaste ca nişte găini bătrînele voastre, să-mi fie cu iertare. Măi, se dă aşa de uşor, la primul venit, o iscălitură?... Aveţi acasă şi o micuţă, domnule Caristinòs, nu? Acum învaţă croitoria. O floare de fată!

Iorghis se posomorî. Lucrul ăsta din urmă nu-l ştia nici el. Începuse să-l enerveze atitudinea lui Pătlăgică. Dacă totul era o tactică, dacă în zilele lui de permisie se dusese să afle amănunte despre viaţa lor, pe care să le folosească apoi împotrivă-le? Începu să-l bănuiască de-a binelea. Într-o clipă, cînd Pătlăgică îşi scosese iarăşi nasul afară, ca să vadă ce mai mişcă, Iorghis schimbă o privire cu Panais şi se înţeleseră. Trebuia să-l îndepărteze. Probabil că juca un rol dublu, perfid. Bine că nu scoseseră nici o vorbă. „Să te fereşti şi de haina ta!" îi spusese unul la secţia de triere, despre care au aflat mai tîrziu că l-au executat.

Deodată Pătlăgică, cînd îşi vîrî iarăşi nasul înăuntru, puse mîna pe vîna de bou.

— Măi, haimanalelor, ce-s io bă, pezevenghilor! Cu ce-s dator io să-mi pierd consideraţia, bă, pen-

tru că sînteţi zgîrciţi la semnături? Am să te trimit ca pe o scrisoare, pă tine, măi grăsane, cu coşciugu tău ca plic. Pînă cînd, bă, o să spui *nu*? Pînă cînd?... Pînă cînd?... Pînă cînd?...

Loviturile cădeau ca ploaia pe bocancul scos al lui Pătlăgică. Cei doi prieteni au înţeles, dar trucurile astea nu-i mai entuziasmau. Le era mai curînd silă. De-afară se auzeau hohote de rîs.

— Auzi! Stelàras îşi revarsă mînia cea din urmă. Argăseşte-i bă, Kutrumbas, o să ţi-i ia mîine pentru *înalte studii!*

— Ia, căraţi-vă de-aici! Ia pişaţi-vă pă mine... cu izmenele legate, măi! Voi să faceţi control la treburile mele? strigă Stelàras.

— Bine, măi Kutrùmbas... doar nu te-am jignit... Uuuf! Hai să ne ducem, bre Tzivelèkas.

Cei doi se îndepărtară. Atunci, Pătlăgică apucă bocancul repede şi spuse cu înfrigurare lui Panais:

— Stai tu de pază. Da' ţine-te bine, că de vine vreun ticălos, sînt pierdut.

Aşa cum ţinea bocancul, îi desfăcu talpa şi cu mîna tremurînd trase de-acolo o hîrtie împăturită.

— Caristinòs... spuse pe înfundate şi gîfîind greu, citeşte repede şi înghite-o!

Între timp încerca să-şi aranjeze cumva la loc talpa bocancului. Iorghis citi cele trei fraze scrise pe hîrtie. *„Ca să salvăm viaţa Afroditei noastre, ni se cer o sută de lire aur. Ce spui? Să vindem livada din Holargòs*[1]*? Răspunde îndată cu persoana care-ţi aduce biletul. E om de încredere! Pentru mama: Dèspina"*.

— Hai, măi, Caristinòs... strigă înfundat Stelàras, cuprins de spaimă. Înghite-o mă, că mă înghiţi de viu, codoşu de mine. Bre, bre, în ce cazan cu apă clocotită m-am băgat.

Iorghis făcu din hîrtie un gogoloş şi îl înghiţi. Pătlăgică respiră adînc şi îşi trase bocancul.

— Slavă naibii!... spuse. şi îşi şterse sudoarea ce-i acoperea fruntea. Şi-acu' Caristinòs, răs-

[1] Mică suburbie din estul Atenei.

punde, răspicat și repede. „Da" sau „nu"? Să mi se scurgă ochii ca terciu, de știu ce scrie acolo! Mi s-a spus să-ți cer un *„da"* sau un *„nu"* ... nici nu știu pentru ce...

Iorghis nu știa ce să hotărască. Se găsea într-o grea dilemă. Cît despre scrisoare, nu încăpea nici o îndoială. Era scrisă de mîna Despinei.

— Duci tu însuți răspunsul acasă? întrebă cu inima muşcată.

— Încă nu m-am scrîntit... Glumești? Nu... Am lucrat cu o altă persoană.

— Ce persoană e asta?

— *Persoana* mea... omul meu... Cum să-ți spun?

— Nu pricep!...

— Oooff... uneori, măi Caristinòs ești ca un țînc de școală primară. Adicătelea cum? Să nu avem și noi o persoană? Pă bălegar sîntem născuți?

— Vorbește clar, mă Stelàras!

— Se face, bre, mai clar... Ei, iată... persoana mea... logodnica, vra să zică... *Omul* meu... cum dracu să-ți dau să-nțelegi? Bre, bre, ce căpățînă! Fii pă pace că nu-i dintr-ale voastre, din alea „simpatizante" cum li se zice. E o persoană curată... Afacerea asta o lucrez de mult, dar făceam pe mutu. Mă durea inima de tine, măi Caristinòs. Să-mi cadă muma pă spate, că-mi dau aere, că mă grozăvesc... Nu-s chiar de lepădat. Îmi mai rămîne oleacă de suflet... uite... să calc în picioare mormîntul maichi-mi, de e la mijloc vr-o murdărie. Și nu vreau nimic... nici o răsplată. Am făcut-o așa, din nebunie poți să zici... Sînt o potaie. M-au pus să te mușc, iar io te ling... Uite, așa pramatie sînt. Spune-mi acuma, Caristinòs, pe ochii tăi: *„da"* sau *„nu"*?

Iorghis întîrzie răspunsul nu pentru că nu voia să-l dea sau se codea, ci pentru că se înăbușea.

— Spune, măi Caristinòs!... Vreau să-mi duc pînă la capăt angajamentul. Spune, că îmi tremură inima ca o piftie. Uite, așa de căcăcios sînt, și m-au pus ăștia să lupt cu leii. La naiba cu

hoitu meu. Spune, măi Caristinòs. M-ai înnebunit, frate!... „*Da*“ sau „*nu*“?

— „*Da*“... spuse Iorghis cu glas schimbat.

Pătlăgică căută să iasă, dar nu nimerea deschizătura cortului. Căuta într-una ca boul orbit, înjurînd, pînă ce, făcîndu-li-se milă de el — îl luară de subsuori şi-l împinseră spre deschizătura cortului.

Noaptea era luminată de stele. Cînd să iasă, mîinile lui Pătlăgică se agăţară de braţul lui Iorghis.

— Măi!... Ia spuneţi-mi!... îl întrebă în timp ce o lacrimă îi sclipi în ochi... M-aţi îmbrăţişat... sau mi s-a părut?...

Cei doi îi mai dădură un brînci. Atunci Pătlăgică îşi dădu cu tifla peste faţă:

— Na, mă codoşule... care mai vrei şi îmbrăţişări!...

CAPITOLUL VII

Pentru geniile lumii, pernele sînt pline de ghimpi. Şi aşa după cum minţile înţelepte creează în timpul nopţii, tot aşa şi monştrii *SFA*-ului născocesc cu fecunditate metode noi, la miezul nopţii. Ziua, operele mari par foarte mici... iar cele mici par mai mari, dacă minţile ce le-au zămislit sînt pervertite.

Criminalul e, într-un fel, un înţelept care n-a ajuns să fie copt. Operele lui sînt sălbatice, amare. Criminalul e un copac sălbatic într-o grădină cu pomi roditori, pe care singurătatea lui îl face şi mai sălbatic. Tot aşa şi sălbaticii din ţinuturile locuite sînt mai răi decît primitivii de demult. Pentru că dîndu-şi seama că nelegiuirile lor intră sub controlul social, se simt îndemnaţi să le facă şi mai teribile. Fiara carnivoră din junglă sfîşie în bucăţi numai ceea ce vrea să devoreze şi se opreşte de cum se satură. Omul — din nefericire — nu-şi mănîncă victimele... şi astfel nu se satură şi nu se opreşte niciodată.

La comandamentul *SFA*-ului noaptea asta a fost o noapte albă. S-au întocmit planuri tactice pentru siluirea conştiinţei. Acest oraş nefortificat tre-

buia cucerit. Acropola aceasta a conştiinţei trebuia să fie ocupată. Consfătuirea au organizat-o cei noi, veniţi de la „Batalioane".

Cazul acestor călăi e un fenomen rar în istoria crimelor. Oamenii aceştia nu s-au născut cruzi. Nu. Celula iniţială, care a dat naştere crimei a fost laşitatea. Dacă i-ai examina atent, pe fiecare în parte, ai vedea că sînt oameni cu fire slabă, cu ochi puţin luminaţi, cu o constituţie debilă. Oameni făcuţi pentru muncă de birou, pentru o viaţă închisă şi retrasă, fără exaltări şi zguduituri puternice. Într-un anumit moment al vieţii lor, au avut, însă, imprudenţa teribilă să creadă în ceva. Din ungherul lor întunecos au crezut *teoretic* într-o idee, fără, bineînţeles, să aibă şi tăria s-o apere. S-au mulţumit, pe tăcute, cu o credinţă, asemenea oamenilor din epocile trecute, care îmbrăţişau, la întîmplare, o credinţă religioasă, de teamă să nu fie acuzaţi că sînt atei... Pe neaşteptate, în cartea vieţii lor a avut loc o răsfoire bruscă. O poartă întunecată s-a deschis înaintea lor şi chiar înainte de a-şi reveni, ei i-au şi trecut pragul. Cum se întîmplase? Într-o noapte de vară fuseseră ridicaţi mii şi mii de oameni, printre care erau şi ei. Nenorocirea pentru miile lor de victime de mai tîrziu a fost că nu i-a trecut prin minte nici unuia dintre jandarmi să le ceară, ăstora, atunci, pe loc, semnătura. Ar fi dat-o în grabă, bucuros, şi ar fi scăpat şi ei şi victimele lor de mai tîrziu. Dar cum am mai spus, ridicarea fusese de mari proporţii, rapidă şi, agenţii n-avuseseră timp pentru stabilirea rezistenţei fiecăruia. Toată chestiunea era să fie completă cifra de douăzeci mii de oameni.

Istoria îşi continuă mersul firesc. Cei despre care am vorbit s-au pierdut în mulţime. S-au pomenit în fluviul uman şi i-au urmat cursul. De altfel, la prima vedere, a te erija în erou nu părea a fi mare lucru. O simplă deportare... Insula

era frumoasă. Se numea Ikaria[1]. Zilele treceau fără spaimă. Prin urmare, de ce să nu devină și eroi? Nu costă mult. Deocamdată nu se arătau, încă, în fața lor nici lanțuri, nici ruguri, nici sînge.

Dar, pe neașteptate, a avut loc o a doua răpire și, într-o singură noapte, s-au trezit aruncați pe stîncile insulei Makrònisos, care, și fără contribuția călăilor, era destul de ucigătoare. În a doua noapte, ca pe o turmă de oi, i-au împins pe toți, aproape goi, spre mare. Înaintea lor se căsca prăpastia îngrozitoare; în spate, îi țînteau țevile flămînde ale puștilor. Deja, o sută de cadevre arătau ce-i așteaptă pe cei care ar fi hotărîți să nu dea înapoi. Și așa, oamenii aceștia s-au grăbit să semneze, ca un cumva să fie retras ordinul și să nu mai apuce să semneze. Dar cu aceasta, au scăpat de o prăpastie și au căzut într-alta, mai adîncă. E de plîns cel care cade viu...

A doua zi, li s-a cerut — tot cu țeava la tîmplă — să meargă mai *departe*. Trebuia să se urce pe o estradă și să-i înjure pe cei care rezistaseră. Astfel, și-au adîncit singuri abisul pe care și-l creaseră tot ei. Dar țevile îi urmăresc mereu necruțătoare, poruncindu-le: *Mai departe!* Înainte!... Și ei înaintează: cu semnătura lor îi denunță pe cei care i-au inițiat. Prăpastia se adîncește și mai mult. Dar țevile îi tot urmăresc. Ucideți!... Altfel, veți fi uciși! Și ei înaintează. Acum călăresc un cal nebun, care dansează în băltoace de sînge și se rostogolește. Dacă dau să descalece, mor. Dar și cît timp stau în șa se afundă. Fiecare zi a vieții lor trebuie să și-o cîștige în schimbul vieții sau conștiinței unui alt om, victima trădării lor abjecte. Dacă seara nu depun la ghișeul comandamentului o semnătură sau o viață, dosarul lor se pătează. Sînt în primejdie. De aceea trebuie să

[1] Insulă din arhipelagul Mării Egee, lîngă insulele Samos și Hios. Mitologia spune că Icar și-ar fi luat zborul de pe această insulă, care, de atunci, a fost denumită Ikaria.

„muncească". Trebuie să-şi salveze — acest vierme atîrnat de-un firicel putred — viaţa...

Din asemenea indivizi era format grupul care venise să „lucreze" la *SFA*. Nu era de rîs, ci de plîns.

*

Se făcu ziuă, fără să se întîmple ceva neobişnuit. Doar către orele zece începu un du-te-vino grăbit. Se auzi o explozie... Apoi nişte răngi izbind. Pe un povîrniş se spărgea piatră. (Nu cumva asta era *piatra* de care vorbise Pătlăgică?)

— Ce meşteresc ăia acolo? întrebă cineva.

— Ştiu eu?... Un atelier... se spune.

— Ce fel de atelier?

— Habar n-am. Vor să ridice acolo un cort, şcoală... Ştiu eu? Pentru cursuri serale, se zice... De unde să ştiu? Aşa se zice.

— Cursuri în cort? Ţineţi-mă că-mi vine să leşin de rîs.

Spre amiază, terenul fu netezit şi lucrătorii se duseră la masă. După aceea se reîntoarseră, aducînd cu ei un cort mare, conic şi ţăruşii respectivi. Înainte de apus, totul era gata. Aşa începea prima fază a *ştiinţei* adusă de la „Batalioane" de către noii veniţi. La intrarea cortului atîrnară o tăbliţă cu litere albastre, ca să fie risipită orice îndoială: *INSTITUTUL DE REEDUCARE NAŢIONALĂ*. Gealaţii lui Gudas citeau şi cădeau în fund.

— Măi, măi, măi! Cu *o-i, oi*, de la abecedar, încearcă să le sucească minţile. Ehei, bre, ei ştiu carte mai abitir ca voi, măi, fraierilor!

La şase, veni Pătlăgică cu mîncare. Dar era încurcat, tulburat şi nu arăta să aibă chef de vorbă.

— Ridic ancora şi-o întind pă şest! le spuse. Să tîrăsc azi pe-aici fel de fel de şerpi. N-am nici un chef s-o păţesc degeaba! De-aia şi şterg putina. Cît despre *da* al tău, domnule Caristinòs, a şi plecat. N-avea nici a grijă. A plecat mascat, adicătelea ţifrat: „Spune gagicii că-i în ordine.

Pentru cununa de nuntă mi-s d-*acord*. Cum mă liberez, am să i-o pun în cap, să ne liniştim". Ea e prelucrată şi o să prindă „şpilu"! Cît despre şicoala şi institutu şi nu ştiu ce... habar n-am. Despre munca de lămurire am auzit că zicea tînărul ofiţeraş care şi pregăteşte prima lecţie, ceva despre cristelniţă şi alte bazaconii. Care va să zică, o rup la fugă. Mi se pare că aud de p-acum guşterii tîrîndu-se. Mi-am aşezat prost barca, în apa mică... d-aia, o întind. A, da, pă urmă, unu cu păr căcălău o să spună nişte poezioare şi la sfîrşit o să se servească dulceaţă de sardele şi „frumoasa fistivitate solemnă va lua sfîrşit", cum spunea directorul nostru de la „păduchioasă". Dar ce stau şi palavragesc, codoşu de mine! Şerpii au şi început să fluiere p-afară. Deci, tunde-o, băiete!

Plecă cu un pas alandala, lăsînd gamelele să zăngăne, chipurile din întîmplare şi să pară nepăsător. Oricum, moralul lui Pătlăgică era de plîns. Intrase şi el în cercul groazei.

*

„Şcoala" începu să funcţioneze seara. Toate corturile de izolare se goliră. Îi traseră pe toţi, legaţi, pe platou. Pe urmă îi aduseră şi pe deţinuţii din „cuşti". Oamenii tremurau ca nişte frunze uscate în timp de iarnă. Li se ordonă să se aşeze pe pămînt şi în jurul lor fură postate santinele cu mitralierele îndreptate spre ei.

La început toţi erau cuminţi, liniştiţi, atenţi.

La un moment dat intrarea cortului se deschise şi se ivi un locotenent cu ochelari, mai galben decît icterul, şi se apropie de microfon. Tuşi şi trase microfonul mai lîngă el. Straniu. Glasul acestei „malarii" era mai gros decît al trombonului.

— Începe programul nostru! Poetul naţional, poetul insulei Makrònisos, Notis Psihàlas, va recita din versurile lui patriotice! Domnul Psihàlas, la microfon!

Icterul se retrase şi apăru poetul. Un nas lung, chică, ochelari şi-un glas prelung ca o trestie. Tuşi. Apucă ochelarii, îi mută puţin mai la stînga apoi mai la dreapta şi îi aşeză din nou la locul lor.

. . . . . .

Aplauze furtunoase izbucniră la sfîrşitul recitării.

— Bravo, Psihàlas! îi spuse locotenentul.

— Bravo, Sihàlas! strigară golanii.

— Bravo, Rohàlas[1] Pe tine te vrem, spuse Urdurosu. Arde-i pă fătălăi. Frumos le-ai zis-o!

Locotenentul ceru să se facă linişte şi-l anunţă pe cel de-al doilea vorbitor.

— Şi-acum, sublocotenentul de educaţie morală Tumbakàris Eftìhios, vă va vorbi despre *Cristelniţa naţională*. Vă rugăm să-l ascultaţi pe orator cu cea mai mare atenţie şi să aprofundaţi cele auzite! Domnul sublocotenent Eftìhios Tumbakàris are cuvîntul!

La uşa cortului apăru oratorul. Tuşi mai întîi. Apoi îşi trecu degetul cel mic între guler şi gît — cum îi văzuse făcînd de toţi ofiţerii superiori. Pe urmă, îşi începu discursul. Iorghis îl recunoscu. Fusese craiul mahalalei sale, un tembel de bulevardist, fost absolvent al şcolii comerciale. Trăia din pensia maică-si. Oratorul începu sforăiala epico-lirică. Îşi luase în serios rolul profesorului de educaţie morală.

— Elinilor! Da, vă numesc elini şi sînt convins că nu greşesc! Pentru că sînt sigur că vîntul naţional care suflă în şcoala aceasta superioară de patriotism va răzbate în piepturile voastre şi vă veţi întoarce la sînul Eladei. Domnilor! Ce-i mai vitejesc decît să-ţi recunoşti rătăcirea? Şi sînt cu totul încredinţat că toţi aţi descoperit această rătăcire şi doar încăpăţînarea stearpă şi nefolositoare vă mai ţine departe de recunoaşterea formală. Pe

[1] *Psihàlas* = burniţă. *Sihàlas* = silă, scîrbă. *Rohàlas* = flegmă. Gealaţii pocesc, în derîdere, numele poetului.

pămînt, dragi ascultători, există greşeli. Crima nu este recunoaşterea, nici făptuirea... crima este să treci făptuirea sub tăcere... Crima este să persişti în acest fatalism distrugător al sufletului care sapă, ca nişte cari, sufletul, şi-l dă pradă acţiunilor subversive ale agenţilor străini. Cetăţeni din *SFA!* Vă invit să examinăm împreună, colegial, ceea ce ţintesc conducătorii voştri... care, firește, sînt absenţi, ca totdeauna, de la locul încercării şi se îngraşă în vizuina lor sigură. Să examinăm, spun, împreună, la ce ţintesc ei. La ce altceva, decît la exploatarea, în folosul lor, a sacrificiilor voastre. Titluri şi putere, pregătite de către cei viteji, pentru a se bucura de ele cei laşi. Da, domnii ăştia sînt nişte laşi! Căci dacă n-ar fi fost aşa, s-ar găsi azi în mijlocul victimelor lor şi n-ar ordona nevăzuţi şi din siguranţă. Dar, ei, care pregătesc vînzarea patriei lor duşmanilor noştri ancestrali... Ei, care vînd şi lacrima Fecioarei pentru un post... Ei, care vor să evacueze de pe aceste meleaguri pe cei ce le locuiesc de trei mii de ani... Ei, n-au nici un drept asupra patriei noastre, căci sînt apatrizi... Nici un drept asupra onoarei voastre, căci sînt dezonoraţi... Nici un drept asupra vitejiei voastre, căci sînt laşi. Zic *vitejie* şi-o cred, cetăţeni din *SFA.* Da! Cred în *vitejia* voastră şi regret profund că această vitejie se risipeşte pentru scopuri atît de nedemne. Cum permiteţi, dumneavoastră, dragi elini, să vă dirijeze mişeii, vitejia dumneavoastră? Elada, patria, mama dumneavoastră, are nevoie de vitejia, de viaţa dumneavoastră şi o risipiţi contra ei? Elada are mai ales nevoie de fiii ei credincioşi. Elini, cetăţeni din *SFA,* a sunat ceasul Eladei. Alegeţi: cu cine sînteţi de-acum înainte? Cu Elada sau contra ei? Cu cine mergeţi? Cu patrioţii sau cu trădătorii? Eu sînt încredinţat că aţi şi ales. Aşadar trimiteţi-i la dracu pe acei sufleuri care vă învenineză cu propovăduiri despre egalitate şi dreptate, şi veniţi să colaboraţi cu noi! Frumoasele lor fraze sînt momeli strălucitoare, pînă

ce vă prindeţi. Ajutaţi-ne să strivim monstrul trădător, care întinde împotriva patriei noastre tentaculele sale şi noi vă făgăduim adevărata dreptate şi egalitate... Nu numai pe hîrtie şi în vorbe... De faptul că nu există încă dreptate, că nu există încă egalitate, că încă nu sînt în ţara noastră condiţiile care să permită o viaţă liberă, de vină sînt ei! Dacă nu există încă participarea activă la bunurile vieţii... dacă nu există linişte... ei sînt de vină! Căci toate declaraţiile lor constituie o păcăleală ticăloasă. Ei nu sînt ideologi. Sînt bandiţi curaţi. Ideologii cei adevăraţi sînteţi dumneavoastră. Da! Şi patria are nevoie de astfel de ideologi autentici. De aceea vă cerem colaborarea dumneavoastră pentru a clădi împreună o patrie dreaptă pentru toţi. Cu iubire faţă de toţi. Scuipaţi-i în faţă pe toţi şnapanii! Daţi-i dispreţului general şi veniţi să colaborăm! Ca elini ce sînteţi, veniţi cu Elada! Ea vă aşteaptă cu braţele deschise. Trăiască patria! Trăiască naţiunea! Trăiască cristelniţa naţională din Makrònisos, din ale cărei ape sfinte aţi recăpătat lumina. Trăiască elinii, cetăţenii din *SFA*. Iar acum, vă invit pe toţi să cîntăm împreună imnul naţional!

Ridică braţul cu lănţişorul şi începu să cînte, foarte fals. Dar nimeni nu-l urmă. Cine să-l urmeze? Urduroşii nu-l ştiau (asta mai lipsea, să înceapă acum şi cîntecele de şcoală primară). Aşa că el continuă singur, pînă la ultimele măsuri, cîntarea lui falsă şi, cînd sfîrşi, tuşi şi se strecură în cort.

Ochelaristul se pregătea să anunţe partea a doua a programului, dar nu avu timp. Din toate gurile se auzi intonat melodios şi pios acelaşi imn, dar de data asta cîntat din proprie iniţiativă[1]. Ochelaristul se văzu nevoit să stea smirnă şi să-i asculte

[1] Imnul naţional grec e intitulat *Imnul libertăţii* pe versuri de poetul naţional Dionìsie Solomòs, scrise în timpul răscoalei de eliberare de sub jugul otoman din 1821—1828. Este un imn împotriva tiraniei, izvorît din inima poporului.

pînă la sfîrşit. Nu numai atît, dar se arătă încîntat şi se văzu obligat să-i şi aplaude. Iar pe urmă, adăugînd şi niţică răguşeală în glas, le spuse „emoţionat“:

— Vă felicit pe toţi! Am constatat cu adîncă emoţie şi mîndrie naţională că cele spuse de domnul sublocotenent au avut un răsunet profund în sufletul dumneavoastră elin. Nu mai rămîne decît să pecetluiţi şi prin semnătură înfăptuirea revirimentului ce s-a produs în dumneavoastră. Deci să vină unul cîte unul, în linişte. Să începem de-aici. Treceţi vă rog dumneavoastră din moment ce cinstea a fost a dumneavoastră, să daţi cei dintîi exemplul cel bun. Poftiţi!

Nu clipi nici un ochi.

— Aţi auzit ce-am spus? Evident că n-aţi priceput bine. Aştept să poftiţi pentru a semna contractul reîntoarcerii dumneavoastră în sînul patriei.

Dar nici de data asta nu se mişcă nimeni. Atunci faţa lui galbenă i se înroşi deodată.

— Se pare că nu vreţi să pricepeţi... Se pare că admirabilele îndemnuri ale domnului sublocotenent au fost în zadar. Dar nu. Nu-i aşa. Aci nimic nu se face de prisos. Şi, dacă v-a trecut prin gînd aşa ceva, greşiţi amarnic. Contractul va fi semnat chiar în astă seară, acum. Cunoaştem şi alte metode, foarte eficiente, şi care nu dau greş. Nu doream să le aplic, dar patria şi datoria ne impune să terminăm cu voi cît mai curînd. Nu sîntem dispuşi să perpetuăm putreziciunea. Tumoarea veninoasă va fi extirpată o dată pentru totdeauna, şi chiar în seara asta. Vă ofer ultimul prilej paşnic! Sînt laconic... dar mai laconice decît mine sînt armele! Vă fac o ultimă propunere. E cineva dintre voi elin? Să vină îndată şi să semneze. Altfel, va muri ca trădător... Nimeni? Bine!... Am să-l aleg eu însumi pe cel dintîi. Paznici! Aduceţi pe-ăla cu puloverul roşu... care a vrut să ne provoace cu culoarea lui roşie. Trage-l înăuntru... Da, pe ăsta... Trageţi-l înăuntru şi *lucraţi-l!*

Patru gealaţi îl înşfăcară şi, ca pe un fulg, îl duseră înăuntru. Erau nişte vlăjgani cu cizme, cu mînecile suflecate, şi funii împletite din sîrmă, în mînă. În cort se lăsă deodată linişte. Un timp nu se auzi nimic. Nici vorbe, nici gemete, nici ţipete, nici paşi. Trecură vreo zece minute... Şi, deodată, tăcerea fu sfîşiată în cel mai sălbatic mod: dinăuntru se auziră urlete ca de lupi, ca de lupi care atacă o turmă. Apoi lovituri îngrozitoare, una după alta, şi strigăte îndurerate: „Ah, mamă!" Deodată, iarăşi linişte.

— Dezlegaţi-l! se auzi glasul „icterului" şi aruncaţi apă pe el, să-şi revină!

Se auzi o găleată golindu-se peste un trup. Peste puţin, iarăşi glasul „icterului":

— Frumos! Sprijiniţi-l colo şi aduceţi-i un toc... O să iscălească!

— Nuuuu! se auzi dinăuntru.

— Reîncepeţi! ordonă glasul.

Aceleaşi urlete, lovituri de bici, înjurături şi gemete se auziră timp de cîteva minute. Pauză, şi iar glasul „icterului":

— Semnezi?

Toţi cei de-afară îşi ţineau respiraţia.

— Nuuu! se auzi mai sfîşietor şi pe urmă: Asasini!... Criminali! Ucideţi-mă! Nu!

Au trecut două secunde şi vocea aceea stridentă, ca un urlet, dădu, hotărîtă, ultima comandă:

— Isprăviţi-l!

Zece minute mai tîrziu, intrarea se deschise şi fu aruncat afară un trup însîngerat, doar zdrenţe şi sînge. Fîşii mai rămăseseră din puloverul roşu, cît trebuia pentru a fi identificat.

— Vedeţi zdreanţa asta? spuse „icterul". Acest tratament vă aşteaptă pe toţi. Pe *toţi!*

Îşi întoarse ochelarii spre paznici şi ordonă:

— Duceţi-l la morgă. Voi, ăştia de acolo, luaţi pe un altul!

Vlăjganii cu mînecile suflecate, luară pe un altul, la nimereală. Pe platou se aşternu iarăşi liniştea,

dar nu dură mult. Un „bravo" se auzi izbucnind din beregata „icterului".

— Şi-acum strigă ce-ai spus, să te audă toţi!

Intrarea se deschise şi apăru victima, mai galbenă decît „icterul".

— Trăiască Elada!... strigă el, dîrdîind ca varga, gata să se prăbuşească.

Călăii s-au năpustit asupra lui, l-au îmbrăţişat, l-au sărutat şi l-au dus cu ei.

— De acum să vină cîte doi! necheză triumfal glasul „icterului". Bravo, copii... merge bine. Într-o oră terminăm! Prindeţi alţi doi, oricare ar fi. Oricum, astă seară, toţi vor deveni elini!

Călăii ridicară alţi doi. Se repetă monoton aceeaşi scenă cu „bravo" şi „trăiască", doar că, cei noi adăugară o frază nou spusă la microfon:

— La Makrònisos am recăpătat lumina!

Începuse descompunerea...

A patra oară, călăii, în graba lor, urcară alţi doi, dar pe urmă şi-au dat singuri cu ţifla pentru gafa ce-o făcuseră alegîndu-i tocmai pe Iorghis şi pe Panais.

— Veniţi, voi, bă, de colo, le spuseră... voi ăştia care faceţi pe vitejii. Acum o să vă vedeţi naşu!... Hai... hai... ce, vi s-au muiat picioarele, hai? Ce să-i faci, maică? Aşa-i cu trădarea, puişorilor... Apoi se adresară locotenentului: Dom' locotenent am ales pe doi care fac pe grozavii. Asta, ca să ne dixtrăm oleacă dă felu cum o să se „frîngă".

„Icterul" îşi muşcă buzele crispate.

— Căraţi-i înăuntru!

Jos toată lumea se aşteptă la aceeaşi ceremonie: „Bravo"! „Trăiască Elada"! îmbrăţişări şi sărutări. Nimic din toate astea. O tăcere apăsătoare şi neaşteptată umplu atmosfera. Nişte cuvinte sugrumate fură mai mult bănuite, nişte icniri înfundate de turbare... şi intrarea cortului se deschise. Dar nu ieşiră victimele, ci „icterul". Şi nu mai era galben, ci vînăt.

— împrăştiaţi-vă în linişte! spuse, alb ca varul. Restul vor semna mîine! Pînă mîine nimeni să nu se atingă de ei... Aţi auzit voi de-acolo? spuse ciomăgarilor lui. Noapte bună!

Locul adunării se goli în cinci minute. Cînd totul se linişti, „icterul" intră din nou în cort şi le spuse lui Iorghis şi Panais cu un glas ciudat de blînd.

— Vă înţeleg... Şocul primit cu aspectul acelui om... Era firesc să aibă o oarecare influenţă asupra sistemului vostru nervos. Pentru că nu pot crede că puterea sufletească, cum i se zice, v-a îndemnat la un refuz atît de categoric. După ceea ce s-a întîmplat, numai nebunii şi morţii nu se vor supune. Dacă nu sînteţi nebuni...

— Nu, nu sîntem... răspunseră liniştiţi amîndoi.

— ...Atunci veţi muri mîine. Reţineţi numele lor şi chemaţi preotul. Luaţi-i!

Îşi adună hîrtiile şi ieşi. Un suflu rece ieşi o dată cu el. Scribii se aşezară birocratic la masă şi le notară datele. Nici furii, nici ironii, nici milă. Erau valţurile din carne ale unei maşini care macină oase şi fărămiţează suflete, iar ei o credeau rîşniţă de cafea. Scriseră caligrafic numele, închiseră tacticos catastifele şi chemară garda să-i ia în primire.

— Gata?

— Gata.

Gardienii se adresară deţinuţilor:

— Hai!

Porniră fără nici o vorbă. Îi duseră pînă la cort. Anunţară santinela că i-au adus şi tot tăcuţi plecară. În seara asta numărul celor tăcuţi se înmulţi.

Cînd Iorghis şi Panais rămaseră singuri, în cort, încercară să dezlege misterul acestei seri. Tulburarea neaşteptată a personalului „Institutului", suspendarea bruscă a „cursurilor" şi, mai ales, atitudinea călăilor faţă de ei.

— Îmi poţi spune de ce nu ne-au ciopîrţit? întrebă Panais. Îmi frămînt creierii, dar nu pot găsi un

răspuns. Şi de ce — spune-mi — de ce s-au zăpăcit de parcă ar fi picat din cer, cînd am refuzat să semnăm? Era oare atît de straniu? Oare pentru prima dată aud ei un „nu"? Şi de ce au rămas ca nişte statui şi n-au scos funiile de sîrmă să ne snopească?

— Dracu să mă ia, spuse Iorghis, dacă pot să-ţi dau cel mai mic răspuns. Lasă! În orice caz, în noaptea asta tot nu găsim noi firul... Au trimis şi după popă.

— Dar asta, ce mai e?

— Culcă-te. Ţi-am mai spus, astă seară nu găsim noi firul. Noapte bună! Dormi!

— Noapte bună! Nu dorm.

CAPITOLUL VIII

Se făcu ziuă o dată cu o ploaie nebună pe care vîntul o purta încoace şi încolo. Apoi, ploaia şi vîntul se opriră. Un soare palid se ivi pe cer, alunecînd printre insulele de nori întunecoşi. Erau nişte nori compacţi care porniseră de cu seară dinspre sud, însă crivăţul hain îi împiedica să înainteze.

Perechea de pescăruşi ce se scăldase în ploaie, sta acum să se zvînte, parcă duşi pe gînduri. Goarna sunase şi azi dimineaţă apelul, dar era cam răguşită. Fusese uitată probabil afară, în ploaie, băuse apă şi răguşise.

Pătlăgică umplu bidonul cu ceai fierbinte, îl ascunse sub manta şi veni să-i găsească pe cei doi deţinuţi. Azi era mai curajos.

— V-am adus oleacă de zeamă de ierburi... le spuse.

— Dar nu ţi-a fost frică să te bănuiască, cerînd atît de mult ceai? întrebă Panais.

— Le-am spus că mi s-au umflat amigdalele şi că fac gargară cu pişatu' ăsta!

— Şi te-au crezut?

— Nu. Dar băieţii de la cazan sînt prima-întîia. Nici turnători, nici pîrîtori, nici alte murdării

d-astea. Ei îşi văd de cazan şi de treaba lor. Lume fainâ, blîndă, ca muşeţelu... Numai că din cîte văd şi aud, li s-a cam deşurubat piuliţa şi într-o bună zi o să avem neplăceri. În loc de fasole o să ne gătească pilaf de pietriş... Să ţineţi minte. Este unul între ei — Bizelis, îi zice — a şi încălecat pe trestioară, adicătelea i-a sărit doaga. Alaltăieri, cînd a vrut să prăjească nişte peşte, în loc să-l dea prin făină l-a dat prin D.D.T. Mă mir cum locotenentu nu şi-a lepădat potcoavele. Ce să-ţi mai spun, frate-miu. Aci trebuie ori să-ţi fi împletit cu sîrmă de oţel sistema nervoasă — cum i-o fi spunînd — ori să te scrînteşti şi să te destrami ca unu căruia i se zice Kamitzòpulos, zis şi Kutrùmbas, zis şi Stelaras, de par egzemplu! D-aia, frăţiorilor, ca să nu încalec şi io pă trestioară, ca bietu Bizelis, o întind. Am făcut cerere şi cum mi-o acceptează... salutare, neică! Ce-mi trebuie, mă, mie, eroismele, mie, omu haşişului? Nu mi se potriveşte haina asta! Mi-e cam strîmtă, frăţiorilor, şi d-aia mă lepăd. Aci ori ajungi ca Gudas, sau ca Urdurosu, de par egzemblu, ori stai colo la zdup şi îţi rumegi traiu ca un deţinut cumsecade, cum spune vorba. Aci, a ce arăt? Puteţi să-mi spuneţi? Îs îmbrăcat soldăţeşte — da' soldat nu-s! Milostenii fac — şi călugăr nu-s! Vînă de bou ţin în labă — da' mardeiaş nu-s! Puteţi să-mi spuneţi ce rahat sînt? O să vă spun io: *nimic*. Ei, uite ce nu-mi place. De-aia, peste cîteva zile, adio şi n-am cuvinte!... De nu mă „rad" ei, o să mă „rad" eu singur. Asta nu-i viaţă, măi frate... În cerere le-am spus pă şleau superiorilor: „Ascultaţi aci, fîrtaţilor, am onoare pentru că din cauză că mă doare bojocu sau fulmonu, cum i se zice altfel. Aşa, nu se mai zice? D-aia, mă rog, şi pentru că din cauză că vreau să-mi celebrez cununia cu prea distinsa domnişoară Bafuru Eufrosini, născută Kàpsula... astea fiind spuse, d-aia rugăm cald să-mi faceţi acceptată petiţia şi io, imediat cum patria mă cere, aci mi-s! Imediat ce-mi execut nunta... şi-mi trec şi durerile la

bojoc... vă zic «zent»! Cu consideraţiuni adînci, semnează subscrisu Kamitzòpulos Stelianòs, zis şi Kutrumbas, supranumit şi Stelaras. În Makrònisos, Cristelniţa Naţională a Eladei ecţetera, ecţetera". N-am făcut fain? Io cred că am făcut-o pă cinste.

— Dacă o examinezi din punct de vedere pur individual — începu Iorghis cu solemnitate falsă — desigur că ai făcut fain.

— Ei, vezi?

— Dar dacă priveşti din punctul de vedere al altruismului...

— Oh...

— ...ai făcut rău.

— Cum adică, frate-miu? Ia, vorbeşte-mi, măi, pă limba mea. Să mă faci să înţeleg şi io. Adică cu ce se mănîncă asta?

— Te găseşti, măi Stelaras, într-o casă pradă focului şi te interesezi cum să te salvezi numai pe tine. Asta e demn de-un bărbat?

Lui Stelaras îi atîrna pătlăgica spre pămînt.

— Nu... păi, vezi, că-s ţucal murdar? V-o spuneam io şi voi nu mă credeaţi! Deh!

— Uite, Stelaras...

— Şi de ce nu-mi spui „Pătlăgică", măi Caristinos? Mi-e dor să-mi spuneţi aşa o dată, că aşa m-aţi poreclit.

— Bine, lasă asta! Deci, ceea ce îţi spunem acum nu-i pentru noi. Pe noi — după cum ai înţeles şi tu — o să ne trimită să-l găsim pe căpitan... Nu?

— Nu ştiu nimic...

— ...Dar o să vină alţii... şi alţii... şi oricum ai face... e altceva să găsească aici, măi Stelaras... un nas ca al tău... care se pleacă milos peste rănile lor... nu-i aşa?

— M-am zăpăcit de tot. Adicătelea, io, codoşu de mine, voiam să-mi scap pielea şi nu-mi păsa nici cît negru sub unghie de toţi ăilalţi... Vedeţi singuri ce vierme putred mi-s. Acu, desigur c-aţi băgat seama, frăţiorilor, că rău aţi făcut să mă socotiţi bărbat. Sînt o tîrfă cu mustaţă. Căci de-aş

fi bărbat aş zice: Ia, stai, mă Stelaras! Bine, măi, codoşule, tu o-ntinzi, lichidezi partea ta. Bine. Dar de băieţi, măi ticălosule?... De loc... Da' de loc nu te-ai gîndit cum o s-o ducă aici?... Dar, între noi fie vorba, măi băieţi, ce să mă gîndesc la voi? Parcă pot eu să vă scap? De puteam, să cadă pă spate maică-mea, de n-aş face-o! Dar nu pot, codoşu de mine! Am decăzut rău şi vorba mea n-are greutate. Doar o să mă creadă suspect şi-atunci, s-a zis cu mine. Folos: zero. Şi-apoi... cum să vă spun, măi băieţi... iubesc viaţa... nu m-am bucurat de loc de scroafa asta de viaţă! Înţelegeţi? Întîi hoinar... apoi puşcărie... mai încolo... Eh! În sfîrşit, care va să zică, s-o tai ca p-un castravete şi s-o zvîrl? Dar o să-mi spui... ia, stai, mă Stelaras, dar băieţii ăştia parcă s-au bucurat de viaţă? Nu. Dar ăştia sînt un *ceva* care va să zică *eroi*... un ceva adicătelea, ce pentru tîrfa asta de viaţă ei nu dau doi bani... Pă cînd eu sînt un căcăcios — să-mi fie cu iertăciune — şi altceva nimic.

— Tu, Pătlăgică...

— Aşa, zi înainte!... Să-mi trăieşti mii de ani, măi Caristinos... mai zi o dată, că mă ungi la inimă. Numai acum am priceput că mă stimezi oleacă, adică, uite... cum i se spune, s-o dau dracului...

— Eşti un om bun, Stelaras, spuse Iorghis.

— Păi, acu' iar ai dat chix.

— Eşti cumsecade, mai mult chiar decît crezi tu. Poate mai bun şi decît te credem noi!

— Ei, aşi... Nu mai spune... zise Stelaras, gînditor.

— Cît despre *eroi*, cum spui tu, asta nu înseamnă nimic. Ne doare ca şi pe tine. Şi iubim viaţa, ca şi tine — poate şi mai mult!

— Ei, gata, acu am căpiat de-a binelea! Vorbeşti serios?

— Da, Pătlăgică!

— Dăi!... Acu' înjură-mă dacă vrei. Mă ai la mînă. Spune-mi ce-ai vrea, şi-o fac. Vrei să fac

tumbe? M-ai... m-ai înduioşat codoşu de mine... m-ai făcut praf, gata... Aveam la „păduchioasa" pe unu... Spiranghelos Kanavùris, zis şi Broască... Ori de cîte ori îi venea să plîngă, zicea: „Iertare, o clipă, măi băieţi... mă duc să-mi suflu nasul!" Adicătelea: o iubiţi şi voi pe scroafa asta de viaţă, nu? Ia te uită, dumnezeiaşule, doamne, ce lume umblă pe pămîntu' ăsta... Dar, ia staţi, măi băieţi, ia staţi puţin. Ce mare dragoste-i asta, dacă vă daţi viaţa aşa să vi-o mănînce prosteşte!? Aşa gîndesc şi-ăştilalţi. Ştiţi ce spun ei? Vă ginesc aşa reci — a..., aci n-o să-mi spuneţi că nu-i aşa, voi, „luptătorii", cum vă ziceţi, sînteţi cam reci — care va să zică, vă ginesc aşa, reci ca gheaţa şi zic: „ia uită-te, măi, la pezevenghii de ei, nu dau nici o para chioară pentru viaţă"... Îmi spuneam şi eu: ia stai, măi Stelaras, cum se poate ca nişte băieţi aşa de buni să nu le placă de loc viaţa!

— Aşa-i cum ţi-am spus, Stelaras, zise Iorghis. Ne e tare dragă.

— Atunci de ce-o irosiţi aşa, degeaba?

— Viaţa e frumoasă, Stelaras, tu ce zici? E frumoasă?

— Frumoasă... pă dracu! E urîtă ca şi ciuma... da' io o iubesc!

— Ei, Stelaras, ca să nu mai fie ca ciuma, trebuie să moară unii... ai înţeles?

— Acu' m-am prăjit... cu ce se mănîncă şi asta, măi? Că eu nu pricep.

— Ai dreptate, măi Pătlăgică... A fost greşeala mea, zise Iorghis.

— Păi şi asta cum? Ce litere mărunte sînt astea, de nu pot să le deslușesc?

— Ai dreptate... Ţi-o spun încă o dată.

— De ce-mi dai „ciorchine" de strugure? Mai bine dă-mi numai „boabe" de strugure, să pot înţelege şi eu.

— Ba mai bine să schimbăm vorba! Aşa cum eşti, eşti mai bun. Poate că, ceea ce numeşti tu „boabe" o să-ţi facă rău.

— Mă înduioşezi...

— Da, să schimbăm vorba. Vrem să te mai întrebăm ceva. Te-am fi întrebat de la bun început, dar discuţia ne-a dus în altă parte. Iată, Stelaras, am vrea să aflăm ce s-a petrecut aseară.

— Aseară? Ha! Da' stai un moment. Am uitat postul de pîndă. Stai! Să-mi arunc oleacă ochii pe-afară şi continuăm!

Îşi lipi ochiul de crăpătura intrării. Apoi se tîrî înspre partea dinapoi a cortului, cercetă şi acolo o vreme şi se întoarse la locul lui.

— Împrejurimile sînt *curate*... spuse mulţumit, scoase pachetul şi le oferi ţigări.

— Bine, mă Stelaras, dar „pasărea", cum îi ziceţi voi, adică santinela de colo, de sus, de la postul de observaţie, nu te-a mirosit încă?

— Hm... Nu. Toţi viţeii ăştia, ca să ştii, mă cred cel mai nemilos dintre toţi. Ei cred că vă lucrez de mama focului, că vă ating urît. Şi... apoi... am uitat să vă spun. Am primit ordin să ducem cu voi muncă de lămurire. Adică să vă punem pă jăratic. Dacă m-or întreba, am să le spun că merge foarte bine cu voi. Şi că ulcioru a şi-nceput să crăpe niţeluş. Iar acum... care ţi-a fost întrebarea? A, da, despre aseară... Hm... aseară, nu? Ha, haa! Le-aţi dat peste cap toate planurile aseară. „Gălbinarea" aia, ştabu lor, cum se spune, numa puţin a lipsit să mi-l apuce damblaua, *descongestia,* cum spun cei învăţaţi. Le-ati făcut mare stricăciune, frate... Metodele „pisicologicile" ale lor s-au dus pe copcă! Măi, cum de-au orbit să vă ia pă voi doi? Totu le-a mers strună cu ăilalţi. Cum o porniseră ar fi doborît toate „cuştile". Nu vorbesc de *izolări!* S-ar fi putut şi pă ele, dar de ăia din „cuşti" erau siguri. Vai, vai, vai, dacă aţi şti, frăţiorilor, ce pică au pă voi... îşi muşcă fireturili! Ei pregătesc ceva, băieţi, pentru mîine... nu ştiu ce. A aflat-o Gudas şi e fiert. Cică o să vă ia iscăliturile chiar dacă sînteţi veri primari cu Cristos! A auzit-o Gudas şi-a sărit ca ars. Ce sisteme au ei, nu ştiu. Dar

nu mi-ați spus cum vi s-a părut logosu sublocotenențașului... Ce să vă spun, zile întregi făcea repetiții, în cort la el!... Bre, bre, ce de scrînteli mai sînt pă lumea asta... Ați auzit ceva? Parcă mi s-a părut că dă tîrcoale un șpion, un „cui". Stai să mai arunc o privire afară! și își vîrî iarăși nasul în deschizătură.

— Nu-i nimic... le spuse. I-a venit schimbu „păsării". Dar ia, stai... Uite-l!... Uite-l!... și cu mîna le făcu semn peste umăr să se apropie de el. Îl vedeți p-ăla cu mersul lui legănat? Nu-l cunoașteți, nu? Păi, de unde să-l cunoașteți? Mare actor, bulangiu!... E ăl pă care l-au aruncat aseară din cort ca pe un pachet de carne!

— Vorbești serios? Ce? Jucau teatru aseară? întrebă Panais? Și sîngele?... Și zdrențele?...

— Am... zis... mare actor! Rufele zdrențuite le-aveau dinainte, în cort, și l-au înțolit cu ele. Cît despre sînge, ce dracu, au dispărut oare de pă lume văpselele?

— Hei, nu pot să cred!...

— Ce să-ți fac? Io, sărmanu, vă spun adevăru. Nu v-am spus d-aseară, că s-a lucrat cu metodili „pisicologice" ăle mari? Știți ce fac io acu, mărturisind? Îmi sap groapa cu mîinile mele. Dar, io, de-acu, m-am dus de-a dura.

— Și, ia spune, Pătlăgică, întrebă iar Panais, ei nu lucrează decît cu metode „psihologice"?

— La început, da. Iau semnăturile ce le pot căpăta cu cele pisicologice și p-ormă cu ciomagu. Adevărul însă e că mînuiesc pă cinste metoda asta, pisicologică! Asta, da. Și știți că toți coconașii ăștia erau înainte dintr-ai voștri? Da, da! Ascultați-mă ce vă spun. E bine să nu o ia la vale omul, că dacă a luat-o... E vai de el... De paregzemplu, io. Toate poamele astea erau dintr-ai voștri, dar au putrezit. Dar o să-mi spui: bine, bă, domle, o dată ce te-ai „frînt", de ce nu stai să-ți clocești ouăle sfărîmate? De ce nu-ți vezi de treabă? De ce-i „arzi" și p-alții? Ce ți-au făcut, mă, codoșule? Dar nu-i chiar așa! Că fiștecare dîn ei își zice: Ia,

stai... mă, adică cum? Io îs fraier că m-am „frînt"? El de ce nu se „frînge"? Adicătelea, el e bărbat şi eu-s tărîţă? Am să te „frîng" şi io pă tine, fătălăule... să fim toţi d-un fel, ca să nu-mi faci mîine pă erou', iar pă mine să mă striveşti cu picioru ca pă un chiştoc. Ori toţi „nefrînţi", ori toţi „frînţi"! Egalitate, nu? De eşti tu tare, iar io „frînt", atunci unde-i egalitatea? Adicătelea, tu erou şi io scuipătoare? Ei, nu, frăţioare... Ori te „frîngi" şi tu, ca să nu-mi fie ruşine faţă de tine, ori te fac aşa, ca să nu-mi fie silă de tine. Te fac la fel cu mine şi-apoi ne-mbrăţişăm... căci de acum o să fim fraţiori, că ne-am împărţit mai întîi gloria, iar acum ruşinea. Păi, ce-ai crezut? Am să te las să mi te umfli în pene, iar io să merg cu capu-n pămînt de parcă mi-ar fi pistruiat muştele nasu? Ei, nu frăţioare! Asta să ţi-o scoţi din tigvă!...

Pătlăgică se opri, ca să vadă ce impresie a stîrnit oratoria lui.

— Ia, ziceţi-mi... Nu cumva le zic prost, măi băieţi? Că io, săracu sînt om fără carte şi tot ce spun, naşte scăfîrlia asta.

Aprinse o ţigară. Trase din ea de vreo două ori. Apoi vru să mai spună iarăşi ceva, dar se răzgîndi, i se puneau noduri în gît şi se căznea să prindă curaj. În sfîrşit, după un timp, sugrumă ţigara între degete şi le spuse drept şi răspicat:

— Ascultaţi, băieţi... de cîteva zile voiam să vi-o spun, dar mi se puneau noduri, săracanu de mine, că nu ştiam cum o s-o luaţi. Pentru că e cam greu ce vreau să vă spun. Priceput?

— Spune, măi Stelaras... spuse Iorghis. Dă la o parte sfiala şi vorbeşte deschis... Ce naiba, între noi...

— Aşa zic şi eu... Deci, băieţi, ascultaţi aici... dacă... dacă... adică dacă aţi hotărît să vă „frîngeţi"... Căutaţi ca „frîngerea" să nu fie degeaba... aţi înţeles?...

— Adică, Stelaras?

— Adică... verau să spun că... Groparu, frăţiori, trăieşte cînd altu o mierleşte. Tagmă ticăloasă! Ori greşesc? Aşa că... sînt p-aici nişte secături, care vor să dea lovitura prin „frîngerea" voastră... priceput? Dişteptu ia semnăturile şi le duce plocon... şi pune mîna pe părăluţe şi pă *minţiune onorabilă*... cum i se zice! Îi mai coase şi vreo *sardeluţă*[1] pe mînecă şi se fandoseşte cu gradu de caporal!... Deci... ca să revin la vorba mea, băgaţi de seamă să nu daţi semnătura degeaba... Lămurit?

— Şi ce să facem, măi Stelaras? Cunoşti tu vreo „secătură", cum îi spui, ca să i-o dăm?

— Prezent! Stelianos Kamitzópulos, zis Stelaras, zis uneori şi Kutrumbas... măi băieţi, mi se mistuie inima după un grad... Păi, aşa-i... Una-i să umbli fiind doar Stelaras şi alta: caporalul Kamitzòpulos!... Şi-apăi ce să mai zici de *părăluţe*?... Da' toate astea... ne-am lămurit... doar dacă v-aţi hotărî să semnaţi... Altfel, ţineţi-vă băţ, pînă ce-i cresc coarne soarelui... şi nu vă necăjiţi de măririle pierdute ale lui Stelaras. Deci?

— Stai oleacă, măi Pătlăgică, să chibzuim... Semnătură e asta, nu-i o cămaşă murdară ce-o scoţi şi-o trimiţi spălătoresei s-o spele.

— Fainâ vorbă!

— Dacă-i s-o dăm, după cum spui... de ce să se ducă degeaba. De ce să n-o dăm unui om care ne-a făcut atîta bine?

— Zi înainte, gură de aur!

— Dar hotărîrea nu se ia atît de uşor, măi Stelaras, zise Iorghis. Aici, ai văzut cîte ne-au făcut pînă acum, şi-am rezistat. Să semnăm acum? Aşa, pentru nimica toată? Dar o să-mi spui: „nimic" e asta? Ăştia, după cît înţeleg, au hotărît să ne facă de petrecanie.

— Aşa-i.

— Şi, oricum, ai spus şi tu, scroafa asta de viaţă e dulce. Bat-o s-o bată!

[1] Grad, galon.

— Şi-asta aşa-i.

— Ştim că ziua de mîine o să fie de nesuportat... Şi viaţa, repet... e dulce!

— Păi, este... Ce? O să ne-ascundem după deşt?

— Aşadar, Stelaras, semnătura, oricum, o să ne-o smulgă.

— Şi la asta ai dreptate!

— De ce să se ducă pe degeaba?

— Să-mi trăieşti!

— Deci, Stelaras... Adu hîrtiile tale.

Pătlăgică vîrî mîna în sîn. „Stelaras, frăţioare! Taci şi nici duhovnicului să n-o spui... A dat norocu peste tine!"

Apoi se întoarse spre ei:

— Frăţiorilor... caporalul Kamitzòpulos e la ordinele dumneavoastră.

— Unde-ţi sînt hîrtiile? întrebă Iorghis, enervat.

— Aci le am. În fiecare dimineaţă mi se umflă buzunarele cu ele. Am aici un teanc de declaraţii tipărite cu loc alb pentru nume şi pronume.

Şi-a udat degetul pe limbă şi a tras din teanc două imprimate.

— Uite şi ce scrie: „Eu subsemnatul... cutare... cutare... cutare, fiul lui cutare, cutare, cutare... după matură chibzuinţă declar că mă lepăd cu repugnare ecţetera, ecţetera..." E clar nu?

— Clar! Adu-le.

Stelaras n-auzi. Era foarte absorbit de conţinutul hîrtiei ce o ţinea în mînă. Apoi o lăsă şi începu să-şi scarpine ceafa nervos. O paloare profundă se revărsă pe nasul lui.

— Hei, ce facem? O dai o dată? spuse Panais, înfuriat.

— Lăsaţi-mă, măi băieţi... Să mai discutăm puţintel lucruşoru...

— Ce să discutăm, măi, Stelaras? Hotărîrea noi o luasem încă de aseară. Da, da... ţi-o spunem, ca să nu ai remuşcări.

— E înfiorător... Nu-i aşa, mă băieţi? Bine, voi semnaţi. Da' apoi io, codoşu dă mine, unde mai gă-

sesc așa flăcăiași... ca să-mi vărs oful. Doar o spune și cîntecul:

Unde ești Iorgos, inima mea
Căruia-i spuneam durerea așa!

— Lasă la o parte înduioșările, Stelaras și, hai să isprăvim. Numai dacă te-ai hotărît să nu ne primești semnăturile... și-atunci caută pe altcineva.

Stelaras împături hîrtiile și le vîrî în buzunar.

— Da!!! așa m-am hotărît, spuse grav. Dați-le altuia. Io oricum nu le iau, chiar de-o fi să mă tragă în țeapă!

— Te-ai gîndit bine? întrebă Iorghis.

— Da, bă, strigă el supărat. Sînt un ticălos, un toccinoman! Dar n-am să mă fac acu și gropar!!

Apoi începu, plîngăreț, să se roage de ei.

— Nu, măi băieți... Nu-mi rabdă inima să vă văd „frînți"... Să-mi piară lumina ochilor de nu-i așa... Nu vă stă... vouă... Nu pot să-nghit una ca asta! Uite... să cadă pe spate maică-mea, de vă mint... D-o faceți — s-o știți — m-oi duce dincolo de stînci și oi începe să plîng...

Cei doi prieteni erau foarte mișcați.

— Stelaras... îi zise Iorghis cu glasul înăbușit... Stelaras, ești dintr-un aluat bun... Ai... o inimă de aur!...

— Rahat sînt... Na, dacă voiai să auzi!

— Ai o inimă mare, Stelaras... tocmai asta căutam să verificăm. Ai o inimă dreaptă, cinstită!

Pătlăgică sări ca ars.

— Deci, n-ați avut de gînd să semnați?

— Nu, Pătlăgică... Iar de-acum ți-om spune frate... Unde te duci?

Stelaras căuta ieșirea cortului.

— Unde te duci, măi Stelaras?

— Iertați-mă, o clipă, măi băieți... mă duc să-mi suflu nasul!

— Da' unde naiba te duci?

— ...mă duc să-mi suflu nasu, codoșu de mine!...

CAPITOLUL IX

Paşii lui Pătlăgică se stingeau, împiedicîndu-se de bolovani. Mergea clătinîndu-se de parcă ar fi orbit sau băut. *SFA*-ul pierduse definitiv un călău, iar viaţa cîştigase un om.

Era către amiază. În depărtare, sirena unui vapor şuieră înăbuşt, de parcă vasul era scufundat. Panais privi spre Lavrion.

— Pleacă... spuse uitîndu-se în zare, cu ochi plini de amărăciune.

Un cargobot înălţa valuri de aburi. Era negru, mai negru decît încărcătura lui de cărbuni.

— Ah, de-aş putea fi un odgon pe-acel vapor! şopti amărît Panais.

— Eu aş vrea să zbor, spuse Iorghis, doar o clipă peste el, ca un pescăruş, să le spun o vorbă marinarilor şi să mă întorc iar aci.

— Ce le-ai spune? întrebă Panais.

— I-aş informa că sînt liberi... s-o afle. Şi aş pleca!

— Parcă ei nu ştiu asta?

— *Nu*...

Tăcură. Un alt zgomot, un vuiet profund umplu văzduhul.

— Uite, pescărușul tău! spuse Panais. Numai că el zboară cu motor, și duce cu el și un om.

Avionul acela îndrăgostit sclipi ca o spadă pe deasupra templului din Sunion. Apoi zbură spre căsuța călugăriței și o dată ajuns acolo, se prefăcu că-și pierde echilibrul... ca o păsărică rănită. Și parcă nu era rănită? Niciodată, pînă acum, durerea din iubire nu se exprimase cu o atît de expresivă sfîșiere, cu un atît de profund adevăr. Acest aviator avea o sumară filozofie: „Viața e o călătorie, prin care venim să spunem «te iubesc». De ne vei crede, rămînem. De nu, plecăm."

Desigur că așa va fi sfîrșitul lui într-una din zilele următoare. Cît de neîndurătoare călugăriță!... Fără îndoială că trebuie să fie o femeie de marmură pură, care face foarte rău că respiră.

Panais oftă. Mîna lui căută mecanic și găsi locul inimii. Avionul se îndreptă în picaj spre valurile mării. Coada lui biciui suprafața apelor, ca o gorgonă din basme. Apoi se înălță și începu iar să cerșească... făcînd cercuri deznădăjduite deasupra acelei case neîndurate. Se învîrtea... se zvîrcolea... implora... și, pînă la urmă, se făcu nevăzut, către apele albastre ale mării Egee departe, spre mica insulă Kea. Dar nu trecură nici zece minute și reveni. Acum începu să plonjeze deasupra unui copac înalt ce străjuia vila iubitei ingrate și să-i rupă frunzele de pe vîrful coroanei. De-ar fi ieșit... de s-ar fi ivit de undeva, în vreun balcon sau la vreo fereastră, o batistă mică albă și de-ar fi fost fluturată ușor... desigur, atunci avionul ar fi zburat spre înălțimi albastre, cuprins de bucurie, plin de nebunie erotică și fericire pînă la moarte. Dar batista nu apăru. Călugărița era o contemporană Antinea, din... marmură neargă. Panais îl privi cu coada ochiului pe Iorghis. Ciudat! Ridul acela adînc ca o brazdă — care Panais credea că dispăruse pentru totdeauna — revenise.

— Iorghis... îți mai amintești de ea?... îi spuse cu glas blînd Panais.

Iorghis se prefăcu că abia atunci se trezește:

— Ce?... făcu el. Ce anume? Ce să-mi amintesc? De cine?

— De... de ea, deh!

— Într-adevăr, nu te-nțeleg.

— Bine, bine... Nu mai spun nimic. Iartă-mă.

— Bine faci... Noi am început aici lupta cu stihiile iadului... Ce, la pișăcioase ne arde să ne gîndim acum?

— Bine. Iertare. Am glumit.

Departe, pe stînci, o siluetă înaltă, rotofeie, se preumbla cu pași înceți, greoi. Adesea se oprea și cădea într-o cugetare adîncă. Apoi începea din nou același dute-vino, pînă se opri deodată cu pumnul în bărbie, privind fix marea.

— Unu, colo, vrea să imite pe cineva... pe Napoleon... sau pe Beethoven, care se inspira de furtună... spuse Panais. Dacă nu-i Gudas, atunci trebuie să fi pățit eu ceva la ochi.

Iorghis se apropie și se uită într-acolo.

— Nu, n-ai pățit nimic la ochi. El e. Cine știe ce planuri mai frămîntă în mintea lui întoarsă pe dos. Poate că îi cere socoteală căpitanului.

— Acu vine încoa.

Avionul zbură pentru ultima oară chiar pe deasupra *SFA*-ului și dispăru dincolo de munte.

Gudas întoarse capul după avion. Îl privi lung, apoi îl înjură, și se strecură în cortul lui.

Cei doi prieteni se traseră și ei înăuntru. Orizontul nu le mai prezenta nimic interesant. Vaporul, încet și întunecat, lunecase departe, spre umbrele Africii. Avionul, după acea ultimă săgetare, nu mai apăru. Cei doi prieteni, intrați în cort, se pregăteau să se culce pe țoalele lor, cînd deodată sună goarna: „Atenție".

— Ciudat, spuse Panais. Nu-i nici ora mesei, nici ora pentru raport. Ce naiba vor?

Goarna mai țipă o dată. Apoi amuți. Trecu un minut și-atunci cineva începu să sufle în microfon, încercîndu-l.

— „Pîlniaşul"[1] ăsta se pregăteşte să gîlgîie ceva! spuse Iorghis.

— Şi pare-se că-i important, dacă e anunţat întîi cu goarna.

Se auziră trei bătăi cu unghia în diafragma microfonului. Pe urmă vocea albă, rece, a crainicului:

— Atenţie! Atenţie! Comunicare. Întrucît vor avea loc exerciţii de tir...

Dar deodată se opri. Ca şi cum glasul acela ar fi fost tăiat cu cuţitul. Se aşternu o linişte de mormînt. Iorghis ajunse pînă la deschizătura cortului şi aruncă o privire afară. Peste tot domnea o linişte înăbuşitoare. Doar un popă, în rasa lui lungă şi neagră, apăru urcînd de la ţărm şi intră în cortul lui Gudas. Şi apoi, iarăşi, aceeaşi linişte.

— Nu miroase de loc a bine tăcerea asta.

— Bine... Pleacă de-acolo... spuse Panais, încruntat.

Deodată vocea se auzi iar în difuzor. De data asta, mai clar.

— Atenţie! Întreruperea se datoreşte unei mici defecţiuni tehnice. Repetăm comunicarea. Atenţie! Întrucît vor avea loc exerciţii de tir, ordonăm ca toată lumea — gardieni şi deţinuţi — să rămînă nemişcată, cu faţa la pămînt, în corturi. Repetăm comunicarea. Întrucît vor avea loc exerciţii de tir, ordonăm ca toţi — gardieni şi deţinuţi — să rămînă nemişcaţi cu faţa la pămînt, în corturile lor. Al doilea. Atenţie! Al doilea: deţinuţii Caristinos Gheorghios şi Zaglifas Panaiotis să iasă din cortul lor şi să înainteze spre povîrniş. Repet partea a doua a comunicării: deţinuţii Caristinos Gheorghios şi Zaglifas Panaiotis să iasă din cortul lor şi să înainteze spre povîrniş.

O linişte de plumb căzu din nou. Cei doi prieteni se priviră tăcuţi. Înţeleseră. La aceste exerciţii de tir fuseseră aleşi ca ţintă mişcătoare.

— Să nu ne ducem singuri..., spuse Iorghis. Oricum ne vor omorî. Să-i lăsăm să vină ei să ne ia.

---

[1] Crainicul, spicherul. „Pîlniaş", de la forma de pîlnie a difuzoarelor.

Îşi legară strîns şireturile, strînseră curelele pantalonilor, îşi încheiară bine hainele şi îşi aprinseră ultimele ţigări.

— Se pare, spuse Panais, că cei nou veniţi au altfel de gînduri. Refrenul lui Gudas „îi prefer «frînţi», nu-i vreau ucişi" a fost părăsit. Ăştia sînt hotăriţi să tragă în carne vie.

Nişte bocanci greoi începură să urce panta alergînd.

Cei doi se priviră drept în ochi. Erau palizi. Dar fălcile le ţineau încleştate, atît de tare, încît în dreptа şi în stînga se formară două gropiţe adînci.

Încă de departe începură să fie aruncate pietre în prelata cortului lor.

— Afarăăă, bă! Afară, chiulangiilor! Vă place trîndăveala?

Mutrele cocainomanului, şi a Urdurosului îşi făcură cele dintîi apariţia în deschizătura cortului.

— Sus, bă!

— N-aţi auzit ce-a spus pîlnia? îi spuse Iorghis. Se fac trageri.

— Şi cu ce ţintă o să facem tragerea, bă, nătărăule? Cu şalvarii Fatmei? Hai? Sculaţi-vă!

Curînd năvăliră şi alţii. Îi traseră afară, ca pe nişte vite de măcelărit. Dar, curios. Nimeni dintre cei nou veniţi nu se afla printre ei. Toţi erau de la compania lui Gudas, care venea greoi, în urma lor. Alături de el păşea un preot, care îşi purta patrafirul şi ţinea cădelniţa şi potirul.

Programul începu imediat. Întîi îi fugăriră cu pietre, făcîndu-i să urce panta. Cu puţin înainte de a începe urcuşul, urechile lui Iorghis prinseseră în zbor un scurt dialog între Gudas şi Pătlăgică.

— De ce n-arunci şi tu cu pietre, măi Stelaras? Ori ţii post?

Pătlăgică răspunse trist, cu un glas din care se vedea că-şi dă toată osteneala să se arate vulgar.

— Da, şefule... da' cum? Dracu s-o ia pe maică-mea! Mi s-a scrîntit mîna, că nu mai pot ţine nici lingura, şi mănînc din palmă, că le-am tras aseară

o mamă de bătaie!... Ce-mi trebuia, codoşu dă mine? Acum, iată, pierd praznicu ăl mare! Dar nu-mi scapă mie. Şi mîine e zi.

— Dacă mai rămîne ceva... Da' ce dracu te-a împins, să-ţi scrînteşti mîna tocmai azi?

— Spune şi matale! Uite ce nenorocire!

— Hei, atunci du-te în cortul tău şi culcă-te. Ce-ţi tîrăşti turul după noi? Azi e treabă multă.

— Da, măi şefule... dar să nu mă dixtrez şi io puţin, sărmanu de mine?

— Făr' de mînă cum vrei să te distrezi? Ai să-i vezi p-ăilalţi şi are să ţi se pîrjolească sufletu!

— Da, aici ai dreptate.

— Hai, du-te de te culcă!

— Asta am să şi fac. Treburi bune!

Ultima frază o spuse ca şi cum ar fi plîns.

— Aur curat... spuse Gudas, popii. Cel mai bun om al meu. Dar, vezi, n-a avut noroc azi, sărmanu...

Aruncatul cu pietre atinsese culmea sălbăticiei. Feţele deţinuţilor erau acoperite de vînătăi şi răni. Sîngele le înroşise cămăşile.

La un moment dat Gudas porunci încetarea şi îndată urmă o nouă comandă:

— Foc de voie!

Închizătoarele se auziră toate deodată. Şi numaidecît gloanţele îi fugăriră, şuierînd pe lîngă urechi şi printre picioare. Bîzîiau ca albinele alungate de fum. Săltau pietricelele şi se înfigeau mugind în pămînt, săreau ca şerpii. Un sfert de oră dură această tragere. Şi iar se auzi vocea lui Gudas:

— Încetaţi focul!

Ajunseseră la poalele unei stînci abrupte. Patru inele aşteptau înfipte în stîncă, la o înălţime de doi metri.

Urdurosu cu încă unul le desfăcură cătuşele, apoi îi tîrîră lîngă stîncă şi-i spînzurară de inele.

— Totu-i gata, şefule...

— Bine, răspunse Gudas, greoi. La o parte!

Ceilalţi se dădură deoparte. Atunci el porni încet, păşind greoi şi tuşind. Ajunse lîngă Iorghis şi

Panais. Glasul îi era încă răguşit şi faţa transfigurată de deznădejde şi insomnii.

— Deci... le spuse... pe scurt: „Batalioanele" au trimis aci pe deştepţii lor. De mîine vă iau ei în primire. Zic că sînt siguri, chiar dacă o să ouă boul, c-o să vă smulgă semnătura. Băieţi, vorbele mele îs clare... Nu vă dau lor. Mai bine mă îmbrac în fuste, decît să văd semnăturile voastre în mîinile lor. Aicea trăim pentru o onoare. De-aia, ori vă iau eu semnătura, ori vă curăţ. Am aici hîrtiile şi stiloul plin. Sînt hotărît şi nu dau nici cu un pas înapoi. Sau *semnăturile* sau *pielea!* Cel care să-l întreacă pe Gudas nu s-a născut încă. Faceţi cum vreţi. Doar un lucru să vă scoateţi din cap: că v-aş preda „nefrînţi" în mîinile lor. Luaţi-vă gîndu. Sînt gata să vă toc în bucăţele... Eu nu îngădui să mă facă de rîs profesoraşii ăia de la „Batalioane". Am zis. De n-ar fi venit ei, aş fi lucrat mai departe după sistemele mele: să nu curăţ pe nimeni. Să-l fac roabă, catîr, să meargă în patru labe, da, şi încă altele, dar cît despre curăţat... nici vorbă. Da' acum au venit ăştia. Deci îşi schimbă şi Gudas sistemele. Sau *capitulaţi* sau v-aţi *curăţat*. Din mîinile mele, viu sau „nefrînt" n-o să mai iasă nimeni. Deci... Caristinos şi tu Zaglifas... am hotărît soarta voastră. Peste puţin, vă aşteaptă pămîntul. Cît despre viaţă, lăsaţi orice speranţă. Vorbiţi: îmi daţi iscălitura?

— Nu... răspunseră amîndoi.

— În ordine... Pst!... În trăgători! Ochiţi şi aşteptaţi comanda... Măi Zaglifas... păcat. Îmi pare rău... Eşti tînăr. Şi frumos băiat. Pe fata ta o s-o întindă toţi, bă... Au să ţi-o înghită ca pe un mizilic. Îmi pare rău... dar nu-ţi pot face nimic. Cît despre tine, Caristinos... doar un lucru îţi spun: gîndeşte-te numai la mama ta... Atîta numai... cum o primi vestea, moare. Am isprăvit şi cu tine. Popo, hai, împărtăşeşte-i!

Preotul tămîie cu cădelniţa, făcu semnul crucii de trei ori, apoi umplu linguriţa şi se ridică în

vîrful picioarelor, ca să-i ajungă. Pe urmă se trase deoparte, cîntînd printre dinţi ceva ce nici el însuşi nu desluşea. Mai făcu de trei ori semnul crucii, îşi împături patrafirul şi se retrase încrucişîndu-şi mîinile cu evlavie.

— Ai terminat, popo? Bine. În ordine. Caristinos! Zaglifas! Un fir de păr vă mai desparte de moarte. Spuneţi!

— Vezi-ţi de treabă... îl dispreţui Iorghis.

Gudas spumegă.

— Da, am să-mi văd de treabă. Da, bulangiule! Am să-mi văd de treabă şi nici un vîndut nu-i în stare să-mi arate mie ce am de făcut. Ai auzit? Nimeni! Răspîndiţi-vă în trăgători! În ordine. Şi-acuma: găuriţi-le pielea. Foc!!...

După împuşcături aruncară asupra lor ultimele pietre.

. . . . . .

. . . . . .

La şapte seara îi scoaseră din inele. Îi înveliră în pături şi-i aruncară pe tărgi. Nişte ulii — care veniseră atraşi de împuşcături — începură să protesteze că li se lua mîncarea. Apoi începură să se încaiere între ei.

Într-un loc ferit de vînturi, unde se apropiau două stînci formînd intrîndul acela numit port, se găsea un cort triunghiular din pînză albă, cu o cruce roşie pe ea.

Un medic cu ochelari din jumătăţi de lentile — ca două semilune — şi cu obrazul palid, dădu la un moment dat deoparte foaia de la intrarea cortului şi zări coborînd două tărgi pe pantă. Nu-şi putea explica de ce l-au trambalat în plină amiază, mutîndu-l din baraca lui şi punîndu-l să-şi instaleze cortul aici, pe stînci.

— Ni se aduce ceva... spuse infirmierul. Clientelă.

— De data asta mi se pare că a profitat popa şi ne-a luat-o înainte... şopti medicul, cu buzele tremurînde.

Totuşi tărgile coborau.

— În orice caz, nu înţeleg de ce îi aduc aici?

— Nu la noi îi aduc. Îi duc în port. Pare-se că-i vor duce să-i îngroape la Lavrion. Era şi timpul. Bine că au priceput pînă la urmă. Aici nu-i pămînt nici cît să-ţi acoperi bocancii. Toată insula e plină de ptomaină de la îngropările incomplete. Bine că scap eu de-aici, dom' doctor... Mi-a venit transferu. În locul meu o să vi se aducă un băiat din Samos. Bun flăcău, dar vorbele lui sînt rare, ca firele în barba spînului.

— Ssst! Taci că aici ni-i aduc.

— Nu-i duceţi direct la caic? întrebă infirmierul.

— Slăbeşte-mă, măi, că ni s-au tăiat braţele de greutate.

Infirmierul se aplecă peste cei aduşi şi îi dezveli pe rînd.

— Ni i-aţi adus zdrenţe. Ce să legăm şi ce să cîrpim, din ăştia? Bine că o iau mîine din loc... Mă mir de voi, mă. Ce dracu? Trăgeaţi ca la nunta lui Karaghiozis?... S-au dus pe degeaba atîtea cartuşe... Ia uită-te, mă, ce trăgători grozavi!

— Lasă-ne în pace! Slăbeşte-ne, să nu-ţi spun şi ţie vreo vorbă acuşi pe-nserat. N-ai auzit că era ordin? Să se ducă, zice, gloanţele să le gîdile nările, dar înăuntru să nu pătrundă.

— Bine, bine, dar atunci ce caută popa cu voi?

— Lux. Teatru.

— Ce teatru? spuse medicul, că va trebui să-i reconstitui... şi mi-e teamă să nu le încurc bucăţelele. E mult de cînd şi-au pierdut cunoştinţa?

— Ştiu eu? spuse un brancardier. O pierdeau... o regăseau... Se jucau de-a viaţa şi de-a moartea. Da' să vezi ulii ce pică au pă noi!... Eu, în orice caz, nu mai dau pe acolo. Li se pare că le-am furat prada, înţelegi!

— Bine, duceţi-vă acum! spuse medicul. Vrem să ne ocupăm de ei. Uite, unul îşi revine.

Un sfîşietor „mamă... mama mea" ieşi din pieptul lui Panais.

— Măta, măta, bulangiule! spuse brancardierul. De-ai ține la măta, ai semna, haimana... și-am scăpa și noi de uliii. Hai, mă, să o luăm pe lîngă țărm. Nu vedeți că ulii tot acolo stau?

— Ooooh! se auzi din nou din pieptul lui Panais.

— Vax! își bate acum joc de el cocainomanu! Hai să ne ducem, măi băieți. Și azi nimic. Au făcut-o de oaie. Semnătura, zero. Bietu Gudas...

*

Bandajele înfășurau... înfășurau de parcă ar fi fost giulgiu. Dureri de neîndurat alergau în trupurile lor sfîrtecate. Mîinile medicului, care văzuseră și videcaseră atîtea, începură să tremure.

— Ori trăi oare? întrebă infirmierul, cu glasul schimbat.

— Dacă pot trăi bucățile separate... poate că vor trăi.

Îi acoperi și ieși din cort, istovit.

— Să sting lumina? întrebă infirmierul.

— Nu. Dar fă-o mai mică!

— Am micșorat-o.

Ochii medicului luceau ca ai unui nebun.

— Micșoreaz-o mai mult!

— Să rămînem fără lumină?

— În halul în care au adus viața... lumina-i mai lipsește!...

— Dom' doctor... pentru numele lui Dumnezeu! Or să te audă... Eu, din fericire, mîine, mă duc.

— Am spus ceva? întrebă medicul și se făcu alb la față.

— Nu. Eu, în orice caz n-am auzit nimic.

Medicul apucă mîna infirmierului, plin de îngrijorare.

— Îți mulțumesc...

Ieșiră și se așezară amîndoi pe stînci. Gemete întretăiate, sfîșietoare se auzeau din cînd în cînd, de parcă ar fi gemut înseși acele zdrențe de carne sfîrtecată.

PROLOG

Cînd zeii îşi vor isprăvi pentru totdeauna cariera pe pămînt şi vor începe să fie zeificaţi oamenii, primii zeificaţi vor trebui să fie martirii. Şi-atunci, pe această insulă va trebui să se ridice o imensă statuie a lui Sisif, care a fost primul martir al acestei lumi, primul care a cărat de-a surda piatră.

Faptul că oamenii au pus această cazmă în mitologie înseamnă că n-au cutezat s-o practice în viaţă. N-au cutezat s-o aplice pe această lume şi au mutat-o în Infern, unde totul era permis. Căci, cine s-a întors de-acolo ca să dezmintă? Ce vremuri prozaice şi superficiale şi ce mizerabili oameni... Să nu cuteze să făptuiască o crimă groaznică şi să transfere răspunderea în alte lumi!... Într-adevăr, în ce epocă lipsită de poezie a trăit Homer!... Azi, astfel de zboruri le face pînă şi imaginaţia unui cîine. Cît despre Eschil, mai bine să nu vorbim. Închipuiţi-vă, de teamă să nu fie acuzat că insultă munţii Eladei, l-a ţintuit pe Prometeu pe piscuri străine. Ce societate hipersensibilă! Azi astfel de drepturi le are şi-un măcelar — mai ales un măcelar. În epoca lipsită de măreţie în care trăim, unde Poezia a

ajuns o îndeletnicire manuală — o crimă zguduitoare este o glorie deplină. Să ucizi un om fără apărare e o vitejie pe care nimeni pînă acum n-a mai făcut-o. Oamenilor le era ruşine şi o ascundeau. Azi, ucizi treizeci şi te revolţi dacă nu ţi se recunoaşte fapta...

Azi, pămîntul e plin de tragedii şi au dispărut poeţii tragici. Ziua-de-apoi s-a ivit, dar Dumnezeu e absent. Monştri înfiorători umblă pe străzile aglomerate... Monştri care şi-au pierdut labele de dinainte şi umblă vertical... Mii de creieri funcţionează în sens invers. Au crescut colţi în fălci omeneşti. Hiene plîng singuratice prin păduri, pentru că monştrii le-au furat ghearele.

*

Această insulă unde se petrece povestea noastră este peisajul unde crima a fost proslăvită ca cea mai înaltă virtute... Unde din gîtlejul omului au ieşit sunete nearticulate. Şi a venit o noapte în care insula s-a zbătut ca o navă în derivă. În noaptea aceea — sunetele necunoscute s-au auzit atît de tare, încît minerii de pe celălalt ţărm s-au înspăimîntat şi s-au ascuns, în galeriile lor subterane.

Era *8 decembrie*. O mie nouă sute patruzeci şi nouă de ani de la naşterea fiului unei ţărănci, pe care l-au răstignit pe două lemne puse cruciş, pentru că aducea cu el o credinţă nouă. După cum vedeţi, ideile au de fiecare dată alţi posesori, cărora li se ia capul, cînd acestea nu plac.

Dar şi aici, acum, au confecţionat nişte „idei" şi i-au chemat pe toţi să le îmbrace — le vin sau nu le vin. „Poftiţi, domnilor, aici sînt cele mai faimoase idei. Vă sînt destinate. Hai, ori le vîrîţi de bunăvoie în capul vostru, ori o să vi-l deschidem noi şi o să vi le îndesăm cu de-a sila!" Iată, aşa ceva făceau călăii în noaptea de 8 decembrie 1949 pe Makrònisos. Sfărîmau craniile şi sădeau în ele „ideile" lor ...

Cînd se făcu ziuă, de la un capăt la altul al insulei se aşternuse umbra uriaşă a Spaimei. Călăi, morţi, nebuni, răniţi... zăceau, talmeş-balmeş, pe această blestemată arenă de piatră... În dimineaţa aceea, cocoşii din Lavrion — pentru prima oară în viaţa lor de păsări — n-au mai cîntat. Doar cîinii oraşului se urcaseră pe mormanele de cărbuni, schelălăind toată noaptea; iar oamenii... urmăreau viaţa pe furiş, de după crăpături...

Groaza de pe Makrònisos nu încape în cărţi. Numai în ochii celor înnebuniţi acolo o citeşti. Urechile Lavrionului au apucat, la început de tot, să prindă cîteva frînturi de glasuri... La început, căci mai tîrziu şi timpanele lor au plesnit şi n-au mai auzit nimic. Aşa că au rămas doar cîinii — cu instinctul lor de profet — să-şi reverse, de pe mormanele de cărbuni, schelălăielile, asemenea unor oracole tenebroase izbucnite dinlăuntrul animalului antedeluvian.

De la Lavrion, călăii arătau pitici. Era de mirare cum oameni atît de mici făptuiau crime atît de mari. Dar crima nu se măsoară niciodată cu cotul[1]. Pentru că niciodată crima nu este pe aceeaşi dimensiune cu criminalul. E mai mare. Căci un criminal autentic nu săvîrşeşte niciodată o singură crimă. Cu atît mai mult cînd nu există pedeapsă. Aşa s-a întîmplat la Makrònisos. Au separat crima de pedeapsă şi au răsturnat noţiunile: au dat pedeapsa victimelor şi răsplata criminalilor. Astfel, cei din urmă au ajutat pe ucigaşi să facă din crimă un amuzament, gimnastică matinală. Dar cînd un om s-a obişnuit să se distreze numai cu sînge, cu nimic altceva nu se mai poate distra.

Tragedia aceasta aducea şi o inovaţie: nu exista *cor*. Cu toţii erau personaje active sau pasive. Doar cîinii de peste canal îi acompaniau sinistru. Pînă ce toţi s-au prăbuşit morţi, nebuni sau istoviţi — şi atunci s-a lăsat, ca o umbră imensă, cortina ultimei nopţi.

---

[1] Unitate de măsură.

Există unele clopote vechi, din evul mediu, care sună singure orele. Niște oameni din bronz, ținînd în mîini ciocane, stau unul în fața celuilalt și, la timpul sorocit, un arc le ordonă să ridice ciocanele și să lovească. Uite, așa, în același mod, mecanic, îi izbeau aici călăii pe oameni. Cine conducea mișcările acestor ființe? Cine le întorcea arcurile?

Dar cu aceasta atingem alte domenii. Aici opera noastră ia sfîrșit. Și e grea. Căci mitul se mai plăsmuiește, iar lutul frige. Emanațiile lui miros a sînge.

Makrònisos, desigur, nu va da niciodată o capodoperă. Cu schelete omenești nu se clădesc temple! Într-o zi, va fi chemată *Istoria*. Dar și ea trebuie să mai aștepte, pentru că acum mîna îi tremură încă.

CAPITOLUL I

Într-o baracă din spatele povîrnișului — care folosea drept infirmerie-secretă — cei doi oameni ciopîrțiți, încep să-și recapete forma. Zilele sînt și așa lungi, dar durerile le fac fără de sfîrșit.

La început erau ca primii oameni creați. Vedeau fără a putea percepe ce se întîmpla în jurul lor. Erau hrăniți întîi cu seruri, mai tîrziu, prin tuburi... Gurile le erau niște răni deschise, nu le puteau nici mișca. Pînă să ajungă iarăși guri, a trebuit să treacă multe săptămîni. În primele zile, la schimbul bandajelor, sanitarul leșina. Era un băiat din Samos, care se mira cum de s-a pomenit în acest halat alb.

Medicul obișnuia să spună, de fiecare dată, coborîndu-și nasul coroiat ca un iatagan turcesc:

— Îi voi vindeca și pe-ăștia doi și pe urmă îmi iau halatul și-l arunc în mare.

— Și ce meserie o să vă alegeți, să-mi fie cu iertare, dom' doctor?

— Mă voi duce în Atena, să mă fac lustragiu... Exact. Mă vei întreba: oare masacrele vor înceta din clipa în care nu le voi mai vedea? Nu știu. Dar pentru mine totul este să nu le mai văd. Se spune că medicul este o bestie, monument de in-

sensibilitate, simbol al neîndurării şi-al nesimţirii de pachiderm. Mă rog! Rămîneţi cu opiniunile dumneavoastră!

Sanitarul era un tip tăcut. Îi era silă de vorbe şi se mira la ce sînt bune. Niciodată nu începea el să spună ceva. Doar răspundea, şi pe cît posibil, scurt. Dar într-o zi infirmierul aceasta l-a uimit pe medic. A deschis el primul discuţia.

— Am auzit bine? sări medicul de pe scaun.

— Da... şi o repet... Părerea mea este că trebuie să mai lungim tratamentul.

— Spathòpulos... mă exasperezi... Mă uluieşti... aş zice.

— Ce să fac, dom' doctor? Sărmanu de mine, vă spun părerea mea.

— Şi care ţi-e părerea, mă rog?

— Părerea mea este, dom' doctor... Adică, să-mi fie cu iertare... Adicătelea, părerea mea...

— În sfîrşit, care ţi-e părerea? Spune, că m-ai scos din sărite, Spathopulos!

— Părerea mea este, dom' doctor... să... să lăsăm să înainteze şi vr-o mică infecţie.

— Cum?... Ai căpiat, Spathopulos?

— Pentru că, dacă îi lecuim, dom' doctor, o să ni-i ia, ca să-i demonteze din nou. Şi e păcat...

— De unde ştii?

— Mi-au aruncat nişte vorbuliţe cu tîlc... E unu, cu un nas urît al naibii, care mă tot întrebă, dacă... „s-au copt pîinile lui".

Medicul îşi mîngîie nasul, mîhnit.

— Şi-a manifestat atît de clar intenţiile?

— Din păcate, da, dom' doctor. „Ce ai cu ei?" îl întreb. „Hm! face el. Ce-am cu ei? Uite ce întreabă *pilula!*"

— Aşa ţi-a zis, *pilula*?

— Aşa mi-a spus: „Hm! Ce-mi trebuie, întreabă *pilula!*... Ca să mă dezmorţesc, bă... Mi-au amorţit mîinile de atîta stat!..." Şi înainte de a pleca mi-a spus: „Vezi, bă, coase-i mai repede şi pasează-mi-i, că nu mai rabd... şi fac vreo sminteală!"

— Aşa a spus? „Sminteală"?

— Întocmai.

— Ţ... ţ... ţ! Au devenit criminali maniaci!

— Care va să zică... ce părere aveţi dom' doctor?...

— Bine... îi mai ţinem. Dar, pînă cînd? Mă tem să nu devenim suspecţi de... în sfîrşit... suspecţi de umanism... Dragă Spathopulos recunosc — păcatul mărturisit e pe jumătate iertat — băiatule, nu am tăria să fac mai mult...

Medicul avea o inexplicabilă încredere în acest băiat de ţăran din Samos. În faţa celorlalţi făcea pe omul *dur*. Nasul lui era mereu acru şi plîngăreţ cînd se pleca deasupra celor doi bolnavi.

— Hm... Te doare. Ştiu. Trebuia să te fi durut atunci cînd îţi trădai patria duşmanilor noştri seculari. De ce nu accepţi să-ţi dezavuezi trecutul trădător? Patria te va ierta. Acum, poftim rezultatul. Nu vorbeşti? Hm! Ce să mai spui? Tăcerea îţi dovedeşte vina. Aşadar, nu vorbeşti?

— Nu, doctore... i-a spus Iorghis. Ai dreptate.

— În ce am dreptate?

— ...Ai dreptate să-ţi fie teamă de ei. Căci nu-mi pot închipui că dumneata, om al ştiinţei, crezi în prostiile ce mi le spui. În locul dumitale, doctore, mi-ar fi ruşine cel puţin de halatul pe care îl porţi. Dar să mă ierţi, că mă doare. Îndoapă-mă cu tifoanele dumitale. Eşti un bun medic şi asta o recunosc.

Medicului îi era ruşine pînă în vîrful nasului. Recunoscu în sine că nu trebuia să provoace într-un mod atît de grosolan pe un om rănit. Termină, atent, bandajul şi apoi mîngîie pansamentul, afectuos.

— Să vă fie trecătoare durerea, spuse umil şi plecă o dată cu nasul lui întristat spre birou. „Cine se joacă cu chibriturile îşi arde degetele", spuse în sine, căutînd să se consoleze. „Din fericire, rănile lor merg foarte bine. Din *fericire*? Doamne! Ce mi-a scăpat! Blestemată meserie de medic...

mai ales cînd o exersezi în infern..." Spathòpulos! strigă.

Infirmierul vîrî capul, crăpînd uşa cu băgare de seamă.

— Ordonaţi, dom' doctor!

— A mai venit *ăla* azi?

— Cine? A, necioplitu ăla cu nasul ca o vînătă? Nu. Dar l-am întîlnit jos, lîngă port. Adevărul e, dom' doctor, că era tare mîhnit. „Tu — mi-a spus — le faci ceva, de-ntîrzie atît. Nu cumva, mă, le lucrezi în aşa fel rănile, ca să nu se închidă? Bagă de seamă! O să ai de-a face cu mine! Dar ce-mi stric vorbele? La toate poci să te-aştepţi de la un cofetar ca tine!"... Cum vi se pare, dom' doctor?

Medicul simţi nevoia să-şi muşte buzele, dar erau atît de subţiri încît nu le găsea.

— Deci, dom' doctor?

— Vom continua normal tratamentul. Nu sînt dispus să dau prilej la bănuieli... Din nefericire nu am stofă de erou. Sărmani copii... Ar fi, într-adevăr, groaznic să mai treacă printr-o nouă încercare. Mă mir cum rezistă — nu cei de aici. Mă mir cum rezistă călăii... Le-ai schimbat pansamentele? Dacă nu, lasă-le pe cele vechi.

— Dar...

— Mă găsesc în faţa unei dileme înfiorătoare. Pe de o parte mi-e milă de ei, pe de altă parte, mă gîndesc la răspundere... Te rog nu mă întreba ce trebuie să faci şi ce nu. În fine. Presupun că un sanitar poate să-şi asume răspunderea pentru o rană.

Se duse la spălător şi începu, distrat, să-şi spele mîinile. Apoi începu să şi le şteargă, şi le şterse atît de mult încît aproape sîngerară.

La un moment dat, afară, în pragul uşii se auziră zgomote de bocanci greoi.

— El e! — spuse înăbuşit infirmierul. A început acum să facă *vizite* şi la domiciliu.

— Du-te repede şi schimbă pansamentul! spuse medicul, tremurînd.

Musafirul înaintă înăuntru scălămbăindu-se.

— Unde-i „înfăşurătoarea", aia, în panglicuţe? întrebă, căutîndu-l pe sanitar. Aha! aici îmi eşti? Ia spune, pînă cînd o să mi-i porţi în braţe şi o să mi-i pui în scutece? Au crescut plozii! Le-au ieşit şi dinţişorii. Păi, nu?

— Situaţia lor mai este gravă, interveni pe neaşteptate medicul, şi se sperie de propriul său curaj.

— Şi situaţia mea, doftore? E uşoară? Dacă nu văd cu ochii mei, doftore, nimic nu cred. Să-mi fie cu iertare, o dată ce eşti doftor, dar... ştiu eu multe. Pricepi? Căci, mătăluţă, doftore, o duci fain. Leacurile matale, cafeluţele... bisturiile... penseluţele matale... şi te mai dezmorţeşti... Dar, pă mine mă întrebi că am îngălbenit? N-ai ochi să vezi halul în care am ajuns?

— Într-adevăr, spuse medicul. Chipul dumitale prezintă o paliditate curioasă. Nu cumva suferi de tulburări digestive, copilul meu? Sau suferi de insomnie?

— Ai găsit-o, doftore! De-aia, scapă-mă... Repară-mi-i doftore! Repară-mi-i cît mai repede, că de nu, mi-s pierdut!

În odaia alăturată, cei doi prieteni se uitară unul la altul, de după cearşafurile cu care erau acoperiţi.

— Ne aduce ceva ştiri, şopti Panais.

— Bietul Pătlăgică...

Sanitarul îl pofti pe Stelaras să se convingă cu ochii lui.

— Vin... ce crezi, că nu vin? Dar n-am nevoie de mutra ta. Închide uşa pe din afară. Acilea mi-i ţii?

Tuşi şi înaintă. Trupul lui astupă o clipă cadrul uşii.

— Ticăloşilor! începu să urle şi trînti uşa în urmă-i. Nemernici! Bestii!... şi căzu în genunchi lîngă patul celor doi deţinuţi, cu ochii plini de lacrimi grele. Băgă mîna în buzunar şi continuînd să înjure vîrî, sub cearşafuri, nişte hîrtiuţe. Ia să

văd şi eu! Ah! Bine v-au făcut!... le spuse podidit de lacrimi... iar faţa lui, grosolan cioplită, era brăzdată de o adîncă durere omenească. Se ridică să plece.

— Bă, numai atîta? strigă sălbatic, dar în vorbele lui deosebeai tonuri de groază adevărată. Bă, pă voi trebuie să vă bage sub piatră de moară, bă! Trebuie să vă tragă în ţeapă, bă! Ca să borîţi pişat şi să vă pişaţi vărsat!

Pătlăgică îşi şterse ochii cu mîneca groasă, sărută păturile, pansamentele, sărută mîinile celor doi şi ieşi.

— Ah! Mi s-a dezmorţit oleacă sufletu, spuse medicului. Da' nu-mi scapă ei mie! Cu toate astea, adevăru e, doftore, că situaţia lor e cum ai spus-o, istrem de gravă. Da, dracu s-o ia pe maică-mea, istrem de gravă! Vezi să mi-i lucrezi cu băgare de seamă... că am nevoie, doftore, de băieţaşii ăştia. Cum să mă dezmorţesc? Gîndeşte-te puţin şi la mine... Ai văzut ce-ai spus? „Chipul dumitale", şi-aşa mai departe. Aşa că, gîndeşte-te şi la aspectu meu, sărmanu de mine. Oricum, situaţia lor e de plîns. Şi-acuma... cu bine, doftore şi, cu *orevoar* cum se zice!

Plecă. Bocancii lui se auziră bocănind şi mai alandala.

— Pansamentele alea, spuse medicul, care fără să ştie ce face, începu iar să-şi spele mîinile.

Infirmierul se apropie de el aducîndu-i un prosop.

— Ce-i asta? Nu ţi-am cerut prosopul. De pansamente îţi vorbeam. Ce să fac cu prosopul?

— Să vă ştergeţi, dom' doctor.

— Să mă şterg? Dar de ce trebuie să mă şterg? A da. Mersi. Pansamentele... aşa cum îţi spuneam...

— Ce să fac cu pansamentele?

Medicul luă prosopul, îl lăsă undeva şi începu să-şi şteargă mîinile cu halatul.

— ...Te rog să nu le schimbi... Lasă-le pe cele vechi. Nu mă erijez în psiholog... dar mi

se pare că fiara care a ieşit adineauri de aici mai mult urlă decît muşcă.

— Ce vorbiţi, dom' doctor! Să nu mai spuneţi asta. E socotit ca cel mai fioros dintre toţi. E renumitul Kutrumbas.

— A... Aşa... spuse medicul şi reîncepu să se şteargă pe mîini. Aşa... Ce spui, băiatul meu?

— Ce fac atunci cu pansamentele?

— Ei, şi dumneata!... Un sanitar cu atîta experienţă mai are nevoie de indicaţiile medicului? Spathòpulos! Dumneata mă exasperezi, ce naiba! Du-te acum!

— Să le schimb?

— Fioros, ai spus?

— Fiară curată.

— Hm!

— Să le las pe cele vechi?

— Continuă normal schimbarea... Sau mai bine... În fine! N-ai să iei şi dumneata, vreodată, iniţiativa? Poftim!...

*

În odaia de alături, cei doi începură întîi să pipăie hîrtiuţele. Căutau să-şi potolească bătăile de inimă. Hîrtiuţele erau mici de tot. De parcă ar fi călătorit în ghearele rîndunicilor. Şi nu cumva o fi fost chiar aşa? Iorghis îşi despături biletelul cel dintîi. Se încălzise lîngă pieptul său. Era de la mama... mic, scurt, deznădăjduit:

„Fiule... durere amară a sufletului meu... De-aia, băieţaşul meu, vegheam asupră-ţi şi te creşteam?... Ca să vină şi să te ciopîrţească fiarele sălbatice?... Să te chinuie aşa, criminalii cumpliţi?... De i-ar fi născut o piatră, doamne!... De-ar fi aduşi în lume din caznele negre ale iadului şi tot ar fi avut oleacă de îndurare pentru băiatul unei mame... Vreau, dulce lumină a ochilor mei, vreau să ies pe drumuri, să găsesc mama unuia dintr-acei ce te-au torturat şi să-i împărtăşesc crimele fiului ei... Copilul meu... adorm

în genunchi... Pînă nu aflu că te-ai însănătoşit, capu-mi n-are să ştie ce-i aia pernă. Mă gîndesc de-mi crapă capu de atîtea gînduri. Ale cui păcate ne-am născut ca să le izbăvim? Băieţaşule, vreau să beau apă, dar îmi amintesc că eşti însetat şi împing paharul. Dragul mamii, ce să-ţi mai spun?... Fiul meu scump... găseşte-mi vreun alt Dumnezeu, căruia să mă rog, căci ăsta nu m-aude... Unde eşti, Fecioară Maria... tu, al cărei fiu a pătimit la fel, de ce nu ne ajuţi? Dragul mamii... durere a inimii mele... De-aş putea să plîng pe rănile tale... cred că am să ţi le lecuiesc... Aştept să-mi spui că nu te mai doare, băiatule, ca să mă pot culca şi să mă hodinesc. Îţi sărut ochii... şi rog somnul să ţi-i închidă. Mama ta amărîtă."

Mai jos, Despina adăugase două vorbe din partea ei:

„Domnule Iorghis... de puteţi, scrieţi măcar şi un cuvînt... ca să-l vadă şi să creadă, căci ea plînge mereu şi spune că aţi murit... Vă rog foarte mult şi eu, Despina. Şi vă urez sănătate".

În acelaşi timp, Panais citea bileţelul adresat lui.

„Vestea că lupţi cu moartea, acolo departe, Panais, dragul meu, a umplut casa noastră de doliu. De-aş putea şti dacă îmi poţi recunoaşte măcar scrisul!... Poţi atinge, iubitule, ceea ce eu am atins?... De aş putea şti... Ţi-au lăsat mîinile?... Ţi-au lăsat ochii, ca să ne recunoşti într-o zi?... Ce coşmar îngrozitor, doamne! Panais, inima mea, ce-au devenit oamenii de ne-au lăsat atît de pustii?... Cum să luptăm cu atîta răutate?... Cînd au părăsit pieptul oamenilor şi au fugit, nemiloase, inimile? Încotro să strig, doamne?... La ce răspîntie să ies şi să strig? Să-i înjur, ca să-i silesc să mă omoare?... Altă cale n-am, ca să vin lîngă tine. Să aştept închisă în casă, lîngă o mamă care leşină într-una, e de nesuportat... şi e prea puţin pentru una care-şi pierde iubitul... Scumpul meu, trăieşte-mi! Am să te aştept o viaţă întreagă... Doar să trăieşti... Să trăieşti, chiar

dacă nu mai eşti întreg. Am să fiu eu întreagă lîngă tine. E deajuns să te am lîngă mine. Plîngem amîndouă şi ochii noştri te au dinainte... iubirea mea".

Citirea scrisrilor se termină, dar hîrtiuţele rămaseră uitate în mîini, de parcă aşteptau să fie recitite şi răscitite, de multe, multe ori. Panais aruncă spre prietenul său o privire plină de tristeţe.

— Am înţeles... îi spuse Iorghis. Sîntem loviţi cu acelaşi cuţit amîndoi. Acum, hai să le mototolim şi să le înghiţim... S-ar putea să apară doctorul pe neaşteptate. E bun el, dar nu şi pentru furtuni mari. Cum dă puţin de greu, se pierde, se topeşte... ca homarul în faţa caracatiţei. Dar văd că Stelaras ne-a mai lăsat încă o hîrtiuţă.

Era un sul mititel. Iorghis îl derulă.

— Hm, ăsta e un răvaş de la el. Dar citeşte-l tu. Are un stil tare încîlcit şi „filozofic", întortocheat. Uite, e scris cu toate înfloriturile clasice. Ia-l!

Panais îl luă, îl parcurse întîi în tăcere şi-apoi începu să-l citească:

„Prietenii mei respectabili, Gheorghis Caristinos şi Panais Zaglifas, întîi şi întîi viu prin prezenta ca să întreb despre binele sănătăţii dumneavoastră şi în al doilea, dacă întrebaţi despre mine, prietenul vostru Kamizopulos zis Stelaras, bine ne purtăm... adicătelea de plîns. Şi trebuie să ştiţi, prietenii mei prea respectabeli, că în vremea cînd voi habar n-aveaţi, căci adică luptaţi între viaţă şi moarte, aflaţi că aici s-a făcut prăpăd mare şi că a trecut omenirea printr-o mare încercare, în opt ale lunii, din luna decembrie, izact vreo unşpe mii de inşi şi pămîntu a gemut, cum se zice. La o mie de sărăcani gata, li s-a scrîntit creieru şi mai adaugă cîţi sărmani morţi şi răniţi pă loc. Restu, «frînţi»... şi din cauză că pentru că despre chestia asta s-a aflat afară şi pentru că să arunce cenuşă în ochi... adicătele nu ştiu, poate o fi adevărat — a fost trimis un ofiţer supirior, cică ghină-

rar sau căpitan, pentru anghetă. Alt altceva n-am să vă scriu şi scuzele mele pentru greşeli ortugrafice dar vezi că prăpădita de mama mea era spălătoreasă şi n-avea gologani pentru educaţiunea mea. Alt altceva n-am, şi sufletu-mi e îndurerat de mare durere pentru că sînt o nimică, adică că n-am putut să vă scap. Dar săracu de mine nu puteam, măi băieţi. Aflaţi, stimaţi prieteni că mîine au de gînd să vă împartă nişte cartoane poştale... cum dracu li se zice, dar fraţilor, păzea, să nu cumva să scrieţi de marea încercare şi aşa mai departe. Scrieţi: sînt sănătos. Şi gata. Adică faceţi pe nebunii. Adicăte sînt sănătos şi punt. Nu am alt altceva şi vă sărutăm dreapta dumneavoastră, prietinul vostru respectabel, al vostru Stelaras. Înghiţiţi-o!"

— Bietul Stelaras, spuse Iorghis. În timp ce în vorbire se descurcă, e un adevărat Demostene, la scris se afundă ca un catîr în zloată.

— Lasă stilul şi apreciază conţinutul.

— Ai dreptate. Conţinutul e groaznic. Dar să executăm ultima lui dorinţă. Care e ultimul cuvînt?

— „Înghiţiţi-o!"

— Aşa că... poftă bună.

— Acest consum de hîrtie o să-mi distrugă aparatul digestiv... Crezi că au să mă zgîrie pe dinăuntru greşelile lui de ortografie?

— Am mîncat o grămadă... Nu te teme!

— Atunci nu vrei s-o mănînci şi pe-asta, că tot ţi-e stomacul obişnuit?

— Of, te porţi ca un copil!... Dă-o încoa.

CAPITOLUL II

Medicul scria în clipa aceea nişte reţete. Sanitarul înfăşura pansamentele aduse de la spălat. Treabă nu aveau. Toată treaba le-o luau acum „Batalioanele", unde mulţimea de răniţi era atît de mare, încît se văzuseră nevoiţi să înfiinţeze grupuri complexe de chirurgie. Prin fereastra mică a vestibulului văzură mişcîndu-se nişte umbre. Nişte fire aurii luciră pe chipiul cuiva. Ce-or fi căutînd ofiţeri atît de mari într-o infirmerie atît de mică? Medicul se întoarse spre sanitarul lui, dar constată că limba i se lipise de cerul gurii, de parcă ar fi fost prinsă cu clei. Scoase doar o silabă — fa... fa... — pe care o repetă de cîteva ori, şi începu să aranjeze scaunele pe care le muta şi le aşeza iar cum fuseseră, la locul lor. Tocul îi rămase în mîna ridicată în sus, ca unui elev care cere voie pînă afară.

La intrare se auziră paşi şi un grup de ofiţeri intră buluc pe urmele unui general, cu lampas roşu şi cozoroc bogat împodobit cu fire de aur. Era tot corpul de elită al schingiuitorilor, începînd cu maiorul şi sfîrşind cu distinsul Gudas. Generalul ţinea o cravaşă şi o întinse spre fruntea medicului.

— S-au semnalat aici, doctore, cazuri de excese? Nu cumva intenţionaţi să denunţaţi ceva?

Acest „intenţionaţi" îl făcu praf şi pulbere.

— Doamne fereşte, domnule general, scăpă din gură un glăscior subţirel. Nici cel mai neînsemnat.

— Excelent! Notaţi! spuse generalul cuiva care îl urma cu un blocnotes deschis.

— Notez, să trăiţi! răspunse acela dindărătul ochelarilor şi-şi izbi cu zgomot călcîiele.

— Doctorul...? continuă generalul şi se uită din nou la fruntea medicului.

— Doctor Basimis... la ordinele dumneavoastră, domnule general.

— Scrie... Doctorul Baximis...

— Basimis, domnule general, cu si... si...

— Doctorul Basimis: nimic. Tu? îl întrebă acum, cu un ifos de supremă intimidare, pe infirmier.

— Să trăiţi! Ordonaţi! spuse acesta şi-şi lovi şi el călcîiele, dar nu se auzi decît un sunet moale. Purta încălţăminte de cauciuc.

— Spune! Ai?... Excese, vreau să spun.

— N...uu. Aşa ceva nu am...

Generalul se întoarse iar spre scribul său.

— Notează: sanitarul... spune-ţi numele şi pronumele, soldat!

— Infirmierul Spathòpulos Avrotèlis al lui...

— Scrie! Infirmier Spathòpulos: *Idem.* Mergem mai departe!

Plecă tîrînd după el şleahta de călăi şi lăsînd în urma lui pe cei doi slujitori ai lui Esculap ca două cadavre îmbrăcate în alb.

Cînd se întîmplau toate astea, Panais visa cu ochi deschişi, iar Iorghis dormea. Avură timp să audă doar ultima parte a dialogului şi pricepură numaidecît despre ce era vorba, dar prea tîrziu. Strigară... Şi iar strigară... Nimic! Comisia... de cercetări se îndepărtase sau asurzise dinadins.

Medicul mai ţinea tocul într-o mînă, iar cu cealaltă îl căuta pe masă. Cînd, după vreo zece minute, sanitarul reuşi să-şi descleşteze gura, îl întrebă tremurînd pe medic:

— Puteţi să-mi spuneţi, dom' doctor, ce boală e asta de care m-a întrebat dacă sufăr? *Acces..!* E prima oară cînd aud de aşa ceva. Nu cumva am făcut vreo gafă, dom' doctor?

— Mare, băiete... Din nenorocire, aşa-i.

— N-am înţeles, dom' doctor ce m-a întrebat şi, ca să nu fac o boroboaţă, am spus să n-am nimic, adicăte sînt sănătos.

— Şi ai făcut-o, Spathòpulos, băiete. Da, ai făcut-o!

— Şi ce fel de boroboaţă am făcut, dom' doctor? Vai de mine!

— Spathòpulos... ştii ce te-a întrebat, băiete, generalul? Te-a întrebat dacă acei „heruvimi" care îl însoţeau au torturat vreodată vreun om. Şi tu, Spathòpulos, ştii ce i-ai răspuns? Că îi *mîngîiau.*

— Am făcut eu aşa ceva? Ei, gata! Trebuie să-mi fie tăiate mîinile şi picioarele. dom' doctor. Dar pe dumneavoastră ce v-au întrebat?

— La fel, Spathòpulos. La fel şi pe mine.

— Şi ce i-aţi răspuns, dom' doctor?

— La fel, Spathòpulos, la fel şi eu?

— Va să zică, mi se pare că am făcut-o amîndoi de oaie, dom' doctor.

— Umerii mei, băiete, sînt prea slabi! Nu sînt în stare să poarte crucea. Regret!

— Dar ai mei pot oleacă şi, de-aş fi priceput ce m-au întrebat, aş fi spus adevărul. Ce-aş fi păţit? Aş fi spus doar adevărul, nu?

— Înfăşoară-ţi bandajele şi execută regulat schimbarea pansamentelor. De altfel, nu-i mai poţi ajunge din urmă, chiar dacă ai vrea să repari greşala. Se duc la „Batalioane". Dar să fii încredinţat, Spathòpulos, că şi acolo acelaşi răspuns o să li se dea. În ziua de azi eroismul e tare scump, băiete. Ai să vezi. Unul din lipsă de curaj, altul din ură, al treilea — ca dumneata — din ignoranţă, îi vor ajuta pe călăi să primească un certificat imaculat. Dar şi cei care au venit aici, pentru asta au venit. Să fii sigur. Pentru a le înmîna acest certificat. L-ai auzit ce abil m-a întrebat? Nu m-a întrebat

dacă *am* ceva de reclamat, ci dacă *intenționez.* Adică, „știu ce s-a întîmplat, dar dacă îndrăznești, poftim de-i reclamă!...“ Iar eu nu îndrăznesc, băiete. Nu. Nu îndrăznesc.

— Dar eu aș fi vorbit... greșit... pocit... tot aș fi spus ceva. De ce să mă tem? N-aș fi mințit. Aș fi spus adevărul. Cine spune adevărul, n-are nimic de pățit.

— Ei, Spathòpulos... numai acela o pățește. Ferește-te de adevăr. E singura salvare. Le-ai schimbat pansamentele?

— Încă nu... ziceam... ziceam...

— Ce ziceai?

— Ziceam, nu cumva ar fi bine să le lăsăm aceleași pansamente și azi?...

Medicul rămase pe gînduri. Din nasul lui coroiat picura amărăciune. Închise strîns ochii în dosul jumătăților lui de lentile.

— Nu mai știu nimic, rosti el. Sînt pradă unei panici teribile. Nimic. Absolut nimic... Nu m-ai întrebat azi... și eu nu ți-am dat nici un răspuns. Auzi, Spathópulos? Repet: nici un răspuns.

Și ieși, fugind aproape, de parcă ar fi fost amenințat de mii de biciuști.

*

Generalul, împreună cu întreaga lui comisie de cercetări și cu *acuzații,* urcă povîrnișul îngust și se pregătea s-o ia spre „Batalioane“. Două *jeep*-uri americane așteptau puțin mai departe, pe drumul de piatră. Și, deodată, ocolind o mică stîncă, toată această companie se poticni de un soldat tare mîhnit, care bombănea într-una cu glas tare, certîndu-se pe el însuși. Spunea mereu of... of... of, scuipa și arunca cu pietre, departe. Generalul fu scandalizat. Îl arătă cu cravașa și-i invită pe ceilalți să-l urmeze pînă la bolovanul acela, unde zăcea suferind acel ciudat soldat.

Cum se apropie grupul, soldatul sări ca împins de un arc și, fără ca nimeni să-l întrebe, începu repede-repede să-și spună datele:

— Prezent! Soldat Kamitzòpulos Stelianòs zis şi...

— Bine, bine!...

— ... zis şi Kutrùmbas.

— Ce faci aici, băiete? îl întreabă generalul.

— Ce să fac, dom' superior... Îmi plîng halul în care mă aflu.

— Asta e neplăcut! Şi ce ţi-au făcut, băiatule! Spune fără teamă.

— Şomaj, dom' superior. Lîncezeală. Lucru — zero. Aveam şi io doi bobocei şi-mi făceam oleacă de cap cu ei, da' au venit unii şi le-au deşurubat toate încheieturile şi acu' au ajuns nişte lehuze! Aicea, dom' ofiţer superior... de nu dai porţia regulată de bătaie, ţi se ciuntesc mîinile. Da' acu avem chesat[1], căci ne-au luat toată clientela la „Batalioane". Protestez, dom' ofiţer superior... Adică, de ce? Adică cum, noi n-aveam braţe? Nu îi sfîşiam noi bine, nu-i dixtram noi bine? Vra să zică pă puţini i-a înghiţit bezna? Nu... am să vă spun toată nemulţămirea mea! De ce ni se face nedreptatea asta? Cum adică? Pă puţini i-am făcut noi grămadă de carne? Pă puţini i-am atîrnat noi ca pă cîrnaţi? Pă puţini i-am afumat ca pă scrumbii?... Puţini i-am scuturat io însumi cu vergeaua — la ordinu lu dom' căpitan — pînă să-şi verse, trădătoru, ticălosu lui de suflet? Nu, vorbeşte, şi tu dom' căpitan... Mint?... Atunci de ce ne nedreptăţesc? Io nu cer alt altceva. Să ni se facă dreptate şi atît. Altă răsplată nu vreau!

Ceilalţi şedeau ca pe jeratic. Căpitanul încercă la un moment dat să intervină, ca să salveze situaţia:

— Drepţi! strigă. Cum vorbeşti aşa domnului general? Drepţi!

— E gheneral? Atunci e şi mai bine. Io, dom' gheneral, m-am căznit cu vîrf şi îndesat să-mi cinstesc uniforma. Întrebaţi-l şi pă dom' sublocotenenţaşul de colo, şi pă şeful meu, dom' Gudas, ce

[1] Lipsă de afaceri, lipsă de lucru, criză.

prăpăd am făcut printre nemernicii ăştia care erau gata-gata să vîndă dulcea noastră patrie!

— Ce atitudine este aceasta? urlă iarăşi căpitanul, alb ca varul. Drepţi! Nu se-aude? Picioarele să formeze un unghi drept, iar degetul mijlociu de la mîini să fie pe cusătura pantalonilor!

— Lasă-l! ordonă generalul. Din care contingent faci parte, băiete?

— Contigentu, aşadar, dom' gheneral e vechi contigent, dar o dată ce la puşcăria de drept comun, unde îmi ispăşeam pedeapsa, adicătelea pă viaţă, o dată ce mi-au spus că mă graţiază, dacă primesc să snopesc în bătăi pă...

— Bine, bine, bine, îl opri generalul. Restul nu mă interesează. Faptul e că nu eşti mulţumit.

— Eram, dom' gheneral... Cum să nu fiu. A fost aici o manevră, ehe, încît ăia vărsau — şi vă zic bardon — pişat şi iarăşi vă zic bardon se pişau vărsat. Uite, pă ticăloşii ăia, ce i-aţi văzut acuşi la baraca aceea, i-am făcut tocătură, iar doftoru i-a lipit din nou. Rău a făcut.

— Ajunge!

— Nu! Nu ajunge încă, dom' gheneral! Vreau să le spun pă toate, ca nu cumva să credeţi că-s domnişoară care leşină cînd vede sînge. Mi-am făcut datoria după cum ni s-a ordonat de către dom' superiorii mei. Vedeţi văgăuna aia mică? De vă apropiaţi de ea... o să vi se strîmbe nasu de putoare de la sîngele vărsat, de parcă aţi fi la abatoru din Pireu, dom' gheneral!

Generalul se întoarse ca ars spre căpitan.

— Din moment ce acest ostaş s-a înrolat ca voluntar...

— Apăi, cum? întrerupse Stelaras. Îs voluntar...

— ...Să fie trecut în cadrele de rezervă. Aşadar, continuă generalul, propun să fie lăsat la vatră. Deci, soldat, la ordinul meu te retragi din rîndurile armatei şi te duci, băiatul meu, cu bine acasă la tine şi să cauţi să dai uitării toate astea.

Îţi urez deci să fii un bun cetăţean şi — cum am spus — vezi, să uiţi toate cîte...

— Cum să uit, dom' gheneral? Se poate uita lucruri atît de măreţe? Se poate uita o atît de mare glorie?

— Totuşi, băiatul meu, e nevoie să le dai uitării... Repaos!

Stelaras îşi întinse un picior în afară, mai mult decît ar fi fost nimerit, de parcă ar fi dat cu copita. Generalul înaintă spre drumul unde cele două *jeep*-uri americane aşteptau cu motorul în funcţiune să-i ducă la „Batalioane".

*

— Kutrùmbaşule... îşi zise Stelaras cînd rămase singur, ai lucrat fain! Ai fost bărbat cu adevăratelea... chiar dacă nu se vede! „Adevărul şi numai adevărul, fără teamă şi fără patimă"... cum spunea şi dom' prezidinte. Dar domnu' gheneral, adevărul spus de tine l-a scris pe turu lui, şi să mă iertaţi. *Nu le place,* drăgutule Kutrùmbas, *adevărul!* Pricepe o dată şi gata! Vezi, numai acum, cînd o să te faci „famelist onorabil" — cum zicea şi gheneralu — vezi, frăţioare să... nu cumva să uiţi toate astea. Aşa, bravo! Bre, bre, ce bătăi de inimă i-am mai pricinuit căpitanului. Fie! Acu trebuie să ne ducem să ne pregătim catrafusele şi să trecem şi pă la băieţi ca să le dăm *raportu.* Dar cum să ne ducem, dacă acolo este şi fleţu ăla, cusătoreasa aia de panglici? Dar e şi ălălalt, tremuriciu de doftor, că de sufli în el, se dezumflă ca o cameră de aftomobil! Dar treaba cere grabă! Mîine o-ntind! În sfîrşit, om vedea... mai către dup-amiază! Deci, Stelaras ai lucrat extra mişto, frăţioare. Bravo ţie, încă o dată! Ai lucrat ca un bărbat... ca un bărbat cinstit — chiar dacă nu eşti!

Îşi descheie tunica, împinse chipiul pe ceafă, băgă mîinile în buzunare şi cu nasul în vînt de mîndru ce era, începu să coboare panta spre infirmerie,

cîntînd cu glas îngrozitor, unul din cele mai sarbede cîntece, îndrăgit de el:

Pă d'dăsubt, măi, pă d'dăsubt,
Pă d'dăsubt d-o păpădie,
Pă d'dăsubt d-o păpădie,
E culcată, e culcată o băbătie
Şi fumează — mă — şi fumează,
Şi fumează o ţigărică,
Şi fumează o ţigărică,
Şi gîndeşte la Georgică...
Zdrang!

*

Cei doi prieteni din infirmerie, auzindu-l, se neliniştiră.

— Nu-i Stelaras ăl care cîntă? întrebă Panais... sau greşesc?

— El, în persoană.

— Ce se întîmplă, oare?

— Una din două: sau s-a întors la năravurile lui, sau „a încălecat trestiuţa", cum zicea el singur. Altă explicaţie nu încape.

— Mi-e teamă ca nu cumva să ai dreptate. Şi-acum, spune-mi, cum ţi s-a părut atitudinea doctorului?

— Egală cu laşitatea lui. Aştia sînt *ghilotinele* de care îţi spuneam... Ca să-şi scape un pic de maţ şi zeamă din care se compune fiinţa lor întreagă, sînt în stare să dea un bilet de călătorie pentru lumea cealaltă la mii de nevinovaţi. Repet: cei laşi sînt răufăcătorii cei mai primejdioşi din lume. De aceea păzeşte-te de ei!

— Ia ascultă, Iorghis — e ciudat şi cam nesărat ce vreau să-ţi spun — dar tot am să-ţi spun: cînd se apropie de tine nu ţi se pare că duhneşte a... oală de noapte?

— E duhoarea din burta lui, care comunică cu lumea din afară. Un caz tragic, de om mărunt. Totuşi mi-e mai mult milă de el, decît silă.

— Taci, mi se pare că-i aud tusea uşoară. E de altfel şi vremea cînd trebuie să vină ca să ne

spună: „Bună ziua, băieţi... Aveţi să vă plîngeţi de ceva?“

Panais nu greşise. Medicul scărpină niţel uşa — niciodată nu avea curajul să bată ca lumea — şi intră vîrînd mai întîi, prin crăpătura uşii, nasul lui ascuţit.

— Vino... vino, doctore.

Intră.

— Bună ziua, băieţi... Aveţi a vă plînge de ceva?

— Lipsă de ţigări, doctore... spuse Iorghis.

— Nu sînt încluse în regim... Totuşi — mîinile îi tremurau — o să procedăm la „sîngerarea“... pachetului meu.

Şi pe neaşteptate, aplecîndu-se peste ei şopti tainic:

— Pot conta pe discreţia dumneavoastră? Hm! Era şi timpul. Sînt prevestiri de evenimente importante.

— Dă-le-ncolo de „prevestiri“, doctore, îl întrerupse Iorghis, şi mai bine fă-ne cinste cu cîte-o ţigară. Ne-am obişnuit cu „prevestirile“, ca şi cu iodul.

— Nu ne pasă de nimic, completă Panais.

— Dar nu ştiţi ce fel de evenimente... adăugă medicul, cu un zîmbet triumfător.

— Ştim. De-ale lui Makrònisos, spuse Iorghis. De exemplu, cam din cele ce s-au petrecut la opt decembrie cu cele unsprezece mii de oameni.

Medicului îi veni să creadă că ochii i se zbăteau să sară din orbite.

— Eu... nu v-am spus nimic... nu? articulă cu greu doctorul. Dar... voi... voi — gata — sînteţi urmaşii satanei! De unde aţi aflat? Voi — dacă îmi aduc bine aminte — eraţi pe pragul morţii. De altfel, nimeni altul în afară de călăul acela groaznic n-a intrat aici.

Tresărind, medicul aruncă o căutătură îndărătul lui şi-apoi tot aşa în dreapta şi în stînga.

— Pardon... spuse şi tremură mai abitir. Pardon... şi se apropie şi mai mult de ei.

Panais se uită la Iorghis. Mirosul urît despre care vorbiseră ii duhni în nas.

— Ce se întîmplă, doctore? întrebă prietenește Iorghis.

— Vă rog să mă liniștiți, se rugă de ei. Nu eu am fost, nu? Asigurați-mă că nu eu am fost cel care v-a spus-o! N-ați aflat-o dintr-o indiscreție a mea! Nu-i așa?

— Liniștește-te, doctore. Nu de la dumneata am aflat.

Medicul oftă adînc. Un vîntișor călduț, dar nu chiar așa de curat, îi scăpă.

— Mulțumesc... articulă cu recunoștință.

— Ni s-a aruncat o notiță prin fereastră — nu știu de la cine, îl lămuri Iorghis. Asta e tot.

— Mulțumesc, bîigui ușurat medicul și îi scăpă încă un vîntișor. Așadar, continuă el — acum, cînd prinsese puțin curaj — evenimentele despre care vă vorbeam nu sînt astea, ci altele, care izvorăsc din cele ce s-au petrecut.

— Și?

— Se fac cercetări, adăugă medicul aplecîndu-se atît încît nasul lui le atingea perna. Crima va fi lovită nemilos. Vinovații vor fi sancționați în mod exemplar.

— Și cine îi va arăta pe vinovați, doctore?

— Dar... hm...

— O să vedeți că, pînă la urmă, vor ieși nevinovați ca niște îngerași. Pentru că nimeni n-o să aibă curajul să-i reclame... Sau sînteți de altă părere, doctore?

— Toată lumea simte o repulsie pentru crimele lor...

— Da, dar ce fac toți aceștia la un moment dat, doctore? — Iorghis ridică tot mai mult glasul — se trag frumușel în ungherul lor sau își stăpînesc groaza, și spun că pe aici, peste tot, zboară îngerași. Domnule! Un medic e bun cînd vindecă rănile, dar e și mai bun cînd le previne. Dumitale ți s-a dat această ocazie azi dimineață. Și ce-ai făcut, doctore? Să-ți spun eu: ai înmînat dumneata

însuți certificatul de înger celui mai oribil călău pe care l-a văzut vreodată lumina soarelui din Attica. Doctore! Dacă nu sînteți în stare să faceți bine, cel puțin căutați să nu faceți rău! Vă spun fără ocol: sînteți vinovat tot atît cît și călăii. Acum duceți-vă să mă denunțați. Nu mi-e frică de nici un fel de criminal și cu atît mai mult de cei lași!

Sfîrși ce-avu de spus și se uită la medic. *Lazăr* cînd s-a sculat din mormînt, desigur că ar fi fost mai roșu decît cearșaful acela alb care răspundea la numele Basimis și era de profesie medic. Sprijinindu-se cu mîinile de pereți ca să nu se prăbușească, se tîrî pînă la ușă. Era un cadavru în poziție verticală.

CAPITOLUL III

Dis-de-dimineaţă sosiră şi cărţile poştale, adică „cartoanele poştale", după cum le numise Pătlăgică. Un individ ursuz, cu o cicatrice de la o lovitură de cuţit în obraz, intră şi întrebă dacă vor să „corespondeze".

— Dar cu economie, nu? Multă vorbă e de rău şi pentru ăl ce trimite şi pentru ăl ce primeşte. Aşa? Cred că m-am făcut înţeles.

— Şi ce să scriem? întrebă Panais.

— Scrieţi „sînt sănătos".

— Şi dacă nu sînt?

— Scrie: „nu sînt sănătos".

— Şi o să ajungă pînă la ai noştri?

— Scrie şi tu şi de-ajunge să mă scuipi!

— Atunci de ce ni le daţi?

— Ca să scrieţi „sînt sănătos".

— Şi de ce, amice, nu le scrieţi voi? Număraţi capetele şi scrieţi tot atîţia „sînt sănătos". Ce nevoie aveţi de autografe?

— Ca să creadă ai voştri, bă, fraiere!

— Iar voi să adunaţi toate aceste cărţi poştale, să le duceţi peste tot şi să trîmbiţaţi: Poftim! Minciună a fost că băieţii sînt torturaţi. Uite: aici omu

scrie cu mînuța lui: „sînt sănătos". Hei, amice, nu merge!

Luă cuvîntul și Panais:

— Ia spune-mi, făcu el. Și dacă nu scriem ce-o să fie?

— Trebuie!

— Nu vrei să ne faci să pricepem și noi? Pentru că dacă tu insiști...

— Da, bă, insist!

— ...Deci, dacă insiști tu, pesemne că se petrece ceva.

— Ești un bărbățel dăștept!

— Să fii sănătos. Și ce se petrece?

— Au venit sărbătorile! Bre, tu pe mine o să mă înveți carte? Nici nu vreau să știu de carte. Cine a învățat, a ajuns ca mutrele voastre.

— Adică ce fel de mutre... putem afla?

— Puteți... De scuipat... Asta-i. Mutre de trădători. Mai dorești ceva?

— Nu. Mulțumesc.

— Cu plăcere.

Discuția se opri aici. Dar amicul nu plecă. Rămase locului, măsurîndu-i din cap pînă-n picioare și bătînd tactul cu bocancul.

— Hei, ce facem? O să le luați o dată?

Iorghis îi cerceta cu gravitate cicatricea.

— Nu... îi răspunse.

(„Nu"? Oare s-au gîndit bine la acest „nu"?)

— Bă! V-ați gîndit bine ce-ați spus?

— Ne-am gîndit. Nu luăm cartonașele tale. Am întrerupt corespondența. Nu-i dreptul nostru? Și dacă-i așa, am întrerupt-o.

Individul privi cruciș de furie. Îi venea să pună mîna pe perne și să le jumulească ca pe niște găini.

— Doftore!!! strigă. Doftore!!! Vino să-i scapi.

— Ce se întîmplă, băiatul meu? răspunse tremurînd nasul palid al medicului.

— Pot să-i îngrijesc așa cum merită pe-ăștia doi ticăloși?

— Poți, băiatul meu... cum să nu poți. Adu-mi numai o hîrtie scrisă de la superiorii dumitale, căci mi se pare că ești un simplu soldat, nu? Adu-mi o notiță... și eu, cu plăcere, ți-i țin la dispoziție.

— A, așa. Ei bine, mă duc să-ți aduc petecul de hîrtie. Acuși.

Soldatul izbi cu piciorul în pat și încă o dată în ușă și plecă, uitîndu-și chipiul.

— Bine am făcut că i-am cerut nota scrisă, nu? spuse medicul, cu un ton plîngăreț. Toți ăștia sînt niște criminali! E nevoie de oarecare curaj cu ei!

— Și dacă aduce, doctore, nota scrisă, ce-ai să faci? îl întrebă Iorghis.

— Nu i se va da.

— Bine... dar, dacă i se va da?

— Deocamdată nu știu. Am aici buletinele voastre medicale. Am să le prezint drept ultimă apărare.

— Doctore, spuse Iorghis, vreau să te întreb ceva. Ce crezi dumneata? De ce nu ne torturează ei acum cînd mai sîntem în pericol? Spune-mi. Ce crezi? Din umanism?

— Presupun că da.

— Ce naiv ești, doctore... Ei, bine, greșești. Nu. Adevărul adevărat și destul de respingător e că în starea în care ne aflăm, le e teamă ca nu cumva să murim în mîinile lor. Și nu vor. Nu pentru că le e milă de noi și nici pentru că le e frică de răspundere. Lor le e teamă ca nu cumva să murim și să... scăpăm.

— Groaznice instincte...

— Foarte tîrziu ți-ai dat seama, doctore.

— Oh, de mult mi-am dat seama. Sînt un om slab din fire... Nu sînt în stare să reacționez... În fiece clipă risc să fiu caracterizat ca suspect.

— *Suspect* în ce privință, doctore?

— Suspect întru totul. Suspect de simpatie... suspect că n-aș fi arătat dîrzenia necesară... suspect că aș fi arătat sentimente de milă... suspect, în sfîrșit, de umanism...

— Şi crezi, doctore, că ar fi avut dreptate? Eşti într-adevăr suspect?

— Tocmai de aceea tremur... pentru că... în străfundul conştiinţei mele...

— Nu mai tremura, doctore, îi spuse aspru Iorghis. Eşti aşa de curat, ca nimeni altul dintre ei. Cu spaima dumitale îi serveşti, aşa cum nici un călău adevărat nu i-a servit!

— E adevărat... răspunse medicul cu mîinile împreunate. Nu sînt făcut pentru a fi erou.

— Dreptul de a face bine îl au toţi. Nu-i neapărat nevoie să fie eroi.

— Regret. Atîta pot.

— E destul. Cu asta poţi distruge un oraş întreg.

Medicul îl privi exasperat.

— Mă găsesc între ciocan şi nicovală... zise cu o voce de plîns. Cînd o să vă vină rîndul, cine mă va salva? Sînt o victimă între două lagăre care se urăsc de moarte. Ar fi trebuit să mă fac altceva. Contabil, sau grădinar de flori. Da, lucrul acesta îl constat acum încă o dată.

— Măcar de-ai fi făcut-o. Ar fi scăpat din mîinile dumitale destui nevinovaţi. De ce n-o faci acum, doctore?

— Imposibil...

— Ţi-e frică să nu-ţi pierzi leafa?

— Cît de puţin mă înţelegeţi... Aş putea da eu însumi o leafă ca să scap. Am o bucată de pămînt din zestrea soţiei. Ne-ar ajunge să trăim şi fără leafa mea de medic.

— Atunci de ce n-o faci, doctore? Mă mir...

— Cît de uşor e s-o spui... Cum demisionez, sînt pierdut.

— Şi de ce?

— O să creadă că am făcut-o din milă pentru voi.

— Doctore, am să-ţi vorbesc deschis. Şi e ultima oară că-ţi vorbesc. Dacă în locul dumitale ar fi fost cineva care ne-ar urî sau care ar fi venit aci ca să se răzbune, tot ar fi mai puţin periculos decît

dumneata. Dumneata eşti un cuţit ucigător, atîrnat de-o aţă putredă. Nimic nu poate salva victimele din mîinile dumitale. Eşti mai primejdios decît un turbat sau un nebun. Lasă totul baltă şi pleacă.

— Imposibil... sînt pierdut... Dar şi dacă rămîn tot pierdut sînt... Doamne, ce lucru groaznic e viaţa... şi nu există nici o soluţie.

— Există o soluţie, doctore...

— Există?... Oh, să cred că există?

— Da. Există.

— S-o ascult..., spuse şi ochii îi străluciră de-o scînteie de speranţă.

— Da... şi o să fie bine pentru toţi. Scapi şi dumneata şi toţi cei ce sînt în primejdie din cauza dumitale.

— Care?

— Sinuciderea!... îi aruncă Iorghis pe neaşteptate cuvîntul, şi-l pironi cu privirile.

— Doamne! zise el, înfiorîndu-se. Şi dacă... dacă vor crede că am făcut-o din milă pentru voi? Sînt pierdut...

Iorghis se înduioşă.

— Bine, doctore... Îmi retrag propunerea.

— Bine, dar... spuneţi-mi... pînă cînd o să dureze asta?

— Care?

— Asta... Infernul acesta...

— Cît vor rezista şi vom rezista.

— Şi... nu vedeţi sfîrşitul?

— Care? Al nostru personal sau general? Căci pe-al nostru îl ştim. Cum o să ne dai dumneata biletul de ieşire din infirmerie ei ne vor da biletul de intrare în lumea cealaltă.

— Îngrozitor... Nu trebuie s-o spuneţi.

— Trebuie, nu trebuie... ăsta e adevărul.

— Iar... celălalt? Cel general, de care ai pomenit?

— Ah, ăsta? Ăsta mai curînd sau mai tîrziu, tot o să vină.

— Şi... dacă îmi permiteţi, cine vor fi... învingătorii?

— Despre asta, doctore, să n-ai nici cea mai mică îndoială: *noi.*

Ciolănaşele doctorului începură să tremure ciudat... Mîinile-i palide şi descărnate începură să bîjbîie după ceva... Gîtul i se lungi... Se lungi de parcă voia să plece, să scape de frica permanentă ce-i biciuia trupul pirpiru.

— Deci... e sigur... nu există nici o...

— ...Speranţă să pierdem noi? Asta vrei să spui? Nu. Nici una, doctore. Dispereză! Nu vreau să te legeni cu speranţe deşarte. Nu. *Nici una.*

Medicul îşi rezemă spatele de perete, căci picioarele îl părăsiseră. În zadar căuta să le regăsească.

— Aş vrea să vă pun cea din urmă întrebare. Nu cumva cunoaşteţi... numele meu?

— Din nefericire da, domnule Basimis. Îl cunoaştem bine de tot.

— S-a sfîrşit... articulă el şi ieşi, să-şi dea sufletul, afară.

Panais i se adresă lui Iorghis:

— Ai întrecut măsura.

— Nu m-am jucat, Panais. Am eu ţelul meu. Căci mi-a intrat în cap o idee: că tipul nostru nu-i chiar atît de laş pe cît arată. Suferă de o idee fixă, de laşitate. De mult voiam să-l încolţesc bine, sperînd că pînă la urmă se va manifesta cum trebuie. Sînt sigur că personalitatea lui cea adevărată nu-i cea pe care o afişează.

— Îţi pierzi vremea. De obicei, un procentaj din hrana omului se transformă în sînge. La el se transformă în excremente.

— Şi viermele, la prima vedere, pare că în maţele lui nu are decît ţărînă... dar dacă-l striveşti, o să iasă puţintel sînge. Ei, acest strop de sînge vreau să-l scot.

— Sînt sigur că şi sîngele ăsta va avea acelaşi miros, ca al oalei de care am mai vorbit.

Ar fi vrut să mai discute, dar se opriră. Nişte bocanci furioşi se auziră afară. Viteazul cu cicatrice în obraz se întoarcea.

— Unde-i, bă, doftorul ăsta? zbieră. Doftoreee!

Se auzi o uşă scîrţîind.

— Ia, ascultă, doftore... hîrtie mi-ai cerut? Ei, na! Bagă-ţi-o în nas!

Medicul o luă. Se făcu un timp linişte. Hîrtia se auzi foşnind în mîinile lui.

— Bine, băiete... îi spuse. Cu plăcere, dar nu pot să ţi-i predau.

— Aud? Ia mai zi o dată! Tu ai vorbit?

— Da.

— Dar ce? Ţi s-a urît cu viaţa?

— Aici în hîrtie scrie... „dacă sînt în stare să suporte o încercare".

— Ei, şi?

— Ei... nu sînt în stare!

— Ştii ce, doftore? Am înţeles că aici ne batem joc unul de altul. Aşa am înţeles.

Bocancii se auziră bocănind şi mai furioşi.

— Mă duc să-i arunc în obraz hîrtia asta!

— Cum doriţi...

Bocancii se îndepărtară într-un adevărat vacarm. Doctorul tuşi. Iorghis îi făcu semn cu cotul, lui Panais.

— Ai auzit?

— Ce?

— N-ai auzit? Tusea lui!...

— Ce-i cu tusea?

— Era... bărbătească!! Sîngele... Stropul de sînge de care-ţi pomeneam.

CAPITOLUL IV

Aţipiseră. Somnul e dulce pentru cel care e în convalescenţă. Şi cei doi prieteni ar fi trebuit să doarmă zdravăn. Dar pe insula asta, eşti vreodată lăsat să te bucuri de-un somn fără griji? Zgomote şi ţipete, venind dinspre intrare, îi treziră. Unul, care striga cît îl lua gura, îl împodobea pe doctor cu înjurături alese, pentru că nu-l lăsa să intre.

Panais se întinse.

— Îl auzi pe doctoraşul nostru? Pui de leu s-a făcut. Ascultă.

— Interzic ritos şi categoric! spunea glăsciorul medicului.

— Da, dar acest „interzic" nu ne convine de loc de data asta, spuse Iorghis. N-auzi? Vocea care se ceartă afară e a lui Pătlăgică.

— Zău?

Panais ciuli urechea:

— Ai dreptate!

Pătlăgică schimbă placa.

— Ascultă, doftoraşe... Vizită prietenească, din cauză de plecare... Uite, de vrei, fă-mi percheziţie la domiţil... Nici tu pistol, nici tu gîrbaci. Am corăbioare, ca să fac cinste de plecare! Ai priceput, doftoraşe?

— În sfîrşit... Intră... spuse medicul.

Peste o clipă, uşa se deschise şi înăuntru năvăli Stelaras. Decădere. „Marele" Stelaras, cel vechi, aşa cum îl ştiuseră pînă azi, se găsea la magazia de efecte militare. Cel de acum era, „să-l plîngă pînă şi scrumbiile" — cum obişnuia să zică el însuşi. Un costum gri în dungi, care probabil l-ar fi încăput acum douăzeci de ani. Mîinile şi picioarele, lungi şi subţiri, îi atîrnau jalnic. Gulerul lupta amarnic să-l sugrume şi nimeni n-ar fi putut paria că pînă la urmă nu va reuşi.

— De mult n-aţi văzut aşa o panoramă, spuse Stelaras. Admiraţi ileganţa. Parcă mi-s ginerică. Sînt tocmai ce trebuie, ca să mă plîngă şi scrumbioarele. Da' să nu cumva să vă ducă gîndul că hainele sînt de la vr-un răposat. Răposatu mai trăieşte.

— Cine plînge după ele, măi Stelaras, întrebă Panais.

— Sublocotenenţaşul. Costum extra fain... Numai că-mi rămîn cam multe lucruri afară neacoperite. Dar am să vă spun ceva, măi băieţi.

— Ce?

— Sublocoţenenţaşul a început să se strice. Da... să n-am parte de soacră-mea! „Ascultă, Kutrùmbas, mi-a spus. Colo, la infermelie, am un băiat din cartierul meu. Fii bun, te rog, să-i duci aceste pachete de ţigări". Şi-mi umplu doldora amîndouă buzunarele. Nu-i un adevărat mister?

— Bine, dar tu, cum de te-ai transformat în spilcuitul de-acum?

— A, n-aţi aflat? O-ntind.

— Deci, ţi-au primit cererea?

— Măi, care cerere? Nu v-am spus că aia am rupt-o bucăţele, bucăţele?... De data asta mă trimit chiar ei acasă. Se vede treaba că mîna mea s-a scurtat, iar limba mi s-a lungit.

— Şi, cum s-a făcut?

— Mi-am scos tot nădufu în faţa ghinăralului. Nu mai puteam, măi băieţi. Vedeam io că toată cercetarea era de florile mărului. Pă toţi, alde

Gudas *et compani*, i-a scos ca pă nişte porumbei mai albi ca zăpada. Aşa îmi sînteţi? mi-am zis. Ţineţi-vă bine. M-am stabilit pă dîmbuşor şi i-am pîndit să treacă. Peste puţin, uite-i că vin, fîţîindu-se şi legănîndu-se, şi ghinăraru în mijloc, ca un arhiepiscop. Stelaras, aruncă-te, mi-am zis. Dacă nu ieşi acum în faţa lor, să dai pă faţă tot ce ştii, poţi să porţi fustă.

— Şi?

— Am spus tot... şi am purtat pantaloni... ţivili. Da' nu-mi pare rău. Mi-am zis: am să-i dau să înţeleagă ghinărarului ăla, ce chipuri de oameni sîngeroşi erau toţi ăia ce-i tîra după el, şi aşa, să-i dea afară pă toţi, să cureţe locul de putoare.

— Şi?

— Păi, nu vedeţi? M-a dat pe mine afară.

— Şi pe ceilalţi?

— Basma curată... Îngeraşii cerului! Da' mie nu-mi pare rău. E prima dată în viaţa mea, măi băieţi, că mă port bărbăteşte... Adicătelea — ca să vorbim adevărat — pînă azi credeam că orice purtare a mea era de bărbat, dar călcam în strachini. Şi toţi cîţi eram în puşcărie, tot aşa credeam. Io, măi băieţi, în viaţa mea — în afară de voi doi — doar un singur bărbat am cunoscut. Unu tare cumsecade, măi băieţi, ce n-are să mai vadă altu ca el universu. Takazikas cel vestit, zis şi „M-am pierdut". L-au omorît de pomană pă băiat şi puşcăria noastră a rămas orfană. Un păduche — *Găunosu* îi ziceam — s-a ciondănit cu el. De la vorbe au ajuns la pumni şi cum păduchele ăla îl îmbrăţişa straşnic, a scos cuţitul şi i l-a îndesat întreg în partea de sub sîn. Dar... n-am să uit ultimele lui clipe, măi băieţi. Nu numai io, ci toată puşcăria. Nu cunosc alt om să fi murit atît de vitejeşte.

— Şi cum a murit, măi Stelaras, de ţi-a intrat atît de adînc în suflet?

— Uite! Aşa cum îl aveam culcat şi eram — împreună cu ceilalţi băieţi — aplecat peste el, mă

trage deodată de reverul hainei. „Stelaras, îmi zice, vreau să-mi spui un lucru. Apleacă-te“ — „M-am plecat, frate, zic. Spune-mi“. — „Stelaras, îmi zice. Soră-ta dă frumos din şolduri?“ (De unde să am io soră, vagabondu de mine?) — „Extra fain! — îi zic — Klistenis“. — „În ordine — îmi zice — am întrebat, ca să fiu liniştit“... Şi şi-a dat sufletu. „Măi, îi strig, întoarce-te! Nu face o glumă aşa de nesărată!...“ Da' degeaba, măi fraţi. El se şi dusese. Şi acum spuneţi, măi băieţi, aţi mai văzut o moarte atît de vitejească?

Cei doi prieteni rîseră.

— Bine, Stelaras, spuseră. N-o să-ţi mergem contra. Dar... sperăm că acum, cînd ai să ieşi în lume, ai să-ţi schimbi viaţa. Sau n-ai să ţi-o schimbi?

— Dracu să mă ia. Bre, ţapu bătrîn mai învaţă la bătrîneţe să meargă pă şes?

— Păcat, Stelaras, se întristă Iorghis. Şi noi, care ziceam că ai să te schimbi...

— M-am schimbat, nu vedeţi. M-am schimbat în cel mai rău.

— Şi de ce-ai să te apuci?

— Meseria mea de altădată. Hoinar. Am să-i ajut pe tembeli. Ascultaţi, măi băieţi. Am să vă spun un fleac de filozofie... şi, de vreţi, rîdeţi. Într-o soţietate scroafă, cinstitu se poate face necinstit, da' necinstitu n-ajunge niciodată cinstit. Necinstea e dulce, măi băieţi... Ascultaţi-mă pă mine, care am gustat-o.

— Păcat, Stelaras, îi zise şi Panais, mîhnit.

— Păcat, făcu iar Iorghis. Şi noi credeam că ai început să te îndrepţi.

Pătlăgică îşi vîrî nasu între ei:

— V-a trecut, băieţi, aşa ceva prin gînd vreodată? Vreau să-mi spuneţi.

— Ce să ne treacă, din moment ce am văzut cu ochii.

— Vorbiţi deschis? Bărbăteşte?

— Dar ce, ne jucăm?

— Ei, na!... Asta voiam să aflu. Şi acum... urrra!... Nu, băieţi. Nu mă mai întorc la vechea mea meserie. Cerşetor aş fi putut să ajung. Dar un hoinar, nu! Nu luaţi în seamnă ce vă spuneam adineauri. Vă trăgeam de limbă. Nu v-aţi prins? Eu, bastardu de mine, ştiu că am început să mă îndrept... Dar voiam să am şi părerea voastră. Măi! Nu, dar spuneţi adevărat: de nu m-aş fi îndreptat oleacă, m-ar fi trimis ăştia d-aci la vatră? Nu, vă rog, spuneţi?

Iorghis îi mîngîie spinarea încovoiată.

— Aşa-i, Stelaras, sîntem de acord. Ai dreptate. Dar — ca să ne întoarcem la subiectul nostru — cu ce-ai să te ocupi acum?

Stelaras căzu pe gînduri.

— Îmi stă în inimă magazinu din gara aia — de care am mai vorbit noi. Ştii, măi frate, ce înseamnă, din haşişoman şi derbedeu ce erai, să te trezeşti într-o dimineaţă frumoasă...

— .... Negustor de carne vie.

— Ia, stai... ce psaltichie[1] e asta?

— Păi ce treburi o să faci în magazinul acela, măi Stelaras?

— Ce treburi au astfel de magazine? Cafeluţe, tescovină, mezelicuri... Am să iau şi un patefon...

— ... Şi două pomicele d-alea...

— Stop. Am zis io vreodată aşa ceva? Ei, uite, aşa sînt io, codoşu de mine. Am şi uitat. Nu, băieţi. Stelaras cel vechi a murit. Atîta lume de oameni cum poate trăi cinstit? Am să pot şi io. Ştiu, la început o să-mi fie cam greu... dar am să lupt. Mai sînt şi oameni cinstiţi ce n-au crăpat încă de foame, nu? Ei, n-am să crăp nici io.

— Şi pînă cînd, măi Stelaras? întrebă Panais.

— „Pînă cînd", ce?

— Pînă cînd o să trăieşti necununat cu...

— Cu domnişoara Bafuru Eufrosina, născută Kàpsula? Ce vrei să spui cu „trăieşti", mă Panais? Parcă am trăit pînă acum cu ea, fie şi-un piculeţ?

---

[1] Cîntec. Muzică vocală bisericească.

Am să vă spun ceva, măi băieţi... şi să fiu un codoş din leagăn dacă mint...

— Hai, zi...

— Patul ei nu l-am cunoscut încă. De ani de zile mă ţine departe şi nu-mi dă importanţă nici măcar de doi bani. Doar ultima dată cînd am fost pe la ea şi i-am spus că m-am încurcat... adică că m-am împrietenit cu nişte deţinuţi, băieţi extra fain, adicătelea deţinuţi politici — despre voi era vorba — numai atunci m-a lăsat să mă apropii de ea. Nu cumva am greşit, măi băieţi, cînd i-am spus că ne-am împrietenit? Să-mi fie cu iertare... Dar uneori trebuie şi cîte o minciună.

— Care „minciună"? Nu ţi-e ruşine, măi Stelaras?

— Adică din parte-mi, să-mi cadă mama pe spate dacă am iubit vreun alt om decît pe voi... Dar din partea voastră... Nu-i prea mult?

— Ascultă, Stelaras, îl întrerupse Iorghis, grav. În viaţa noastră ne-am jucat cu multe lucruri. Cu primejdia, cu marea, cu moartea. Cu inima omului, niciodată nu ne-am jucat. Îţi aminteşti de ziua cînd ne-am îmbrăţişat?

— Păi, mai am şi altceva să-mi amintesc, codoşu de mine?

— Ei, ai să rămîi fratele nostru, Stelaras, şi prieten adevărat pînă la moarte.

— O să... o să mă faceţi să mă duc iarăşi să-mi suflu nasu, codoşu de mine!

— Abţine-te! Şi vrem să-ţi mai spunem ceva, Stelaras. Că avem tot atîta încredere în tine, ca şi în mama noastră... ca şi în noi înşine şi încă mai mult.

— Unde eşti, măi *persoană*, s-auzi ce i se cîntă lepădăturii tale? Aaaah... D-ar fi fost pe undeva să vă asculte... Aaah... O viaţă de om, măi copii, o viaţă de om am aşteptat să am şi io un prieten al inimii mele, să-i pot spune chinurile şi ofurile mele... să-mi zică greşelile... şi, vezi, codoaşa de soartă ce mi-a făcut? Mi-a trimis doi dintr-o dată. Dar unde? La marginea prăpăstiei... Şi nu pot face nimic ca să-i scap. Băieţi... ceea

ce am putut face am făcut! Azi am să fac şi cel din urmă lucru.

Se ridică în picioare şi începu să-şi descheie pantalonii.

— Ce faci acolo? întrebară amîndoi deodată.

— O clipă, să-mi scot nădragii.

Desfăcu cureaua, apoi băgă mîna în izmenele lui lungi, de bumbac, cu dungi albastre, şi scoase din ele ceva învelit într-o pînză.

— Ce-i asta?

— Camere de otomobil... Ascultaţi, băieţi... E sigur. Am auzit că de-aici vă trimit la *piatră*. În fiece zi bătaie, sete şi căratu pietrei. Pînă şi cei de fier se „frîng"... aşa se zice. Mulţi înnebunesc. Atunci îi aruncă de sus, de pe stînci, şi apoi spun că s-au „sinucis". Adicătelea că, din cauza arşiţei i s-a deşurubat piuliţa din creier şi s-a aruncat băiatu în prăpaştie şi şi-a pus capăt vieţii... D-aceea, băieţi, bat în lemn, de se-ntîmplă — de unde ştii? minte omenească este, ce să-i faci? Ţine, rezistă şi vine un moment cînd... se face ţăndări — deci de se-ntîmplă şi vine clipa aia blestemată şi unul din voi o păţeşte... nu-i alt mijloc de scăpare. Aruncaţi-vă în apă — de-notat ştiţi să înotaţi — şi ce o vrea norocu! Numai să aranjaţi să fie noapte. Şi să aveţi ca busolă farul din Sunion. Luaţi acum camerele şi-nfăşuraţi-vă cu ele, purtaţi-le ca nişte brîuri. Am aici în buzunaru din spate şi-o sticluţă de coniac. Luaţi-o şi s-o beţi înainte d-a vă arunca în mare. E bun pentru întărire şi contra frigului. Altceva nu prea am, băieţi. Măicuţele voastre o să afle cu toate amănunutele cele ce se fac aci, de la... hei, de la *persoana* de care am vorbit noi. Adicăte de la Eufrosina. Altceva, ce să mai spunem? Nimic. A da... măi băieţi, nu-i prea necăjiţi pă ăştia... Privirea aceea îngheţată, care le-o aruncaţi, îi face să turbeze. Adicătele nu puteţi fără asta? Bine, ştim noi că sînteţi băieţi straşnici, bărbăţei clasa întîia... Dar nu-i nevoie să întindeţi coarda pînă

într-atîta şi să le sară muştaru. Ne-am înţeles bine cu toţi? Fain.

Se opri niţel, tuşi sec, înainte de a vorbi iar, întoarse pe faţă şi pe dos în minte ce voia să adauge, şi pe urmă spuse aşa, cam ruşinat, lui Iorghis:

— Cît despre cununie, cum ziseşi, apăi, să ştii, Caristinos, de nu veniţi voi afară, liberi amîndoi, să-mi ţineţi cununa unu în dreapta şi-altu în stînga, cununie nu esistă.

— Şi dacă, spuse Panais, dacă, măi Stelaras, pînă atunci, te încurci cu vreo alta?

— Stop. Arăt io aşa băiat, măi Panais? Păi, atunci de ce mă mîhneşti? Adicătelea o să facem ca sublocotenenţaşu care... închipuiţi-vă, măi băieţi... Pînă şi la costumu ce mi l-a dăruit... eh, lume ticăloasă!...

— Ei, ce?

— Am găsit în buzunare răvaşe de la gagică, adică de la gagici, pentru că se vede că le are cu grămada. Dar am să vă spun ce-am mirosit. Am mirosit că dinadins a lăsat răvaşele acolo, o dată cu ţigările, ca să le vedeţi şi voi şi să-l admiraţi ce trecere are la muieri. Bre, bre, ce de scrînteli sînt pă lume! Luaţi-le, să le citiţi mai tîrziu şi să vă dicstraţi. De mi le cere, am să-i spun că n-am găsit nimic în buzunare, doar căptuşelili albe... Deci... băieţi... isprăvii cu toatele. Şi-acu, vă urez sănătate şi vă sărut cruciş şi ecţetera, ecţetera!

Făcea pe glumeţul, ca să nu dea un ton amar despărţirii. Panais se supără:

— Fii serios, mă Stelaras! Ce naiba, joci acum teatru? Nu ţi-e ruşine? Ia-ţi rămas bun de la noi ca un bărbat.

— Păi, ca bărbat caut şi io să plec, nătîngu de mine. D-aia fac pă *cirimonialu*, dar nu-mi stă bine, măi băieţi. Mi-am zis, într-un moment, să dau deoparte abţibildurile şi să-mi iau rămas bun aşa cum îmi cere inima, dar mi-e frică să nu înceapă din nou să-mi curgă nasu... Canavùris zis

Broasca, care cînd îl apuca catarul la ochi — ăla pe care muierile îl numesc *plînsu* — ne zicea:

— „O clipă, măi băieţi, să mă duc să-mi suflu nasu...“ îl întrerupse Panais.

— Şi p-asta o ştiţi? se miră Stelaras. Da' ce dracu, toate le aflaţi voi?

— Taci din gură, măi Stelaras. Nu ne-ai spus-o chiar tu? Nu-ţi aduci aminte?

— Aşa zeamă lungă ce-am mai ajuns să fiu, nu-mi mai amintesc nimic.

— Dar ce să zicem de aia... de „catarul, pe care muierile îl numesc *plînsu*“! Adică, numai muierile plîng?

— Ştiu şi io... Aşa nu trebuie?

— Păi, dacă ar fi aşa, măi Stelaras, atunci noi trei acum sîntem muieri.

— Aşa se pare, codoşii de noi, căci ochii ni s-au umplut de muci. Hai, fraţilor!! Trebuie să ne hotărîm. Vă las sănătoşi şi să ne vedem cu bine în libertate... Ţine-te bine, Stelaras! Ţine-ţi catarul, gloabă, ca să nimereşti ieşirea. Care va să zică. Bună... La naiba, unde dracu e făcută uşa grajdului ăsta?... Bună... Bună revedere... Hai, înainte mîrţoagă!

Plecă, ca un caraghios, poticnindu-se şi lovindu-se de pereţi... O frumoasă, nefericită inimă... într-un costum mizerabil.

Cu bine, Stelaras... Ai fost unica — mică, chioară — dar *unică* lumină în acest fund întunecos al lumii pămîntene.

CAPITOLUL V

Scrisoarea filfizonului era numai foc, scrisă cu litere subțiri, caligrafice, pe o hîrtie mov:

„Domnului Eftihios Tumbakaris, sublocotenent, Centrul de Reeducare Națională din Makrònisos"

Panais începu să citească:

„Felice[1] al meu. Îți trimit dulcile mele sărutări, împreună cu primele flori ale Atticei. Stau uneori și mă gîndesc... Oare m-ai iubit într-adevăr, sau te joci cu inima unei femei? Îmi trebuie un efort în fiecare zi pentru a crede că mă iubești... că nu mă iubești decît pe mine. Căci nu vreau să te împart cu alta... Nu, Felice... Nu sînt din acele femei care acceptă să fie doar un număr în carnețelul unui bărbat. Nu sînt femeia efemeră... Presupun că de acest lucru ți-ai dat seama încă din prima clipă. Eu, cînd iubesc, mă dăruiesc toată. Dar și pe bărbat îl vreau numai al meu. Sînt egoistă? Numește-mă cum vrei. Dar sînt de părere că femeia care iubește cu adevărat, trebuie să fie egoistă. Mai păstrezi micul meu dar ce ți l-am trimis? Și la ce te gîndești cînd te uiți la el? Ah, de-aș putea ști că te gîndești la mine, cît de pu-

[1] Autoarea scrisorii italienizase numele de botez, traducîndu-l mecanic.

ţin... Cum îţi petreci zilele, dragul meu? Cînd mă gîndesc la suferinţele tale pe insula aceea pustie, mă cuprinde disperarea. Dragostea mea, tu eşti un martir, te înţeleg... Şi ce frumos îţi şade uniforma. Uite, un asemenea bărbat mi-am visat toată viaţa... şic, frumos, erou, apărător al Patriei. Şi destinul mi l-a dat pe cel pe care l-am dorit. Acum îmi dau seama că niciodată n-am iubit: că tu eşti unica, adevărata şi veşnica mea iubire. Te sărut dulce şi te aştept să vii glorios şi învingător... iubita ta, Daf...

— De ce te-ai oprit la semnătură? întrebă Iorghis.

Panais se codi.

— Haida de!... spune numele frumoasei care l-a iubit pe erou?

Panais îşi rumegă vorbele.

— Ce nevoie?

— Nici o nevoie, dar mi s-a părut că te-ai oprit cam brusc...

— Să mă ierţi, Iorghis. Numele acesta ţi-ar zgîndări răni vechi, căci seamănă cu al... al acelei... al răposatei tale.

— Numai numele seamănă sau şi scrisoarea e a *ei*? Ia, dă-mi-o.

Întinse mîna şi o luă, înainte ca Panais să aibă timp să o îndepărteze.

— Şi ce-ai de cîştigat? Nu cumva îi cunoşti scrisul?

— Da, îl cunosc...

Despături scrisoarea, o întinse dinainte şi o ţinu aşa... Apoi o lăsă să-i cadă încet-încet peste faţă şi să i-o acopere ca o mască.

Panais nu-i vorbi. Îl lăsă să tacă. Pînă în acea clipă era plin de răni, peste tot. Numai inima îi rămăsese neatinsă. Dar astăzi înfipseseră stiletul şi în ea.

Tăcerea dura însă prea mult.

— Încă, mă Iorghis? Încă te mai gîndeşti la ea?... Dă-o dracului... De altfel, e de plîns. N-o vezi unde a ajuns? Din doamna ministru a coborît la doamna sublocotenent, şi încă temporar,

fiind ofiţer în rezervă. Pentru că imediat ce va lua sfîrşit acest glorios război al lor, argăsirea spinărilor noastre, eroul ei va deveni din nou haimanaua cartierului Gargareta. Ai priceput acum ce joc murdar a jucat acest ofiţeraş? A întrebuinţat toate tertipurile ca s-o cucerească, numai şi numai pentru a obţine de la ea o scrisoare, pe care să ţi-o înfigă în inimă. Uite care-i sensul ţigărilor şi al gesturilor lui de mărinimie! Iar tu, Iorghis, ce faci acum? Muşti nada ce ţi-a aruncat-o mîrşavul ăsta? Trimite-l la toţi dracii, cu iubita lui cu tot!...

Iorghis trase scrisoarea de pe faţă, o făcu cocoloş şi o lăsă pe pătură. Hîrtia mototolită începu să se desfacă, încet-încet, singură, ca un animai mititel, ce-şi revine din amorţeală. Panais o luă, aprinse un chibrit, o arse şi călcă cenuşa ce se făcu una cu pămîntul. Iorghis o lăsă fără apărare... să ardă şi să fie călcată în picioare, fără părere de rău. Nu trecu mult şi în uşă se auzi zgîriatul medicului.

— Bună ziua, băieţi. Vă plîngeţi de ceva?

— De nimic, doctore. Mulţumim. Astăzi... de nimic. Ştim că asta înseamnă distrugerea noastră — continuă Panais — dar ce, o să începem acum să ne mintim singuri?

— Totuşi, buletinul meu medical insistă să afirme că restabilirea sănătăţii voastre nu s-a împlinit încă... deşi, din nefericire, s-a împlinit. Mă găsesc într-o dilemă groaznică. Aproape toţi au început să-şi dea seama că vă acopăr. Bine, dar pînă cînd?... Dacă, după aproximativ zece zile, de exemplu, va încerca cineva să se convingă cu ochii săi şi să vă desfacă pansamentele, va descoperi că mint.

— Ascultă, doctore, îi spuse Iorghis, nu-ţi cerem mila. Fă-ţi datoria.

— Datoria mea... Dar oare care mi-e datoria?

— Vrem să spunem, datoria dumitale ca medic, nu ca om.

— Şi parcă medicul nu e om?

— Ce să facem, doctore... Oricum ne vor lua... Ce-i azi, ce-i mîine?

— Aş vrea să nu fiu prezent în momentul acela.

— Curaj, doctore... Aici totul e plin de cruzime. Încearcă să reziști.

— Mi s-a anunţat, chiar pentru azi, vizita unui ofiţer. Din fericire mai pot să vă apăr. Cicatrizarea rănilor nu s-a împlinit încă sută la sută. Aşadar, bună ziua.

Ieşi discret şi îngîndurat. Într-adevăr, devenise mai omenos. Dar care o fi ofiţerul care îi va vizita?

— Îţi închipui cine va fi ofiţerul care ne va vizita? întrebă Panais.

— Chiar din prima clipă. Vrea să constate dacă stiletul lui a pătruns adînc. Vino, vino, filfizonule, să-ţi frîngi gîtul şi să te liniştești.

— Să trăieşti, Iorghis. Aşa te vreau. L-ai strivit şi pe şarpele ăsta. Nu l-ai lăsat să te otrăvească.

*

După masa de prînz încercară să aţipească. Dar de nici unul somnul nu se lipea. Iorghis aştepta să adoarmă Panais, ca să rămînă singur cu gîndurile lui. Panais de asemenea pîndea. Dar pînă la urmă, n-a putut rezista şi tot a adormit. Ai fi zis că somnul, aşa cum îi trecea peste pleoape, l-a furat. Dar pentru un timp foarte scurt. Peste puţin se trezi şi-l găsi pe Iorghis departe de această insulă, plimbîndu-se cine ştie unde... fluierînd un cîntecel, care nu-şi avea rostul nici pentru locul, nici pentru starea în care se găseau. Şi totuşi, el, cu gîndurile departe, fluiera şi tot fluiera mereu acelaşi şi acelaşi refren, fără să contenească:

Sărută-mă în zori încă de o mie de ori!
Sărută-mă în zori încă de o mie de ori!
Sărută-mă în zori încă de o mie de ori!
Sărută-mă în zori încă de o mie de ori!

— Aoleu, mă Iorghis, nu te-ai săturat de-atîtea sărutări?

Iorghis se întoarse şi-l privi acru.

— Mă pîndeai? spuse. Ei, na, uite-aşa: ca să-ţi fac în necaz!... Să-ţi frîngi şi tu gîtul, ca ofiţeraşul! Apoi o lăsă mai moale: Nu-i nimic... Mă gîndeam la cu totul altceva şi, ca să nu pierd firul, îi ţineam isonul cu acest cîntec searbăd.

— Şi la ce te gîndeşti?

— La... „cămăruţele de otomobil" ale lui Stelaras.

— Adică gogoşi...

— Mă gîndeam că dacă — ferească Dumnezeu...

— Auzi ce-ţi spun: gogoşi umflate! Pe mine, mă, Iorghis, pe mine vrei tu să mă duci cu vorbe? Îmi pare rău. Pe dragostea mamei, îţi mărturisesc... îmi pare rău. Voiam să fii mai sincer cu mine, mai deschis. Aşa cum sînt şi eu. De ce mi te-ascunzi?

Iorghis coborî pleoapele:

— Mi-e ruşine... Mi-e ruşine şi faţă de tine şi faţă de mine însumi. Ăştia te fac zob... te doare... suferi... dar inima îndură totul. Şi vine o zdreanţă de hîrtie şi ţi-o umple de amărăciune... Ştiu, nu-mi şade bine... Iată de ce mi-e ruşine faţă de tine. Dar mi se pare că ţi-am mai spus-o: nu iubisem niciodată. Era prima şi ultima oară... Demnă, nedemnă asta era. Îţi aminteşti de cîntecelul ce-l cîntau bătrînii noştri?

Nu se uită prima dragoste;
Din inimă ea nu se smulge.

— Dar nu şi o iubire ca asta... Ai văzut-o? L-a părăsit pe şoim şi s-a legat de vierme.

— Panais, ai observat ceva? Păsările cu cele mai frumoase pene sînt cele care se hrănesc cu cele mai scîrboase murdării. Aş vrea să nu mă fi iubit. S-o fi iubit numai eu.

— Aşa a şi fost. Şi nu-ţi mai face sînge rău. Dar taci din gură; mi se pare că musafirul a şi sosit. Acu îşi face intrarea irezistibilul cuceritor de inimi.

Se auzi un ciocănit moale de tot în uşă, de parcă ar fi lovit-o nasul medicului. Şi, tocmai aşa a şi fost. În uşa crăpată apăru, foarte palidă, de parcă ar fi avut oftică, mica trompă de ceară a medicului.

— Domnul sublocotenent a venit să vă facă o mică vizită. I-am recomandat să fie cît mai succint.

Sărmanul medic era distrat şi se credea în Atena.

Filfizonul apăru în uşă, semeţ. Încercă să-şi împrumute ifosul grav de ofiţer.

— Aţi primit ţigările? spuse, căutînd să-şi facă glasul cît mai rece. Tu, Caristinos, nu trebuia să ne faci cartierul de ruşine. Nu. Nu trebuia.

Iorghis hotărîse să nu-l atace chiar de la început, dar caraghiosul ăla îl provoca şi încă foarte urît.

— A cartierului este părerea asta, sau a dumitale? Că dacă am făcut de ruşine cartierul sau nu, el este în drept să aprecieze. Cînd cartierul murea de foame, în timpul ocupaţiei fasciste, eu nici comerţ negru nu făceam şi nici amiciţii cu agenţii Gestapoului n-am avut. Asta o poate adeveri oricine. Acum, faptul că eu sînt aci, legat, iar tu, liber, hei, astea sînt ciudăţeniile epocii noastre, care a pus caii să-şi încalece călăreţii. Domnule doctor, vă rog să ieşiţi, pentru că sînt hotărît să nu mă sperii de nici unul dintr-acei care folosesc groaza ca profesie. Poate, dacă aş avea două vieţi, aş fi jertfit-o pe prima pentru a o salva pe a doua. Dar n-am decît una, şi am dat-o de mult. Cînd mi-o vor lua, asta e un detaliu care nu mă priveşte. Ia-ţi ţigările pe care le-ai trimis! Amabilităţi arată doar prietenii, prietenilor. Iar lupii, oilor nu-şi arată decît colţii. Vezi, soarta v-a dat dreptul să vă jucaţi în cel mai nelegiuit mod cu cele mai sfinte sentimente.

— Tăcere!... ţipă Tumbakaris şi dădu una cu cravaşa în carîmbul cizmei.

— Nu încearca să mă înfricoşezi, fiindcă ştii prea bine că nu mă sperii cu nimic. Dar dacă ai

venit ca *prieten* să știi că nici prietenia ta nu ne poate înșela.

— De loc. Am venit pentru că vita aceea care v-a adus țigările, a luat cu el și niște scrisori de-ale mele...

— Vorbești de scrisorile pe care le-ai scris mamelor noastre? Sau despre cele ce le-ați pus pe logodnicele noastre să vi le scrie, ca să le... citim?

— A! Bestia!... V-a predat corespondența mea personală!

— Nu-ți face sînge rău. Tocmai de-aceea ai... uitat-o în buzunar. Dar nu-i nimic... Să-i comanzi să-ți mai scrie.

— Dacă nu mi-era milă de bătrîna maică-ta...

— Te-ai fi răzbunat! În zadar te-ai fi ostenit. Răzbunare e cea pe care victima o consideră ca atare. Iar mie, Tumbakaris, ți-o spun ca s-o știi, nu-mi pasă nici de tine și nici de răzbunarea ta! Cîndva, în timpul ocupației, mi se adusese o listă murdară, care conținea și numele tău. N-am catadixit nici să te scuip și ți-am... șters numele. Știu că ești dezolat că nu dau două parale pe amenințarea ta. Unica speranță care-ți mai rămîne, este chinuirea mea cu căratul pietrei. Dar din greutatea pietrei, Tumbakaris, poate că se va găsi cîndva, cineva să mă ușureze, poate chiar moartea. Dar din greutatea pietrei care-ți va apăsa conștiința, nimeni, niciodată nu se va găsi să te ușureze. Hai, du-te acum, să te îneci sau să ordoni executarea noastră!

Sublocotenentul, spumegînd, scoase pistolul. Medicul alergă spre el.

— Liniștiți-vă, doctore... îi spuse Iorghis, netulburat. Nu va trage. Nu pentru că nu-i în stare să facă o crimă — dimpotrivă... Ci pentru că n-ar fi în stare să suporte... mustrarea pe care s-ar putea să i-o facă superiorii lui.

Sublocotenentul dădu cu piciorul în ușă și — băgînd cu ură pistolul în toc — urlă turbat.

— Aşteaptă acum, mizerabile. Ţi-arăt eu! Bestii ! ! Trădători!!

Medicul se prăbuşi istovit pe patul lui Iorghis. Iar cînd paşii sublocotenentului se depărtară, se ridică şi alergă spre uşă, scos din sărite.

— În fine!... V-aţi demascat!

— Ce-i doctore? Nu cumva vrei puţină apă?

— Apă?... Apă?... Sînteţi nebuni de-a binelea!... Aţi auzit? Absolut nebuni!... V-aţi demascat!... Iar eu predau... predau de azi, din clipa asta... şi recomand să vă ia în primire un psihiatru!

— N-o să aveţi timp, doctore. Mîine în zori de zi o să vină să ne ia la cărat piatră. Cu ocazia asta, doctore — şi pentru că este ultima dată cînd discutăm împreună — vă asigur că nu vom uita niciodată de grija omenească cu care ne-aţi tratat. N-o să uităm mai ales perioada dumneavoastră cea din urmă şi spiritul de abnegaţie ce-aţi arătat, care — cu toate că a fost puţin — a fost imens în această menajerie de fiare. Vă mulţumim din tot sufletul. Dacă vă veţi găsi cîndva printre oameni şi veţi socoti pe acei care v-au iubit şi cinstit, vă rugăm să nu ne uitaţi şi pe noi doi. Adio, doctore, pentru totdeauna. Şi iertaţi-ne dacă, cîndva, undeva, v-am rănit. Cu bine!

Medicul ieşi... Voia să se ducă să-şi ascundă undeva nasul coroiat, care tremura ca o petală de trandafir cuprinsă de foc.

CAPITOLUL VI

În toate secolele — chiar atunci cînd oamenii erau acoperiţi cu blană şi se căţărau în copaci — piatra a fost un lucru util. Fie pentru a o arunca împotriva cuiva, fie pentru a clădi sau pentru a sparge ceva cu ea — cîteodată chiar propriu-ţi cap. Piatra a ajuns ceva de prisos doar într-o singură ţară şi numai pe-o restrînsă suprafaţă a acestei ţări, şi tocmai atunci cînd era nevoie de ea mai mult ca oricînd.

Piatra este, aici, doar cărată, şi este cărată pentru ca să nu se construiască nimic, şi de către oameni care nu sînt vinovaţi cu nimic. Piatra devine aici un ciudat pruncuşor alintat, pe care oamenii îl duc şi-l aduc pe braţe, fără ca vreodată să-l aşeze.

Piatra stă cocoţată, ziua toată, pe umărul tău, ca demonul lui „Sevah"[1], şi nu cade decît dacă spui cuvintele vrăjite: *Am văzut lumina.* Atunci piatra cade — ca în basme — iar tu te eliberezi şi te duci acasă dezlegat. De nu, atît cît afirmi că albul e alb, piatra te urmăreşte ca o ancoră ce

[1] Eroul unei poveşti din *O mie şi una de nopţi.*

nu se afundă, ca o tumoare rea ce a crescut în trupul tău şi n-are leac.

În spatele deţinutului se află mereu un ciomag, ca o continuare a pietrei şi, îndărătul ciomagului, un om care nu are nici o legătură, nici cu omul şi nici cu ciomagul. Şi ciomagul, ciomăgaşul şi piatra sînt un tot unitar... ceva orb, fără conştiinţă, şi instinct, ca legile anorganice ale vieţii.

Sus e un soare care transformă sudoarea în sare. Şi mai sus, un stăpîn ceresc, care transformă norul în ploaie... iar jos, un stăpîn pămîntean, care transformă omul în animal.

Decorul unde se mişcă aceşti stranii actori este următorul: jos, zi şi noapte, se zbate turbată marea. Stîncile pornesc de acolo şi se sfîrşesc în vîrful dealurilor. Pe toată lungimea creştetului sînt împlîntate, ca nişte cuie, gherete cilindrice de santinelă. Pietrele urcă şi coboară de la vîrf la mare şi de la mare la vîrf. Un soare sălbatic se revarsă pe tot povîrnişul. Umbră nu există nici pentru a-ţi ascunde măcar un deget. Omul se topeşte încetul cu încetul, ca o lumînare... dar o lumînare obligată să se topească dreaptă, în poziţie verticală. Cum cade, cade peste el şi piatra, şi peste piatră, ciomagul. Cine înnebuneşte, se *„sinucide"*. Cine se istoveşte, moare de moarte „naturală". Şi numai acei care se hotărăsc să *„vadă lumina"*, numai aceia trăiesc.

Există momente în care suflarea prinde glas... respiraţia devine geamăt şi plînge singură. Atunci călăii îşi dau seama că se apropie ceasul să „vezi" lumina, şi te încarcă cu o piatră mai grea, ca să-ţi ajute ochii să se deschidă mai repede... sau, cînd ochii ţi se tulbură de sudoarea murdară, de soarele neîndurător, îi ajută cu ciomagul să se deschidă, ca să pătrundă „lumină". Dacă va pătrunde întunericul veşnic, nu sînt de vină ei, ci moartea „naturală", care te-a răpit tocmai în clipa — ce păcat! — în care erai gata să „vezi" lumina.

Ţine-te bine, robule, oricît doreşti. Piatra nu are sfîrşit. Ai să rozi, puţin cîte puţin, muntele, pre-

cum pila, fierul. Apoi ai să aduni pilitura şi ai să faci la loc muntele. Ai să te gîrboveşti, încetul cu încetul, înălţînd muntele, şi tot aşa ai să te gîrboveşti, încetul cu încetul, micşorînd muntele... pînă cînd ai să cazi într-o groapă, ocupînd locul pietrei, luată pe umăr de un tovarăş de-al tău. Doar vîntul îţi va rosti discursul funebru, împrăştiind în urma ta nişte alge desprinse din părul despletit al mării.

Ţine-te bine cît vrei, ilotule... Muntele rezistă mai mult decît tine. Ţine-te! tu ai să sfîrşeşti mai repede decît muntele. Afară dacă te hotărăşti să *vezi lumina*. Atunci îţi vor lua piatra de pe umăr, te vor sprijini tandru cu braţele lor şi te vor duce să te culci pe o saltea de puf, să dormi... Iar tu ai să dormi... ai să dormi... ai să dormi... pînă cînd, într-o zi, vor începe să-ţi cadă pe inimă, una cîte una, toate pietrele cîte *nu* le-ai cărat.

Ţine-te, martirule, oricît vrei... Dacă nu-ţi pierzi credinţa, îţi pierzi minţile... Şi-atunci te vei repezi spre povîrniş, fugărindu-ţi şi blestemîndu-ţi umbra... aruncînd în vînt vorbe de neînţeles şi lătrînd la lună... iar a doua zi te vor arunca în prăpastie, anunţînd oficial „sinuciderea" ta.

Fă cît vrei, singur, Mitologie... fă Tragedie... Tragediile sfîrşesc totdeauna cu nebunie sau moarte.

Aici, uiţi că umărul ţi-a fost cîndva fără povară. Ţi se pare că te-ai născut cărînd această piatră... că vei muri cu această piatră şi că vei continua şi după moarte să cari această piatră.

*

După asfinţit, o goarnă sună încetarea. Dar, o dată cu încetarea, o nesiguranţă deşartă începe. Programul de noapte e totdeauna necunoscut. Se poate ca, aşa cum eşti, leoarcă de sudoare, să te ia împreună cu toată turma istovită şi să te arunce în mare. Se mai poate..., aşa istovit cum eşti, să-ţi ia piatra de pe umeri, să te încarce cu cortul şi să te trimită să-l instalezi în apă. Şi se mai poate să

nu te pună să-ţi instalezi cortul în mare, ci pe un povîrniş necunoscut, la o distanţă de o jumătate de noapte, iar în tot timpul marşului să te umple de răni. Dar chiar şi acolo, se poate — în clipa în care crezi că vei ajunge în sfîrşit să respiri — să pornească în miezul nopţii o bandă turbată, să te tîrască pînă în adîncul unei văgăuni sau pe buza unei prăpăstii, iar la goarna de dimineaţă să fii absent pentru totdeauna...

Cine a conceput şi cine a reglementat tot acest program? Desigur, unii care n-au obosit, n-au asudat, n-au simţit niciodată nici cea mai mică durere. Pedeapsa aceasta n-a fost născocită de călăii înşişi. Călăul ucide sau torturează. Nu născoceşte, nu scrie manuale. În anumiţi creieri s-a cuibărit o substanţă din componenţi necunoscuţi, şi poate că această substanţă a dat forma acestor invenţii nemaiauzite. Dar pe aceşti inventatori nici criminaliştii, nici poliţiile, nici procurorii nu-i vor descoperi niciodată, pentru că nu ucid ei înşişi. Crimele extraordinare nu sînt niciodată rodul furiei temporare sau al unei răzbunări spontane. Ele pornesc dintr-o pasiune profundă pentru sînge sau dintr-un calcul odios, dintr-o premeditare fără scrupule, dintr-o exasperare bestială sau dintr-o nemăsurată teamă...

Crimele acestei epoci acoperă întreaga listă de mai sus.

Aşa că, probabil, aceşti criminali n-au fost niciodată oameni mărunţi şi neînsemnaţi. Întotdeauna criminalii mărunţi săvîrşesc fapte pe măsura lor. Asemenea crime uriaşe numai nişte genii infernale ar fi putut să le săvîrşească, sau nişte indivizi neînsemnaţi care îşi răzbună cumplit nulitatea lor.

Niciodată pînă azi puterea muşchiulară a oamenilor n-a fost întrebuinţată atît de intens împotriva unui trup viu. Niciodată călăii n-au asudat atît de mult, de pe urma unei trude inumane. Niciodată n-au obosit atît de mult atît de mulţi călăi şi niciodată n-au martirizat atît de mult, atît de mulţi nevinovaţi.

În fiecare seară, călăii erau tot atît de istoviți cît și victimele lor. Nici ei nu se odihneau toată ziua. Și ei nu dormeau toată noaptea... Dar, *de ce?* Și de unde atîta rezistență? Ceilalți îndurau pentru *ceva*. Ei de ce se chinuiau?

Aceste întrebări poate că nu-și vor găsi niciodată răspunsul.

CAPITOLUL VII

Patru indivizi, cumplit de înrăiţi — de parcă cineva le-ar fi ucis adineaori mama — intrară ţinînd în mîini funii de sîrmă, după ce avuseseră grijă, înainte de a intra, să dărîme uşa, izbind-o cu picioarele.

— Sus, bă! Sus, nemernicilor! Cît o să staţi ca lehuzele? Dă-te la o parte, doftore, ca să n-o păţeşti şi tu! Nu mai ţinem socoteală de nimic. Poţi să fii doftor, dar pe ei nu-i mai scapă nici o reţetă de-a ta. Ăsta cine e, cu panglicuţele astea? Infirmierul tău? Spune-i să se dea la o parte, căci astăzi moartea o să-i înghită pă mulţi!

— Lăsaţi-i cel puţin să se îmbrace...

— Nu le e lor ruşine, şi ţi-e ţie? Păi, dacă ar fi avut ei obraz, nu şi-ar fi vîndut patria!

— Vă fac răspunzători de viaţa lor!

— Aoleu! Viaţa lor! Măi doftore, ia stai... nu cumva te-ai molipsit de rîia lor? Nu te văd bine... Ia fii mai cu băgare de seamă!

— Eu asta trebuie să vă recomand, pentru că convalescenţa lor nu s-a împlinit.

— Nu-i nimic! O împlinim noi. Cît despre răspunderea de care ai vorbit, o luăm asupră-ne! Să poftească mamele lor să ni-i ceară proaspeţi şi

noi! Şi-acum, o dată ce ne-am luat şi răspunderea, dă-te la o parte, doftore!

Îi obligară să se îmbrace, lovindu-i cu funiile de sîrmă. Apoi îi tîrîră afară. La urcuş, frînghiile de sîrmă începură să cadă fără răgaz peste cei doi. Din ceafa lui Panais începu să curgă sînge. Tot lovindu-i îi făcură să urce panta pînă la creastă şi-apoi să coboare povîrnişul. Acolo, patru şiruri lungi de oameni se zăriră, urcînd încărcaţi cu pietre dealul, plini de praf, de sînge şi sudoare închegată, iar după ei venind, înjurîndu-i, lovindu-i şi batjocorindu-i, călăii.

Pe un platou îngust era instalat un cort conic, alb. Un sergent îşi tăia unghiile cu un briceag.

— Ne-aţi adus marfă nouă? Să fie bine veniţi!

— Nu le era pe gustul lor „dresaju" lui Gudas... Copiii erau ahtiaţi după piatră. Biiine! Piatră vreţi, piatră să aveţi. Noi nu vă stricăm hatîrul!

— Aici o să petreceţi pă cinste! zise sergentul. N-o să duceţi lipsă de nimic... O să aveţi de toate... şi pietricele, şi cîte-un perdaf, şi toate cele cuvenite. Veniţi de la infirmerie, nu? Păi, atunci cu atît mai bine! Aicea, ştiinţa noastră lecuieşte orice. O clipă doar, că am nişte băieţi cărora li s-au uscat braţele din cauza şomajului. Zilele trecute s-au „sinucis" ai lor şi ei au rămas şomeri. Bre, Zumàras[1]... Ei, tu, de colo, Kutùkas?[2] Ia, veniţi încoace, că...

— Ce-i ceauşule?[3]

— Haide, veniţi, că iar v-a zîmbit soarta, mangafalelor!

— Ce anume, ceauşule? Afacere?

— Da, hai... spuse celui mai corpolent. Îţi curg balele, haimana! Te ştiu eu!

— Mai încape vorbă? Îmi crapă mîinile de huzur, ceauşule!

---

[1] Zeamă-Lungă.
[2] Buturugă.
[3] Grad militar, sergent, în armata turcă.

Ajunse sus şi se opri în faţa lui.

— Ăştia-s? întrebă Zumàras. Cine a făcut „safteaua" dis-de dimineaţă? zise, văzîndu-i plini de sînge.

— Noi... răspunse unul din însoţitori. Noi le-am luat caimacul. Păi, nu le cereţi toate pentru voi! Un suflet avem şi noi... Adică, cum? Să nu ne distrăm şi noi niţel?

— Am zis eu ceva? Distraţi-vă, de ce să nu vă distraţi?

— Tocmai.

Cei doi zăplani se întoarseră spre Iorghis.

— Tu, mă, grasule, strigă Zumàras, cîţi ai iniţiat şi instruit în meseria de trădători? Hei, nu vorbeşti? Biiine... Ne socotim noi, curînd. Tu, ăstălalt!... Hm! Nici tu nu vorbeşti? Păi, ştiu eu un fel să vă fac să ciripiţi. Hai... Mergem!

— Ehehe! Unde-i duceţi? strigă sergentul. Neînregistraţi şi necîntaţi îi luaţi? Staţi, mă, să-i trec în catastif. Hei, ce-i graba asta? Aşa să se ducă oamenii, netrecuţi la catastif? Şi, dacă mîine umple un şanţ, să nu ştim cu cine s-a umplut? Bre, bre, da' grăbiţi mai sînteţi!

Le scrise cu greşeli grosolane, dar foarte caligrafic numele, prenumele, vîrsta... şi-apoi se întoarse şi le făcu semn celor doi zăplani.

— Îs gata...

Cei doi zăplani îi luară în primire. Erau bine dispuşi, că îşi găsiseră *de lucru*. Sistemul nu era prea complicat. Dimpotrivă. Avea o simplitate clasică. Doar dispoziţia sarcastică a călăilor îi dădea o variaţie. Aplicaseră un „joc" propriu. Unul îi fugărea din scurt. Celălalt îi aştepta pe creastă. Cum ajungeau acolo, călăii le spuneau să lase pietrele „cu soţ" şi să ia din celelalte „fără soţ". Fireşte că nu existau nici „cu" şi nici „fără soţ"... Se aplecau să ia altă piatră. Şi-atît.

— Ia uite, mă, ce javre sînt! Iau din cele fără soţ. Aruncaţi-le, bă, şi luaţi din cele cu soţ. Iarăşi! Tot din ale fără soţ au luat. Băăă, nu ţi-am spus să fie cu soţ? Na! ca să te înveţi minte! Arunc-o

p-aia! Ia pe cea cu soţ! Iar? Iar fără soţ a luat! De-ăsta îmi eşti? Stai, că-ţi arăt eu ţie!

Ciomegele se ridicau şi coborau pe spinările victimelor la nesfîrşit. Sudoarea le intra în rănile — vechi şi noi — şi le făcea să usture şi mai rău. Joaca asta cu pietrele cu soţ şi fără soţ continua pînă seara. Numai pe la prînz erau lăsaţi o jumătate de oră, ca să mănînce năut fiert, fără ulei, gătit cu apă de mare.

Iorghis şi Panais îşi amintiră chiar din prima zi de cuvintele lui Pătlăgică: „Aici nu rezistă nici unu la mie!"

Spre asfinţit, sergentul ieşi din cortul lui şi începu să-i ocărască pe cei doi călăi.

— Pst! Hei, Zumàras! Ce facem? Au să rămîie caii neadăptaţi pînă seara? Nu-i daţi la apă oleacă?

— Bre, că bine zici, ceauşule! Da' unde?

— Ce? Ai chiorît? Sub nasul tău e apa! şi arătă marea.

— Bre, că bine zici! Cum de-am orbit? Haide, mă. Mergem la adăpat!

Cu lovituri de ciomag şi de picior şi cu înjurături de tot felul, îi fugăriră pînă la mare. Acolo apucau amîndoi călăii capul uneia din victime şi îl cufundau în apă. Aşa îi obligară să bea apă de mare. Şi după aceea, numaidecît, începură din nou sistemul cu „fără soţ" şi „cu soţ" pînă ce sudoarea, praful şi sîngele deţinuţilor se transformă pe ei într-un noroi ciudat de gros. Opera călăilor era ajutată şi de arşiţa soarelui, de stîncile înfierbîntate şi de vîntul torid dinspre sud.

Seara, cum îi întorceau de la ultimul tur, Zumàras strigă către un alt grup care cobora panta.

— Măi, Stravarìdas[1], facem trampa?

— Ce trampă?

— Îţi dau doi cai şchiopi, îmi dai unu zdravăn?

---

[1] Omul cu gambe strîmbe, crăcănat.

— Şi de ce i-ai schilodit p-amîndoi d-o dată, mă Zumàras? N-am zis să fie făcută treaba cu schepsis?

— Aşa-i... dar sînt nepotcoviţi sărmanii de ei şi de aceea s-au schilodit.

— Îi văd şi cu limba scoasă... Nu cumva i-ai lăsat neadăpaţi, mă?

— Ce vorbeşti tu, bă Stravaridas? Juma de oră i-am ţinut la mare.

— Ziceam şi eu! Ştii ce să le faci, ca să le treacă şchiopătatul?

— S-aud.

— Să pisezi piatră vînată şi să le sufli în nări. E tocmai ce le trebuie! Ce mai...

— S-a făcut. În ordine! Tu cum o duci cu ai tăi?

— Straşnic. Am comandat de hatîru lor ciomege noi-nouţe, că pă cele vechi le-am rupt tot pă spinarea lor... Le-au făcut praf, codoşii dracului! După cum mergem, o să-i fac curînd să-mi ceară toc ca să semneze, şi n-am să le dau.

— Eşti grozav! Renumitul Stravaridas Cel Mare.

— Accept! A, cît p-aci să uit! Ia spune, se numeşte vreunul dintr-ai tăi, Caristinòs?

— Da, ăl mai gras. De ce?

— Îl căuta un ochelarist de la administraţie. Are, zicea, scrisoare... Scrisoare sau ziar... aşa ceva!

— Scrisoare? I-o fi scris, pesemne, scroafa de măsa. Ai mumă, mă? Cu tine vorbesc, grasule! Nu răspunzi, ai? Stai tu, că te fac eu coţofană. De nu te fac eu, mă, fătălăule să mergi în patru labe şi să-mi lingi mîna, să nu mă mai cheme Zumàras. Ţine minte ce-ai auzit; ai să vezi! Am aflat că erai tare acru şi cu băieţii de la *SFA*. Pe unu, Kutrumbas, săracu, l-au trimis acasă din cauză că a dat chix cu tine. Da' pă mine nu mă cheamă Kutrùmbas, s-o ştii. Mi se zice Zumàras, zis şi Patsalivas[1]. Iar cel care o să mă facă să nu fiu bun de nimic nu

[1] Pospăială.

s-a născut încă. Şi de nu crezi, întrebă să ţi se spună. Păi, nu-i aşa, măi Kutùkas?

Kutùkas îşi curăţă nările, îşi îndesă chipul şi le zise:

— În civilie, bă, a curăţat trei indivizi. De bătaia lui s-a speriat pînă şi Dumnezeu. Io, pe lîngă el, sînt un ţînc. Aha, uite-l şi p-ăla cu geamlîcul la ochi, care vă căuta. Cauţi pă unu Caristinòs, frumosule?

— Da. La tine este?

— Uite-l... ăla e! Ăla potrivit de gros şi de rece. I-aduci vreo veste bună?

— Una fainã. I s-a curăţat sora.

Zumàras îşi frecă palmele.

— Ai veşti atît de frumoase şi le aduci cu întîrziere? Atunci, fie bine venite... Cine face cinste cu uzo[1] deseară? Scrie în ziar?

— Da.

Cel cu geamlîcul îi despături gazeta în faţa ochilor:

— Ia-o, bă! Şi la mai mare! Făcea pă arţăgoasa colo la trebunalu militar şi i-a înfuriat şi pă judecători. Aicea e scris totul cu de-amănuntul.

— Adicătelea ăştia sînt toţi o famelie, o şleahtă întreagă — continuă Zumàras. Măi, ia uită-te la bulangiu, nici o geană nu i s-a mişcat. Dita-mai soră i-au curăţat şi lui nici că-i pasă. Da' cine ştie ce tîrfă o fi fost şi-aia... Măi, răposata era grozavă?

Iorghis luă tăcut ziarul şi îl vîri în buzunar. Îşi păstră expresia feţei neschimbată pînă la sfîrşit, adică pînă îi lăsară să se ducă în corturile lor. Acolo, în cele din urmă, despături ziarul... Panais văză că mîinile lui Iorghis tremură.

O fi iarăşi vreo farsă, ca a sublocotenentului.

— Nu..., zise Iorghis cu glasul ca de gheaţă. De data asta, din nefericire e adevărat. Biata mama! În zadar a fost înşelată şi i s-au luat banii. Aici sînt unele fragmente din apărarea Afroditei.

---

[1] Băutură alcoolică.

Nu încape nici o îndoială. E adevărat. Uite, ascultă:

„ACUZATA: N-am nevoie de certificatele voastre de patriotism... şi nimeni dintre voi nu-i în stare să mi le dea. Eu le am pe ale mele. Am un bărbat căzut în război şi am fraţi eroi ai Rezistenţei. Mă trag dintr-o veche familie de patrioţi atenieni, cu un tată care s-a jertfit în războiul din Asia Mică şi un frate executat de *SS*, în timpul ocupaţiei. Mor cu conştiinţa curată şi aş dori ca sîngele meu să vă potolească, în sfîrşit, setea şi să nu mă urmeze în mormînt alte femei din Elada. Nu credeţi nici dumneavoastră măcar o iotă din acuzaţiile ce mi le-aţi adus. Şi ştiţi foarte bine că în momentul de faţă, cerîndu-mi capul, făptuiţi o adevărată crimă... dar nu vă urez ca vreodată — nevasta sau sora dumneavoastră — să aibă aceeaşi soartă ca mine. Trăiască Elada! Jos fascismul, care ne-a distrus ţara!

PREŞEDINTELE: Cu toate astea Tribunalul, dacă dezavuezi, sub semnătură, trecutul tău trădător... ar accepta să-ţi lase viaţa.

ACUZATA: Trădarea care poate fi ştearsă cu o semnătură nu poate fi niciodată trădare. Iată că sînteţi de-acord cu mine! Nu. N-am să vă ofer bucuria de a vă datora viaţa. Am să mi-o păstrez mîndră pînă ce mă vor dobori gloanţele voastre.

COMISARUL REGAL: Este adevărat că ai un frate trădător?

ACUZATA: N-am numai frate. Am avut şi tată şi soţ şi un frate mai mic căzut pe poligonul de tragere hitlerist din Kesariani[1].

UN JUDECĂTOR MILITAR: Ai un frate acuzat de înaltă trădare, care foarte curînd va fi chemat în faţa noastră, ca să dea socoteală...

ACUZATA: Am un frate minunat, cu care mă străduiesc să semăn.

---

[1] Locul unde erau executaţi patrioţii de către ocupanţii hitlerişti. Cartier eroic care a luptat tot timpul împotriva hitlerişti lor ca un „cartier liber" din Atena.

PREȘEDINTELE: E demnă de moștenirea ei de trădătoare!

ACUZATA: Mulțumesc! Pentru toate aceste expresii, familia mea are alt vocabular.

PREȘEDINTELE: Stai jos! Nu cumva, în această clipă din urmă, ai fi dispusă să dezavuezi ceva, ca să te salvezi?

ACUZATA: Dezavuez. Dezavuez cu toată puterea sufletului meu crimele voastre nenumărate și denunț în fața întregii lumi torturile groaznice la care îl supuneți pe fratele meu Iorghis Caristinòs, la Makrònisos.

PREȘEDINTELE: Stai jos! Își merită soarta.

După pledoariile avocaților din apărare, Tribunalul ridică ședința și peste cîteva clipe se întoarce în sală, unde pronunță sentința prin care acuzata Afroditi, soția lui Aristomenis Batzakas, născută Caristinos, e declarată vinovată și condamnată cu maximum de pedeapsă, în unanimitate. Averea ei, mobilă și imobilă, se confiscă și acuzata își pierde drepturile civile... Fapt este că atitudinea provocatoare a Afroditei Caristinos a influența atitudinea multora dintre coacuzați, ea devenind astfel cauza pieirii și altor condamnați."

Cei doi prieteni tăcură.

— Biata Afroditi... spuse într-un tîrziu Panais. Și-a amintit de tine și la marginea mormîntului.

— Era comoara casei noastre... Cum o să suporți asta, sărmană mamă...

Panais îl îmbrățișă. Îi veni să strige: „Ucigașilor!"... Apoi se strînse lîngă Iorghis și rămaseră astfel îmbrățișați mult timp. Pînă ce goarna sună masa. La început nu se mișcară. Dar peste puțin Iorghis se ridică primul.

— Toți ăștia vor aștepta să ne noteze absența. Nu! O să mergem! Fratele Afroditei Batzakas n-o să le ofere această bucurie! Haide, Panais! Mergem!

— Așa-i, Iorghis dragă. Mergem!

Se întoarseră cu gamelele pline și se așezară tăcuți la o cină funebră.

— E vechi ziarul? întrebă Panais.

— De-o săptămînă.

— A şi fost executată...

Suflă peste lingură să alunge praful şi pe urmă o întinse cu evlavie spre mîncare.

— Veşnică să-i fie pomenirea..., spuse încetişor Panais.

Înghiţiră prima îmbucătură amară. Afară, haidamacii începuseră cîntecele lor vulgare. Era ora cînd îşi luau priza de stupefiante.

CAPITOLUL VIII

Zumàras se propti într-o zi în picioarele lui de strateg şi inspectă întregul *cîmp de operaţii*. Ajungeau pînă la el ecouri îndepărtate de înjurături şi lovituri. O mîhnire grea îi apăsa pieptul. Fiori de îndoială îi strîngeau inima. Poftim, zilele s-aşază una peste alta, ca nişte cărţi de joc nefolositoare, sterpe. Îl vezi pe Caristinos? Şi după pierderea sorei lui a rămas tot în picioare, neînduplecat. A-nghiţit cuţitu ca un fachir şi stă liniştit. N-a îngenuncheat! Pînă unde o să meargă — Dumnezeule — povestea asta? Cît o să dureze? Poftim!... Au trecut zece zile şi nici unul n-a fost „frînt"... Nici n-a căpiat vreunul, să-şi încaseze ghiontu şi să cadă în prăpastie, ca să spargă monotonia. Într-adevăr... i s-au dat să îndoaie nişte oase prea tari. Mai stătu puţin aşa, pe gînduri, şi-apoi îşi înghiţi mîhnirea. Cum? Să-l dea pe el gata nişte nemernici. Pe el? Pe Zu-mà-ras? S-a născut oare omul ăla care să-l dea gata? Hei, nu! „V-aţi înşelat, iubitele mele leşuri! Nu mai aveţi mult. Încă puţin şi vă topiţi. Iar eu îmi încasez răsplata!" Se opri puţin, ca să viseze la clipa aceea fericită. Muzică şi cîntece patriotice, şi „bravo lui!", şi „trăiască!", şi „merituos!", şi „uite, Zumàras, ia

şi-acest galon... şi pune mîna pe părăluţele astea, ca să te chiverniseşti şi tu...“ Ah! Infamă clipă... de ce întîrzii atît de mult?

Cineva îl strigă de pe povîrniş, cerîndu-i un chibrit.

— Chibriturile s-au terminat, răspunse Zumaras.

Celălalt nu dezarmă.

— Dar ai o brichetuţă care te lasă paf!

— Şi de unde ştii tu, mă, de brichetuţă?

— Ei, haide... Pe mine, pe Pentepundas[1] Iannis, vrei să mă duci? Ai uitat de brichetuţa şparlită de la lunganu ăla care s-a ţîcnit şi, ca să nu sufere copilaşu, „l-ai sinucis“? Mare mister, mă frate! Cum se face că toţi ăştia de aci care înnebunesc, se sinucid? În altă parte, afară, în societate, de par exemplu, fac fel de fel de caraghiozlîcuri. Se cred împăraţi, Alexandru cel Mare, Napoleon eţetera. La noi, vax... simplă sinucidere şi-atîta tot!

— Spune, ce vrei?

— Foc.

— Atît?

— Tu ce crezi? Că mai vreau şi altceva?

— Da, dar nu vreau să-mi murdăresc mîinile. Bă, îţi părăseşti tu caii şi hoinăreşti de colo-colo?

— L-am lăsat pe ajutorul meu. Dar al tău e extrafain. Bravo, Kutùkas! Tare mi-a intrat în suflet brichetuţa ta. Băftosule!...

Zumàras scoase bricheta, o admiră puţin la lumina soarelui, şi o aprinse.

— Fainã scuIă!... spuse cu invidie Pentepundas. Ce mai tura-vura?... Cu aşa maşinărie are altă dulceaţă ţigara.

Aprinse şi căzu pe gînduri.

— Cum o duci cu treaba? întrebă puţin mai tîrziu.

— Dar tu?

— Zero.

— Ce zero, bă? Faci pă mironosiţa? În fiece zi îi răreşti.

---

[1] „Unde-s cinci“ — poreclă.

Pentepundas oftă.

— Îl vezi p-ăla cu capu ras, ca o gulie, maţe fripte ăla?

— Care? Ăla căruia nu i-a rămas decît taraua? Hei, îl văz. Ăsta îţi stă în cale? Suflă în el şi cade.

— Hei, nu cade. M-a îmbolnăvit, blestematu! Îmi vine să mă las păgubaş.

— Şi nu ţii seama de faima ta?

— Ţiu, dar ce vrei să fac? Nu se „frînge" şi gata. Toate figurile i le-am făcut. Le-am isprăvit. Nu se „frînge".

— Şifonează-l.

— L-am şifonat. L-am făcut zamiţă. De-l vezi, îţi vine să verşi maţele. Înghite tot bestia! Încasează tot, ca un catîr! Dar de frînt nu se frînge!

— Curios! Şi n-arată de loc...

— Te-nşală, păcătosu. Şi eu la început, cînd mi l-au predat, m-am supărat. Gîndeşte-te că nici nu voiam să-l primesc. Ce dracu! Ăştia cred că nu-s bun de nimic şi-mi pasează chiştoace? „Nu-mi dai pe un altu?" îi zic sergentului. „Ăsta o să plesnească ca un balonaş de săpun." Ceauşul se distra pe seama mea. „Bine — îmi spune — ia acu-n primire balonaşu de săpun şi cînd ne-aduc mai tîrziu marfă mai solidă, tot aicea sîntem. Haide..." — „Mi-e ruşine, îi zic. Am să mă fac de rîs. Ce dracu!... Tuturor le dai d-ăi tari şi mie îmi dai bahàmi[1]?" Dar sergentul o ţine p-a lui. „Măi, ia-l acum pe ăsta care îţi spui io şi de mi-l frîngi..." „Ce-i aia *de* mi-l *frîngi*, mă ceauşe? îi spun. S-a şi frînt." Aici ceauşul s-a supărat foc. „Ia-l, bă, şi, dacă mi-l frîngi tu p-ăsta, îmi smulg galoanele şi le arunc în mare!" — „Bine, zic. Primesc." L-am luat şi... poftim...

— Mister... spuse iarăşi Zumàras şi ţîţîi...

— Îl vezi? spuse Pentepundas. Dacă nu-l încărcam cu pietre, îl lua vîntu şi-l pierdeam. Dar de frînt, nu se frînge.

— Ai aflat ce meserie avea în viaţa ţivilă?

---

[1] Haşiş falsificat.

— Aflat. Era, se zice, profesor.

— Ce fel de profesor?

— De muzică. Dar nu-s atît de sigur, căci altcineva mi-a spus că nu, că nu era de muzică, ci de canto. După cum vezi, lucrurile îs cam încurcate. Dar părerea mea e că la aşa persoane, simandicoase, nu trebuia să pună nişte ciobote ca noi. Trebuiau puşi alţii, cu carte. Noi sîntem adunături de prin pieţe... Altceva decît ciomagul, nu ştim. Şi, cum cineva nu se frînge cu ciomagu, rămînem de căruţă.

— Ţi s-au făgăduit gologani?

— Mulţi! Gologani, frăţioare, graşi! Căcălău! Pui mîna pă ei, şi te faci domn! Dar nu se frînge! Într-o zi l-am luat cu binişoru... „Eu îs catîr... îi zic. Dar vreau bani. Asta-i tocmai ce-mi trebuie! Afară, vorba aia, de rupi vreunuia nasu — să zicem aşa — intri-n belele! Flagran delict şi aşa mai departe. Aici cureţi douăzeci şi ţi se spune şi *bravo* pe deasupra! Mînt? Dar io nu vreau să te curăţ... Vreau să te frîng, ca să pun mîna pe părăluţe... Înţeles? Deci, ajută-mă să mă procopsesc, să ajung bogat ca să-ţi scapi şi tu capu. Altfel... o să fiu nevoit să te sinucid şi-o să rămîn sărac."

— Ei, şi ce ţi-a răspuns?

— M-a privit, frate, cu o mutră atît de rece, încît mi-a venit să-l muşc de nas. „Bă, tu, i-am zis. Nu te gîndeşti că dacă nu te frîng am să mor sărac pe rogojină?" Şi ce crezi că mi-a răspuns?

— Să auzim.

— „Mor pe rogojină, mi-a spus, atîţia oameni buni, să moară şi-o lepădătură."

— Ehe! Seamănă, după cum văd, cu grăsanu meu.

— Care grăsan?

— Uite, ăla pă care-l stîlceşte acu Kutùkas.

— Ăla... gras? Bre, ăsta e mai slab decît un fir de aţă.

— În mîinile mele s-a făcut aşa... La început cînd l-am primit era gras.

— Şi? Ce crezi? O să semneze?

— Da' de unde!... El? Bă, ştii ce mi-a spus alaltăieri? „Declaraţie? Eu nu semnez, îmi zice, nici măcar un mandat poştal."

— Şi ălălalt? spuse arătîndu-l pe Panais.

— Hm... ălălalt... mi se pare că n-are de loc gînduri bune. După cum merg lucrurile, mi se pare mie că o să avem curînd vreo sinucidere. Nervii i-au ajuns mai subţirei decît coarda de la mandolină.

— Aşa? Ei, atunci, Dumnezeu să-ţi dea zile...

— Mulţumesc.

Pentepundas aprinse a doua ţigară.

— E o scîrbă, colo, la Trianèmi[1]... începu el cu glas răguşit.

— Şi?

— E o scîrbă, după cum îţi zic, colo la Trianèmi, care cunoaşte psaltichie înaltă, că, vezi, a terminat liceu'.

— Şi?

— „Dă-mi mie jumătate din bani şi ţi-l frîng". — „Ce spui colo, mă? i-am răspuns. Vrei să profiţi de pe urma ostenelii mele?" — „Ei, atunci, îmi răspunse el, sinucide-l, şi-ai să te alegi cu praful de pe tobă!"

— Io zic să accepţi..., spuse Zumàras, serios.

— Şi să-mi ia averea din mîini?

— Ce să-i faci? Decît de loc...

Pentepundas tăcu.

— Bine... zise pînă la urmă, suflînd cu greu. O să mă gîndesc. Noroc.

— Noroc.

— Mulţam.

Înaintă spre povîrniş şi se opri lîngă un bolovan, să se mai gîndească. Stătu acolo vreo jumătate de oră, apoi, încet, încet, cu inima strînsă, porni spre Trianèmi, să găsească pe scîrba care cunoştea psaltichie înaltă.

---

[1] Răscruce de vînturi. Un cantonament pentru deţinuţii politici, aparţinînd contingentelor nechemate sub arme sau vîrstnici. Se mai numea şi „Batalionul nr. 5".

Zumàras îl urmări cu privirea, pînă ce dispăru dincolo de dîmburi. Apoi răsuflă, mai aprinse o ţigară şi, cu inima grea, se duse spre povîrniş, unde urcau şi coborau „caii" lui încărcaţi... Ce ghinion!... Poftim!... Pentepundas. Cine? Da! Nătăfleaţa de Pentepundas are s-ajungă nabab. Şi el, el, de spaima căruia tremurau toate închisorile (în viaţa lui civilă curăţase trei indivizi), el aştepta, ca lupul bătrîn, să-i cadă ţapului fuduliile ca să le mănînce. Ar vrea să aibă şi el relaţii cu „scîrba aceea cu psaltichia înaltă" de la Trianèmi... Dar ce folos? Învăţatului dîrz îi aplici metoda ta fină şi-l frîngi. Dar cu muncitorul dîrz — care mai e pe deasupra şi-nvăţat — ce faci? Hei? Aici să te văd!

— Cum mai merg, bre, Kutùkas?

Adjunctul se apropie:

— Ca racu..., zise morocănos.

— Ălălalt?

— Zaglifas? Se sminteşte încetu cu încetu. Dar după cum arată lucrurile o să întîrzie oleacă să se coacă pîinişoara.

— Păi, atunci, ce „se sminteşte" şi cai verzi pă pereţi, îmi tot spui?

— La asta nu mă-nşel.

— De unde ai scos-o că se sminteşte?

— Uneori se supără... Iar sistemul lor este să nu se supere, să nu înjure, să fie mai blînzi decît viţeluşii.

— Nu te grăbi. Nimeni nu poate să le dibuie sistemele. Se zice că dracu s-a îmbrăcat cîndva ca o mireasă şi s-a dus să se mărite c-un călugăr. Dar călugăru n-a primit. Ştii de ce?

— De ce?

— Pentru că, se zice, a găsit că mireasa era tare nevinovată şi i-a fost milă să-i ia fetia. Măi, despre ăştia îmi cînţi tu mie? Eh! Stai! Dă-le drumu acu. Văd că caracatiţa asta de gornist se pregăteşte să sune încetarea.

*

Se vestea o zi posomorîtă. Numai posomorîte erau toate zilele din ultimul timp. Ca şi cum le-ar fi fost ruşine să fie zîmbitoare. Dar ziua de azi era parcă mai altfel. Ceva neobişnuit se petrecea în tabără. Alergături, rîsete înăbuşite şi nişte lacrimi pe furiş acoperite. Pe platou fusese aşezată o măsuţă şi în jurul ei cîteva scaune. Ceva grav trebuia să înceapă, dar nu începea. Se spunea că ceea ce va fi, va fi foarte important. Dar... întîrzia să înceapă. Goarna se odihnea atîrnată de gardul de sîrmă ghimpată. Soarele se ridicase de vreo două staturi de om. Şi festivitatea tot nu începea. Deodată, o vorbă începu să alerge hai-hui, din cort în cort. Se zicea că unul din cei mai „dîrzi", unul care a izbutit cu încăpăţînarea lui să îmbolnăvească trei „băieţi", se pregătea acum să se frîngă. Bine, asta nu era chiar atît de curios. Pînă acum s-au frînt şi dîrzi. Dar ce vrea să zică: *se pregătea?* Aici nu există „mă pregătesc". Te frîngi şi gata. Dar pentru el, se zicea, erau siguri. Atît de siguri, încît au invitat şi statul-major. Să vină — s-a spus — şi ofiţerii, ca să admire opera lui Pentepundas... căci el era eroul care l-a frînt pe cel dîrz.

În sfîrşit goarna fu luată de pe gardul de sîrmă ghimpată. La început scoase o notă răguşită, ca să-şi spele beregata de roua dimineţii, apoi ţipă tare şi festiv, ca să se adune cu toţii pe platou. Unul cîte unul, oamenii ieşeau din corturi şi se adunau. Lîngă măsuţă, îi opriră şi-i aliniară într-un rînd lung. În faţa lor, se aliniară călăii, cu bîtele, cu binelustruitele lor centuri albe. Toţi ăştia erau în cea mai bună dispoziţie.

— Aşadar, căluţul lui Pentepundas o să-şi aştearnă iscălitura. Dar de ce întîrzie să-l aducă?

— Binişor-binişor... Totu e cu schepsis. Acum îl prelucrează cu metodili *ştiinţifice.*

— Metodili *ştiinţifice?*

— Nu-ţi face inimă rea. Ai să vezi acuşica.

— Va să zică, Pentepundas a lucrat tare.

— Ce-i drept, e drept.

— Şi cu gologanii a avut noroc straşnic.

— Pe bună dreptate. De opt luni de zile îl prelucra pe maţe fripte ăla!

— Şi-are să-şi clădească vreo căsuţă, ca să aibă unde să-şi bage capu sau o să-şi toace bănuţii la barbut şi cu marţoafele?

— Treaba lui.

— Da, nu zic, dar gologanii nu-ţi cad în poală în fiecare zi. O dată dai lovitura. Părerea mea este că trebuie să-şi clădească vreo căsuţă, colo la Asirmatos[1], de exemplu, sau la Kolokithù[2] şi să arunce ancora împreună cu vreo „cinstită".

— Nu te necăji, că n-are să se apropie de el alta... nici la o distanţă de doi metri.

— Ştiu, în ţivilie era un terchea-berchea! Duhoarea lui ajungea pînă la Pireu. Şi, ia, spune-mi, adjunctului n-o să-i dea un bacşiş?

— M-ai făcut praf! Bă, el nu dă pă degeaba nici spuma scuipatului! Sss! Acu tacă-ţi gura! Începe programu!

Goarna ţipă iarăşi. Plini de ei, de parcă s-ar fi dus la paradă cu prilejul unei sărbători naţionale, apărură, mîndri, ofiţerii. Ţanţoşi şi radioşi, se aşezară pe scaunele orînduite. Se făcu din nou linişte. Goarna, luată pentru a treia oară de pe sîrmă, sună *tăcere*. Şi-atunci, dintr-o baracă se stîrni o gălăgie, o alergătură, o larmă şi-un rîs!... Ce se întîmpla? Un om slab, cu capul tuns zero, alerga spre ei, ţinîndu-şi izmenele, iar pe urmele lui o turmă turbată îl fugărea cu bîta, cu înjurături şi cu batjocuri... În frunte era Pentepundas, cu un trandafir în gură.

— Ptiu, caraghiosule! urlau cu toţii.

— Uite, bă! Şi-a pierdut cureaua şi-o să-i cadă izmenele... strigă Pentepundas.

— Şi se scapă şi pă el... completă Zumàras, care alerga printre ceilalţi bătăuşi.

[1,2] Cartiere mărginaşe ale Atenei.

Victima, într-un hal de plîns, făcînd pe el din mers, întră în mijlocul parăzii.

— La o parte mă, să treacă motocicleta... ţipa Pentepundas.

Strigătele erau acum de nedescris.

— Ptiu!

— Batjocura lumii!

— Ia-n te uită, mă, cine vrea să-ndrepte societatea! Naaa!

— Şi mai au obraz să vorbească de ruşine. Uo, uo, uooo!

— Scîrnă!

— Scîrnăvie!

Defilarea asta în pas alergător continuă: sus-jos; sus-jos. Purgativul ce i se administrase fusese atît de puternic încît omul nu se mai putea ţine. Ajuns un cadavru, fără de putere, fără voinţă, fără conştiinţă, fu îndată tîrît pînă la măsuţa unde erau ofiţerii. Acolo îi luară mîna inertă (liberă acum, pentru că nu mai avea putere să-şi ţină izmenele) şi-l puseră, ca pe copiii mici, să-şi scrie numele.

Numaidecît un zgomotos şi prelung „Uraaaaaa!" se auzi de pe întreg platoul.

— Bravo!

— Ura! Eroule!

Cîţiva îl ridicară pe umeri şi-l trecură prin faţa celor adunaţi, care aplaudau şi strigau.

— Bravo, eroule! Am cîştigat! Eşti un erou!

— Trăiască Elada!

Apoi, plin de excremente şi lacrimi, îl tîrîră pînă în mare, unde-l aruncară, intrînd şi ei împreună cu el, ca să se spele.

N-are importanţă că acel cadavru viu n-a mai ieşit din mare. Esenţialul era că pe măsuţă a rămas victoria lor mînjită de murdărie şi de lacrimi... O iscălitură sub un text a cărei simplitate îl făcea şi mai groaznic: *„Declar, după o matură chibzuinţă şi nesilit de nimeni prin excercitarea de presiuni, morale sau fizice, că absolut din propriami voinţă şi spontan dezavuez ideile mele etc... etc."*

În tabără, după o asemenea victorie, începu ospățul ofițerilor. Evenimentul trebuia să fie sărbătorit. Telegrafiară și la Atena. Se destupară sticle... Și, după aceea, văzduhul răsună de cîntece „patriotice". Și-așa își sărbătoriră victoria asupra unui cadavru, asupra unuia din cele mai nenorocite cadavre pe care le-a văzut vreodată soarele din Makronisos.

Peste puțin, difuzorul trîmbița triumfător, adresîndu-se „eroilor" care săvîrșiseră această mîrșăvie:

— Atenție... Atenție... Toți soldații noștri viteji să iasă pe platou, unde vor avea loc dansuri naționale! Repet: Toți soldații noștri viteji...

Toți „vitejii" au ieșit. Nici unul dintre ei nu avea *vitejia* să-i fie rușine și să nu iasă.

Doar victimele rămaseră în corturi și-și legară tare sufletele, mai tare decît le strîngeau lanțurile...

CAPITOLUL IX

E ora cînd frumoasele doamne urcă pe Licabet[1], ţinînd în mînă o floare, şi zîmbesc la ceva ce-a trecut sau va veni. Apune soarele. În ochii lor se leagănă golful Saronicos. *Va veni*... Pe umeri, poartă un nor de păr... Şi urcă. La aceeaşi oră, „caii" aceia din Makronisos, încărcaţi cu bolovani, urcă şi ei panta. Pe umeri le-a-pasă bolovani grei.

Dar în astă seară, în timp ce urcă spre creastă, o adiere furată din Attica a venit să le aducă şi lor o uşoară mireasmă de pin. Cine ştie prin cîte peripeţii a trecut această adiere, ca să ajungă pînă la ei... Ciudat e acest amurg. Pînă şi călăii s-au oprit, să aprindă o ţigară.

Atunci apăru dinspre apus acel înger de fier, uitat. Acel avion îndrăgostit. Unde fusese atîta timp? Cum de-i uitase? Venea grăbit dinspre Sunion, ca şi cum ar fi luat o hotărîre teribilă. Trecu razant peste acoperişul căsuţei aceleia. Mai trecu o dată, lăsînd pe cer o panglică albastră de fum... şi-apoi plecă, ca o pasăre rănită, spre Kèa. Toţi gîndeau că s-a dus. Dar peste un sfert de oră reveni. De data asta, mai neliniştit. Se urcă iar.

[1] Deal aproape de centrul Atenei, în faţa Acropolei.

sus de tot, şi începu să deseneze cu fumul lui nişte semne.

— Ăsta n-are gînduri bune astăzi... de loc... spuse Iorghis.

— Văd şi eu.

Deodată, aşa cum era în plin cer, avionul luă o poziţie verticală şi se năpusti ca o spadă în jos... şi înainte de a apuca să vezi ce se întîmplă, avionul dispăru în apele mării. Puţină spumă se ridică din locul unde se scufundase, şi-apoi se risipi. Totul se linişti. Nimic nu mai reapăru pe suprafaţa mării. Nici măcar epava avionului. Probabil, curentele submarine o luaseră cu ele, împingînd-o spre coasta Africii.

*

Un ghem încîlcit ai devenit, sărmană lume... încît pînă şi nebunia a juns un „ideal" pentru care oamenii pot să-şi sacrifice viaţa. O, desigur, ceea ce jucase rolul principal în acest sacrificiu mut nu era numai dragostea. Era, poate, şi protestul unui om pe care-l transformaseră în ucigaş. Iar el se agăţase de dragoste — ca de un ultim refugiu — şi făcuse acest picaj mortal.

Peste mare, furnale înalte fumegau leneşe, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Ei, ce o să mai fie? Oare şoimul ăla n-o să mai apară? zise Kutùkas.

— Acum... S-a zis cu el... răspunse Zumàras. Mare siropar mai era şi zburătoru ăsta...

Deodată rămaseră amîndoi cu gurile căscate. O siluetă neagră începu să urce spre terasa de deasupra căsuţei. Merse lin, veni pînă la parapet şi se opri acolo, nemişcată, privind marea. Stătu mult timp, de parcă ar fi fost plantată acolo.

— Fă, tîrfo! proferă Zumàras. Plînge-l acu. Ce-ai cîştigat, fă?

— Uite de ce pă mine nu mă mişcă sexu feminin, spune Kutùkas.

Zumàras îşi aduse aminte de meseria lor.

— Măi, ce facem? spuse adjunctului. Am lăsat *caii* fără treabă! Bre, vouă vă place trîndăveala? Hai, unde vă sînt pietrele cu soţ? Ia, uită-te, bă, la ei! Iar au luat din alea fără soţ. Am zis: din alea *cu soţ!*

Şi începu iar comedia asta plicticoasă. Şi, ca şi cum n-ar fi fost de-ajuns povara, îi băteau în timp ce cărau bolovanii. Zumàras lovea plin de mîine.

— Cîinii! Na, şi na, pentru aia îndoliată care stă colo pe terasă şi-şi bate joc de toţi bărbaţii!

— Ei, şi ce-s ei de vină, măi Zumàras? zise Kutùkas. De-ţi place să-i baţi, bate-i din partea ta, dar ce-au ei d-a face cu aia?

— E de-a lor, bă, tîrfa d-acolo!... D-aia s-a prăpădit zburătorul nostru!

— Da? Atunci dă-i! Cară-le şi din partea mea!

— Dar ce, tu eşti ciung?

— Nu, măi frate, dar...

— Dar ce?...

— Uite, îl văd pe gornist, că se duce să sune încetarea! Uite, nu-l vezi? Se duce să sune!

Gornistul sună încetarea. Kutùkas îl acompanie cîntînd şi el din gură motivul.

— Atunci, lasă-i să se ducă, spuse Zumàras. Duceţi-vă, bă... şi să-i fiţi recunoscători gornistului, altfel îl plăteaţi scump de tot pă aviator! Dar nu-mi scăpaţi voi mie. Şi mîine e o zi!

Îşi îndesară la subsuoară ciomegele, le puseră celor doi deţinuţi cătuşele şi se întoarseră la cortul lor, ca nişte săpători harnici, după o zi de muncă istovitoare.

Iorghis şi Panais rămaseră locului, privind spre terasă. Umbra neagră stătu acolo, nemişcată, pînă ce coborî noaptea şi se contopi cu ea. Apoi, cu o strepezeală în suflet, se duseră şi ei în cortul lor. Încercară cu greu să mănînce ceva, dar somnul se prăbuşi peste ei şi-i doborî aşa, cu pîinea în mînă.

Nici bucuria asta mică nu ţinu însă mult. Nu trecură nici două ore şi în lagăr se stîrni zarvă mare. Alegături, ţipete, lovituri, gemete...

— Sus, bă! Porci de cîine! Vă place huzuru, nu? Sus! În două minute corturile să fie strînse! Plecăm!

Corturile începură să cadă ca arborii tăiaţi. Nu trecuseră nici cinci minute, că şi erau încărcate pe umeri. Unde i-or duce? Nu s-a spus nimănui nimic. „Plecăm!" Încotro? Unde voiau *ei*. Nu erau ai lor deţinuţii? Făceau cu ei ce voiau! Dacă voiau puteau spune: „Puneţi la loc corturile. Nu plecăm!" Parcă ce? De cîte ori nu le făcuseră aşa, şi altele şi mai rele încă?

— Gata de marş! se auzi strigătul strident al sergentului major. Mergeţi toţi în urma călăuzei.

Începură marşul de noapte. Cărările erau înguste şi bolovănoase. Mergeau unul înapoia celuilalt, urmăriţi de-aproape de armele automate, ca nu cumva să se abată şi să-i piardă în benză. Încotro porniseră? Nicăieri. Tertipuri prea bine cunoscute. Mergeau ca să meargă. Nu mai ştia nimeni de cînd mergeau. Cîndva, urletul sergentului major sfîşie iarăşi noaptea.

— Stai! Jos poverile! Drepţi! Pregătiţi corturile pentru înnoptat!

Panais lăsă să-i cadă beţele. Tot drumul mormăise înfundat.

— Nu aici, zise Iorghis. Nu se poate. E cu neputinţă să înfigi beţele cortului în pietrele astea. Să căutăm mai încolo. Poate vom găsi niţică ţărînă.

— Hai... Ce rost are? Peste o jumătate de oră o să ne ordone: „Strîngeţi corturile"!... Nu mă mai duc nicăieri... Ridică aici cortul, ca să ne odihnim ciolanele.

Toţi ceilalţi făcură la fel. Nu mai aveau puteri să se tîrască nici pînă mai încolo, ca să caute un teren mai potrivit.

Iorghis renunţă. Peste puţin, după ce-şi şterseră sudoarea, înfipseră beţele cît îngăduia bolovănişul, şi aruncară pînza peste ele. La picioarele lor se căsca prăpastia bătută zi şi noapte de valuri. Iorghis şi Panais se strecurară sub cortul improvizat şi încercară să închidă ochii. Dar ceva îi supăra. În mijlocul

cortului, un bolovan mare ocupa jumătate din spaţiu. Hotărîră să mute, totuşi, cortul ceva mai încolo, dar sună stingerea. Era deci prea tîrziu.

— Bine, dar ce-i de făcut? spuse Panais, care în ultimul timp se enerva pentru cel mai mic lucru. E cu neputinţă să încăpem trustrei în acest bob de fasole. Trebuie să găsim o soluţie.

— Da, dar care?

— Să urnim pietroiul.

— Frumoasă idee! Dar cu ce?

— Cu lingurile. Scormonim pămîntul de jur împrejur pînă îl urnim şi atunci punem amîndoi cîte o mînă şi-l aruncăm afară.

— Ne ostenim degeaba... dar prefer să te ajut, decît să te aud mîrîind. Hai să încercăm!

Luară lingurile şi începură să sape în jurul bolovanului. Pămîntul îl aruncară de-o parte, ca să-l folosească apoi drept pernă. Într-un tîrziu — în sfîrşit — piatra începu să se mişte. Asta le întări nădejdea şi continuară treaba cu mai mult optimism.

— Uite că muncim odată cu folos şi pentru noi. Pune mîna.

Îmbrăţişară amîndoi pietroiul şi începură să-l zgîlţîie. Piatra nu rezistă prea mult. Dezrădăcinată, peste puţin fu aruncată afară.

— Hai să umplem acum groapa... zise Iorghis.

— Îmi sînt mîinile frînte. Ah... de-am găsi o ţigară.

Iorghis se căută.

— Stai!

Mai găsi învelită într-o hîrtie o ţigară. I-o dete lui Panais, care îşi făcu palma căuş şi o aprinse. Traseră pe rînd cîte un fum şi oftară adînc. Panais vîrî mîna în groapă, dar o trase numaidecît, de parcă s-ar fi fript.

— Ce-i? întrebă Iorghis.

— Ciudat... şopti printre dinţi Panais.

Glasul îi era schimbat. Iorghis se tulbură şi el.

— Ce-i, Panais? Vorbeşte!

— Ia luminează aici!

— Asta-i bună. Cu ce?

— Apleacă-te și trage din țigară!

— Poftim! Ai găsit ceva?

— Luminează! Mai luminează! Mi se pare că am găsit ascunsă o comoară.

Iorghis trase din nou din țigară. Se aplecară amîndoi peste groapă. Nu erau cărbuni[1] în locul comorii, ci oseminte. Două brațe puse cruciș și-un craniu. Stăteau acolo cuminți, cum stau crosele de hochei lîngă minge. Picioarele lipseau. Probabil că un șuvoi le dusese în mare. Cei doi prieteni se înfiorară. Prin întuneric își căutară mîinile. Nu li se deosebeau prea mult de osemintele pe care le găsiseră: doar pielea și mîneca zdrențuită.

— Panais! se auzi în întuneric vocea neliniștită a lui Iorghis. Te simți bine? Ești sănătos?

— Sănătos ca un măgar! spuse cu umor fals... Uf!...

— Ce-ai pățit?

— M-am ars!

Își fripsese buzele cu țigara.

— Pune nițică salivă și taci din gură. Mi se pare că aud pași. Stinge-o și culcă-te.

Niște bocanci trecură nervoși pe lîngă cortul lor. Apoi alții... Unde se duceau?Ce căutau toți acești oameni în bezna miezului de noapte? La un moment dat li se păru că aud un geamăt. Își ținură amîndoi răsuflarea. Pașii se stinseră în adîncul văgăunii. Cei doi prieteni se culcară. Liniștea profundă puse stăpînire peste tot, de parcă noaptea se asculta singură. Dar deodată, din întuneric, se auzi un strigăt. Un strigăt de durere. Ca un muget de vită înjunghiată în noapte... Ca behăitul unui berbec căzut în prăpastie.

— Ah! făcu Panais, iar e schingiuit unul de-ai noștri! Pînă unde o să meargă asta, mamă?... Ție-ți vorbesc, mamă! Pînă unde o să meargă?

— Ssst!...

[1] „În loc de comoară... cărbuni", cuvinte rostite de băieții leneși unui tată bătrîn, care, spre a-i determina să sape via, le spusese că îngropase acolo o comoară.

Strigătul se stinse, ca să se înalţe apoi mai înfiorător, mai groaznic. Se ridicase sus, sus şi iar căzuse. Şi pe urmă nu s-a mai auzit nimic. Pe insulă coborî acea linişte desăvîrşită a beznei.

— Se pare că s-a isprăvit cu el, spuse Panais cu glas stins, şi tăcu.

Alături, strămoşul cu osemintele lui împrăştiate îşi dormea somnul fără griji al inexistenţei. Deodată dinspre mare se porni un vînt, aducînd cu el cîntecul valurilor înspumate. Micul lor cort începu să dea din aripi ca o pasăre.

— Îl zvîrl afară! spuse Panais scos din fire. Aici nu încăpem nici noi, cei vii.

— Lasă-l să mai rămînă în tovărăşia noastră. Ca să ne obişnuim şi noi puţin, Panais...

— O să vîre în noi răceala lui de gheaţă. Eu am şi început să îngheţ.

— Ţi se pare... Eu mă gîndesc la altceva. Cine o fi tovarăşul nostru? E exclus să fie un străbun din vremurile vechi. În antichitate insula nu era locuită. Şi-apoi nu-şi semănau morţii pe ogoare, aşa cum fac azi cei civilizaţi.

— Şi-atunci cine să fie? Vreun contemporan?

— Nici. Osemintele sînt albe, curate. Îmi vine în minte acum o poveste ce mi-o spunea mama: că, spre sfîrşitul campaniei din Asia Mică, au fost aduşi şi aruncaţi pe sîncile acestei insule nişte prizonieri care, bînd apa stătută şi ruginită de pe vapor, s-au îmbolnăvit de holeră şi i-au zvîrlit aici, ca să moară. Asta e... Sărmanul ăsta trebuie să fi fost un turc.

— Şi ce-o să facem cu el?

— Să-l acoperim cu puţină ţărînă şi să-l lăsăm să-şi continue somnul.

Acoperiră oasele şi se culcară să doarmă. Geamătul monoton începu să se audă însă iarăşi dinspre văgăună. Desigur că cel chinuit o fi murit... şi a rămas geamătul lui să cutreiere singur insula, căutînd un piept ca să se rezeme. Cei doi prieteni însă, vrînd nevrînd, începură să amorţească... Peste puţin,

somnul coborî, îi înfăşură în giulgiuri negre şi-i luă cu el. Aşa-i somnul aici. Ca un curier al lui Charon[1].

Noaptea asta, desigur, o să se sfîrşească. Dar cealaltă, noaptea lor, abisul în care fuseseră aruncaţi ei, nu avea perspectiva unei zile. Fuseseră zvîrliţi într-un puţ adînc, fără fund, zidit jur împrejur şi bine astupat, aşa încît nici să auzi, nici să dibui ceva. Ce era sus dispăruse, dar acum se isprăvise şi ce era jos. N-aveau unde să mai coboare. Ajunseseră la fund.

Iorghis auzi deodată nişte vorbe şi se trezi. În cortul lor, o voce vorbea tare şi foarte încîlcit.

— Panais... şopti cu duioşie Iorghis spre locul unde se afla prietenul lui. Trezeşte-te, dragul meu... Linişteşte-te...

— Cine-i acolo? urlă Panais, trezindu-se. Ochii îi erau plini de groază.

— Eu sînt, frate... Iorghis.

— *Iorghis!?*

— Da, Iorghis, fratele tău.

Vărsă din bidon puţină apă în palmă şi-i răcori faţa. Era toată înfiorată şi ardea.

— Tu eşti, Iorghis?... scînci ca un copil cerînd ocrotire. Tu eşti? Ce bine că eşti tu.

— Dar cine altul putea să fie?

— Cine altul? Ştii cine... ştii cine... era acum aici cu mine? Turcul... şedea aici, în faţa mea, cu picioarele tăiate şi-mi vorbea.

— Turcul? Fii cuminte . . . Imaginaţia ta, numai ea l-a plăsmuit.

— Imaginaţia mea? De unde putea să ştie atîtea lucruri imaginaţia mea? Cum putea să ştie cine era omul acesta şi unde a murit? Se numea Hasan, era de loc din Zonguldac... Şi a fost rănit în bătălia de la Ceanak-Kalé unde a şi fost prins. De unde să cunosc eu bătălia asta? Nici n-am auzit vreodată de acest loc. S-au purtat faţă de ei, mi-a

[1] Luntraşul Infernului — personificarea morţii.

spus, fără pic de milă. În plină vară au fost aruncați claie peste grămadă în hambarul unui vapor, fără o picătură de apă. Jumătate din ei au plesnit de căldură. Pe ceilalți, muribunzi, i-au aruncat aici și i-au lăsat să moară. Și-au murit. De unde puteam să știu eu toate astea? Spune-mi... Dar, în orice caz, pe lumea cealaltă — mi-a mai mărturisit — o duce strașnic. La început îl stînjenea lipsa picioarelor. Un timp, chiar, se tîra căutîndu-le. Dar încetul cu încetul s-a obișnuit. Am avut cu el, îți spun, o convorbire în toată regula. Îți poți închipui, mi-am adus aminte și l-am întrebat și despre pietre. Adică, dacă deținuții de pe Makronisos cară pietre și pe lumea cealaltă.

— Ei, și ce ți-a spus? Că nu cară?

— „Nu", mi-a spus. Nu cară. Pietre, nu, nici una. Așa ceva nu-i pe-acolo... Munți de pilaf, da. Fluvii de miere, da. Dar pietre, mi-a spus, „ioc"! M-a încredințat, jurînd pe credința lui Alah. Înțelegi?

— Înțeleg, dar știi ce zic eu?... Hai să încercăm să dormim oleacă. Mîine or să ne puie iarăși să cărăm pietre și-acum trebuie să prindem puteri. După cum vezi, pe lumea asta nu există miere si pilaf, ci numai piatră. Încearcă să adormi. Hai. Reazemă-te de mine. Culcă-te pe partea dreaptă. Noapte bună.

— Mai ai puțină apă?

— Ți-o dau pe toată cîtă a mai rămas. Dar pe urmă caută să dormi.

Iorghis destupă bidonul și-i dădu lui Panais să bea. Îl mîngîie ca pe-un copil, pînă ce-l adormi și abia atunci adormi și el.

Geamătul singuratic își continua rătăcirea disperată pe insula sălbatică, ținînd de urît valurilor ce se topeau pe stînci ca un praf alb.

Cînd se treziră, începuse deja să se lumineze de zi. Dar, de data asta, nu fură treziți nici de goarnă, nici de fluierături, ci de niște pași repezi și zgo-

motoşi ce trecură pe dinaintea cortului. Iorghis aruncă o privire afară. Panais îl trase cu nerăbdare de haină.

— Ce-i, Iorghis?... Spune-mi, ce-i?

— Sst! A trecut un grup cu o targă. Se duc înspre văgăună.

— O fi murit acela.

— Trebuie să fi murit azi noapte.

— Dar atunci de ce s-a auzit geamătul pînă către dimineaţa?

— Care dimineaţă? Tu dormeai.

— Dormeam, dar îl auzeam. Da, l-am auzit pînă cînd m-am trezit.

Iorghis, îngrijorat, s-a aplecat să se uite mai bine la prietenul lui.

— Panais, îi zise — ...Nu mai ştiu ce să fac... Mi se pare că nervii noştri au cam slăbit... Nu te speria. Nu vom capitula. Dar mi-e teamă de altceva. E vorba de... dar nu te speria — îţi mai spun o dată. Trebuie să privim lucrurile cu sînge rece. Nu vom fi cei dintîi... Dar nu vreau să-i las să ne *sinucidă*... Ai înţeles?

Panais nu se mişcă. Era îngheţat.

— Panais!... De ce nu răspunzi?

— Iorghis!... Pe mine nu mă mai poate salva nimic. E ceva ce nu ţi-am spus... Am ascuns. Te-ai uitat la mîinile mele?

— N-au nimic. N-au absolut nimic. Ce te-a apucat?

— Le-ai văzut?

— Da. Le-am văzut.

— Ei, atunci nu le-ai văzut! Am văzut cîndva mîinile unui bătrîn mort. Uite, aşa-s şi ale mele.

— Ce-ţi trece prin minte!... Mîinile tale n-au absolut nimic.

— Atunci de ce au albit pe o asemenea arşiţă?... Şi de ce-mi tremură, de parcă aş avea o sută de ani?...

— Ssst! Trec iar.

Iorghis se tîrî pînă la intrare şi scoase capul afară. Cortul semăna acum cu o broască ţestoasă care îşi scoate capul din căsuţă. Patru inşi cărau targa încărcată. Sergentul îi urma. Pielea celui mort era galbenă şi plină de sînge închegat. Ochii îi rămăseseră holbaţi.

— Se zgîieşte la mine!... spuse înfiorîndu-se unul din brancardieri. Nu-l pot privi.

— Poftim! O duduiţă căreia îi e scîrbă de sînge.

— Nu pot, dom-sergent.

— Închide ochii, să nu-l mai vezi.

— O să mă împiedic.

— Atunci acoperă-l!

— Cu ce?

— Uite, cere de-aci o pătură. Bă, voi de colo!

Iorghis scoase capul prin deschizătura cortului. În urma lui se tîrî şi Panais.

— O pătură, bă! Împrumutaţi-i răposatului o pătură, că se ruşinează, cogeamite bărbat să meargă gol puşcă. Hai, hai! Şi-n lumea ailaltă, unde — după cum ştiţi — o să vă întîlniţi curînd, are să v-o dea înapoi. Nu vreţi s-o daţi? Bine, atunci o iau singur.

Dădu fiecăruia cîte o lovitură de picior, trase pătura de pe spinarea lui Panais şi acoperi cadavrul.

Porniră mai departe. Vîntul era însă puternic şi smulgea pătura. Încercară de vreo două ori s-o pună peste cel mort, dar vîntul iar o smulgea. Atunci, mintea inventivă a sergentului născoci:

— Jos targa, bă! strigă brancardierilor. Aşa! Acum luaţi vreo două pietroaie şi acoperiţi-l pe nemernicul ăsta care şi mort continuă să facă figuri!... Aşa! Striviţi-l pă cîinile ăsta vîndut! Şi-acu, înainte marş!

Mortul plecă încărcat cu pietre. Şi-atunci, strigătul fioros al lui Panais sfîşie liniştea dimineţii. Iorghis îi astupă gura.

— Taci! Panais! Taci!

— Iorghis!! continuă să urle Panais cu înverşunare, şi lacrimile îi şiroiau. Iorghis! Ne-a înşelat turcul... A spus minciuni turcul!... Minciuni!... Minciuuuuuuni!...

— Panais...

— Minciuni! *La Makrònisos şi morţii cară pietre!*... Ha! Ha! Haaaaa!...

CAPITOLUL X

O zi foarte întunecată se ivea pentru Iorghis. Ce putea face prietenul lui? Să fi lăsat să i-l smulgă din mîini pe fratele lui de suferinţă şi să-l zdrobească aruncîndu-l pe stînci? Nu. Mai bine să-l omoare el, cu mîinile lui.

După criza de dimineaţă, Panais se culcă pe spate, privind fix în vîrful cortului. Pe urmă începu să plîngă încetişor, văitîndu-se, ca şi cum s-ar fi bocit singur. Iorghis se plecă asupră-i, îi netezi părul şi-l îmbrăţişă.

Atunci, plînsul liniştit, plin de obidă, al lui Panais se porni în hohote.

— Panais! îi strigă Iorghis şi îi ascunse capul la pieptul lui. Ce vrei să faci? O să te-audă, şi-atunci sîntem pierduţi.

— Nu-i lăsa să mă omoare!

— Panais, ce vorbe sînt astea? îl dojeni iar. Ţi-ai şi pierdut încrederea în mine?

— Nu vreau să mor de mîinile lor... Nu vreau... Nu vreau... Nu mă lăsa în ghearele lor... Îmi dau seama că sînt pierdut...

— Ce-s prostiile astea? Vino-ţi în fire. Încrede-te în mine. Cum de ţi-ai pierdut tot curajul, Panais?

— M-am prăbuşit... Vezi mîna asta? N-o mai pot ridica. Ce s-a întîmplat de m-am pierdut în halul ăsta? Toţi ceilalţi înnebunesc mai altfel. Eu ce-am păţit de-am înnebunit aşa?

— Panais!... îl certă şi mai aspru Iorghis. Ce tot îndrugi? Crezi că există nebuni care să-şi dea seama că au înnebunit?

— Atunci ce am?

— Ţi-au cam slăbit nervii. Ce vrei să facă şi ei? Doar n-au îndurat puţine. Dar nu-i nimic, o să înfruntăm şi-asta. Am înfruntat atîtea şi-atîtea altele şi o să ne speriem acum de-o nimica toată? Ţine-te bine, numai azi. Doar astăzi, Panais! Adună-ţi toate forţele, pentru mama ta care te-aşteaptă... Ţine-te bine doar azi... Şi la noapte... Mă jur pe prietenia noastră de totdeauna... că te voi scăpa... Cum se va înnopta, ne aruncăm amîndoi în mare şi... cum ne va fi norocul. Ori ne înecăm amîndoi, ori sîntem amîndoi salvaţi.

— Da, dar pînă la noapte... Nu mai pot îndura, Iorghis. Mă căznesc, dar nu mai rezist. Mi se pare că am să-ncep iar să urlu, dintr-o clipă în alta.

— Adună-ţi puterile cîte ţi-au mai rămas, pînă deseară.

— De fiecare dată e cel din urmă efort pe care-l mai fac. Dar cît o să dureze... De fiecare dată văd că puterile mă părăsesc tot mai mult. M-au schilodit, Iorghis... nemernicii... mi-au strivit sufletul...

— Ssst! Taci, nu-i adevărat! Sufletul tău se ţine încă bine... Doar nervii ţi s-au zdruncinat niţel. Dar curaj, Panais. Curaj! Nu te lăsa. Nu te pleca în faţa lor. De vrei, pleacă-te în faţa mea. Spune-mi totul. Plînge cît vrei, ca să te uşurezi. Dar numai în faţa mea. În faţa lor, nu! Ai văzut... Am rezistat la atîtea şi atîtea. Doar n-o să ne lăsăm călcaţi în picioare tocmai acum? Nu. Ne-am jurat să stăm cu fruntea sus şi pînă acum am izbutit. Vom izbuti şi de-acum încolo. Vom

rezista. Doar nervii noştri s-au cam ameţit. Oameni sîntem. Din nervi şi suflet... Numai să nu simtă ei că...

— Ce să nu simtă?

— Că ni s-au... Că... ni s-au zdruncinat puţin nervii.

— De ce spui „ni s-au zdruncinat nervii"? Tu eşti teafăr. Numai eu m-am prăbuşit şi m-am frînt.

— Să nu te mai aud că spui aşa ceva. Nici unul dintre noi nu s-a frînt.

— Nici unul la o mie nu rezistă... N-ai auzit ce spunea şi Pătlăgică? Şi-apoi i-am văzut la căratul pietrei. În fiecare zi se răresc.. se tot răresc. În fiecare zi se mai predă cineva. Cine nu se predă, înnebuneşte, ca mine!...

— Tacă-ţi gura!...

— ... Şi-apoi se sinucide.

— Am zis: tacă-ţi gura!

— Nu-i lăsa să mă ia, Iorghis!

— Iar ai început? Pune-ţi o dată lacăt la gură. Adică vrei să prindă de veste şi să vină?

— De-acum gata... Nu te uita că întîrzie. O să vină.

— Nu. Pînă acum nimeni n-a băgat de seamă. Dar nici tu n-ai nimic. Te-ai cam pierdut cu firea pentru moment. Asta-i tot! Oricine poate păţi pentru o clipă aşa ceva... cu atît mai mult noi. Linişteşte-te. Pînă deseară ai să fii ca mai-nainte.

— Deci n-o să plecăm?

— Tocmai de aceea îţi spun, ca să putem fugi. Dar ca să facem asta, trebuie mai întîi să ne calmăm, să ne adunăm puţină putere. Cum vom trece strîmtoarea? De aceea, ţine-te bine. S-ar putea ca azi nici să nu ne scoată la piatră. După cîte bănuiesc, ne-au adus aici ca să ne ascundă. Or fi avînd iarăşi niscai „vizite".

— De ce ne-au adus atunci aici?

— Tocmai de-asta, ca să ne ascundă. Vezi... sînt atît de vinovaţi, încît au început să se teamă de ei înşişi. Prin urmare poate că azi n-o să ne

scoată din ascunzătoarea asta, şi-atunci o să fie mult mai bine.

Panais se mai linişti puţin. Încetul cu încetul îi dispărea acea încruntare ce-l schimbase atît de mult — pînă într-atît, încît Iorghis cu greu îl mai recunoştea.

Într-adevăr, prea au întîrziat astăzi. Dacă i-ar duce să care piatră, n-ar întîrzia atît. Soarele se ivise de mult dindărătul munţilor insulei Kèa, iar acum lumina întregul povîrniş. Iorghis îndrăzni să păşească puţin mai încolo, în recunoaşterea terenului. Trebuia să aibă o idee despre poziţie, să vadă pe unde vor coborî panta şi cum vor ajunge la mare fără să-i simtă careva. Nu. Marea nu era de loc departe de locul unde se aflau. Nici măcar două sute de metri. Numai că vor trebui să meargă încet, chinuitor de încet, abia vreo trei paşi pe minut. Spre norocul lor, nopţile erau întunecate. Luna era mică, abia o bănuială. Şi-apoi, paza era aici mai slabă. Lipseau şi patrulele şi posturile de observaţie înalte, cu coliviile lor.

Cum îşi termină recunoaşterea, Iorghis stătu să vadă cum arăta peisajul. Povîrnişul acesta ce da spre răsărit era mai blînd, de aceea nu fusese întrebuinţat pentru gonit cu pietrele în cîrcă. Avea puţină iarbă şi nişte arbuşti de mastic sălbatic... şi chiar cîţiva pomişori piperniciţi. În depărtare înverzea şi-o umbră de pădurice, cu o căsuţă văruită, în mijlocul ei. Descoperire neaşteptată. Lumea era mult mai aproape decît îşi închipuiau ei. Arbori în iadul ăsta? Şi marea liniştită? Şi o căsuţă văruită? Nu cumva tot ce trăiseră pînă acum nu era decît un vis lung şi urît? Nu cumva în realitate nu existau nici călăi, nici chinuri, nici pietre, iar tot acest lagăr era numai o simplă tabără de excursionişti? Sau cumva nu era nici aşa... nu cumva iadul era într-adevăr iad, şi doar lumea, îndurîndu-se de ei, făcuse cîţiva paşi pînă aici, şi semănase puţină iarbă, şi presărase şi puţină ţărînă, ca să crească iarba asta? Pentru că această mică privelişte mirosea puţin a viaţă, amintea de oameni.

Într-adevăr, acest povîrniş era sărutat de soare, îi încălzea pe oameni, avea ceva din pămîntul adevărat, avea ceva din viaţa obişnuită. Iată de ce nu-l folosiseră. Îl preferaseră pe celălalt, care era aidoma schingiuitorilor.

Oare lumea, pe uscatul de peste mare, o fi fiind tot aşa cum o lăsaseră ei? După atîtea secole cîte s-au scurs, oamenii purtau oare aceeaşi îmbrăcăminte? Umblau pe-aceleaşi picioare şi vorbeau aceeaşi limbă? Şi oare, de s-ar întîmpla minunea ca să supravieţuiască şi să se întoarcă printre cei de-acolo, cei doi prieteni se vor mai putea înţelege cu acei oameni?

Ce mică părea insula asta! Dar cum de s-a putut pe o insulă atît de mică să încapă crime atît de mari? Desigur că, de-ar fi să crească pe povîrnişul unde se aflau, copaci, ar avea frunze roşii.

Iorghis închise ochii şi încercă să se gîndească cum de-a izbutit să parcurgă atîta drum prin secole, fără să îmbătrînească.

Pe urmă îmbrăţişă cu privirea toată acea mică tabără. Corturile erau mute, nemişcate. Nimeni nu circula. Deţinuţii erau închişi în corturi. Dar călăii unde dispăruseră? De ce nu ieşeau să se „joace" cu victimele? Cum de rezistau atîtea ore fără distracţie? Unde se ascunseseră toată dimineaţa? Acum chiar crezu că visează. Şi-ar mai fi rămas aşa, cufundat în visarea lui, dacă nu-l chema dinăuntru, speriat, Panais.

— Ssst! făcu, băgînd capul în cort. Aici sînt. Viu.

Aruncă o ultimă privire la copăcei, la căsuţa văruită, la valurile mării sinilii care călătoreau singure... Şi intră în cort alt om, de parcă s-ar fi întors dintr-o călătorie.

— Azi n-o să cărăm piatră, îi spuse categoric lui Panais. Azi n-o să fie nimic. E amiază şi nimeni n-a scos nici măcar capul afară. Totul e mort.

Panais era liniştit. Asta îl mulţumi. Dar cît va dura această linişte?

La douăsprezece fix se observă o oarecare mişcare. Un caporal trecu pe la corturi cu încă doi ostaşi şi arunca în fiecare cîte o bucată de pîine.

— Crăpelniţa!... striga şi zvîrlea pîinea, ca şi cum ar fi dat cu pietre. Azi avem „hrană rece".

Cînd ajunse pe la corturile învecinate începu să însoţească acest „hrană rece" cu încă o frază:

— Cui i s-a scrîntit mintea azi dimineaţă, bă? Hei? S-a scrîntit careva? Că spre ziuă s-a cam auzit ceva de prin părţile astea. I s-a slăbit cuiva vreo piuliţă? Nu-l daţi de gol? Biiine... Ce-o să faceţi? Îl găsim noi. Stai să treacă ziua de *azi*, care e cam grea, şi-o să-l aflăm noi.

La cortul celor doi se opri mai mult.

— Bă, voi de-aci! Sînteţi în toate minţile? întrebă, dar numaidecît îi păru rău. Ce spun, măi, prostu' de mine. Păi, de-aţi fi în toate minţile aţi fi intrat cu bocanci cu tot în trădare? Nu-i aşa, bă, grasule? se adresă lui Iorghis. Vorbeşte. Hai! Ţie-ţi vorbesc, bre, caraghiosule! Ce te uiţi aşa, ca un gunoi? Eşti în toate minţile?

— Nu.

— Nu?

— Da.

— Da sau nu?

— Dacă ştii, de ce mă mai întrebi?

— Oh, oh, ăsta-i cel căruia i s-a slăbit piuliţa!...

— Foarte bine. Atunci ce mai stai? Fugi de mă denunţă, să-ţi agăţi pe piept tinichelele.

Caporalul se întoarse neputincios spre ceilalţi doi

— Ce să fac eu acu?

Se scărpinară la ceafă toţi.

— Ştiu şi eu? zise unul.

— Să-ţi spun eu? zise celălalt.

— Zi, dar repede!

— Oh, oh! Mai eşti şi grăbit.

— Sînt. Zi!

— Ia-i numele, ca să-l aranjezi mîine!

— Da, dar nu rezist pînă mîine. M-a supărat tare şi vreau acu...

— Extra fain. Dar stai o clipă, să plecăm noi, ca să nu avem încurcături şi p-ormă fă ce vrei cu el.

Caporalul se întoarse spre Iorghis:

— Ah... tu, porc de cîine! îi strigă turbat. Ce să-ţi fac, că azi e „mare post"! Altminteri, te dăraceam eu ca să te vadă măta şi să te-ntrebe cine eşti! Dar vezi că e blestemata asta de zi de post la mijloc! Ce mai! Hai, trăieşte mai departe! Bă, tu ăstalalt... Zaglifas te cheamă, dacă nu mă înşel. Aşa-i?

— Nu te înşeli.

— Tu eşti în toate minţile?

Iorghis abia îşi ţinea respiraţia. Îl năpădise o sudoare rece. Ce-o să facă acum Panais? Cum îi va răspunde? Dar Panais aruncă spre el o privire duioasă şi-i făcu cu ochiul. Apoi zise cu vechiul său glas domol:

— Prietene, spală putina.

— Ceee? urlă sărind în sus caporalul. Ce-ai zis, bă? Ştii tu... ştii tu cine... Adicătelea îţi dai tu seama ce-ai zis, bă?

— Da.

— Mai zi o dată! Mai zi o dată, să te-audă şi ei înainte de a muri.

— Am zis spală putina şi ţi-o mai spun o dată. Ce mai vrei?

— Oho... Ăsta-i şi arţăgos! spuse unul din soldaţi.

— Ce să mă mai fac, acum, bă? îşi întrebă disperat caporalul însoţitorii.

— Ce naiba, am spus o dată. Stai să plecăm noi şi aranjează-i cum vrei. Uuf!...

— Da, dar „postu"?

— Atunci, frăţioare, nu-i aţîţa... ce să-ţi mai zicem? Nu-i vezi? E amîndoi d-ăia afurisiţii, din Atena. Nu dau nici doi bani pe mutra ta...

Caporalul scuipă furios şi-şi izbi una peste coapsă.

— Ptiu, paştele mă-şi de „post"!... În sfîrşit... Daţi-mi repede numele vostru! Hai, repede! Mîine, stăm noi de vorbă.

Iorghis îl privi chiorîş.

— Numele... gata, nu ne plictisi... spuse caporalul pe acelaşi ton.

— Oh! Oh! Văleu, mi-a intrat ceva în ochi, strigă batjocoritor unul din cei doi soldaţi şi făcu o piruetă de parcă ar fi jucat.

— Ce să mă fac acu, bă!? spuse exasperat caporalul.

— Dacă-i cunoşti, bre, ce nevoie mai ai de numele lor? Aşa, de fandoseală?

— Sînt amîndoi „caii" lu Zumàras şi nu vreau să dau de vreo belea cu el.

— Atunci vîră-ţi bine în ochi mutrele lor şi mîine cere-i voie stăpînului, iar după aceea ia-i în primire.

— Fie şi-aşa... spuse caporalul ştergîndu-şi sudoarea. Hai, luaţi-mă d-aici că fac vreo boacănă şi mîine am de-a face cu Zumàras. Şi nu vreau, bă... Pentru că el abia aşteaptă să-i calci scuipatu. Mergem. N-o să vină bă, codoşilor, ziua de mîine? Biiine. Mai vorbim noi. Hai, luaţi-mă acu d-aci.

„Divinul" Pătlăgică îi povăţuise: „Frăţiorilor, nu vă înfigeţi prea tare în ei!" Dar cine, în asemenea clipe, mai ia în seamă cuvintele unui înţelept modest!

Spumegînd şi muşcîndu-şi pumnii, caporalul împărţi „hrana rece" mai departe.

Acum, da, lucrurile se lămureau de tot. Ceva se întîmpla colo, pe povîrnişul *oficial*. Ca ei să transporte o „şcoală" întreagă în plină noapte şi s-o ascundă îndărătul crestei, înseamnă că sosiseră niscai străini, niscai tipi curioşi, care nu trebuia, în nici un caz să vadă şi să le fure secretele „educative".

După-amiază Iorghis mai aruncă o privire împrejur. Panais aţipise. Lagărul improvizat se odihnea. Îşi aduna turbarea. Îşi ascuţea colţii pentru a doua zi. Deodată, vîntul aduse cîteva note de dincolo de creastă. O fanfară cînta marşuri patriotice. Cum de nu plesneau instrumentele de ruşine?

În cort se mişcă deodată ceva şi pe urmă se auzi glasul schimbat al lui Panais. Iorghis se grăbi să-i astupe gura.

— Doamne... Ce faci? Sîntem pierduţi.

— Iorghis!!

— Panais... Aicea sînt... te ţin în braţe. Nu mă simţi?

Ochii lui Panais erau plini de groază.

— Iorghis!... Trebuie să plecăm!... Acum... Îndată... simt, simt că am să urlu... nu pot să mă stăpînesc.

— Hai, ai puţină răbdare... Încă puţin... Uite, se-nserează.

— Au venit să mă ia... Nu i-ai auzit? Iorghis... Nu vreau să mă arunce peste stînci... Iorghis!... Iorghis!... Trebuie să mă scapi din ghearele lor... Cum au să mă vadă în ce stare sînt, mă vor ridica.

— Taci. Bizuie-te pe mine... spuse şi îi şterse fruntea de sudoarea rece. Linişteşte-te!

Părul îi era ud leoarcă.

— Da, dragul meu Panais... linişteşte-te! Am să te scap. Dar dacă continui să te porţi aşa, ne vor dibui, şi-atunci totul e pierdut. Hai, adună-ţi puterile! Unde ţi-e curajul? Ai şi uitat ce frumos te-ai purtat la prînz cu caporalul?

— Da, dar acum nu mai pot... Acum gata, au sosit. Sînt în spatele cortului. I-am auzit.

— Cum în spatele cortului? Păi acolo eram eu.

— Tu?

— Desigur.

— Mda... dar mie nu mi-e bine... Ce am de nu mă simt bine?... Mamă... Ce mi-au făcut? Cum de-au făcut din mine o zdreanţă? Unde eşti, măicuţo, să mă scapi? Cum de te-ai făcut atît de neîndurătoare?... Şi tu, Alkmini? Şi tu... care mă iubeai?

Căzu pe burtă, cu sufletul îndurerat şi începu să plîngă... să plîngă... pînă cînd veniră călăii să le pună cătuşele pentru noapte.

CAPITOLUL XI

Noaptea asta, care a rămas în viaţa lor scurtă cea mai neagră noapte din Makrònisos, începu mută. Bezna era ca un fum negru. Pe la orele nouă, Iorghis aruncă o ultimă privire la ceasornic, apoi se plecă spre Panais şi îi apucă braţul. Acesta era semnalul. Cei doi prieteni ieşiră. Afară totul era apăsător... pradă unei tăceri înfiorătoare. Doar un vîntuleţ uşor sufla, foşnind prin tufişuri, numai bun ca să înăbuşe paşii. Umblau în ciorapi; pantofii şi-i atîrnaseră de gît. Nu luaseră cu ei decît haina şi pantalonii... Restul îl părăsiseră. Şi astea erau destul de grele, dar erau necesare, căci cum ar fi umblat dincolo, pe uscat, de-ar fi izbutit să ajungă?

Panais nu vorbea, însă respiraţia îi era grăbită şi plină de îngrijorare. Mergeau... Paşii lor erau atît de înceţi, încît părea că n-au să ajungă niciodată. Spre norocul lor, în saci găsiră nişte cămăşi de culoare închisă. Şi le puseră, ca să fie una cu întunericul. Pielea, pe mîini şi pe cap — cîtă le rămînea descoperită — era arsă de soare. Aşa, numai după zgomot ar fi putut fi descoperiţi. De aceea căutau să-şi înăbuşe pînă şi respiraţia.

La un moment dat o pietricică începu să se rostogolească. Dar peste puţin întîlni un tufiş, se agăţă de el şi tăcu.

Iorghis mergea înainte, pregătind locurile unde să pună piciorul Panais. Mergeau chinuitor de încet. Panais îşi pierdu pentru o clipă toate speranţele şi era să lase totul baltă şi să se întoarcă, pentru că, aşa cum înaintau, nu păreau să ajungă niciodată la ţintă. Dar tocmai atunci le ustură nările un suflu sărat. Cinci paşi mai jos, marea răsuflă prietenește, aşteptîndu-i. Era însă cam posomorîtă. Nu-i nimic. Era chiar mai bine aşa. Cu zgomotul ei le acoperea paşii. Acum, greul era cum să se arunce în apă.

Iorghis dădu ultimele îndrumări:

— Ne vom scufunda încet-încet, pînă ce apa ne va ajunge la gît. Apoi o să înotăm domol, ca boii în apă. Fereşte-te numai să nu cumva să-ţi iasă piciorul sau mîna afară şi să faci spumă. Hai... Intră în apă. Mergi bine... Aşa... Opreşte-te!

— Camerele de automobil... spuse Panais, care acum era liniştit. Şi cu coniacul ce facem?

— Camerele le vom umfla după ce ne vom îndepărta de-aci, mai în larg. Dar coniacul putem să-l dăm pe gît.

Destupară sticluţa, băură cîte o jumătate, şi apoi o aruncară în apă.

— Hai, acum... Îndepărtează-te de uscat încet-încet. Gata!

Începură să înoate fără zgomot. Mîinile lor libere, cea dreaptă a unuia şi stînga celuilalt, se mişcau sub apă ca nişte vîsle scufundate. Se îndepărtau. Sus, liniştea se aşternea stăruitor. Corturile abia se mai distingeau în întuneric. Trebuia să ocolească întîi capul insulei... Acolo era şi primejdia cea mai mare. Mai departe, valurile se spărgeau zgomotoase şi le-ar fi permis să înoate mai liber.

În sfîrşit, văzură în depărtare lumina farului de pe Sunion. Insula blestemată rămînea încetul cu încetul în urmă. Dar Panais începu să gîfîie.

— Iorghis, spuse la un moment dat, camerele de automobil... iarăşi am început încet-încet să paralizez.

— De pe-acum? Sîntem pierduţi!...

— Parcă vreau? Dar simt că nu mă mai ascultă mîinile. Nu trebuia să bem coniacul... Mi-a muiat membrele.

— Nu-i timp acum de critică.

— Vrei să mă înec fără să te anunţ?

— Bine. Ţine-te puţin, să-ţi pregătesc camera. Şi vorbeşte cît mai încet şi cît mai puţin. Vorba, pe mare, oboseşte.

Începu să pregătească camerele de automobil. Peste puţin porniră. Dar nu trecu mult timp şi Panais începu iar să gîfîie.

— Există o soluţie... spuse Iorghis, dar mă tem să nu întîrziem prea mult şi să ne-apuce ziua. Hai să ne întindem pe spate şi să ne odihnim.

— Atunci, hai. Chiar acum. Ajută-mă, dar repede, cît mai pot respira.

Se întoarseră pe spate şi închiseră ochii. Înghiţiră aer mult, ca să-şi restabilească respiraţia regulată. Apa sărată a mării le pătrunsese în nări şi-i ustura. Rămaseră aşa vreo jumătate de ceas. Valurile îi legănau liniştit...

— Hai, acum... ceru Iorghis. Să mai facem un efort şi dacă vom vedea că mai avem timp ne odihnim iar.

— Mai aşteaptă niţel... Cred că începe să-şi revină unul din braţe... Stai să mi se dezmorţească amîndouă şi pornim.

Îl lăsă. Îl luă cu binişorul, ca pe un copilaş. Lîngă urechea lor valurile mîngîiau camera de cauciuc. Luminiţa farului se legăna o dată cu legănatul mării. Dar... ciudat! Acum părea mai departe.

— Iorghis... întrebă Panais abia respirînd. Acolo e Sunion?

— Da, răspunse Iorghis şi încercă să înăbuşe o groaznică îngrijorare ce îl cuprinsese. Acolo... Acolo e... Unde ai vrea să fie?

— Atunci n-am să rezist. Ţi-o spun de pe acum. De-ai putea cel puţin să mă îneci, ca să te salvezi tu. Dar nici asta nu se poate. Nu vreau să te prăpădeşti din cauza mea... Nu vreau nici să te îneci, nici să cazi în mîinile lor. Caută altă soluţie...

— Nu există. Sau o să depunem toate eforturile ca să ajungem pînă la lumina aceea, sau ne înecăm. Şi nu vreau... Şi să ştii că-i foarte greu să te îneci dacă nu vrei. Un singur lucru trebuie să excludem: să cădem în mîinile lor, vii.

— Nu!!... strigă Panais necugetat.

— Ssst!...

— Nu în ale lor... Iorghiiiis... Mi-ai făgăduit că n-o să mă laşi în mîinile lor?... Cum poţi acum s-o faci?

— Atunci ajută-mă... Ce vrei să fac singur? Hai să ne întoarcem pe burtă.

— Da... dar cu ce să înot? Mîinile îmi sînt paralizate.

— Rămîi nemişcat. Am să înot numai eu. Am să te duc încet-încet.

Se întoarseră pe burtă şi începură să înoate lent. Dar — într-adevăr — cum de se îndepărtaseră atît de mult de capul Sunion? Probabil cînd plutiseră pe spate curentul îi îndepărtase. Văzînd clar ce se întîmplase, Iorghis începu să dispere. Dar nu lăsă ca neliniştea să-i fie simţită de Panais. Peste puţin îşi recăpătă curajul. Descoperi că îi ajută curentul, care îi purta, încet-încet, spre luminiţă. Panais nu mai vorbea. Doar din timp în timp ofta, neputincios.

Să fi trecut două ore... Lumina se tot apropia, se tot apropia. Iar spre răsărit cerul începu să capete o nuanţă trandafirie. Nu-i mai despărţeau de uscat decît vreo cinci sute de metri. Le vor învinge şi pe astea.

— Uite, am ajuns, spuse Iorghis. Hai, mai adună-ţi o dată puterile. Uite, vezi, e Su...

Dar încremeni. Stînca ce se ridica în faţa lor, cu farul pe creastă, nu era Sunion. Era farul *SFA*-ului. Cît stătuseră pe spate curentul îi întorsese schimbîndu-le direcţia. Iar ei se lăsaseră înşelaţi de cele două lumini... Tragedie!

Acum? Ce trebuia să facă? Se aflau, da, în faţa *SFA*-ului, sub cuibul de pescăruşi. Pentru o clipă, o singură clipă doar, Iorghis se gîndi să se lase înghiţit de valuri. Dar peste puţin îşi recăpătă sîngele rece. Stîncile erau acolo abrupte, parcă retezate cu cuţitul, inabordabile dinspre uscat, astfel că nimănui nu i-ar fi putut trece prin gînd că cineva s-ar ascunde aici. Poate că vor găsi o peşteră. Prinse iarăşi curaj şi se întoarse să-i spună lui Panais. Dar încremeni... Panais descoperise deja nenorocirea şi se căsnea să i-o spună lui Iorghis, însă, cu ochii plini de nebunie şi spaimă, scosese doar un horcăit... Şi imediat după aceasta gîtul i se îndoi. Nu mai putea ţine drept nici capul. Era sleit de puteri. În zadar orice strădanie a lui Iorghis. Din flăcăul acela mîndru, nu mai rămăsese nimic. Nimic. Nici conştiinţa. Nimic. Lumea lui sufletească se destrămase, trăgînd după sine şi trupul. Ce-i mai rămînea lui Iorghis de făcut? Trebuia să salveze... dar ce? Totuşi, în lumea asta, chiar dacă nu mai e nimic de salvat, celulele luptă singure. Iar el, Iorghis Caristinòs nu era doar celule. Aşadar *trebuia*. De aceea se hotărî să încerce. Cu o putere pe care nici nu se aştepta s-o aibă, trase cele două trupuri pe uscat şi, însîngerînd stîncile, găsi peştera ce-o bănuia aproape. Imediat se apucă să-şi readucă la viaţă prietenul. Panais nu străbătuse încă tot drumul. Se oprise la jumătatea lui. Cine ştie... Poate că în mîinile unui om cu voinţă ar fi putut să se oprească acolo şi să se întoarcă înapoi. Aşa că Iorghis începu să lupte din răsputeri. Încercă să-i scoată apa ce-o înghiţise, pe urmă să-i facă respiraţie artificială. Dar nimic. Viaţa începuse încetul cu încetul să-l părăsească pe fratele lui de suferinţă. Peştera era

pînă la mijloc invadată de mare şi nu-i îngăduia să se mişte în voie. Mai era şi lipsa de aer din punga strîmtă a grotei, care făcea şi mai anevoioasă respiraţia. Cum să iasă însă cît de puţin afară? Pe de altă parte, cum să-l lase să moară în braţe pe tovarăşul lui? Ah! Lumina asta a farului *SFA*-ului, ce mare rău le făcuse... Totuşi, trebuia să-l scoată de-acolo pe Panais. Să-l aducă la aer. Nu voia pentru nimic în lume ca mai tîrziu să-l chinuie nici cea mai mică remuşcare — că ar fi putut să-l salveze şi n-a făcut-o. De aceea — cu primejdia de a fi stricat totul — hotărî să iasă. Spre norocul lui, la intrarea peşterii era o stîncă mare, care ascundea dinspre mare grota. De pe uscat nu putea să se apropie de ea nici căprioara. Se tîrî, aşadar, iarăşi, afară, respirînd adînc şi se lungi pe stînci. După aceea se îngriji de Panais. Îi desfăcu cureaua, îi descheie cămaşa, ca să-i elibereze pieptul. Corpul îi era cald încă. Începu o nouă luptă, înverşunată, cu moartea, ca să-i smulgă din gheare prietenul. Încercă tot ce ştia că se face celor pe jumătate înecaţi, celor leşinaţi, celor care sînt pe moarte... totul. Îi mişcă fără întrerupere braţele, îi ridică trupul, îndoindu-l binişor. Îi suflă aer în gură. La început îl chemă duios... apoi îl certă... Nimic. Doar într-o singură clipă, din fiinţa aceea inertă ieşi un oftat prelung, plin de durere. Era ca şi cum ar fi venit de departe, ca şi cum l-ar fi scos un animal de munte rănit. Şi tăcu. Iorghis speră o clipă. Îi veni să strige de bucurie... şi aşteptă un al doilea oftat. Dar deodată îşi dădu seama cu groază că trupul pe care căuta să-l readucă la viaţă se răcise definitiv. Atunci se aruncă peste el şi începu să-l strige pe nume... să-l ude cu lacrimi. Dar Panais era deja foarte departe. Păşea pe un drum pe care omul îl străbate o singură dată. Pe un drum cu sens unic, numai înainte... unde urmele lui dispar... şi nimeni, niciodată, nu le-a regăsit, ca să se întoarcă.

Iorghis trase trupul lui Panais în peşteră şi-l îmbrăţişă cu disperare. Apoi izbi cu pumnii în piatră, pînă şi-i sîngeră. Ca să nu urle îşi înfipse unghiile în buze şi începu să plîngă... Să plîngă, îngropat într-o peşteră cu un mort... cu un om... care plecase, părăsind o viaţă care numai bucurii nu-i dăduse, afară de una singură şi însîngerată: prietenia lor...

CAPITOLUL XII

Şi-acum sta aici, pe jumătate mort, îmbrăţişînd un trup neînsufleţit. Noaptea se prăbuşea peste el ca o pieire neagră. Şi în afară de această noapte nu există nimic. Doar de la pichete un urlet, ca un cuţit, despică întreaga însulă: *„Străjilor, vegheaţi!"*

Ochii lui Panais rămăseseră deschişi. Dar Iorghis nu voia să i-i închidă. Nu, nu voia. Nu putea crede că prietenul său e mort... Era atît de tînăr... atît de întreg... Doar răceala ce-i cuprinsese trupul amintea de moarte. Dar în acest prăpăd... în acest Infern fără de sfîrşit, moartea era un refugiu minunat. Era înspăimîntătoare doar pentru cel care o vedea, nicidecum pentru cel care o accepta. Dacă, în tot acest timp, o evitau, dacă nu o chemau ei înşişi, dacă o alungau cu atîta îndărătnicie... era pentru că şi ea trecuse în slujba călăilor, se aliase cu nişte fiare şi lepădături. Să mori... e un lucru simplu. Evităm moartea pentru că e amară. De-ar fi fost plăcută, am fi chemat-o. Iată de ce, în tot acest timp, cei doi prieteni o alungaseră. Pentru că devenise blîndă şi salvatoare. O joacă hazlie într-un circ unde se toca mereu carne şi se măcinau suflete. Pe această

insulă pînă şi o singură clipă de viaţă era de o mie de ori mai groaznică decît moartea însăşi.

Iorghis se obişnuise atît de mult cu ideea morţii lui încît i se părea un episod neînsemnat. Dar acum, cînd se afla în adîncul acestei grote umede, legat în aceleaşi cătuşe cu moartea însăşi, un frig de gheaţă i se revărsa în suflet, i se infiltra în oase şi-i pătrundea în sînge... Panais îl trăgea în lumea lui confuză. „Nuuu!" strigă deodată un glas străin, pe care nici el însuşi nu-l recunoscu. Peştera întreagă vui sinistru. Panais, alb ca giulgiul prin întuneric, îl tîra mereu, tot mai adînc, spre străfunduri.

Cu mîna liberă, Iorghis îşi apăsă tîmplele. Broboane reci, îngheţate i se rostogoleau pe faţă, de parcă se scăldase în grindină.

— Panais ! ! ! urlă din nou şi mai sălbatic, uitînd unde se găseşte, fără să-şi dea seama ce face... uitînd de primejdiile ce-l înconjurau şi pînă unde ar fi putut ajunge strigătul lui... Apoi începu iar să-i vorbească rugător:

— Panais... lasă-mi mîna... Panais... ascultă-mă... Aici, pe lumea asta, e mama ta... De ce mă tragi şi pe mine în lumea cealaltă? urlă şi mai îngrozitor.

„Străjilor, vegheaţi!"... se auzi de la posturile de pază. Noaptea înainta tot mai mult. Ah, de-ar fi fost dezlegat... Prin gura peşterii ce da înspre mare, luminiţa de pe Sunion îl chema într-una. Nu obosise chemîndu-l. Farul, ca o stea părelnică, pîlpîia pe piscul cel mai înalt al capului Sunion — se îndoia pînă şi el de propria-i lumină. În spatele lui era lumea. Plină de ignoranţă, lascivitate, şi poezie. Oceane bîntuite de uragane o despărţeau de el. Şi totuşi, un cocoş a cîntat ca un sarcasm. Minciună. Lumea era aproape, în faţa lui, şi-i scotea limba — cu promontoriul ei luminos. Cocoşul, acest gornist nocturn, cîntă din nou. Ce voia? De ce anunţa sosirea zilei? Cărei zile? Iorghis făcuse deja jumătatea drumului spre noaptea eternă. Şi nici o lumină, nici un soare

nu mai era în stare să-l aducă înapoi. Dar, iată, încă unul şi apoi un alt gornist sună. Cocoşii se grăbeau să aducă soarele, ca nu cumva să întîrzie şi să nu apuce să vadă frumoasele lacuri roşii care se formaseră pe Makronisos. Orăşelul acesta de peste apă, Lavrion, devenise un ascultător macabru. Doar cocoşii, cu mintea lor puţină, nu pricepuseră nimic şi tot invitau ziua, neştiind ce priveliştе oribilă o aşteaptă...

„Străjilor, vegheaţi!" ... străjile îşi continuau apelurile nocturne. Greşiseră cocoşii, nu se iviseră zorile. Cocoşii înnebuniseră şi ei. Era şi timpul.

Iorghis nu voia să se afunde mai adînc. Spera că de-acolo de unde se află ar fi putut să iasă cîndva, să strige, ca să afle lumea, să se ferească şi ceilalţi care sosesc. Şi totuşi... Mormintele erau mai puţin adînci decît acolo unde ajunsese el. Şi cum ar fi putut urca? Nu mai avea picioare, doar o singură mînă şi nici o speranţă.

Dar luminiţa de pe Sunion îl chemă iar. Cum de-a ajuns pînă aci, jos? *„Străjilor, vegheaţi!"* ... Străjilor, vegheaţi ca nu cumva să scape vreun nevinovat... ca nu cumva să fie pedepsit pe bună dreptate vreun vinovat.

Iorghis încercă din nou să iasă din peşteră. Panais însă nu-l lăsă. Îl trase înapoi. Atunci Iorghis îşi găsi un locşor şi se lăsă pe spate, ca să aştepte sfîrşitul. Îi era şi foame. Dar nu-şi dădea seama. Fiinţa asta ce împietrise lîngă el... inima asta fierbinte... cum de a putut să îngheţe? El, care lupta pentru a înfrumuseţa lumea... El, cu care visa împreună... El, care respira împreună cu el... care scrîşnise din dinţi împreună cu el... cum de-a putut atît de brusc să se rupă de el? Cum de-i este atît de vrăjmaş şi i se împotriveşte? Cum — atît de neînţeles — trupul acesta s-a golit de tot ceea ce era suflet şi s-a umplut numai de cruzime? Egoiste mai sînt cadavrele... Panais nu mai era aici... Nu era el acesta. Ci un trup rece, duşmănos ce încerca să-l stranguleze.

Hotărî să-l ia din nou cu binişorul. Întinse mîna, ca să-l mîngîie. Încercă să se uite — ca altădată — în ochii lui. Dar în faţă-i era un bulgăre de pucioasă pietrificat. Cum de se găsea încătuşat de această statuie de piatră? În viaţa lui scurtă — plină de necazuri şi amărăciuni — nu i se întîmplase niciodată să lupte cu un mort. Cu moartea da, luptase de mai multe ori. De multe ori o scuipase, o provocase, o batjocorise. Şi de fiecare dată o biruise. Era încredinţat că o va birui chiar mort fiind. Şi-acum, cum de este biruit, chiar viu fiind? De multe ori aliaţii dezertează. Te părăsesc şi pleacă. Sau — alteori — cad luptînd alături de tine şi te lasă să continui singur lupta. Dar acest aliat nici nu l-a părăsit, nici n-a căzut. A pornit împotriva lui un război necruţător pe un cîmp de bătălie necunoscut lui, fără arme, doar cu tăcerea sa mortuară.

Agăţat de-o stîncă, Iorghis aştepta sfîrşitul acestei bătălii. Da, dar cum? O astfel de bătălie sfîrşeşte printr-o scufundare sau prin nebunie. Şi lucrul acesta îl ştia. Cel care va ieşi istovit nu va fi cel mort. El nu mai avea suflet, ca să-l predea... Nu-i mai era foame, nu-i mai era sete, nu-i mai era somn. Putea rezista pînă la capăt, pînă la descompunere, dar atunci ar fi devenit mult mai primejdios. Încătuşat de-un mort neîngropat... cine — în lumea aceasta — ar putea să reziste?

Acum Panais era scufundat tot, în apă şi Iorghis nu-l vedea. Dar cît va mai rămîne aşa? Cîndva o să se ridice la suprafaţă şi o să înceapă să te privească cu ochii lui de sticlă. Morţii cu ochii deschişi sînt morţii cei mai înfiorători, chiar dacă au cei mai dulci şi mai dragi ochi din lume. Privirea acestor ochi şi după moartea ta, te va urmări, ca o pedeapsă neispăşită pentru o crimă necunoscută.

În aceste vremuri odioase şi pe aceste meleaguri, unicul vinovat ce nu va fi iertat niciodată este nevinovatul. Makrònisos nu este locul unde nevinovaţii au suferit numai pe pămînt. Ei continuă să sufere şi sub pămînt, şi cînd putrezesc în măruntaiele lui. Înainte şi după moarte.

Totuşi orele — pline de spaimă şi de sînge — înaintează. Cuibărite în noapte lunecă spre zori. *„Străjeri, vegheaţi!“* ...

Pe neaşteptate, Iorghis îşi simţi mîna uşoară. Panais nu-l mai trăgea. Ce se întîmplase? Se întoarse să vadă. Panais se ridicase la suprafaţa apei. Acum era mai mare. Dar cum? Era un coşmar? Cum de-a putut să se facă mare atît de repede un om, mai ales mort?

Iorghis ştia că omul e ca un elastic. Moartea îl face mic sau mare. Dar niciodată la trup. Trupul dispare. Doar numele sau se duce o dată cu mortul sau rămîne în afara mormîntului şi devine mare, celebru. Sărmanul său prieten, din acest joc al nemuririi nu-şi avea însă partea. Altceva se petrecuse cu el... altceva. Mintea lui tulburată uitase că înecaţii se ridică singuri la suprafaţa apei... şi crezu că prietenul său drag venise din lumea cealaltă, ca să-l ajute... că se prefăcuse într-un colac de salvare, ca să-l ajute să străbată strîmtoarea.

„Străjeri, vegheaţi!“ ...

Noaptea se sfîrşi.

Şi începu o zi înăbuşitoare, în care şalupe militare spintecau marea în lung şi în lat, urlînd din sirene, în timp ce nişte bărci pluteau pe-acolo, pe la Sunion, şi cercetau stîncile, adulmecînd ca nişte copoi. Pe la amiază, zgomotele se potoliră. S-au gîndit, probabil, hăitaşii şi vînătorii, că fugarii au pierit, luaţi de curentele marine. Dar desigur că nu erau mulţumiţi. Nu pentru că pieriseră doi oameni, ci pentru că scăpaseră atît de ieftin, printr-un simplu înec. De-ar fi putut găsi cadavrele lor, să le strivească cu pietre, să-şi verse toată mînia!

Ziua părea încărcată de plumbi şi se tîra ca un ocnaş. Fiecare pas al ei dura un ceas. Cînd se va înnopta? Cînd? Cînd? Cînd va veni o dată şi noaptea?

Cum putea să se înopteze, dacă nici nu se luminase? Din moment ce se afla acolo unde nu pătrunde lumina?

„Străjeri, vegheaţi!“ ... Ce fu asta? Străjeri, vegheaţi? Ăsta e un apel nocturn al santinelelor! Să fi venit oare noaptea? Scoase capul din grotă. Luminiţa farului de pe Sunion îi spunea „da“. Se lăsase noaptea. Deci ...? Da, trebuia. Să intre din nou în apă. Să înceapă aceeaşi cursă nocturnă. Să ajungă dincolo, să scape. Puterile îi erau şi mai slăbite, trupul mai vlăguit ... dar totuşi trebuia să mai încerce. Şi reîncepu. Spre norocul lui, de data asta strîmtoarea era mai binevoitoare ... Curentele marine duceau drept spre Sunion. Astfel, ciudaţii călători ar fi ajuns pe ţărmul celălalt înaintea zorilor.

Acum, cînd se găsi în larg, putu să deosebească încă un lucru: că farul de pe Sunion era mai sus şi puţin mai mare. Aşa că, de data asta, nu-i mai era teamă că va confunda cele două lumini. Apele singure îi duceau, supuse. De ce nu fuseseră tot aşa noaptea trecută? Acum, Panais ar fi înotat lîngă el, viu.

Iorghis ieşi la ţărm înainte de a se face ziuă. Acolo, la poalele templului, valurile sînt mai furioase. Stînci ciclopice se înalţă ca nişte scuturi. ca să apere de vijelii lăcaşul zeului mării. Ici şi colo, în peretele de stîncă se găsesc peşteri care urlă, mugesc înăbuşit. Ele sorb apa cu însetare şi apoi o varsă înspumată. Pe acolo nu se încumetă să se apropie bărcile. Valurile ameninţătoare, întorcîndu-se după ce s-au izbit de stînci, le alungă. Dar mai e şi-un mic liman, invizibil dinspre mare, ca şi dinspre uncat. Acolo, se poate adăposti un naufragiat aşteptînd căderea nopţii. Să se tîrască pînă la un adăpost, ca să facă planuri pentru salvare.

Iorghis se tîrî pînă la acest mic liman şi se prăbuşi. Era ca bătut, sfîşiat de sarea mării şi de colţii stîncilor. În faţa lui zăcea umflat cadavrul lui Panais. Mîinile începuseră să i se jupoaie. Pielea lui semăna cu o mănuşă. Ochii îi ieşiseră din orbite şi mărgelele lor atîrnau afară, ţinute de nişte

fire ciudate. Tot trupul într-atît i se umflase, încît îi plesneau hainele.

Dindărătul munţilor insulei Kèa se arătă sprînceana soarelui. Prevestiri negre. Cum va rezista acest trup pe jumătate descompus? Dar — mai mult — cum o să reziste cel viu? Putrezirea va înainta atît de repede încît duhoarea va molipsi pînă şi stîncile. Pot spune cît or vrea, oamenii, că sărătura mării conservă cadavrele. Nu există miros mai îngrozitor decît cel pe care îl exală peştii descompuşi. A, trupul sfîşiat, chinuit al lui Panais era de-o mie de ori mai ferice decît trupul viu al prietenului său. De-ar putea să-şi taie mîna, degetele legate de-ale celuilalt să i le lase drept preţ al eliberării sale şi să fugă, să fugă, să scape... Dar cum? Cu ce? Căută în jur cu ochii, ca să găsească o piatră ascuţită. Imposibil. Toate pietrele risipite le luaseră talazurile. Şi soarele urca. Adierile Atticei, înmiresmate altădată, erau acum pline de otravă. De-ar putea să nu respire! De-ar putea să-şi înăbuşe respiraţia pînă va cădea din nou noaptea!... Atunci s-ar căţăra pînă la templu. Şi poate s-ar găsi vreun milostiv sau îngrozit să-i taie mîna, ca să-l scape. Încercă să nu respire. Dar otrava îl năpădea şi mai puternic. Îşi rupse cu dinţii batista, făcu mici bucăţele şi şi le vîrî în nări. Nimic... nimic... nimic... Atunci? Pînă cînd va dura starea aceasta? Panaiiiiis ! ! !

Soarele urca... urca... urca... dogorea pietrele... Frigea şi fărămiţa trupul mort. Din buzele lui Iorghis începu să curgă sînge. Sărătura le crăpase. Apoi soarele deschise rănile. *Mi-e sete*... Doi ulii îi auziră glasul şi se aşezară în faţa lui. Părea să fie o pereche. Nu se apropiară prea mult. Aşteptau să moară şi celălalt. Pentru că se ştie că uliilor le e scîrbă de carne vie. Dar nu! N-o să moară! Îşi strînse buzele. *Mi-e sete*...

Deodată, două şalupe de patrulă se iviră dinspre Lavrion, de parcă ar fi auzit vocea lui Iorghis. Una se îndrepta spre coasta insulei Makrònisos, iar cealaltă mergea pe lîngă ţărmul peninsulei Lavrio-

tiki. Cercetau amîndouă, ca niște zăvozi de hăituit. Adulmecau stîncile și crăpăturile, vîrîndu-și botul în cel mai mic intrînd. Ascunzătoarea lui Iorghis era ferită din toate părțile. Numai de sete și de duhoare nu-l putea feri nimeni. O, de-ar fi putut ști acest înger cît de îngrozitor a devenit după moarte... Cît timp martirul îndură viu, îndură singur. Dar cînd continuă să îndure și mort, atunci îi chinuie pe ceilalți. Și-i chinuie mult mai mult decît pe sine.

Doi crăbișori ieșiră din mare cu multă grijă. La început se opriră, schimbînd parcă niște vorbe între ei, apoi se cățărară pe pîntecul lui Panais. Se urcară curajos și se preumblară încoace și-n-colo. Apoi se opriră. Era limpede că plănuiseră ceva. Se vedea că și ei știau că Panais e mort. Charon trîmbițase peste tot, cu goarna lui, moartea prietenului său. Sunase. Vor începe să se adune și alții. Iorghis se înspăimîntă... Vor începe acum să-l mănînce, aici, chiar sub ochii lui! Ar fi groaznic!... „Nu!"... strigă și aruncă o pietricică. Pîntecul lui Panais răsună ca o tobă. Crabii fugiră și căzură în apă.

Soarele urca... urca... urca mereu. „Mi-e sete!" Apa de mare rămasă în scobiturile mici ale stîncilor începu să fiarbă. Devenea sare... „Mi-e sete!... Sete!... Sete!" Din gîtlejul lui Iorghis începu să iasă spontan un icnet asemenea unui behăit... atît de spontan, încît nici nu-și dădu bine seama de unde ieșea. Poate că era sufletul lui care se văita singur, cerșind puțină apă. Și-atunci, crezu că a murit și că sufletul lui se căznea să trăiască singur. Doar buzele simțea că-i trăiesc. Ochii i se cufundară într-o beznă adîncă. Exact atunci cînd soarele era chiar deasupra lui, miez de noapte... Dar beznă mai profundă decît asta, durere mai mare, noapte mai întunecoasă, sete mai groaznică poate fi pe lume?

La un moment dat, așa cum era căzut pe burtă, hotărî să-și încerce auzul. Să asculte. Voia să audă cum sună ultimele clipe ale unui om... cum sună pașii morții. Se strădui să amorțească toate cele-

lalte simțuri — dacă mai existau — și să trăiască fie și pentru cîteva secunde numai prin auz. Atunci auzi apropiindu-se pașii morții. Sunau ca ghearele unor păsărele care zgîrie în geam... Ca niște picături de apă atîrnate, care sărutau pietrișul. Apa!... Ah, ultimele clipe ale omului sînt apă. Iată, deci, că nu pleacă însetat, cu acest „mi-e sete" pe buze. Iorghis își adună ultimele puteri, să se tîrască, să întîlnească aceste picături și se pomeni sub o boltă umedă. Acolo, îl găsiră... picăturile... Una, două îi căzură în păr... apoi în barbă... și după aceea una pe buze... și apoi și alta... și alta. Buzele lui gemeau de parcă gemea peștera. Picăturile cădeau, cădeau, umezeau buzele pîrjolite, umezau gura încleiată. Apă! Apă adevărată... apă adevărată... apă răcoritoare, a lumii pămîntene. Iorghis deschise ochii. Zorile se iviseră iar. Oh, de-ar fi putut cu puțină apă să se întoarcă la viață și Panais...

Stătu multă vreme — o oră încheiată — sub acel izvor care îl adăpa, îl scălda.

Bău... bău... Și apoi se tîrî puțin spre un ungher, își puse capul pe braț și, în sfîrșit, simți — după atîta întîrziere — că moartea începuse a-i atîrna greu pleoapele peste ochi... Dar era somnul care îl mîngîia.

PROLOG

Între timp, viaţa pe care cei doi prieteni o părăsiseră — unul pînă la capătul drumului, celălalt pînă la jumătate — îşi urma cursul nepăsătoare şi neştiutoare. Cu muzică, înjurături şi cîntece. Fără să fie de loc dispusă pentru milă ori tăcere. Fără să fie de loc dispusă să se oprească din mers, împiedicată de morminte.

În acele ore de groază mulţi pregăteau în aşternut recolta noii generaţii. Mulţi prunci plînseră căzînd ca nişte smochine la pămînt... Multe guri tăcură, iar altele suspinară dulce de voluptate. Pînă şi în casele unde moartea se strecurase ca un lup, răpind pe cineva — pînă şi acolo rămăsese ceva duios. Măcar iluzia că nu se sfîrşise totul. Că ceea ce se întîmplase era ceva provizoriu. Că cel care plecase — cu toate că luase totul cu el, totul: privirea, suflarea, glasul — mai lăsase în urmă-i ceva. O nădejde mîngîietoare. Căci dacă fiinţa iubită, cea care plecase, ar fi lăsat în urma ei certitudinea absolută că a murit... că a murit definitiv, integral, pentru totdeauna... atunci viaţa s-ar fi oprit în loc.

La numai o singură oră, la numai o singură oră depărtare se găseşte Atena. În timpuri străvechi,

în vremea lui Pericle, dacă te-ai fi sprijinit de-o coloană a templului din Sunion, ai fi putut zări lancea de aur a statuiei zeiței Atena, înălțîndu-se peste muntele Imittòs. Da, acest munte ascundea și în timpurile acelea orașul... dar pe-atunci zeița ținea să arate unde se afla orașul ei. Lancea aceea s-a spart, dispărînd o dată cu zeița și cu gloria, și numai barbaria odioasă s-a cocoțat atotstăpînitoare. Doar un nor luminos, plutind nopțile pe deasupra muntelui Imittòs, abia de te lăsa să ghicești cam pe unde se află orașul dulce, mult iubit de poeți.

Bulevardele îi sînt și acum înțesate de lume... fluvii sclipitoare de lumini... automobile strălucitoare par că alunecă singure. Litere multicolore se gonesc unele pe altele prin vitrine. Cinematografele prezintă filme cu imagini din îndepărtata junglă, fără să poată bănui cineva cît de aproape e, în realitate, jungla. Orchestra urlă prin diferite localuri, sfîșiind mătasea nopților Atticei. Orașul nu înțelege să se sperie nici în aceste zile de groază. Acest oraș n-a amuțit niciodată. Cîntă neîncetat, chiar cînd i se pune călușul în gură. Dănțuie ca pe niște cuie incandescente. Violența a trecut peste ea, și Atena totuși n-a amuțit, fiind încredințată mereu că zorile se vor ivi. Fiind mereu sigură, tînără și temerară. Basmele Atenei niciodată nu vor avea sfîrșit. Fiecare zi le plăsmuiește pe cele de mîine. Poate că noile ei legende nu sînt încă decît argilă. Dar mîinile care le vor făuri sînt pregătite.

Atena are numeroase edificii glorioase. Palate vestite și temple. Are coloane de care s-a sprijinit, ca să se odihnească, gloria. Clădiri mărețe, în care s-a adăpostit înțelepciunea. Bolți înalte, pe sub care a răsunat poezia. Trepte de amfiteatru, zguduite de corurile tragicilor. Dar cele mai glorioase edificii ale ei sînt închisorile de azi. Prin ele s-au perindat — în ultimii ani — tot ce avea mai vajnic în credință orașul, tot ce avea mai neînfricat în putere.

Aceste beciuri întunecoase, pline de mucegai, şobolani şi eroi, au fost transformate în nişte şcoli ciudate, în care, în loc să înveţe elevii, învaţă profesorii. Jandarmii, veniţi la început cu glasuri tunătoare, şi le îmblînzeau încetul cu încetul. Şi atunci îi dădeau afară. Le dădeau foaia de lăsare la vatră şi-i trimiteau în sătucul lor, să-şi vadă de arat. Ei începeau însă acolo să *semene*. Din clipa în care oşteanul pierde ţinta arătată şi începe să tragă în aer, înseamnă că a găsit ţinta adevărată. Din clipa în care încetează de a mai ţinti inima altuia, înseamnă că şi-a descoperit propria inimă... şi refuză să se sinucidă.

Temniţele întunecoase ale Greciei de azi revarsă afară multă lumină. Şi de nu se vor grăbi să le dărîme, cei ce le-au înfiinţat, îi vor orbi. Pentru că aceste temniţe vor continua să dea lecţii şi secolelor viitoare. Oamenii tenebroşi au dat culoarea lor numai temniţelor, dar nu şi întemniţaţilor. Cînd închizi un om care luptă pentru libertate, în închisoare intră doar omul. Libertatea rămîne afară. Acest adevăr nu l-a aflat niciodată, nici un tiran.

Acest oraş, plin de iubire şi lumină, în ciuda teroarei, e locuit de vitejie. Însăşi dragostea a devenit vitejie. Păcat că gratiile închisorilor ruginesc şi din aceste monumente sfinte nu va rămîne, peste puţină vreme, nimic. Gloria ce-a trecut prin ele e o glorie sfioasă, nu se simte la îndemînă să-şi spună numele. Fiii modeşti, din cele mai sărace cartiere, cunoscuţi fiecare doar cu numele cel mic, şi-au găsit acoperămînt sub denumirea generală de *popor*, şi-au plecat mîndri, spre o veşnicie care şi ea a rămas anonimă.

În aceşti ani, viaţa n-a întîrziat nici o clipă. Şi-a astupat urechile la salvele matinale — ce-i trimiteau lui Hades pe cei mai buni copii ai ei — şi a înaintat mereu. Negustorii îşi socoteau seară de seară încasările. Procurorii numărau capetele pe care le ceruseră. Învăţătorii, notele date... Cortinele se ridicau şi coborau în aplauzele şi rîsetele spectatorilor... La punctele sanitare de colectarea sîngelui, sîngele se cumpăra cu gramul. Cu *gramul*... în timp ce pe

locurile de execuţie sîngele era risipit cu tonele. Dar toate astea nu aveau nici o importanţă. Importanţă avea numai faptul de a fi cîştigată... *Libertatea.* Şi de aceea, stăpînii vroiau să fie lichidaţi toţi oamenii liberi.

În acei ani, în această ţară s-au spus cele mai neruşinate minciuni din istoria ei. Au fost spuse minciuni atît de mari, încît s-au ruşinat ele înseşi, de vreme ce nu s-au ruşinat cei care le-au spus. S-a făcut mare abuz de emfază, mare abuz de lirism ieftin, risipă enormă de fals „patriotism", în timp ce adevăraţii patrioţi mureau în numele Patriei, ca trădători. Şi numai tragediile antice — pentru întîia oară în ţara în care s-au născut — au pălit şi s-au micşorat pentru că le depăşise *viaţa.* În sfîrşit.

CAPITOLUL I

Cîţiva tineri cu luleaua înfiptă în colţul gurii, în cămăşi cu mîneca scurtă, purtînd părul înadins răvăşit, s-au proclamat regizori. Uite cum s-a întîmplat: într-o dimineaţă, ieşind din casă au hotărît că sînt regizori şi pentru că nu s-a găsit nimeni să-i împiedice, s-au şi făcut. În acei ani, dacă nu aveai încurcături cu Siguranţa, te puteai face orice. Nimeni nu te împiedica. „Libertate" totală! Intrai unde voiai. Circulai unde doreai. Astfel că tinerii noştri îşi agăţau de umăr aparatul de filmat, îşi luau la braţ metresa — vreo fetişcană înfumurată, care pentru un metru de peliculă cu mutrişoara ei, era gata să ofere totul — şi cutreierau Attica, făcînd „artă". Ţărmurile mării, luminozitatea lor, păduricile de pin, şi pe deasupra o fată bine făcută constituiau un cadru suficient de atrăgător. Cît despre rest, s-ar fi găsit vreo dulcegărie drept subiect şi filmul era gata.

Printre aceşti tineri erau şi unii care plecau pentru vreo lună în străinătate, îşi schimonoseau numele, ca să sune mai exotic şi se întorceau cu mai multe pretenţii...

Dar printre ei era şi unul care nu era prea tînăr, care n-a stat doar o singură lună în străi-

nătate şi care nu şi-a schimbat numele, ci şi l-a pocit de tot.

În ultima vreme, rubricile noutăţilor artistice ale ziarelor înnebuniseră cu el. Luleaua lui, cînd din profil, cînd din faţă, poza de şapte ori pe zi.

A venit să facă — zicea el — artă austeră şi striga aceasta mult mai auster. De ce — spunea el — viaţa contemporană să acapareze întregul domeniu al celei de-a şaptea arte? Unde s-ar refugia atunci uriaşii secolelor? Unde se vor adăposti cei de talia unui Eschil, Euripide, Sofocle? Prin urmare... Tragedia! A sosit vremea ca ecranul să găzduiască tragedia antică.

Într-o zi îşi vîrî luleaua între dinţi şi o luă razna prin toate şcolile de artă dramatică — de stat şi particulare. Voia să aleagă cu propriii săi ochi materialul uman. Din prima clipă privirile lui se opriră asupra unei fete dulci şi firave, eleva unei şcoli particulare. Gata!

— Asta e Antigonul meu... exclamă el plin de admiraţie. (Genul feminin în graiul său era necunoscut, după cum şi sexul feminin în viaţa lui...)

În munca lui era priceput şi, în general, nu era un om rău. Cutreiera o ţară însîngerată, fără să întrebe de ce şi cine a umplut-o de sînge. Doar îşi sălta puţin manşetele pantalonilor, ca să nu se murdărească.

— Ştiţi... îi spuse cineva în ziua în care sosise... Da, într-adevăr, aici tragedia îşi caută de mult animatorul pe ecran. Orizontul local restrîns o înăbuşă. De altfel, interpretul grec este cel mai bun din lume pentru tragedie.

— *That is all*... Iată de ce eu venit aici. Vreau cunoşte arta nostru tota lume!

— ...Dar acum la noi se joacă o altă tragedie şi mai mare, reală, cu bocete, cu morţi adevăraţi.

El îşi scutură luleaua de scrum şi răspunse ridicînd un deget:

— Ooooo! *No* existe mai mare *tragedy* decît clasica!

În pauză ceru să-i fie prezentată acea fată firavă pe care ochiul lui o alesese.

Fata stătu în faţa lui cam nedumerită.

— *Miss* Antigon... îi zise.

— Mă cheamă Alkmini... spuse ea.

— Oooo! asta nume ţineţi pentru casa. *Hallo!* Director al vostru e *all right*. Sinteţi şi dumneavoastră *all right?* Veţi avea rolul lui Antigon ce turnăm astvara... Este bun ocazie. Şi este mult crima![1]

Fata rămase surprinsă.

— ... Vrea să spună *hrima,* domnişoară Zimbuli, adică bani... explică directorul.

— Puţin mă interesează...

Americanul de origine greacă sări pînă în tavan:

— Sînteţi deci atît de bogat?

— Dimpotrivă, sînt foarte săracă. De aceea...

— Măreţ! Ţara asta are numai măreţ. Deci... acum sîntem toţi *all right*. Facem contract şi *finish*. Numai că Antigon este mult trist... Dar nu este nimic, Antigon trebuie să fie trist.

Directorul o privi cu compătimire. El ştia...

— În ultimul timp vine foarte mîhnită... spuse directorul.

— Ce are?

Directorul se apropie de el să-i şoptească ceva. Dar cînd îşi întoarse capul, fata nu mai era acolo...

— Tînărul pe care-l iubeşte... începu directorul cu tristeţe în glas.

— Ooo! O să găsească alt *boy,* mai vînjos.

— Lucrurile sînt mult mai tragice, domnule... Poate că dumneavoastră sînteţi de părere că n-ar fi trebuit să se lege de un tînăr... să zicem... de teapa lui. Dar, vedeţi... inima alege cum vrea ea.

---

[1] În loc de *„hrima"*, care înseamnă *bani, crima* înseamnă *păcat.*

— *My frend...*[1] amoruri, în general nu mă interesează.

— Aici nu prea e vorba de amor, ci de tragedie.

— Ooo! Voi aici la orice spunneţi *tragedy.*

— Tînărul de care s-a îndrăgostit ea are legături cu un anumit fel de ideologie...

— Prietene, ce caută ideologia în treburile noastre? Foarte prost face tînăr acest să aibă aşa ideologie şi e foarte rău că prigonesc cei ce o prigonesc. Timpuri stupide... În viaţă numai Arta are valoare. Toate celelalte, *dear,* bagatele scornit de capete de dovleci. Aha! Prietene, apropo, unde găsesc dovleci? Eu mîncat alaltăieri la Salamina[2]. Un *boy* a adus şi un vin negru ca holera. Dovleci prăjiţi şi *scordolea*[3] şi cu vin ce a dus *boy*-ul cu barca lui. Vreau să ştiu de ce ast fata are atît tristeţe înăuntru ochiului?

— V-am spus.

— A, da. Tînărul cu ideologia... Dar în lume sînt atîtea alte sporturi... Cu ce s-a-ncurcat şi ăst *boy?*

— Din nefericire ţara noastră e sfîşiată de lupte civile.

— Da, ia staţi... A, da. Îmi spunea ceva amiralul care călătorea cu mine în avion. Ai, ai! Aici se face ceva foarte prost... Aici străinii aruncat foarte mulţi bani şi cumpără oameni, ca pe nişte iezi. Noi, americanii, asta putem permite. Dar am auzit că în ultimul timp ei au început să cumpere şi bucăţi de Elada. Noi, americanii, asta nu putem permite. Dar, totuşi... de ce? Elada e al vostru. Faceţi ce vreţi cu el. Am părere că America n-are motiv să se amestec. Mi-a zis aşa şi amiral care spunem. America nu se amestec. Şi face foarte bine. America dă numai sfaturi. Asta nu face rău. Şi vă vinde multe tancuri şi avioane.

---

[1] Prietene.

[2] Insulă grecească.

[3] Garnitură picantă, din miez de nucă şi pîine cu mujdei de usturoi.

Bravo! Nu ştiam că Elada este atît de bogat. Dar lăsăm acum ast. Pe noi ne interesează alte lucruri mai serios! Trebuie lucrat bine, ca să turnăm *Antigon*. Nu vreau studio. Aici, pentru asemenea lucru totul e gata. Ce nevoie am de studio? Ca să fac o Eladă antică din hîrtie? Toată Elada e antic. Coloanele sînt mai mulţi decît copaci. Lumina e gata. Iar gîndul meu tot spre un singur punct se îndreaptă: Cap Sunion. Nicăieri nu există atîta lumină natural şi mult. Cu doi cenţi ai şi făcut filmul: oooh! trebuie să vizitaţi...

— Altădată mă duceam în fiecare duminică... Acum nu mă mai duc. Nimeni nu se mai duce acolo.

— Ştiu. Este un insul vizavis unde se face exerciţii militare. Mikrònisos. Aşa-i? Bine n-am spus?

— Makrònisos. Şi — din nefericire — nu se fac numai exerciţii, adică nu se fac de loc exerciţii. Acolo reînvie o perioadă întunecată a istoriei omenirii!

— Iar o să-mi spuneţi *tragedy*?

— Bine. Nu mai adaug nimic. De altfel... ar fi de prisos.

— Iată că deveniţi om realist. Dar mi-aţi spus şi altceva. Că nu-i voie. *My frend*... Cuvîntul ăst pentru un american est foarte rău. Cuvînt foarte rău. Adică est rău pentru cel care-l pronunţă. Am avut discuţii şi asupra acest lucru cu amiral nostru. El mi-a spus că nu o să mai fie pronunţat. E un om foarte sigur de ceea ce spune. Fără să întrebe pe cei de aici, mi-a spus: „Duceţi-vă şi vă faceţi filmul".

— Da, aşa este.

— Dar mă mir — de unde ştia că nu-mi vor spune „nu"? L-am întrebat: „Amiral, vreau să mă asigur! Da, este adevărat că în ţara asta noi oferim sfaturile noastre. Dar sfaturile sînt sfaturi. Dacă vrea cineva nu le primeşte. Doar sînt sfaturi, nu sînt ordine". Atunci amiral a dat cu pumn într-un mobil care era lîngă el şi a strigat: „Încă nu s-a născut bastardul — îmi zice — care să îndrăz-

nească să nesocotească sfaturile americane!" Şi eu m-am liniştit şi am plecat încîntat. Un om superb!

Directorul era vădit jignit.

— Îmi permiteţi... spuse şi îi întinse o mînă mai rece decît gheaţa.

— Plecaţi?

Directorul nu răspunse şi-şi luă pălăria...

— Deci, să mă bazez la dumneavoastră ca Antigon n-o să aibă obiecţiuni? Ar fi un prostie. Un milion de fete ar alerga desculţ după aşa rol.

— Poate nu numai desculţe... dar, pentru că-i cunosc firea acestei fete pe care aţi ales-o, nu pot anticipa. În orice caz, ar fi mai bine să căutaţi alta.

— Am fost peste tot. No. No existe. Atît de grecoaică, atît de Antigon. No, no existe. Trebuie să-l convingeţi. Daţi-i sfaturi.

— Din păcate nu se supune *sfaturilor*. Cînd ea nu vrea ceva, atunci nici cu ameninţări, nici prin forţă nu putem reuşi. Eu sînt însă de părere că Elada e plină de femei frumoase şi cu înfăţişare antică.

— *No*, răspunse disperat regizorul. Nici una nu-i ca ea. Trebuie. Trebuie să-l convingeţi!

— Am să încerc... Dar, spre binele acestei afaceri vă sfătuiesc...

N-a apucat să-şi termine fraza căci a înlemnit deodată, văzînd cum americanului îi tremura luleaua între dinţi.

— ...Mă scuzaţi — se corectă directorul imediat — am spus cuvîntul „sfătuiesc" cu sensul lui din limba greacă. Adică aş fi dorit să vă recomand — pardon, adică doream să vă rog — dacă într-adevăr doriţi colaborarea domnişoarei — să nu amestecaţi în această colaborare punctul dumneavoastră de vedere în ce priveşte chestiunea greacă şi nici rolul Americii în această chestiune... Mă înţelegeţi? Ar fi bine, mai ales că... adică... mai pe scurt: domnişoara vă consideră — presupun — ca un grec emigrat. Sau greşesc?

— De unde să ştiu, dracul s-o ia, ce crede şi şi ce nu crede despre mine.

— Atunci vă informez eu că aşa crede... Şi aşa trebuie să rămînă lucrurile. Identitatea dumneavoastră americană să rămînă între noi. Nu ştiu dacă m-aţi înţeles întru totul.

— *No.*

— În acest caz, bună ziua.

— *Mister!* Domnule! Ce vreţi să faceţi?

— Mă scuzaţi. Văd că nu există teren de...

— Nu cumva am spus ceva ce nu v-a plăcut?

— Aici, domnule, nu e vorba de mine. Căci — în ceea ce mă priveşte — convingerile dumneavoastră politice, mă...

— Care dracu a vorbit despre convingeri politice? Le urăsc, mi-e silă de ele ca de ciorapii mei murdari!

— Într-un mod oarecare faceţi un fel de politică... adică urîţi un fel de politică. Şi asta este deja politică. Sau nu? Ei, asta, tocmai asta nu trebuie s-o ştie domnişoara.

— Şi ce trebuie să ştie — dracu s-o ia?

— Să ştie că iubiţi, că adoraţi... Arta şi numai Arta... că nimic altceva nu vă interesează în lumea asta.

— Şi oare mă interesează altceva?

— N-am isprăvit. Şi că... adică — dacă vă amintiţi — sînteţi un grec venit din străinătate... nu sînteţi un american.

— Cum?????

— Mă scuzaţi... am greşit formularea. Că sînteţi, exclusiv, cetăţean al ţării denumite Arta... Şi această ţară — după cum ştiţi — n-are nimic comun cu geografia sau cu politica. Adică... poate — şi ar fi trebuit — să aibă... dar e posibil să şi n-aibă... ah, m-am încurcat de-a binelea.

— În sfîrşit, o să-mi spuneţi clar ce am de făcut?

— Clar şi răspicat: nu aveţi nici idei politice, nici buletin de identitate american. Am terminat.

Şi a dat iarăşi să-şi ia pălăria.

— Oh! De-aş putea găsi alt fată... Dar nu pot.

— Deci, primiţi?

— Fie. Primesc. Dar am să torn filmul şi apoi am să o ucid.

— Şi apoi... pentru că vă consider un artist... ştiu că n-o s-o faceţi. Apoi... vă veţi pleca şi-i veţi săruta mîna.

CAPITOLUL II

Casa lui Panais e situată acolo unde Atena urcă în pantă, într-un cartier ce se cheamă *„Lumea nouă"* ... dar care n-are nimic de-a face cu cea descoperită de Columb, ca să umple de sînge şi lacrimi lumea veche. Casa era micuţă, văruită alb, cu un balcon altădată plin de flori vesele, dar care acum se veştejiseră şi se scuturaseră. Orice casă cuprinsă de îngrijorare, întotdeauna aşa ajunge: lasă să i se ofilească florile. În toţi aceşti ani... Atenei îi este frig. Frig chiar în toiul verii. Cartierelor mărginaşe le e şi mai frig, întrucît flăcăii lor gem îndărătul gratiilor sau tac prin cimitire. Doar bocetul molcom, tresăririle din spaimă şi nesomnul hălăduiesc în aceste căsuţe. Oamenii se culcă o dată cu găinile. Vine miezul nopţii, dar somnul nu vine. Indivizi în pardesie din gabardină cenuşie şi cu borul pălăriei tras pe ochi, cutreieră ulicele, se apropie de ferestre, îşi lipesc de uşi urechile lor de copoi. Ei sînt singurii oameni tineri care circulă prin aceste cartiere. Toţi vorbesc brutal. Doar din cînd în cînd şi blînd, dar cu o blîndeţe care este mai abjectă decît chiar brutalitatea lor. Îşi fac cursa regulată de iscoade, dînd tîrcoale caselor, şi-apoi bat la uşă. N-are importanţă dacă

e ziuă sau noapte. Nopţile şi zilele sînt ale lor. Întreabă pe cei din casă de-au avut de curînd vreo ştire de la „procopsiţii" lor sau „de la haimanaua, ruşinea mahalalei". Cei din casă tac.

— Vă întreb: aţi avut vreo ştire?

— Nu, răspund ei, cu buzele lipite, căutînd să ghicească ce altceva — mai rău — îi aşteaptă.

— Bine, în curînd o să vă aducem noi veşti „bune"... — şi se duc mulţumiţi că şi-au îndeplinit atît de iscusit creştineasca lor datorie.

Cei din casă încuie uşa cu cheia şi nu mai aprind nici lumina. În tot restul timpului stau şi aşteaptă cu spaima în sîn „veştile" făgăduite.

În alte case pătrund cu alte ifose. După ce dau tîrcoale casei adulmecînd, se apropie de uşă şi bat în ea încet-încet, ca şi cum şi-ar fi înfăşurat degetele în vată.

— Bună seara, mamă... Ce noutăţi? Tot nimic, nu? De-ai şti, măicuţă ce mîhnit sînt de nenorocirea ce-a căzut pe capul vostru. Nopţi de-a rîndul nu închid ochii... stau aşa şi-mi zic: Bre, cum de-a păţit el să se-ncurce cu clica aia! Şi cine, mă rog? Mitros, despre care toţi spuneau: „Halal de mama care l-a născut!" Ce să mai vorbim acu? Era — ce să-ţi spun? — un flăcău de-l visau toate mamele. Dar, ce? Dracu o să-l încurce pe cel hîtru? Nu! se duce la cel cu minte, la cel sfios, neprihănit. Ce s-o lungim? Asta face reaua cîrdăşie! Mi se rupe inima de voi, mamă... vezi să-i mai scrii. Om face şi noi ce-om putea. Şi, cît despre slujbuşoară, mi-a făgăduit mie pe cuvînt de onoare dom' subcomisar. Numai să se desprindă cît mai curînd de vînduţii ăia de bolşevici. Spune-i că dă cu pumnii în tăişul cuţitului! Cu mintea lui, curînd te bagă-n groapă şi-o să te aibă pe suflet! Eu îţi vorbesc aşa, că mă doare de dumneata, mamă. Asta o ştii bine.

— Nu-mi aduc aminte de matale, fiule... Prima oară te văd.

— Vezi... vezi ce face viaţa asta chinuită? Împuţinează mintea omului şi uită şi pe cel mai bun

prieten al lui. Dar, fie. Nu ţi-o iau în nume de rău. Că ţiu la dumneata. Aşa că, noapte bună şi să ne ajute Sfîntu-Dumitru ăl care îl sărbătorim mîine. E şi onomastica lui Mitros. Ah, ah, ce chinuri mai sînt pe lume! Haide, noapte bună, mamă.

Bătrîna dă cu tămîie prin toată casa, să scape de duhneala suflării lui. Pe urmă mănîncă o bucată de pîine goală, căci n-are bani să-şi cumpere şi altceva, ori n-are puterea să gătească.

Într-o după-amiază, după asfinţit, se auzi o bătaie în uşa casei lui Panais. Alkmini era în bucătărie. Bătrîna deschise cu mîini tremurînde.

— Nu vă speriaţi, coniţă, zise politicos un om în vîrstă. Sînt directorul domnişoarei.

— Fata mea... strigă cu glas topit bătrîna şi sunetele se stinseră.

Fata înţelese după vocea mamei că ceva neobişnuit se petrece şi ieşi cu mîinile ude:

— Ce se întîmplă, mămico?

— Eu sînt, domnişoară Zimbùlis.

Fata roşi şi-şi şterse mîinile.

— Vă rog s-o scuzaţi pe mama. Poftiţi!

— Înţeleg.

— Nu ne mai vin musafiri. Cei care ne-au vizitat pînă acum au fost nedoriţi. Sînteţi singura excepţie. De aceea vă rog să nu luaţi în nume de rău spaima mamei.

— Adevărat? De-aş fi ştiut, făceam mai des aceste excepţii. Intru imediat în subiect. Întîi, permiteţi-mi să vă felicit.

Directorul se ridică de pe scaun şi-i sărută mîna.

Fata se uită la el, nedumerită.

— Vă aduc diploma. Sînteţi cel mai mare triumf din cariera mea.

Tînăra despături diploma — ochii ei deveniră şi mai frumoşi — şi după aceea sărută mîna directorului şi o îmbrăţişă pe bătrîna ei mamă, care plîngea.

— Ah, de-am putea să-i telegrafiem... Să facem ceva ca să afle şi el.

Directorul, ca s-o scoată din gîndurile astea triste, continuă:

— Şi-acum vreau să vă aduc la cunoştinţă în mod oficial propunerea ce vi s-a făcut pentru a interpreta rolul Antigonei... Erau unele temeri... Înţelegeţi dumneavoastră... Cumva... Ar fi putut avea anumite consecinţe faptul că... logodnica unui...

— ...Trădător... de ce n-o spuneţi? Spuneţi-o deci şi dumneavoastră.

— Eu... eu... dar ar trebui să fiu orb sau nebun, ca să-mi însuşesc o astfel de aberaţie. Firește, asta rămîne între noi. Fiindcă, nu vă ascund că am început să devin şi eu suspect pentru anumiţi indivizi. Nu mi se iartă neutralitatea. Mi se cere insistent o atitudine activă... împotriva... împotriva voastră. N-am s-o fac niciodată. Nu sînt, firește, un om viteaz. Dar nici laş în asemenea hal n-am să devin. Nu, niciodată! Nu cer nimic altceva decît să mă lase, să-mi continui misiunea. Dumneavoastră cunoaşteţi cîte privaţiuni m-a costat înfiinţarea acestui institut şi cît m-am străduit să-l salvez de la faliment. De altfel, ce crimă mare fac? Lupt să menţin Arta ferită de toţi cei care, în timpurile astea au pactizat cu ei. Asta este deja un mic eroism, pe care mă mir şi eu cum de-l pot avea. Un al doilea mic eroism a fost insistenţa pe care am depus-o ca să vă menţin în institutul meu, cu toate îndemnurile şi sfaturile de tot felul ale prietenilor, care tremurau pentru soarta mea şi pentru viitorul institutului. Şi, iată! A sosit şi ziua îndreptăţirii mele... şi totodată primul dumneavoastră rol. Poate că, adevărat, aici au fost forţate anumite obiceiuri mai vechi. Pînă azi toate absolventele făceau întîi parte din corul antic şi abia după aceea li se încredinţau roluri. Dar talentul dumneavoastră nu este pur şi simplu un talent, este un fenomen. De altfel şi acel american de origine greacă este de părere că nu există o interpretă mai potrivită. Firește că, impotriva acestei alegeri, s-a pornit a întreagă campanie murdară. Au fost invocate multe lucruri

sfinte. S-a cerut ca în numele Patriei în luptă şi în numele lui Dumnezeu... să fie eliminată ideea alegerii unei tinere al cărei logodnic dispreţuieşte sfînta religie. Ştii ce a răspuns omul acela — naiv dintr-un punct de vedere? „Religia mea e Arta. Şi pentru această religie, domnişoara este o preoteasă foarte potrivită".

Directorul scoase din buzunar o hîrtie.

— Ar fi venit şi dînsul cu mine... Dar a considerat că nu-i prea nimerit... Adică eu am crezut aşa. Nu ştiu, dar am rămas cu ideea că omul acesta, din cauza unei anumite originalităţi a lui, nu v-a făcut o impresie prea bună. De aceea m-am temut că prezenţa sa aici n-ar fi fost un bun apărător al cauzei lui. Am aici contractul semnat de dînsul. Citiţi-l şi, vă rog, nu spuneţi *nu*. Vreau să demonstrez tuturor ce stea m-am străduit să apăr.

Bătrînica şi-a şters ochii şi a mîngîiat gîtul frumos al fetei.

— Primeşte, fiica mea... îi spuse ea cu multă duioşie în glas. Gîndeşte-te şi la el... Ce bucurie ar fi simţit, dacă...

Fata împături hîrtia.

— N-o citesc, spuse emoţionată, închid ochii şi îmi las mîna să o duceţi unde vreţi dumneavoastră. Anii aceştia, pe care i-am petrecut lîngă dumneavoastră, m-au învăţat să mă încred în cei demni de încredere. Ştiu că aţi făcut pentru mine mult, mult peste puterile dumneavoastră. Şi, poate că nu ştiam îngrijorările şi lupta dumneavoastră pentru mine, dar le ghiceam. Viaţa nu mi-a dat un tată. El a plecat în clipa cînd eu veneam pe lume, fără să ne putem întîlni vreodată. L-am întîlnit însă optsprezece ani mai tîrziu, cînd pentru prima oară am păşit pragul institutului dumneavoastră. În ultimii cinci ani, cînd viaţa mi-a refuzat totul, mi-a dăruit două mari bucurii: un logodnic brav şi minunat, precum şi un inspirat şi afectuos tată şi dascăl. Am apreciat mai ales cît de mult v-aţi străduit să nu-mi schimbaţi caracterul... să nu mi-l

creaţi, aşa cum obişnuiesc să procedeze toţi pedagogii.

— Era deja creat. Şi am căutat să-l păstrez aşa cum l-am primit. Consider că e cel mai bun lucru ce-l aveam de făcut.

— N-am să uit niciodată strădania şi pasiunea ce depuneaţi în lecţiile dumneavoastră. Dar, mai ales, nu voi uita vreodată — dragul meu profesor — privirile îngîndurate ce mi le aruncaţi din cînd în cînd, pline de neputinţă şi deznădejde. Acum îmi explic tot.. erau clipele ce urmau presiunilor ce se făceau asupra dumneavoastră. Această îngrijorare era pentru mine... şi o primesc acum, după atîta întîrziere... Dar mai bine să mă opresc aici, căci mi-e teamă ca nu cumva să-mi consideraţi emoţia, *teatrală*. Dumneavoastră aţi jucat atîta timp, mut, doar cu privirea şi tăcerea, cel mai bun rol al unui artist: *rolul omului*. Sînt prea mică în faţa dumneavoastră... pentru că din nefericire eu interpretez numai prin cuvinte.

Bătrînul actor încercă să-şi găsească pălăria, dar îi fu cu neputinţă... Pînă la urmă plecă... cu capul gol, buimăcit, ca un vinovat.

Acesta fusese cel mai mare rol din cariera lui, fără public. Peste puţin timp, omul acesta muri, ducînd cu el o tristeţe mare, dar lăsînd în urma lui o şi mai mare tristeţe. Fata... fata pe care el o formase, fata strădaniilor şi îngrijorărilor lui, arse în însuşi focul ei.

CAPITOLUL III

Capul Sunion este prova lumii. De acolo valurile mării par pufuşori împrăştiaţi de vînt.

În jurul capului Sunion adie cea mai blîndă briză de pe acest pămînt şi, mai încolo de Sunion, lumea îşi pierde hotarele şi încep marginile unei cetăţi albastre, care nu are nume, pentru că totul este o vrajă.

Pe aceste meleaguri zeii s-au temut să locuiască pentru ca, nu cumva fermecaţi, să uite şi să devină oameni... De aceea au fugit mai departe şi s-au aşezat pe Olimp. Aici, nu se poate ascunde nimic. Lumina despoaie totul. Frumuseţea apare şi mai frumoasă, dar urîţenia nu îndrăzneşte nici măcar să-şi arate nasul. Aici pînă şi sufletul unui orb se poate încînta. Aici abundă doar lumina... Şi florile care cresc fără de grădinar şi nu au nume. Un vîntuleţ pornit dintre alge se joacă de-a prinselea cu fluturii. Îi fugăreşte printre coloanele şi frontoanele năruite... Şi ei nu mai seamănă cu fluturii, ci cu nişte flori desprinse de tulpină.

Vii din oraş numai pentru o oră şi uiţi să mai pleci. Pentru că acest loc e o vrajă, o beţie, un peisaj încîntător, plin de simplitate dorică şi se-

ducţiune... ca o frumoasă ateniană care abia şi-a sfîrşit joaca cu valurile.

Şi totuşi, peste drum, rînjind plină de ură, a împietrit insula Makrònisos. De-un mileniu se tot urîţeşte şi încă n-a încetat de a se urîţi.

*

În ziua în care au fost instalate aparatele de filmat, două şalupe de patrulare plecară într-o pripeală plină de panică de la Makrònisos şi veniră să acosteze la Sunion. Cînd au văzut atîta lume adunată aici, zbirii de pe insulă au început să urle ca arşi cu fierul roşu. Au încercuit templul cu armele automate în poziţie de tragere şi ofiţerul lor a înaintat spre echipa de filmare.

Regizorul şi-a îndesat cît mai pieziş luleaua în gură şi i-a lăsat să se apropie, privindu-i cu ochi tulburi.

— Am să vă curăţ pe toţi! strigă ofiţerul ridicînd un ciomag.

— Vîră-ţi ciomagu în nas şi astîmpără-te. Aşa. Şi-acum citeşte aici.

Ofiţerul citi hîrtia şi imediat aruncă cît colo ciomagul luînd poziţia de drepţi.

— Mă scuzaţi... spuse umil, ducînd degetele murdare la chipiu. Ştiţi... sînt nişte străini care vor răul ţării noastre şi umplu lumea cu tot felul de calomnii, însoţite de fotografii ticluite, diferite fotomontaje... Aţi accepta dumneavoastră, *mister*, să fie calomniată patria dumneavoastră, Ţara Libertăţii?

— Nu-mi împuia urechile cu lătrăturile tale. Cît despre libertate, se simte mai bine fără tine!

— Oricum...

— Oricum, adună-ţi limba în gură şi înghite-ţi-o! Şi nu mă plictisi.

Ofiţerul îşi duse din nou palma murdară la chipiu.

— *Mister*... spuse el plîngăreţ... Comandantul meu... domnul comandant vreau să spun... a ordonat... pardon... adică roagă... noaptea...

— Noaptea? Ce noaptea?

— Adică noaptea... ceea ce vreţi să faceţi aici. Excelenţa dumneavoastră... să faceţi doar noaptea... întrucît, dincolo e o tabără... adică... cîmp de tragere... adică... acolo staţionează... şi de aceea *ordinul*... adică rugămintea fierbinte a comandantului, a domnului comandant... este ca munca dumneavoastră... adică ceea ce e vorba să faceţi aici... adică, înţelegeţi... să se facă în timpul nopţii...

— E regizor comandantul, de ştie că nu trebuie să se filmeze ziua, ci noaptea? E regizor comandantul tău? Vorbeşte!

— Mulţumesc... am să telefonez domnului comandant că dorinţa dumnealui... adică dorinţa dumneavoastră e şi dorinţa dumnealui. Aici, în dreapta, este şi o plajă unde nu bate vîntul, unde puteţi să vă scăldaţi. Are şi restaurant... cu stridii şi peşte proaspăt.

— Bine. *All right.* Fie şi noaptea. Poate chiar... bine. Nimic. Acum poţi pleca. Dar am o rugăminte: poţi pleca mai iute? *Thinks.*

Căpitanul îşi vîrî coada între picioare şi plecă grăbit, de teamă ca nu cumva ciudatul şi încăpăţînatul american să se răzgîndească şi să-şi pună în funcţiune aparatele în timpul zilei.

Astfel, pe lîngă atîţia alţi oameni, trecuse şi Arta în ilegalitate. Şi i se îngăduia să circule numai noaptea.

Regizorul suflă fumul din lulea cît mai departe şi dădu dispoziţii să se strîngă aparatele şi tot personalul să se ducă pe celălalt versant al promontoriului.

Toţi plecară, numai fata îmbrăcată în vesmintele Antigonei nu se mişcă de pe piatra pe care şedea, ci, cu privirile aţintite departe, căuta să ghicească, să vadă. Unde? În care văgăună se afla el? Unde gemea şi unde murea — dacă n-a murit...

— Antigon!... strigă regizorul. Plecăm. Haide.

Unul cu picioare mari şi butucănoase şi cu două fireturi la mîneci veni şi se înfipse mînios în faţa ei:

— Pe tine te cheamă Antigona? o întrebă cu multă vulgaritate în glas.

Fata se uită la el ca la o sperietoare.

— Ce socoteli ai tu cu aia de colo? o întrebă iar, arătîndu-i insula.

Fata îl privi încurcată.

— Care „aia de colo"? spuse ea.

— Aia, coniţă, s-o vezi şi să-ţi faci cruce. Înţelegeţi? Ai auzit de „cristelniţa naţională"? Hm, tot nu înţelegi? Să-ţi vorbesc mai desluşit. Aia de colo, la care te uiţi şi nu-ţi spune nimic, este cea mai înaltă şcoală naţională. Instituţia de reeducare naţională. „Noul Partenon". Dar ce? Ce crezi? Şi-acum spală putina că pleacă şalupa şi n-o să mă aştepte pe mine.

Fata însă nu se mişcă. Matahala se înfurie şi mai rău.

— Ia ascultă! Ţi s-a făcut de „reeducare"? Ce? Îţi închipui că am să mă port cu mănuşi cu tine, că eşti antică? Întinde-o!

Printre coloane apăru alergînd regizorul, cu luleaua ca un revolver.

— Pst! Ei, tu de colo!... Ce treabă are mutra ta de cîine cu fata asta?

Celălalt sări ca ars, şi luă poziţie de drepţi:

— *Mister*... Soarele arde... tare... arşiţa... capul fetei...

— *Allez!!!* Piei de-aici... Te-ai găsit tu să aperi de soare capul ei... Piei, să nu-mi schimb părerea şi să spun să mi se instaleze iarăşi aparatele, înainte de a se însera. *Go!*...

— Scuzmi... *mister*...

— Ia-ţi tălpăşiţa! Pleacă mai repede, că nu suport să văd mutra ta bădărănească... nici să ascult grecească ta. *Go!* Marş!

Se întoarse apoi spre fată, spunîndu-i cu tandreţe:

— Antigon... hai, copilul meu. Nu face... Hai să mergem. Mai venim şi altă dată împreună.

Toată lumea a coborît. Nu, nu trebuie... Poate că dacă ne vom opune, va schimba ordinul şi nu ne mai lasă să filmăm.

Fata observă că şi el avea un tremur imperceptibil în glas. O frică invizibilă i se cuibărise în suflet. Chiar dacă el nu putea fi bănuit de nimic. L-a urmat. Doar atunci cînd au început să coboare povîrnişul a aruncat o ultimă privire înspre Makrònisos. Insula blestemată aburea sub arşiţa amiezii... Cine ştie, poate să abureala asta era răsuflarea lor însetată... Cine ştie...

*

Cînd soarele se rostogoli îndărătul muntelui Penteli şi umbrele nopţii coborîră deasupra templului, echipa de filmare începu să-şi instaleze aparatele pe locurile indicate. Erau acolo, pe malurile unui mic golf cu plajă, taverne cu peştişori prăjiţi şi vin gălbui de Attica. Toţi se scăldară, băură... îşi rostiră rolurile în faţa valurilor.

Numai Antigona, mereu îmbrăcată în veşmîntul eroinei se retrase pe-o stîncă mică, unde rămase singură, să-şi amintească... de dragostea lor... cum veneau aici, pe acelaşi mal... primele lui cuvinte... sfiala lui de fată... apoi cum prinsese curaj pentru întîia oară... joaca cu pietricele pe plajă... visele pentru fericirea lor de mîine... siguranţa lui... „Vom trăi fericiţi, doar să ne *lase*..."

Dar nu-i lăsaseră! Acum ea era iarăşi aici, în faţa aceleiaşi mări... Şi nimic nu mai era la fel ca atunci. Peste mare era o stîncă uriaşă, purtînd în cîrcă ceea ce iubise ea mai mult pe acest pămînt sărac.

— Antigona, vino! Urcăm!... strigă fata care interpreta rolul Ismenei.

Fata care juca rolul Ismenei îşi lăsă braţul peste umerii Antigonei şi o luă cu ea. Rolurile pe care le interpretau în film le împrietenise pe cele două fete. Începură să urce panta.

— Cînd vom turna, să nu te uiţi într-acolo... îi spuse, arătîndu-i insula Makrònisos. Auzi? Altfel ai să pierzi replicile.

Proiectoarele începuseră să caute cu antenele lor, ca să închidă în cercul luminos întregul templu. Totul era gata. Operatorii îşi îndreptară „mitralierele" şi ocheau. Ajutorul se înfipse impertinent dinaintea lor, ţinînd sus tabla ce număra secvenţele.

— Dă-mi toate luminile albe.... strigă regizorul.

— Totul e gata! Îi dăm drumul.

Ajutorul lovi tabla şi se retrase sprinten, de parcă ar fi vrut cineva să-l stropească.

Începu muzica, cu fluierele antice.

În cercul luminos se desenară siluetele zvelte ale fetelor.

„Din tot ce-au fost ursiţi să-ndure ai lui Oedip urmaşi Ismena, sora mea...

Glasuri de fete răsunară blînd în noapte. Eroina se ivi încet-încet prin dialogul poetului.

— Mă duc şi celui drag găti-voi un mormînt.

Ismena, îngrijorată, caută s-o reţină. Îi e frică de-atîta cutezanţă fără seamăn.

— Vai ţie! Mă-n fior la soarta-ţi cînd gîndesc!

ANTIGONA:

— Ci scapă-ţi pielea ta! De-a mea nu te-ngriji!

Acum Ismena o roagă să nu dezvăluie nimănui secretul, şi-i făgăduieşte că nici ea nu va spune nimic.

Aici se arată firea neînfricată a Antigonei. Recomandă sorei ei, nu numai să-l spună, dar să-l şi trîmbiţeze pretutindeni. Şi o asigură că aşa va face şi ea însăşi.

Ismena e uimită, dar o şi admiră. Cu cîtă mîndrie i-o spune:

— Pentru un asemenea scop ce poate îngheţa pe om
De spaimă, inima ţi-e fierbinte.

ANTIGONA:

Fac vrerea celui cui dragă vreau să fiu!

Ismena nu mai găseşte alte mijloace ca s-o reţină. O lasă deci să meargă pe drumul pe care şi l-a ales, spunînd ca vrăjită:

— Te du, de vrei! Ţi-i fapta faptă de nebun,
Dar îndrăgită fi-vei de cei care-ţi sînt dragi!

Cele două fete pleacă. Ajutorul intră în cercul de lumină şi semnalează a doua scenă.

— Gata! Începem.

În scenă intră încet şi solemn corul bătrînilor:

O! Rază de soare, ca azi luminoasă
Nicicînd strălucit-ai deasupra cetăţii
Tebane, cu porţile-i şapte la număr!
Tu, ochi auriu al zorilor zilei
Ah, iată, deasupra izvoarelor Dirkei...

Corul desenează domol, în cercul luminos inele...

...Dar doi, ce-s născuţi din acelaşi tată
Şi mamă, sărmanii! — sfîrşitu-s-au jalnic...

Dar regele nu ştie ce-i aceea poezia. Ea nu-l mişcă. Înaintează necruţător spre ea şi-i strigă: *„Hotărîre am luat! Nimic n-o va schimba. Polinice rămîne-va fără mormînt şi moartea groaznică-l aşteaptă pe cel ce-ar îndrăzni să-l îngroape"!*

Bătrînii plini de înţelepciune se uimesc:

Nu-i nimenea smintit ca moartea să şi-o vrea.

Dar cel smintit apare. Şi nu e nebun: e o nebună!

Regele, aflînd de la paznici de îngroparea „stigmatizatului", aleargă spumegînd să-l găsească pe cel *vîndut*, care pentru bani a nesocotit porunca lui.

Corifeul, rămas singur cu bătrînii, ridică glasul plin de admiraţie:

În lume-s multe mari minuni.
Minuni mai mari ca omul nu-s.
Purtat de vînt străbate mări
Prin hulă şi prin val spumos.
Prin val vuind vijelios

. . . . . .

Şi pe-armăsarii încomaţi
El înhămatu-i-a la jug.

. . . . . .

Al vorbei meşteşug şi zbor
Al gîndului el le-a-nvăţat

. . . . . .

Şi tot ce fi-va va-nfrunta.
Pe Hades doar a-l ocoli
Nicicînd nu izbuti-va el.

. . . . . .

Dar Antigona a izbutit! Aceasta o recunoaşte şi corul, care cu toată sfiala lui în faţa tiranului, o spune cu glas tare:

Leită taică-său! Ca el neîncovoiată
Nici vrea, nici ştie suferinţii a se pleca!

Fata, îmbrăcată cu veşmintele Antigonei, joacă acum şi pentru ea însăşi:

Al vieţi-mi rost e să iubesc, nu să urăsc!

În faţa măreţiei surorii ei, Ismena îşi descoperă o fărîmă de eroism. Fără ca măcar să-i fi trecut prin minte să ia parte la înmormîntare, recunoaşte cu patos că e şi ea părtaşă. Antigona o dojeneşte:

Ceea ce mîna ta n-a atins,
Al tău să nu-l socoţi!

Dar Ismena susţine că şi ea a luat parte la „crimă". Că ea a săvîrşit-o.

ANTIGONA:

— Îl ştie Hades pe făptaş! Şi morţii-l ştiu!

. . . . . .

Pe pace fii! Tu-n viaţă eşti. Eu sufletu-mi
De mult mi-am dat, ca să-i ajut pe morţii mei.

Bătrînii, cu glasul tremurat de emoţie, îngenunche dinaintea regelui. De nu-i e milă de ea, să-i fie cel puţin de fiul său, pe a cărui logodnică o omoară. Dar regele rămîne neclintit, în neîndurarea sa:

Dar ăstei nunţi chiar Hades îi va pune sfîrşit.

Proiectoarele se sting. Pauză. Antigona își aruncă privirea peste valuri, undeva pe insulă, unde niște luminițe mărunte ca niște suflete tremură, înfrigurate parcă. *„Dar ăstei nunți, chiar Hades îi va pune sfîrșit"*.

Fata care joacă rolul Ismenei își deschide brațele. Antigona se strînge la pieptul ei, privind cu spaimă spre Makrònisos...

CAPITOLUL IV

Cum se trezeşte un om din somn? ... Iorghis ştia bine. De mii de ori se trezise. Dar din moarte se trezi pentru prima oară. Şi trecu mult pînă să se încredinţeze că nu era şi de data asta moarte, ci somn. Dar nu ... Somnul acesta nu era un somn obişnuit. Era altfel. Îţi dădea impresia că te urci, că te dezlipeşti de ceva greoi ce te trage înapoi şi caută să te cufunde din nou. Şi ţie ţi-a rămas prea puţină forţă ca să mai lupţi. Prea puţină dorinţă ca să vrei să dobîndeşti iarăşi viaţă, căci ea e mai groaznică decît moartea. Viaţa regăsită acum duhnea insuportabil. Stomacul îi cerea să scoată tot ce era în el, dar nu era decît apa ce-o băuse înainte de-a adormi. Vomita gemînd şi scoţînd strigăte nearticulate, dar nimic nu-i putea ajuta. În visurile urîte, oamenii, cînd strigă, se trezesc. Dar acum Iorghis striga fără să se trezească ... Iar visul urît dăinuia ... un vis cu ochii deschişi. Somnul se împletise cu moartea, într-un mod ciudat.

Aici ceea ce era limpede, era urmărirea lui de către un mort. Îl urma chiar şi cînd era leşinat, adormit, treaz ... Şi-l va urma chiar şi dincolo de viaţă, pînă în cele mai adînci peşteri ale infer-

nului... Legat de el, acoperindu-l cu cadavrul lui, înăbuşindu-l cu duhoarea lui grea.

La un moment dat, tăcerea — pe care doar picăturile de apă o punctau — se rupse. Deodată, o muzică din flaute şi tobe răsună în văzduh. Unde se afla? Şi cum de a ajuns pînă acolo, pînă în aceste prăpăstii, muzica aceea? Nu cumva începu să audă în sinea lui şi voci? Pînă acum — în timp ce totul în jurul lui se prăbuşea — reuşise să-şi păstreze mintea întreagă şi trează. Dar în lumea asta — poate şi în oricare altă lume — totul are o limită. Cîndva, totul se destramă şi se împrăştie. Într-un trup atît de schingiuit ce mai putea sălăşlui? Şi, oricît ar fi mintea de întreagă, substanţa ei e moale şi cedează.

Muzica răsună mai puternic cîtva timp, apoi se stinse. Se speriase de parcă cineva ar fi amenin-ţat-o dinspre mare. Pînă şi muzica se sperie în aceste vremuri. Da, nu era o minciună. Nişte vedete de patrulare porniseră pe mare dinspre insulă. Erau supărate. Iorghis le văzu din ascunzătoarea lui. Ocoliră coloanele templului lui Poseidon şi se duseră să arunce ancora în micul liman. Dar întîrziară prea mult acolo. Peste puţin se înapoiară. De data asta părea să le fi trecut supărarea. Ceea ce se întîmplase acolo unde se duseseră, probabil că le liniştise. Se întorceau învingătoare. Nimiciseră muzica! Aveau toate drepturile să fie mîndri. Într-o ţară înspăimîntată, numai atunci cînd este înfrîntă chiar şi ultima notă muzicală, numai atunci un tiran poate să se mîndrească că a învins. Dar şi atunci rămîne pentru totdeauna invincibil un anume fel de muzică: plînsul. Dar acesta nu-l nelinişteşte pe tiran. Dimpotrivă, îl desfată. Şi în asta constă greşeala lui. Căci printre toate plînsetele există unul care nu-i un plîns, ci o muzică de mîine: plînsul copilului mic.

Vedetele de patrulare se îndreptară iarăşi spre *SFA*. Un cîine se urcă pe-o grămadă de cărbuni ca să latre, dar îşi aminti că muzica e interzisă şi coborî înfiorat. Iorghis rămase iarăşi cu mortul,

care, cu fiecare clipă ce trecea, îl urmărea şi mai de aproape şi mai sălbatic. Acum, cînd începuse să se descompună, îl urmărea înfăţişarea lui desfigurată, pînă ce-l încercui şi începu să-i şfichiuiască mînţile. Şi atunci Iorghis se năpusti asupra braţului celui mort, şi-şi înfipse dinţii... apoi îşi muşcă şi braţul lui... În zadar. Nu se rupeau. În cele două braţe erau oase. Începu să bocească. Să-şi smulgă părul. Ţipete răguşite îi ieşeau din gîtlej, ţipete care nu erau ale lui şi care n-aveau nimic omenesc. Erau urletele unei fiare în capcană, într-o pădure pustie.

Acum nu-l mai luă cu binişorul pe acest prieten cu care o dată, cînd era viu, fusese legat. Acum îi era frică de el, îl ura. Începu să-l insulte:

— Panais!!... Eşti un criminal!... Eşti... — am s-o spun — eşti... mai hain decît ei! Dezleagă-mă! Dezleagă-mă, ca să te-ngrop! Dezleagă-mă, ca să mă omor! Căci aşa nu pot... Nemilosule! De-ar afla mama ta, te-ar blestema... Ştiu, eşti mai puternic. Dar eşti un ucigaş!... Ucigaş!... S-o ştii!...

Panais răspundea doar cu duhorile lui, care deveneau tot mai înăbuşitoare.

— Panaiiis!!... îl strigă iar.

Urechile mortului erau ca nişte peşteri mici în care intra şi ieşea marea.

— Panaiiiis!!!

„Străjeri, vegheaţi!". S-a înnoptat. Dar oare abia acum s-a înnoptat? Iorghis crezuse că de mult fusese miezul nopţii.

— Panais!! Am să te las şi-am să plec!...

Glasul pătrunse în adîncurile peşterii şi se întoarse ca un rîs batjocoritor... „Am să plec...!"

Mortul parcă îi răspunse din penumbră:

„Fără mine n-ai să te duci nicăieri".

— Ajutooor!!!!

— Ho! ho! ho! rîse de el peştera, hăuind.

„Străjeri, vegheaţi!..."

Cadavrul plesni. Sîngele — albicios — se scurgea acum ca apa. Atunci, deodată, se auzi din nou

muzica. Iorghis privi cu ochii umflaţi, în sus. Muzica răsuna mai puternic. În aceeaşi clipă începu să ardă şi cerul. Ce se întîmpla acolo, sus? ... Sau nu cumva era *jos*? Cum să-şi dea seama? Poate că moartea îşi avea sălaşul în cer. Poate lumea subpămînteană[1] este sus, deasupra celei pămîntene[2].

Muzica se domoli pentru scurt timp — nu încetă, doar încetini... Şi începu să o acompanieze un murmur nedesluşit de glasuri bărbăteşti — care cîntau, psalmodiau, plîngeau — toate laolaltă.

Iorghis începu să se tîrască. Se va duce pînă acolo, oricare din cele două lumi ar fi. Oriunde în altă parte va fi mai bine ca aici. Poate că cineva îl va dezlega sau îl va omorî. Oricum, va fi mai bine. Da, mai bine... Pentru că mai rău decît acolo unde se afla nu putea fi nicăieri. N-a fost şi nici n-o să fie vreodată pentru nimeni. Chiar de se întîmplau omoruri sau petreceri acolo sus, chiar de erau cîntece sau bocete, chiar de se făceau nunţi sau înmormîntări, toate erau mai bune!... mai bune!... mai bune!...

Înainta tîrîndu-se pe burtă, agăţîndu-se cu unghiile. Hainele îi erau pline de pămînt însîngerat.

Marea lucea tăcută în lumina lunii. Cel ce se urca era mai tare decît un nebun. Cei cuminţi nu se urcă, iar cei nebuni se prăbuşesc. Dar el urca... şi nu auzea încă propriul său trup prăbuşindu-se. În jur era linişte. Era atent să audă două zgomote: unul al trupului viu şi altul al trupului mort. Dar nu. Nu se auzea nimic. Doar gîfîitul său greoi tulbura liniştea prăpastiei.

Urcuşul acesta era mai anevoios decît toate cele de pînă acum... Decît cel al lui Isus sau al lui Sisif. Căci ei nu erau uzi leoarcă, nu se tîrau pe burtă şi nici unul din ei nu era tras în jos de cadavre.

Noaptea înaintase. Dar urechea lui nu percepea nici un zgomot, căci totul era acoperit de ciocănitul

---

[1] Lumea neagră din basme.
[2] Lumea albă din basme.

inimii ce de mult încerca să-i rupă pieptul. Pe fiecare „treaptă" a prăpastiei, Iorghis se oprea ca să răsufle. Pînă ce ajunse şi la cea mai de sus. Atunci năvăliră spre el, impetuos, toate zgomotele ce porneau dinspre templu. Luminile... muzica... glasurile — şi printre ele vocea delicată a unei fete. Doamne! Ce căutau în infern atîtea glasuri îngereşti? Închise ochii şi se trudi să-şi adune zdrenţele, să se refacă şi să înainteze — după atîta amar de vreme — printre oameni... fără să descopere că nu mai era în minţile lui...

CAPITOLUL V

Acolo, sus, filmarea continua normal.

Templul, în lumina proiectoarelor, apărea ca un schelet antic. Cîţiva ciobani încruntaţi, vrăjiţi de toate astea, şi-au lăsat în voia lor turmele de oi şi s-au apropiat să caşte gura.

De pe crestele abrupte ale muntelui Penteli porni grăbit, coborînd spre Sunion, un detaşament de jandarmi, dintr-acelea care-i urmărea zi şi noapte pe „duşmanii patriei". Veni şi înconjură locul unde se filma, ca să vadă ce-i de făcut. Şeful detaşamentului adulmecă la început bine de tot pe toţi cei adunaţi şi-apoi se adresă subalternului său:

— Pst... Căprar! Fii atent. Să-ţi faci urechile polonice şi să aduni. Nu prea miroase a bine liturghia asta de noapte! Dacă toţi ăştia nu-s nebuni, atunci sînt ceva şi mai şi.

— Le-am controlat documentele. Le-am purecat pe toate. Cel care fumează din ţăruşul ăla e iute ca o cloşcă masculină. Ştiu io să-l fac mieluşel... dar are document american.

Şeful de detaşament îl întrerupse:

— Taci din gură acu, că începe... Peste puţin se va lămuri tot.

Îşi traseră pe-o sprînceană cozorocul şi se puseră să urmărească cu ochii, cu urechile, cu nările.

Peste puţin totul se lămuri. Ăştia erau nebuni de-a binelea. Dar era o nebunie straşnică! Nebunii lor, pe Makrònisos, erau cu totul altceva. Săraci, monotoni, de plîns. Numai că se „sinucideau". În timp ce ăştia de-aici! Extra! Asta zic şi eu nebunie! Şi ce frumos cîntau bocetul. Cu toţii laolaltă — iiiiiiiii!... — ca şi cum ar trage afară ancora! Să-mi trăiţi, nebunilor! Brava vouă! Pînă azi jandarmii nu văzuseră dacît spectacolul *Karaghiozis*, dar în ultima vreme fusese şi ăsta falsificat. Nu i se mai zicea *Karaghiozis*, ci *Teatrul de umbre*. Batjocuri!...

Între timp nebunii ăştia pe scenă îşi continuau munca. Dar şeful detaşamentului începu să-i suspecteze:

— Măi tu, se întoarse spre caporal. Ai prins de veste ce se petrece?

— Mm... pasă-mi-te că îngeraşii ăştia nu miroase a bine. Pare că sînt foarte şireţi.

— Dar ce zici de popii ăia cu toiegele? Dacă nu-i pus ceva la cale în astă seară, să-mi rupi galoanili! Şi ce dacă s-au îmbrăcat ca anticii? Asta-i ca să ne înşele. Măi, pe cine vreţi voi să-l hrăniţi cu tărîţe? Pe cine să-l duceţi? Pe mine?

— Să anunţăm Comandamentul?

— Mai stai niţel. Ssst!

În clipa aceea vorbea Antigona. Şeful detaşamentului îşi făcu urechile pîlnii. Apoi se adresă din nou caporalului:

— O vezi p-asta?

— P-asta care ridică capul regelui? Păi, ce face?... Cum să n-o văd?

— Asta dacă nu-i dintr-alde alea, adicăte din alea atee, să-mi găureşti nasu.

— De cînd am văzut-o la asta mi-e gîndul.

— Numai „ăştia" nu-l pot înghiţi pe majestatea sa regele.

Caporalul îşi scărpină ceafa:

— Ce zici... s-o arestăm?

— Las-o... să aşteptăm niţel, să vedem pînă unde poate s-ajungă.

— Ia auzi, mă, ce limbă împieliţată are tîrfuliţa de ea! O auzi?

— Păi, cum de nu? E comunistă curată!!

— Destupă-ţi urechile şi bagă bine la cap vorbele, să le spunem clar şi răspicat la trebunal. Dar, ah! Scroafa! Ne-a scăpat. Au arestat-o ăilalţi.

— Ptiu... Ne-o făcură anticii!

Între timp, a intrat în scenă corul bătrînilor. Şeful detaşamentului a turbat.

— Mai sînt şi boşorogii ăştia bătrîni, care cu toate că nu-şi pot tîrî picerele s-au apucat de cîntări. Ia, să-i auzim ce spun? Dacă o plîng p-aia, sînt de partea ei. Ascultă bine!

Caporalul e numai urechi.

CORUL:

O! Eros, în veci neînfrîntule Eros
Şi fiarele-n mreţele tale
Le-nlănţui! Tu-n noapte îţi legeni hodina
Pe moi obrăjori feciore'nici...
Pribeag, tu străbaţi peste mări, peste valuri!
Pătrunzi şi-n bîrloguri de fiare!
Nici zeii cei veşnici nu scapă de tine.
Nu-ţi scapă nici omul vremelnic...
Tu chiar şi pe cei ce-s cu duhul dreptăţii
Spre fapte nedrepte mîna-vei...
Ajunge-o privire zvîrlită din ochii
Nurlii ai vreunei fecioare
Şi ea biruit-a şi-a legii putere...

Caporalul dădu un ghiont superiorului.

— Pst! O aduc iar!

— Fii cu băgare de seamă. Ah, cătea de soartă, de ce nu ştim carte? Am fi scris tot şi-am fi spus cele auzite la anchetă.

— Ia, auzi mă, îi merge guriţa! Are limbă lungă. Aha... Acum a schimbat placa.

— Hm! Face pe nenorocita, ca să ne fie milă de ea.

— Vipera!...

ANTIGONA:

Priviți-mă, voi cetățeni din țara-mi
Străbună! Eu calea ne-ntoarsă
Străbate-voi astăzi și cea de pe urmă
A soarelui rază vedea-voi.
Că Hades, ce-n veci îi adoarme pe oameni
Spre țărmu-Acheronului, iată,
De vie mă duce, dar parte n-avut-am
De-a morții cunună și-n pragul
Culcușului cîntec de nuntă nu-mi fuse
Priveghi. Și astăzi nuntirea-mi
Cu rîu-Acheron eu pe veci săvîrși-voi...

Șeful detașamentului se întoarse neliniștit spre ciracul lui:

— Și dacă reușește să-i dea peste cap?...

— Ce?

— Zic, dacă izbutește să-i facă să le fie milă de ea... zic, s-o arestăm noi.

— Crezi să reușească?

— Măi, măi, de tertipurile comuniste m-am speriat, nu alta!

— Da, dar, uite, că mîrțoaga aia de bătrîn se smiorcăie!

CORIFEU:

Slăvită pornit-ai tu astăzi spre-al morții
Lăcaș de țărînă, dar n-ai fost
De-o boală, de-o molimă grea mistuită
Și nici nu pierit-ai prin lance
Ci însăși de voie și-n voie pornit-ai
Spre-adîncul lăcaș al lui Hades.

Șeful detașamentului scuipă:

— Ia auzi bă, ce-i zice ramolitu' ăsta!

— L-a dat gata, nemernica! Sînt bătrîni d-ăștia care să dau în vînt după prospătură. Aveam io pă unu-n mahala la mine...

— Uite-o! Uite-o! Acuș îi dă gata și p-ăilalți!

ANTIGONA:

M-or duce, vai mie pe drumul ce-așteaptă,
Și nimeni m-o plînge, și-s fără
Prieteni și făr' cununie, și raza
Cea sfîntă de soare eu n-oi mai
Vedea-o vreodată, și nici-un prieten
Nu-mi fi-va în juru-mi, sărmana!

Pe caporal îl trecură fiori.

— Să vezi c-acu o să cate să-l dea gata și pă rege.

— Da' de unde. Ia, auzi-l!

CREON:

Ce-mi staţi? Aduceţi-o degrab'! Mormînt săpat
In scorbura de stînci să-i daţi, că-așa vreau eu!
Acolo s-o lăsaţi ca duhul să și-l dea!

Caporalul își frecă mîinile.

— Brava, rege! Așa te vreau! Brava, împărate! Să-mi trăiești!

— Măi, împărat e altceva.

— Adică ce, n-am zis bine?

— Nu-i rău, dar acum n-am timp să te lămuresc. Adică, ca să vorbim mai clar, *împărat* e ăla care are multe femei și ele-i fac mulți copii, care pă urmă se duc în Africa. Dar acum ține-ți fleoanca, că vorbește iar putoarea.

— Ia, vezi-o mă! Mai are îndrăzneala să vorbească, scrofuliţa!

ANTIGONA:

O! mormînt! O! tu culcuș al nunți-mi, tu
Lăcaș, ce-mi fi-va veșnic sub pămînt...
Pornesc și eu
Ce-am fost mai urgisită decît toți: pornesc
Cînd încă nu-mi bătuse-al vieții-mi greu soroc!

Caporalul rîse.

— Fă, tu nu-l dai gata pă rege, degeaba te osteneşti.

ANTIGONA:

Și totuși cei înțelepți vor spune
Că m-am purtat cu minte.

Şeful detaşamentului şopti la urechea caporalului:

— Măi, mai plînge pă deasupra, muieruşca dracului.

— Şapte suflete au toate ăle vîndute duşmanului nostru.

ANTIGONA:

... Nici soţ n-am avut
Nici prunc n-am alăptat! Şi singură — că toţi
M-au părăsit — de vie acum spre-al morţilor
Lăcaş cobor...

— Bine, astea ni le-ai mai spus.

— Mai spune şi-altceva.

ANTIGONA:

De zeii-au socotit că-i drept să-ndur ce-ndur,
Nu m-oi jeli...
Osîndei deci mă-nclin! Dar alţii vinovaţi
De-ar fi, dea zeii atît să pătimească ei,
— Atîta doar — cît pe nedrept azi pătimesc!

— Bre, ce neobrăzare! spuse caporalul spumegînd de furie.

— Iar a ridicat capu!

— S-a demascat tîrfuliţa!

— Şi-a dat arama pă faţă.

— Dar boşorogu ăla iar a-nceput să miorlăie.

CORIFEUL:

Mereu aceleaşi vechi furtuni
Azi sufletul ţi-l vînzolesc.

CREON:

Se vor căi cei care-acum
Atît de-agale-o duc de-aici!

Şeful detaşamentului îşi frecă mîinile:

— Să ne trăieşti, viteazule! Să ne trăieşti!

— Dă-i! Atinge-o!

ANTIGONA:

Dar astă vorbă-mi spune, vai!
Că moartea-mi este la doi paşi.

Caporalul rîse în hohote:

— Da ce-ai crezut, că te-a iertat?

CREON:

Nici nu te-mbiu să tragi nădejdi
Că ar fi cu putinţă altcum.

— Brava ţie, eroule! Şo, pă ea!

— Pă tine te vrem!

Antigona întredeschise buzele... Vru să spună ceva... dar glasul i se sugrumă. Ochii îi rămaseră larg deschişi, de parcă ar fi căzut în extaz.

În cercul de lumină pătrunsese urlînd, o apariţie stranie. Iorghis, care nu mai era de recunoscut în demenţa lui, năvăli între oameni urlînd.

— Mîna mea!... Luaţi-mi mîna!... Mîna!...

Proiectoarele se zbat cîrmite de electricienii năuciţi. Cercul luminos se rupe, de parcă pămîntul s-ar fi deschis sub el. Razele aleargă zvăpăiate de pe templu în mare. Oamenilor în costume antice le îngheţă sîngele. Parcă şi vîntul încetă să sufle.

În această tăcere densă şi înfiorătoare se auzi iar glasul înnebunit al lui Iorghis.

— Ei, voi!... Aici e?... Aici e lumea subpămînteană?...[1]

Nimeni nu răspunse.

— Ce lume e asta?

Şeful detaşamentului vru să pună mîna pe căţuşe şi îşi stinse ţigara aprinsă.

— De ce nu vorbiţi? continuă să urle Iorghis.

Proiectoarele scăpără din mîinile electricienilor şi se zbăteau prin noapte scufundînd peisajul cînd în beznă, cînd scăldîndu-l în lumină...

— De ce nu mă-ngropaţi? se auzi din nou şi mai îngrozitoare vocea lui. Ei!... Voi!... Voi ăi vii!... De ce nu mă-ngropaţi?

Proiectoarele îşi atîrnară fîşiile luminoase peste întinsul mării.

— Lumina!!! strigă cineva, şi o lulea se auzi căzînd.

---

[1] Viaţa subpămînteană.

Instrumentiştii, fără să ştie de ce, începură să cînte.

— Să înceteze muzica! strigă din nou acelaşi glas.

— Să nu înceteze nimic!! se auzi vocea lui Iorghis. Continuaţi nunta! Dar tăiaţi-mi mîna!... De ce nu mi-o tăiaţi? De ce???

Fasciculele de lumină s-au clătinat niţel... s-au adunat de pe mare... s-au plimbat pe coloane... şi-apoi au venit să cadă asupra ciudatului cuplu.

În cercul de lumină înaintă Antigona. Ajunse pînă-n miezul luminii. Acolo, deodată se clătină... şi scoase un ţipăt strident. Ismena voi să alerge, dar picioarele n-o ascultau. Glasul Antigonei se auzi şi mai sfîşietor.

— Iorghiiiiis!! Ior... Ce-i *asta*????

Părul despletit îi acoperi ochii. Iorghis se prăbuşi.

— Stingeţi luminile!!! strigă regizorul.

Şeful electrician nu găsea întrerupătorul.

Antigona se prăbuşi peste trupul iubitului ei... Era cald.

— Trăieşte??? Trăieşte???... Panais!!!

Dar trupul cald era cel al lui Iorghis.

Şeful detaşamentului de jandarmi, pînă la urmă prinse curaj. Înaintă cu cătuşele. Găsi mîinile şi încercă să le încătuşeze... dar se dădu înapoi înspăimîntat. Una din cele două mîini era putrezită.

Antigona, adunîndu-şi toate puterile... înaintă... ajunse la marginea prăpastiei şi acolo înfigîndu-şi unghiile în obrajii acoperiţi de plete strigă spre vîntul care venea dinspre insula blestemată:

— Criminali!!!!!

Se prăbuşi pe marginea prăpastiei... Acolo, în abisul care i se deschidea în faţă, se scufundă şi mintea ei zbuciumată.

Pe un pom uscat din Lavrion, un cocoş nesăbuit se urcă să vestească zorile... dar muri.

Jandarmii, luîndu-şi inima în dinţi, se apropiară pentru a doua oară... Plutonierul cu mîini tremurînde deschise cătuşele... şi-i încătuşă pe „evadaţi“...

CAPITOLUL I

Pe coridorul întunecos al Curții marțiale înaintează încet o escortă. E tăcută, ca o procesiune de înmormîntare. Această Curte marțială, care de prea multe condamnări la moarte a fost denumită „Curtea morții", se află în centrul orașului. O clădire veche, sumbră, cu un trecut apăsător. Ori de cîte ori democrația a fost abolită, ori de cîte ori poporul și-a pierdut libertatea, în zilele negre ale dictaturii fasciste și în cele și mai negre ale ocupației, această clădire a dat de fiecare dată tonul. Tonul cel mai caracteristic.

Sala se umpluse de lume încă de dimineață. Dar publicul de astăzi nu venise atît pentru a asista la proces, cît pentru a-l vedea pe acuzat. Peripețiile lui de necrezut îi creaseră un fel de legendă.

Tribunalul avea să fie compus azi din cei mai cumpliți judecători. Acuzatul înainta între două rînduri de paznici, legat — de parcă un om dezarmat și bolnav ar mai fi fost în stare să dărîme zidurile și să fugă. Era încă foarte palid. Șederea în spitalul de neurologie durase mult. Și le trebuise multă trudă și perseverență medicilor ca să adune zdrențele de carne și să reconstituie cu ele un om. În primele zile, de-l atingeai cu degetul, acesta se

cufunda în carnea lui de parcă ar fi fost fluidă. Aşa că, înainte de toate a trebuit să i se închege cît de cît carnea, să intre în orbită — încet, chinuitor de încet — ochii ieşiţi în afară, să se înnoade iarăşi firele împrăştiate ale minţii.

Trebuia neapărat ca bolnavul să se restabilească. Acest proces era hotărîtor. Le-ar fi adus un mare cîştig. Tribunalul se grăbea să arate lumii întregi „cu ce bestii, cu ce fiinţe diabolice avea de luptat patria. Cu ce indivizi de temut se lupta naţiunea şi cît trebuia ea să fie de neîndurătoare pentru a neutraliza un asemenea duşman".

— Totul e permis... declara ziariştilor un judecător al Curţii marţiale, cu puţin înaintea începerii procesului. Da, domnilor! Totul e permis, cînd e vorba ca ţara să se debaraseze o dată pentru totdeauna, de miasmele răspîndite de aceşti bandiţi.

Atunci un ziarist străin, una dintre acele căpuşe „antipatice" trimise de agenţiile internaţionale pentru a... defăima ţara, înaintă spre el punîndu-i această întrebare:

— Şi, după toate cele cîte le-a suferit, sînteţi dispuşi, domnule judecător, să-l trimiteţi în faţa plutonului de execuţie?

— Pentru a opri invazia întunericului, domnule, e necesar să străfulgere ţeava puştii.

— Da, dar după cum ştiţi, în străinătate sînteţi consideraţi asasini cu sînge rece.

— Istoria ne va da dreptate! Sîntem liniştiţi în această privinţă. Ar fi trebuit ca — aceşti domni — în loc să recurgă la caracterizări deplasate, să aibă un sentiment de recunoştinţă faţă de mica Elada, care luptă singură, din greu, pentru a salva principiile eterne ale civilizaţiei greco-creştine.

— Tragedia nemaipomenită a acestui om a cutremurat conştiinţele cele mai pasive ale Europei... Acest lucru nu vă spune nimic?

— Aceste conştiinţe ar face mai bine să se dezbare, în sfîrşit, de pasivitate, ca să vadă în ce prăpastie sîntem împinşi.

— Prin curmarea unei vieţi se va pierde încă un om... dar prin curmarea vieţii *acestui* om, există primejdia ca justiţia dumneavoastră să devină odioasă.

Judecătorul îl privi dezaprobator.

— Mai odioasă, domnule, decît defăimarea este înfrîngerea.

— Mă scuzaţi, domnule judecător, nu ştiam că victoria sau înfrîngerea dumneavoastră atîrnă de viaţa unui om. Am onoarea să vă salut şi iertaţi-mă că v-am deranjat.

— Nu cred că veţi telegrafia în străinătate toate aceste prostii!

— Prostii au fost ceea ce aţi spus?

— Prostii au fost ceea ce aţi spus dumneavoastră!

— Eu n-am zis nimic. Doar am ascultat. Şi... am notat.

— Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă imediat!!! De altfel... începe şedinţa.

Pămîntiu la faţă se urcă la tribună. Pămîntii erau şi feţele celorlalţi judecători.

Acuzatul însă nu arătă nici un fel de nelinişte, de frămîntare. Se uita calm, ca un spectator, la cei care se pregăteau să joace comedia procesului. Decorul era sărăcăcios şi de prisos. Tribunalul era dinainte hotărît să accepte acuzarea. Cu totul de prisos era pînă şi actul de acuzare. De aceea toţi judecătorii îl ascultară moţăind. Îi cunoşteau foarte bine conţinutul. Îl ascultaseră de atîtea mii de ori, cîte mii erau şi capetele pe care le-au tăiat. „Acuzatul a procedat de unul singur sau împreună cu alţii la acte ce tindeau sau aveau vădite ţeluri de a desprinde prin forţă o parte sau întreg teritoriul ţării, în folosul unei puteri străine... etc... etc." Acum, care erau aceste puteri străine? Care era partea de teritoriu naţional? Cum l-ar fi desprins şi cum l-ar fi dăruit? Toate astea erau alchimia celor ce ticluiau actele de acuzare şi a celor care le acceptau înainte chiar de a le asculta. Singura concesie ce se făcea acuzatului era să fie judecat înainte de execuţie, ca să nu mîrîie cei „din străi-

nătate" că în Elada se execută oameni fără judecată. Poftim, domnilor, şi act de acuzare există... şi judecători există... şi avocaţi... I se dă voie acuzatului să se apere — indiferent dacă nu-l ascultă... Şi ultima dorinţă i-o cer — indiferent dacă nu i-o îndeplinesc. Mofturi... În schimb îşi îndeplinesc dorinţa de a-l executa.

Citirea actului de acuzare dură trei ore. Asculta acuzatul şi se minuna de puterea lui: Cum de a putut un singur om să săvîrşească atîtea lucruri!

Unele pasaje din actul de acuzare îl făcură să zîmbească: „Viaţa acuzatului e plină de acte criminale. Individul acuzat a încercat în repetate rînduri să convertească la ideile sale atee diferite persoane din toate păturile sociale... Într-unul din cazurile sus-menţionate a căutat să convertească pe-o tînără cu numele Dàfni Exàrhu, prin metoda declaraţiilor de dragoste. Acest ultim caz l-a confirmat sub prestare de jurămînt şi ofiţerul cu convingeri naţionaliste şi sentimente patriotice pure, profesor de Educaţie Morală şi Naţională la Centrul de Reeducare Naţională din Makrònisos, domnul Eftihios Tumbakàris. Sîngeroasă este şi viaţa şi comportarea acuzatului în perioada aşa-numitei ocupaţii străine. Prin discursuri corupătoare învenina tineretul atenian deviindu-l de la preocupările lui paşnice şi naţionale, antrenîndu-l la acte teroriste, care aveau ca unică consecinţă să irite pe ocupant şi să-l determine a recurge la masacrarea de oameni nevinovaţi. Nici după eliberare activitatea lui sîngeroasă nu a încetat. În fruntea unui grup de acoliţi ai lui, a luptat cu turbare împotriva fortelor eliberatoare ale Regatului Unit al Marii Britanii, care au debarcat spre a restabili Legea şi Ordinea".

După citirea actului de acuzare se făcu o scurtă pauză. În această pauză avu loc o altă reprezentaţie *în afara programului.* Un domn în vîrstă, cu guler tare şi costum de culoare închisă se apropie de acuzat, îşi puse ochelarii, îl examină îndelung şi proferă: „Matricidule!" Apoi scuipă şi plecă.

Veni, mai tîrziu, un ofiţer de jandarmi.

— O să-ţi iasă pe nas rublele ce le-ai încasat. Spînzurătoarea te aşteaptă.

Partea a treia a acestei reprezentaţii regizate fu rezervată unor copii murdari şi desculţi, care-l scuipară.

— Ştii de ce au făcut aşa copii aceştia? îl întrebă ofiţerul. Pentru că le-ai ucis tatăl.

La asta Iorghis nu mai putu răbda:

— Banii pentru bomboane i-ai dat anticipat sau îi plăteşti acum?

— Dacă n-aş fi sigur că te curăţă, ştii cum ţi-aş face mutra? Dar am încredere în tribunal.

Şi tribunalul care se bucura de încrederea domnului ofiţer, îşi reluă lucrările.

Judecătorii Curţii marţiale, după ce-şi fumară ţigările se întoarseră la locuri. Preşedintele sună pentru a doua oară din clopoţel:

— Continuăm şedinţa. Tribunalul trece la audierea martorilor. Să vină primul martor. Îşi puse ochelarii şi citi numele.

Un tip greoi, cu sprîncene stufoase porni din fundul sălii şi se opri în faţa completului de judecată. Cînd îl văzu, avocatul apărării, care de altfel era un om simpatic, dar lipsit de orice curaj, începu să tremure.

PREŞEDINTELE: Ce aveţi de spus, domnule martor?

MARTORUL: Multe, domnule preşedinte. Întîi şi întîi, acest individ, împreună cu mulţi alţii ca el, au conspirat pentru răsturnarea prin forţă a regimului social în vigoare astăzi la noi şi pentru a preda după aceea ţara — sau o parte din ea — străinilor.

PREŞEDINTELE: Lucrul acesta este verificat?

MARTORUL: Absolut. Tratativele le-a dus prin contact nemijlocit cu reprezentanţii statelor duşmane. În acest scop se folosea şi de un post de emisie.

PREŞEDINTELE: A fost confiscat?

MARTORUL: A avut grijă acuzatul să-l facă să dispară.

PREŞEDINTELE: Aveţi textele transmise?

APĂRAREA: Rog respectuos Tribunalul să ceară martorului să le prezinte.
MARTORUL: A avut el grijă să le ardă.
PREȘEDINTELE: De ajuns. Tribunalul are deplină încredere în sinceritatea martorului.
COMISARUL REGAL: Era plătit pentru această activitate?
MARTORUL: Gras. Era plătit cu ruble, leva etc și în sume fabuloase.
APĂRAREA: Nu cumva au fost găsite?
MARTORUL: A avut el grijă să le facă nevăzute.
APĂRAREA: Domnule Președinte... Sînt enumerate aici o serie de crime, fără să se aducă nici un corp delict.
PREȘEDINTELE: Nu răspundeți, domnule martor.
MARTORUL: N-am nimic de adus, sînt secrete ale serviciului meu.
APĂRAREA: Din toate cele enumerate aici de dumneavoastră, nu cumva cunoașteți personal ceva concret?
MARTORUL: Cunosc totul și concret din informații.
APĂRAREA: Dar cum? Pe baza „informațiilor" vom fi judecați, domnule președinte? Domnul martor nu va depune nimic din cele văzute de el însuși?
PREȘEDINTELE: Nu admit întrebarea. Nu răspundeți, domnule martor.
APĂRAREA: Domnule președinte...
PREȘEDINTELE: Reveniți la ordine! Dovezile sînt zdrobitoare!
APĂRAREA: Zdrobitoare sînt acuzațiile. Dovezi nu există! Nici una!
PREȘEDINTELE: Dacă veți continua pe acest ton ireverențios voi fi nevoit să vă cer să părăsiți sala. De altfel, ca să fiu mai clar, nici nu avem nevoie de martori. Acuzatul a recunoscut.
ACUZATUL. Minciună. Dacă aș fi recunoscut, m-ați fi achitat. M-ați fi achitat în unanimitate, chiar dacă toate aceste false și stupide acuzații ar fi fost adevărate... de la un capăt pînă la altul!
PREȘEDINTELE: Crezi sau nu în teoriile marxiste și... leniniste?

ACUZATUL: Da.
COMISARUL REGAL: Mulţumesc. Nu avem nevoie de martori. Acest Lenin a fost şeful trădătorilor şi asasinilor internaţionali. Cel care a abolit religiile şi incendiat templele. Acest Lenin este cel care incită popoarele la destrămarea Patriei, Religiei, Familiei.
ACUZATUL: În această patrie „destrămată" — adică patria lui Lenin — s-a desfăşurat pînă mai ieri cel mai mare război patriotic!
PREŞEDINTELE: Nu-ţi îngreuna situaţia.
APĂRAREA: Domnule preşedinte, protestez! Presupun că aici sînt judecate faptele acuzatului şi nu concepţiile lui filozofice...
PREŞEDINTELE: Vă voi exclude din apărare!
APĂRAREA: ...întrucît una este filozofia lui Marx şi Lenin şi alta e comportarea adepţilor lor... Prin urmare, n-aveţi nici un drept să...
PREŞEDINTELE: Vă interzic să...
ACUZATUL: De prisos. Îi interzic eu... Mă dispensez de apărarea lui.
PREŞEDINTELE: Cum?
ACUZATUL: Nu aprob felul în care domnul avocat înţelege să mă apere. De altfel ce rost are apărarea? Şi mai ales procesul însuşi? Sentinţa aţi pronunţat-o deja. Refuz să mai particip la această comedie. Jucaţi-o singuri. Eu rămîn ca spectator.
PREŞEDINTELE: Tăcere! Asta e lipsă de respect faţă de Tribunal.
ACUZATUL: De vreţi să fiţi respectaţi, respectaţivă întîi D-tră înşivă. Dacă vreţi să vi se spună *judecători,* atunci judecaţi. Nu înjuraţi şi nu ameninţaţi. Dar dumneavoastră repetaţi monoton şi plictisitor, o faptă pe care aţi început-o de acum doi ani. Unde e procesul? Aici există doar un act de acuzare, monstruos, stereotip şi monoton pentru noi toţi şi o serie monotonă de martori de acuzare. Unde sînt apărătorii mei?
PREŞEDINTELE: Tu însuţi l-ai alungat pe avocat.
ACUZATUL: Pe ăsta vi-l dăruiesc. Cînd vă vorbesc despre apărare, înţeleg martori.
PREŞEDINTELE: N-aveai decît să-i fi adus.

ACUZATUL: Ca să vă spună că nu m-au văzut ciopîrţind şi împărţind patria? Dar parcă dumneavoastră credeţi aşa ceva? Dumneavoastră judecaţi, vă convingeţi şi ucideţi la ordin.

PREŞEDINTELE: La ordinul cui? Putem afla?

ACUZATUL: Cu plăcere. E vorba de acei care, pentru a salva Democraţia, au instaurat Dictatura. Şi apoi ca s-o salveze iarăşi au colaborat cu cotropitorii. Iar, cînd mai tîrziu, Elada a fost în „primejdie" din partea poporului ei, cei despre care e vorba au adus tancurile engleze. Şi astăzi cînd este în „primejdie" mai mare din partea poporului, i-au adus pe americani.

PREŞEDINTELE: Nu-i amestecaţi pe americani. Americanii nu intervin. Doar dau sfaturi.

ACUZATUL: Mă mir... Dacă prin sfaturile lor doar au făcut să se sape atîtea mii de morminte, ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi şi „intervenit"!...

PREŞEDINTELE: Acuzatule, bravo! Cu tot ce spui ai susţinut şi consolidat actul de acuzare, în aşa măsură, încît ai făcut să devină de prisos continuarea procesului. Totuşi, noi, ataşaţi puternic obiceiurilor strămoşeşti şi pătrunşi fiind de respect profund faţă de instituţiile şi de Constituţia noastră, vom continua. De aceea numeşte-ţi apărătorul.

Şi adresîndu-se spre locul unde mai mulţi dintre avocaţi urmăreau procesul ca simpli spectatori, întrebă:

— Nu cumva cineva dintre dumneavoastră ar dori...?

Toţi se uitară la el înspăimîntaţi şi de loc dispuşi să accepte invitaţia. Atunci, de pe băncile din fundul sălii se ridică şi înaintă pînă la tribună un bărbat încă destul de tînăr, chel, cu înfăţişare voluntară, de talie potrivită şi pe faţă avînd adînc săpate urmele unei vieţi chinuite.

Colegii săi se dădură deoparte, făcîndu-i loc.

— Eu, domnule preşedinte.

Preşedintele se uită la el, nemulţumit. Atîţia ani de zile se debarasaseră de prezenţa lui şi uite că acum iese iar la suprafaţă. Cum de i s-a permis?

— Bine... spuse preşedintele cu vădită duşmănie. Puteţi depune garanţia?

— Da.

— Să vă justificaţi calitatea. Fără justificarea calităţii dumneavoastră, conform legii nu vă pot accepta.

Atunci se auzi puternic glasul acuzatului:

— Îi justific eu calitatea de apărător.

Preşedintele îşi muşcă buzele.

— Bine. Şedinţa se suspendă. Rog publicul să evite orice manifestare. În caz contrar, evacuez sala.

CAPITOLUL II

În pauză, Iorghis mai căută o dată cu privirea să descopere dacă apăruse cineva din familia lui. Un trimis, vreun mesaj. Nimic. Nu cumva n-au aflat? Cum era cu putinţă? Ziarele erau pline de fotografiile *trădătorului*... Şi cu toată bunăvoinţa fotografilor de a-l arăta ca pe-un căpcăun; cu toate că fusese tuns zero, Iorghis — din toate aceste poze — apărea cu un chip plin de omenie, cu privirea blîndă şi plăcută.

Aprinse o ţigară şi continuă să caute cu privirea. Bine, mama... poate că era bolnavă. Dar Despina? Căuta să vadă prin asistenţă vreo rochie neagră. Şi, iată, că o rochie neagră se apropie de el.

— El e!... strigă jandarmilor o femeie în negru.

Iorghis observă că privirea ei era plină de ură, dar o ură cam căsnită, îndoielnică.

— Ce-i, mătuşico? o întrebară jandarmii.

— El e!... urlă din nou femeia ca o apucată... Lăsaţi-mă să-l sfîşii!

— Bine, mătuşă, spuse ofiţerul, dar ce-o să fie dacă nu-l vom duce întreg în sala de judecată?

— Am să-l fac aşa cum mi l-a făcut el pe fiu-meu. Bucăţele-bucăţele!...

Şi, într-adevăr, se năpusti asupra lui.

În clipa aceea sosi gîfîind avocatul, care se dusese să depună garanția.

— Ce se petrece aici? strigă mînios. Asta vă este datoria? spuse ofițerului.

— Datoria mea este să-l supraveghez. Dar nu să-l apăr de mînia victimelor lui.

— Cum ai spus?

— Așa cum ai auzit. Sărmanei bătrîne i-a prăpădit fiul.

— Pot afla cum s-a întîmplat? Potolește-te, cucoană. Îmi poți spune, dumneata, cum acuzatul ți-a omorît fiul?

Ofițerul se supără.

— O să faci aici anchetă? Nu răspunde, mătușico.

— Dar... ia stai... Noi ne cunoaștem. Da, da... Ia spune-mi, bătrîno... tot n-ai mai completat anii de pensie în *serviciu*? Cîți ani o să mai joci rolul ăsta?

— Care rol?... interveni ofițerul.

— Știe ea... răspunse avocatul. Rolul „mamei îndurerate". Știe ea. De ani de zile dădeam mereu peste ea oriunde mă duceam. Încă din 1946. Iar rochia asta neagră e „uniforma ei de serviciu". Pe stradă umblă îmbrăcată în culori deschise. Ascultă, cucoană, ieși imediat afară și cu binișorul, că sînt și-alte mijloace să te scot de aici.

Între timp începuse să se adune lume și ofițerul, ca s-o salveze pe... „mama îndurerată", îi spuse să plece și să... stea liniștită. Tribunalul, are el grijă, și ea își va lua înapoi sîngele... micului ei fiu.

— Poftim! Dumneata anticipezi sentința.

Ofițerul era cît pe-aci să se supere, dar sună clopoțelul.

Iorghis, readus în sală, căută iarăși cu privirea să descopere pe cineva dintr-ai lui. Bine, mama... poate că... poate i-au ascuns că... Dar Despina? Acea fată neînfricată... cum de n-a venit? Cum de nu și-a vîrît năsucul, fie și-o singură clipită, prin ușă? A simțit înăuntrul său ceva acru...

o gelozie amară, de neînţeles. În clinica închisorii unde era acum două luni, cu toată izolarea în care se afla, mai primea cîte ceva din partea ei... un bileţel cu două vorbe sfioase, dar calde, o floricică timidă pusă în coşuleţul cu fructe... Cum de-a dispărut acum deodată? Cine ştie... S-ar putea ca vreun tip abil să-i fi furat minţile.

În sală, atmosfera era acum şi mai apăsătoare. Preşedintele sună scurt şi sever din clopoţel.

— Martorul următor.

APĂRAREA: Domnule Preşedinte... Rog să mi se permită a supune stimatului dumneavoastră Tribunal o întrebare.

PREŞEDINTELE: Întrebările să fie puse martorului.

APĂRAREA: Aş vrea să-mi exprim o părere. Întrucît toţi martorii care se perindă în faţa noastră, toţi — fără nici o excepţie — depun aceleaşi date, în aceeaşi formulare, întreb: De ce să ne obosim să-i ascultăm mai departe?

PREŞEDINTELE: Poate că lucrul acesta este obositor pentru domnia voastră. Dar naţiunea nu va obosi niciodată ascultînd isprăvile clientului dumneavoastră, trădător al naţiunii.

APĂRAREA: Protestez pentru aceste caracterizări. Conform legii orice acuzat este nevinovat înainte de pronunţarea sentinţei.

PREŞEDINTELE: Fie. Dar noi vom asculta pînă la capăt depunerile martorilor acuzării, cu toate detaliile.

APĂRAREA: Dacă vă plac... basmele, continuaţi.

PREŞEDINTELE: Vă atrag atenţia! Dacă veţi continua să practicaţi în felul acesta apărarea, îl păgubiţi iremediabil pe clientul dumneavoastră.

ACUZATUL: Nu primesc să mă puneţi sub protecţia dumneavoastră. Am apărătorul meu.

PREŞEDINTELE: Te duce în prăpastie.

ACUZATUL: Asta mă priveşte şi aprob felul cum procedează.

PREŞEDINTELE: Atunci îţi meriţi soarta. Să vină martorul.

În sală se auziră niște pași seci. Iorghis auzise și altă dată astfel de pași. Erau sunete seci și scurte, pe care le dau picioarele ce vor să dea curaj trupului. Dacă urmărești aceste picioare privindu-le de jos în sus, vei găsi că se termină totdeauna cu un cap palid și osos, ce-și ascunde panica sub o cruzime insistentă. Cam așa arăta și capul pe care l-au adus acei pași. Culoarea lui era un amestec de puroi și fiere. Craniul, aproape pleșuv, mustața *à la* Hitler, nas scurt, umerii obrazului proeminenți și ochi de șobolan uitîndu-se grăbit în dreapta și în stînga, ca și cum ar fi vrut să preîntîmpine ceva ce urma să survină fără a ști cînd și dincotro. Ridică un deget îmbrăcat în cenușiu, ca să jure că va depune „fără ură și părtinire" ... deși era stăpînit și de ură și de părtinire, și încă pînă la isterie.

PREȘEDINTELE: Domnule martor, ce-aveți de declarat?

MARTORUL: În cariera mea, de mulți ani în Corpul Poliției, domnu-președinte, am fost nevoit să înfrunt de multe ori răufăcători provenind fie din panteonul mocirlei sociale fie din panteonul anarhismului și trădării națiunii ... Dar, recunosc, domnule președinte, că niciCînd, atît eu personal, cît și nimeni dintre noi, n-am întîlnit un individ mai diabolic și cu o atît de bogată activitate criminală și trădătoare. Organizator de rețele, urzitor de conspirații, pîrghie principală a mai multor acte de răsturnare a regimului, autor al mai multor asasinate, sfidător al oricărui lucru sfînt și adept vajnic al dezmembrării țării sale ... și tot ce poate concepe imaginația omenească.

PREȘEDINTELE: Cunoașteți personal toate astea, domnule martor?

MARTORUL: Da. Nemijlocit, domnule președinte.

APĂRAREA: Mă scuzați. Nu cumva puteți din toate aceste lucruri groaznice, înfiorătoare, pe care le-ați înșirat, să ne arătați un amănunt, fie și o umbră de început de realizare a unuia dintre ele? Fie și cel mai stupid amănunt?

PREŞEDINTELE: E de prisos.
APĂRAREA: ... o dovadă. Fie şi o umbră de dovadă, o încercare oarecare...
PREŞEDINTELE: Ce încercare, domnule avocat? Martorul a dovedit totul cît se poate de limpede.
APĂRAREA: Limpede, şi le-a imaginat, dar n-a dovedit nimic.
COMISARUL REGAL: Cum înţelegeţi domnule avocat, dovedirea? Nu cumva aveţi pretenţia să aducă în faţa domniei voastre patria gata hăcuită.
APĂRAREA: De vreme ce izbuteşte atît de uşor să o hăcuiască... da. Dar mai bine să lăsăm glumele. Aici, după cum a spus martorul a avut loc o vînzare şi o cumpărare. Domnule preşedinte, cu toţii avem o vîrstă şi o experienţă oarecare... Poate şi vîrsta şi experienţa laolaltă. Cunoaştem cu toţii că, atunci cînd se vinde ceva — fie şi cel mai neînsemnat lucru, un coteţ sau un animal — se întocmesc acte, sînt semnate chitanţe... Aici a avut loc o uriaşă afacere de vînzare-cumpărare... Ce probe ne aduceţi... domnule martor?
PREŞEDINTELE *(iritat)*: Interzic întrebarea!
APĂRAREA: Întrebarea e deja pusă.
PREŞEDINTELE: Atunci interzic răspunsul! Domnule martor, nu răspundeţi!
APĂRAREA *(către martor)*: Acuzatul a venit în contact cu... cumpărătorii?
MARTORUL *(ofensat şi iritat de ironie)*: Da.
APĂRAREA: De unde ştiţi?
MARTORUL: Din urmărirea la care îl supusesem.
APĂRAREA: Urmărirea dumneavoastră personală?
MARTORUL: Nu. Cu ajutorul subalternilor mei.
APĂRAREA: Şi de ce nu i-aţi adus aici?
MARTORUL: Serviciul meu nu poate dezvălui persoanele cu care colaborează. E o chestiune de tactică.
APĂRAREA: Hm! Şi ce-au văzut, mă rog, aceşti colaboratori?

MARTORUL: L-au urmărit îndeaproape. Așa au constatat cum a luat contact cu agenții străini, precum și primirea banilor.
APĂRAREA: Și de ce nu i-ați arestat pe toți? — pe agenți, pe trădători, o dată cu actele de vînzare și cu banii? Ce ocazie mai bună ca asta ați așteptat? Ați fi avut în mînă dovezi palpabile și zdrobitoare... și n-ați fi stat acum cu mîinile goale, îndrugîndu-ne poveşti din „O mie și una de nopți"!
MARTORUL: ...
APĂRAREA: Nu răspundeți, domnule?
MARTORUL *(mîniat)*: Răspund, domnule!
APĂRAREA: Zici, domnule, că răspunzi, dar nu răspunzi.
MARTORUL *(cerînd concursul președintelui)*: Domnule președinte...
PREȘEDINTELE: Sînt secrete ale serviciului dumnealui. Poftim!... Așa e domnule martor?
MARTORUL: Întocmai, domnule președinte.
APĂRAREA: Domnule președinte, rog să mă lămuriți asupra următorului fapt: Tribunalul caută să fie luminat de către martor sau să-l lumineze? Căci aici văd următoarele: de fiecare dată cînd martorul — care plutește pe un ocean de vorbe goale — este în pericol să se înece, dumneavoastră vă grăbiți să-i aruncați colacul și întreb: este aceasta o metodă pentru a stabili adevărul?
PREȘEDINTELE *(sever)*: Nu acceptăm critici!
APĂRAREA: Atunci nu le provocați. Lăsați-l pe martor neinfluențat. Nu-l încărcați și cu prejudecățile dumneavoastră. Este destul de împovărat cu ale lui.
COMISARUL REGAL: Domnule președinte, am făcut următoarea constatare: că domnul avocat al apărării nu se comportă ca apărător al acuzatului, ci ca aliat al său.
APĂRAREA: Nemaipomenit! Și cum ați vrea să mă port? Ca dușman al lui? Nu vă e de ajuns că atmosfera întreagă e supraîncărcată de ostilitate? Vreți să nivelați totul... să aliniați totul după ura dumneavoastră? Vreți să transformați pînă și apărarea

în autoritate acuzatoare? Vă informez că n-am să mă supun! Am să rămîn neînfricat pe acest ultim bastion şi am să lupt, în pofida vîntului ameninţător ce suflă dinspre masa instanţei dumneavoastră!
PREŞEDINTELE: Asta e o insultă la adresa instanţei. Nimeni nu v-a ameninţat.
APĂRAREA: Mă veţi lăsa, aşadar, să-mi exercit, nestingherit, funcţia?
PREŞEDINTELE: Fireşte.
APĂRAREA: Mulţumesc. Spuneţi-mi, domnule martor... am auzit că, printre altele, l-aţi numit pe clientul meu şi *autor de asasinate*. Puteţi cumva să ne spuneţi exact cîţi oameni a ucis.
MARTORUL: Mulţi.
APĂRAREA: De acord. Mulţi. Dar cîţi?
PREŞEDINTELE: V-a spus *mulţi*. A fost clar.
APĂRAREA: Numărul, domnule martor.
MARTORUL: Mulţi... ce să stau acum să-i număr?
APĂRAREA: Acceptaţi *zece*?
PREŞEDINTELE: A spus *mulţi*.
APĂRAREA: Bine. Eu am să vă satisfac şi pe dumneavoastră, domnule preşedinte.
PREŞEDINTELE: Mă rog...
APĂRAREA: Nu mă rugaţi. Să-mi mulţumiţi. Din moment ce numărul de zece vi s-a părut mic, eu îl multiplic cu zece şi-l fac o *sută*. Vă ajung?
PREŞEDINTELE: Ei, nu! Nu chiar atît de mulţi!
APĂRAREA: De ce să ne zgîrcim acum, domnule preşedinte, ce mi-s zece, ce mi-e o sută?... Pentru un ucigaş cum e clientul meu, ce importanţă are numărul?
COMISARUL REGAL *(scos din fire)*: Domnule preşedinte! Cum toleraţi ironiile lui?
APĂRAREA: Bine. Să lăsăm la o parte divergenţele noastre despre numărul victimelor. Sînt gata să cad de acord cu orice cifră veţi propune. Ce să facem? Fie... pentru descoperirea adevărului să mai sacrificăm încă cîţiva. Ceea ce primează este triumful adevărului. Şi de aceea vă rog, domnule

președinte, să-l întrebați dumneavoastră personal nu *cîți a omorît, dar pe cine anume?*

PREȘEDINTELE: Omul ți-a spus. De unde să-și aducă aminte acum?

APĂRAREA: Viețile omenești, domnule președinte, nu sînt pahare, ca să nu-și poată cineva aminti cîte a spart la beție. Răspundeți deci, domnule martor, fără ocoluri. *Pe cine anume a ucis acuzatul?* Nu vă uitați la judecători. Eu vă întreb. Mă auziți, domnule martor?

MARTORUL *(enervat):* Vă aud. Ce-ați spus?

APĂRAREA: Am spus: pe cine?... Domnule președinte... mă scuzați... martorul așteaptă semnul dumneavoastră.

PREȘEDINTELE: Ce înseamnă asta? Ce născociri sînt astea? De altfel instanța e convinsă.

APĂRAREA: Convinsă despre ce anume, domnule președinte? Despre faptul că martorul minte sau că așteaptă concursul dumneavoastră?

MARTORUL: Domnule președinte... vă rog să mă protejați.

PREȘEDINTELE *(către martor, enervat):* Răspundeți întrebărilor lui.

APĂRAREA: Mulțumesc, domnule președinte. Domnule martor, conform dispoziției domnului președinte...

PREȘEDINTELE: Lăsați astea!

APĂRAREA: Bine, le las... Domnule martor...

ACUZATUL: Mă scuzați, domnule președinte... nu cu intenția de a-l încolți pe martor — deși ar avea și asta un merit — ci pentru ca să mă împac și eu o dată pentru totdeauna cu conștiința mea... cer insistent să răspundă îndată și fără subterfugii: *pe cine am ucis?*

APĂRAREA: Răspundeți, domnule martor. Pe dumneavoastră v-a întrebat. Nu vă uitați spre completul de judecată. De la dumneavoastră am cerut răspunsul.

MARTORUL: ...mai mulți.

APĂRAREA: Iarăşi v-aţi agăţat de numere? Noi am supralicitat în privinţa asta. *Nu-me.* Auziţi, domnule martor? Aveţi dreptate... într-adevăr, e foarte cald. Şi cum să nu fie cald în mijlocul atîtor lacuri de sînge.

MARTORUL *(plouat):* Domnule... preşedinte... nu aveam în vedere că s-ar putea să mi se pună o astfel de întrebare...

APĂRAREA: Şi ce fel de întrebări aţi dori?... despre starea timpului?

MARTORUL: ...şi din cauza asta n-am adus cu mine lista victimelor lui.

APĂRAREA *(conciliator):* Nu-i nimic. Întrerupem puţin şi ne-o aduceţi.

MARTORUL: Dar... nu-mi amintesc în clipa asta unde am pus-o.

APĂRAREA: Fie. N-o să ne certăm. Am spus o sută? Noi vi-i dăruim pe cei nouăzeci şi nouă şi vă rugăm să ne spuneţi doar un singur nume... numai un nume.

PREŞEDINTELE: Spuneţi-i, în sfîrşit, un nume, ca să isprăvim odată...

MARTORUL: Bine, vă spun: Kastòras Eurìpidis, fiul lui Apòstolos, strada...

APĂRAREA *(îl întrerupe):* Ajunge. Mulţumesc.

PREŞEDINTELE *(răutăcios):* Sînteţi mulţumit, domnule avocat?

APĂRAREA: Absolut, domnule preşedinte. Sînt cu totul mulţumit şi vă invit să împărtăşiţi cu mine această satisfacţie.

PREŞEDINTELE: Aţi cerut un nume. Poftim. Ce mai doriţi?

APĂRAREA: Domnule preşedinte... entuziasmul dumneavoastră nu v-a permis să observaţi puţin pe martor. Nu vă face impresia că dumnealui nu este chiar atît de încîntat?

PREŞEDINTELE: Nu este?

APĂRAREA: Nu. Nu este de loc încîntat, domnule preşedinte... Căci peştele n-a muşcat din momeală. Apărarea nu s-a lăsat momită, domnule pre-

şedinte. Numele acesta este unul din cele care au fost folosite ca nişte *passe-partout*-uri cinci ani de zile în şir pentru a fi trimişi pe lumea cealaltă oameni nevinovaţi. Iată, depun în faţa onoratei instanţe o scrisoare a victimei, adică a defunctului Kastòras Euripìdis. Dar prefer s-o citesc.

PREŞEDINTELE: Nu înţeleg...

APĂRAREA: Veţi înţelege imediat. Martorul a avut ghinion. A nimerit un nume dintr-acelea de la care noi deţinem scrisori autografe.

PREŞEDINTELE: Nu vă înţeleg...

APĂRAREA: Nu putem, domnule preşedinte, nepedepsit, să minţim şi să asasinăm la infinit. S-a revoltat conştiinţa pînă şi a celor mai abjecţi indivizi şi a colaboratorilor direcţi! Dar să dăm citire scrisorii. *(Citeşte.)*

„Către domnii preşedinţi ai tuturor curţilor marţiale care judecă crime politice.

Domnule preşedinte, întrucît am obosit să fiu de ani de zile şi de atîtea ori ucis, fără să protestez, vă rog să puneţi capăt acestor repetate învieri ale mele. Vă informez că de azi înainte încetez definitiv să mai fiu ucis şi mă hotărăsc să trăiesc. Am fost un naţionalist fanatic. Dar totul are un sfîrşit. De azi înainte nu mai cer răzbunarea. De aceea, vă rog, lăsaţi-i pe viitorii mei ucigaşi să trăiască ca în sfîrşit să înviez şi să trăiesc liniştit, atît eu cît şi aceia care mă vor „ucide" şi vor fi ucişi. Ajunge atîta sînge, domnule preşedinte!

Cu toată stima,

Kastòras Euripìdis"

PREŞEDINTELE *(zăpăcit, către martor):* Ce înseamnă toate astea?

MARTORUL: Domnule preşedinte... este clar. Omul care a scris scrisoarea a fost răpit de către bandiţi[1] şi a fost obligat să scrie ce i s-a dictat.

[1] Martorul, fără să vrea, prin această expresie recunoaşte implicit că „victima", Kastòras, trăia şi după 1946, deoarece „bandiţi" erau denumiţi de reacţiune numai comuniştii răsculaţi după această dată.

APĂRAREA: Mulţumesc. Domnule preşedinte, altă întrebare nu mai am. Asta voiam să demonstrez. Că răposatul Kastòras trăieşte. Mulţumesc, domnule martor.

PREŞEDINTELE *(care caută să-şi recapete stăpînirea de sine)*: În orice caz... ăsta era unul din capetele acuzării. Dar pe clientul dumneavoastră îl apasă mai multe. Şi înainte de toate ce spuneţi despre activitatea lui subversivă, trădătoare? Cum veţi respinge această acuzaţie?

APĂRAREA: Vom vedea.

PREŞEDINTELE: Martor. Treceţi acum la partea principală a actului de acuzare. Care a fost activitatea subversivă, trădătoare a acuzatului?

MARTORUL *(ştergîndu-şi sudoarea)*: Domnule preşedinte, acuzatul acesta ne preocupă, aş putea spune, încă din vîrsta lui de adolescent. Acuzatul, din cauza stării materiale a familiei sale, nu are studii liceale. Totuşi, cred că aţi observat şi dumneavoastră, se întrece în iscusinţă oratorică cu avocatul său. Ce înseamnă asta? Că el a frecventat noaptea ascunzişurile întunecoase, unde indivizi, veniţi clandestin din străinătate şi trăind în ilegalitate, îi pregătesc cu sîrguinţă ca elemente subversive şi trădătoare. Le dau o cultură multilaterală, ca să fie în stare să inducă în eroare pe naivi şi să incite masele împotriva patriei. Perfid şi înşelător, prin datele înregistrate în buletinul lui de identitate, susţine că este de profesie muncitor. Minciună. Nici unul din aceşti indivizi nu munceşte. Pur şi simplu, se dau drept muncitori!

PREŞEDINTELE: Şi prin ce mijloace materiale îşi întreţin familiile — fireşte cei care mai au şi aşa ceva?

MARTORUL: Cu arginţii trădării lor. Sînt răsplătiţi, domnule preşedinte. Sînt răsplătiţi gras.

APĂRAREA: Ce să facă cu banii, domnule preşedinte... o dată ce îşi pierd viaţa?...

MARTORUL: Un trădător...

APĂRAREA: Vă interzic să faceţi caracterizări! Poftim. El se autoproclamă patriot, iar toţi ceilalţi sînt trădători ! !
PREŞEDINTELE: N-a spus „toţi ceilalţi". A spus despre clientul dumneavoastră şi despre cei ca el.
APĂRAREA: Protestăm din toate puterile noastre! Acuzatul este doar un adversar politic al guvernului. Şi niciodată nu a jucat rolul patriotului profesionist şi mai ales plătit.
COMISARUL REGAL: Domnule preşedinte... sînt insultaţi martorii.
APĂRAREA: Nu sînt trădători adversarii politici ai unei sau altei tabere. Trădătorii sînt nişte instrumente abjecte plătite, fără principii, fără morală, fără credinţă şi mai ales fără eroism. Aceasta o accentuez: *fără nici un pic de eroism.* Sînt fiinţe laşe, care se sperie de orice. Iar dumneavoastră l-aţi văzut pe acuzat. Vă dă o astfel de impresie? Deci nu trebuie şi nu este permis ca adversarii politici să fie numiţi *trădători.*
PREŞEDINTELE: Vă faceţi acum pledoaria? Toate astea le veţi spune cînd le va veni timpul.
APĂRAREA: ... Solon[1] a statornicit: „Cînd statul se află în stare de revoltă, trădător nu este cel care aparţine uneia sau celeilalte tabere, ci acela care nu aparţine nici unei tabere, adică cel care rămîne *neutru.*
PREŞEDINTELE: Nu-i amestecaţi pe strămoşii noştri antici. Ei erau patrioţi. În timp ce ăştia...
APĂRAREA: Şi totuşi, cei mai mulţi din „slăviţii strămoşi" ai noştri au fost acuzaţi de adversarii lor politici ca trădători.
PREŞEDINTELE: Dar ce, o să comparaţi acum...
ACUZATUL *(întrerupe):* Domnule preşedinte... vreau să spun ceva despre pomenita *răsplată grasă.* Martorul şi compania lui intră şi ies din casa mea ca nişte proprietari, chiar cînd noi lipsim. Au chiar şi o cheie proprie. El ştie ce mîncăm la masă,

[1] Legiuitor, filozof şi poet atenian, 630—560 înaintea erei noastre.

cum ne îmbrăcăm. Ştie bine că mama mea a vîndut şi puţina mobilă ce o mai avea ca să nu moară de foame... că a vîndut pînă şi sculele mele şi maşina ei de cusut... Nu cumva poate martorul să ne spună cum se acordă toate astea cu *răsplata grasă?*

MARTORUL: Toate astea, domnule preşedinte, sînt praf în ochi. Înşelătorie!

APĂRAREA: Ce înşelătorie? Dacă omul moare, pentru ce să mai păstreze banii? Pentru viaţa de apoi? Doar ştiţi că dumnealui nu crede în viaţa de apoi!

PREŞEDINTELE: S-ar putea să nu facă toate astea din setea de cîştig. S-ar putea să fie trădător din ideologie...

APĂRAREA: Domnule preşedinte, ce-i asta? Avem acum şi trădători ideologici? Lăsaţi la o parte toate astea şi să fim serioşi...

PREŞEDINTELE *(ieşit din fire)*: Cum? Să fie scos din sală!

APĂRAREA: Chemaţi garda dacă vreţi... dar eu am să continui să spun cu glas tare că, împotriva tuturor principiilor judecătoreşti şi oricărei legi...

PREŞEDINTELE: Ajunge! Stai jos!

APĂRAREA: N-am să stau! Atîta timp cît spectrul ilegalităţii stă în picioare ameninţător, voi sta şi eu în picioare în faţa lui!

PREŞEDINTELE: Voi aplica împotriva dumneavoastră Legea!

APĂRAREA: Pînă nu de mult executam o condamnare pe viaţă, într-unul din „partenoanele" dumneavoastră, fără a fi judecat şi condamnat... şi nu mă sperii. Deci ameninţările dumneavoastră cad în gol. Munţi de nedreptăţi s-au îngrămădit pe umerii nevinovaţilor ca să fie cucerit dreptul pe care acum îl revendic şi nu s-a găsit forţa care să-l prescrie.

PREŞEDINTELE *(cu ură)*: Domnul comisar regal are cuvîntul.

COMISARUL REGAL: Domnule preşedinte, îmi exprim dezaprobarea profundă pentru faptul că sub veşmîntul înşelător al avocatului s-a introdus avangarda banditismului pînă în această sală sacră, unde în plină lumină a legilor se judecă însăşi trădarea sub aspectul ei cel mai monstruos. Propun îndepărtarea imediată a avocatului.

APĂRAREA *(cu furie şi hotărîre):* Am să-mi apăr pas cu pas şi frază cu frază dreptul.

PREŞEDINTELE *(către grefier):* Să se consemneze în procesul-verbal: „Deoarece în ciuda repetatelor recomandări ca apărătorul acuzatului să evite caracterizările injurioase care de la început pînă la sfîrşit alcătuiesc pledoaria lui, acesta persistă şi supralicitează, Tribunalul îşi rezervă dreptul ca la cea mai mică tentativă de recidivă să aplice dispoziţiile prevăzute de lege şi procedură". *(A sunat apoi clopoţelul.)* Şedinţa se suspendă. Tribunalul îşi reia mîine lucrările, pentru a asculta cuvîntul acuzatului. Părăsiţi sala.

CAPITOLUL III

PREŞEDINTELE: Acuzat, ridică-te. Ai cuvîntul. Acuzat, apără-te!

(Iorghis se ridică. Glasul îi e simplu, domol, sigur.)

IORGHIS: „Acuzat, apără-te"... două cuvinte, două inexactităţi. Nu acuzările fac dintr-un om un acuzat. După cum nici apărările nu fac dintr-un om un nevinovat. În orice caz, mă bucur că mi se dă ocazia — nu să mă apăr, firește — ci să vorbesc. E nemărginită satisfacţia pe care o simte un om mut care după mult timp îşi recapătă glasul şi începe să vorbească. Numai faptul că acum îmi ascult glasul e pentru mine o fericire pe care — sînt sigur — foarte puţini oameni au simţit-o. Groaza, frica, nebunia creaseră pe insula aceea un abis în care ne pierdusem glasul. Pînă şi în clipa asta, după toate cele întîmplate, mă mir cum acea insulă nu s-a scufundat singură. Domnilor judecători, îndreptaţi-vă gîndul cît veţi putea spre trecutul cel mai îndepărtat. Amintiţi-vă de închisorile-galere, de insulele Diavolului, de Guinee, de temniţele medievale... de toate locurile de îngrădire a libertăţii, din toate secolele... Nicăieri oamenii n-au fost chinuiţi atît şi nicăieri lanţurile

n-au legat atîtea trupuri nenorocite, schilodite, rănite şi nevinovate. Desigur că în temniţele medievale oamenii mureau şi în Bastilia îşi pierdeau vederea... dar nicăieri, niciodată, atît de mulţi oameni nu şi-au pierdut minţile ca în acest îngrozitor antrepozit al victimelor dumneavoastră despre care se mai îndrăzneşte a i se zice „Parthenon"[1]. Cuvintele barbarie, cruzime, neomenie, sînt cuvinte blînde... Cuvîntul *întuneric* este o lumină splendidă în faţa celor petrecute sub cerul cel mai luminos al lumii.

PREŞEDINTELE *(scos din fire):* Acuzat! Ajunge! Ajunge cu injuriile! Limitează-te la combaterea actului de acuzare.

ACUZATUL: Nu există act de acuzare. Există doar o sentinţă pe care aţi hotărît-o, înainte de proces. O sentinţă de pedeapsă capitală pe care pot s-o anulez uşor şi să-mi salvez capul. Cum? Ştiţi foarte bine: Plîngînd. Dar o asemenea bucurie n-am să vă ofer. În zilele de azi, lacrimile noastre s-au scumpit, pentru că s-a ieftinit ura dumneavoastră... s-a epuizat, şi acum urîţi cu o ură străină. De la începutul procesului căutaţi să mă speriaţi într-una ameninţîndu-mă cu moartea. Nu mă sperii, domnilor. Moartea ce mi-o pregătiţi este o joacă. O simplă întrerupere a vieţii. Noi am suferit pînă acum atîtea chinuri, încît fiecare dintre ele întrece de o mie de ori moartea. Vreţi să mă trimiteţi pe lumea cealaltă? Dar de-acolo viu. Si vă informez că e mult mai uşor decît în „Parthenonul" dumneavoastră. Domnilor judecători, cine dintre dumneavoastră este sigur că mîine dimineaţă la orele cinci şi treizeci va muri? Şi cine după o astfel de asigurare, ar fi rămas senin? Dar noi, sîntem şi siguri şi senini. Prin această nesiguranţă generală a domniilor voastre am devenit siguri pentru tot, şi mai ales siguri pentru dreptatea luptei noastre.

---

[1] Aşa a numit insula Makrònisos un ministru monarho-fascist.

PREŞEDINTELE: Taci! Te foloseşti de această sală sacră pentru abjecta dumitale propagandă? Ajunge!
UN JUDECĂTOR: Lăsaţi-l, domnule preşedinte. Curînd, cînd moartea o să-i devină certitudine absolută, atunci va pleca capul.
ACUZATUL: Greşiţi! Mă voi duce oriunde cu capul sus. Cu capul sus, aşa cum am păşit în viaţă pînă azi, chiar atunci cînd picioarele îmi sîngerau. Trebuie să vă spun — ca o simplă informaţie — că aseară, după şedinţa tribunalului, trei inşi au intrat în celula mea şi s-au căznit toată noaptea ca să-mi păteze cea din urmă zi a vieţii mele, căutînd să-mi smulgă umilitoarea „căinţă". Aş putea să vă arăt rănile şi arsurile ce mi-au făcut pe tot trupul. Dar n-am s-o fac, ca să nu se creadă că implor indulgenţa sau mila dumneavoastră. Nu credeţi?
JUDECĂTORUL: Eu cred. Nu, nu, domnule preşedinte. Eu cred. De aceea, acuzat, te sfătuiesc părinteşte — nu prin chinuri şi ameninţări — te îndemn părinteşte să te lepezi pînă în cele din urmă de încăpăţînarea dumitale stearpă şi inutilă — datorită numai dorinţei de a avea o reputaţie postumă — şi să te reîntorci în sînul Patriei, care te va primi şi îţi va îngriji rănile.
ACUZATUL: Copiii care sînt aduşi acasă de părinţi cu bătaia, fug iar şi mai departe. Nu, domnule judecător, n-am să mă reîntorc în casa dumneavoastră şubredă, pe care foarte rău faceţi că o denumiţi „Patrie". N-am să mă întorc nici la tonul mieros ce sună atît de fals în gura dumneavoastră. N-am să mă întorc într-o casă ale cărei temelii şi subsoluri sînt inundate de sînge. *Patrie* este aceea de dragul căreia oamenii se sacrifică şi nu aceea de dragul căreia ucid.
JUDECĂTORUL: Ei, atunci, du-te dracului. Du-te la moartea ce o meriţi.
APĂRAREA: Protestez! Asta e atitudine de judecător, domnule preşedinte?
PREŞEDINTELE: Taci!

APĂRAREA: Adică pronunţaţi sentinţa înainte de a se fi încheiat dezbaterile procesului?
ACUZATUL: Nu vă necăjiţi, domnule avocat. Această sentinţă e atît de veche încît a mucegăit stînd închisă în conştiinţa domnului judecător. La moarte, domnule judecător, da, acolo mă duc. Dar mă voi duce cu pasul meu şi nu după muzica ce vreţi să mi-o cîntaţi. Şi cu capul sus. Ar fi o jignire faţă de moartea însăşi să-i trec pragul de-a buşilea. Domnilor, nimic n-aţi învăţat din atitudinea noastră? De doi ani de zile doborîţi trupuri, dar n-aţi înfrînt nici un *suflet.* Sufletele noastre au rămas în afara mormintelor şi mîine îi vor urmări pe copiii dumneavoastră.
COMISARUL REGAL: În numele acestei uniforme!...
PREŞEDINTELE *(îl linişteşte).*
ACUZATUL: Bine că aţi pomenit de asta, domnule comisar regal şi astfel mi s-a dat prilejul să vă observ noua uniformă. Numai că, sub aceste uniforme noi, putrezesc ideile dumneavoastră învechite, pe care nimic nu le mai salvează, căci au răposat. Şi este ceva de neînchipuit ca ideile moarte să judece pe cele vii.
COMISARUL REGAL: Domnule preşedinte, pînă cînd acest individ va insulta pe judecătorii lui?
ACUZATUL: Greşiţi, domnule comisar. Nu sînteţi judecătorii *mei.* Nu pe mine mă judecaţi. Judecaţi iarăşi şi iarăşi pe toţi acei pe care i-aţi judecat şi executat. Nu aveţi nici o variaţie. De doi ani de zile tăiaţi capete cu acelaşi cuţit. Sînt sigur că în clipele în care frunzăriţi legile, unii dintre dumneavoastră, ţineţi pe de-a-ndoaselea Codul penal. Şi aveţi dreptate, pentru că nici nu mai e nevoie de el. Pentru că nici o lege nu prevede pedeapsă fără nici o încălcare, condamnare fără să fi săvîrşit o crimă. Deci nu mai răsfoiţi hîrţoagele cu legi. Dumneavoastră judecaţi după legi „orale" sau, mai bine zis, fără de lege, doar după un imbold care...
COMISARUL REGAL *(îl întrerupe):* Ne va judeca istoria.

ACUZATUL: Istoria? Dar în ultima vreme istoria înaintează vertiginos şi curînd îşi va recăpăta toate drepturile. Şi atunci, în zadar vă veţi mai grăbi să vă adăpostiţi îndărătul uniformelor dumneavoastră. Vi-o repet: în zadar. Pentru că niciodată uniformele înseşi n-au ordonat cuiva să omoare în săli de tribunal oameni nevinovaţi şi încătuşaţi.

COMISARUL REGAL: Domnule preşedinte, ajunge!

PREŞEDINTELE: Acuzat... privilegiul apărării este sfînt şi nu voiam să ţi-l retrag. Întrucît nu te aperi ci jigneşti, ţi-l retrag.

ACUZATUL: Pentru oameni care iau atît de uşor vieţile ar fi caraghios să şovăie să-mi ia şi dreptul la apărare. Dacă vreţi astupaţi-vă urechile. Nu pentru dumneavoastră vorbesc. Şi vă înşelaţi dacă vă închipuiţi că ceea ce spun este pentru a-mi salva viaţa. Capul, mi l-aţi tăiat de mult şi acum mi l-aţi lipit la loc ca să-l judecaţi şi să aveţi astfel satisfacţia de a mi-l tăia şi oficial. Dacă lupt ca să previn şi această crimă este pentru că nu vreau ca străinii să arunce cu pietre în patria mea.

PREŞEDINTELE: Bestie! Nu simţi groază în faţa morţii?

ACUZATUL: Groază am simţit în faţa temerii ca nu cumva să omor pe cineva. Dacă accept moartea într-o clipă în care toţi ceilalţi tremură, este o dovadă că m-am purtat cum se cuvine în viaţă.

COMISARUL REGAL: Vei muri de-o moarte dezonorantă.

ACUZATUL: Am să mor numai de moarte. Caracterizarea dezonorantă este a dumneavoastră. Din totdeauna oamenii se dezonorează singuri.

COMISARUL REGAL: Ai să mori ca un trădător ordinar.

ACUZATUL: Cuvîntul *„trădător"* ce-l veţi scrie pe mormîntul meu, ploaia îl va şterge repede. Dar ploaia n-are să ajungă niciodată pînă la conştiinţa dumneavoastră, ca să vă şteargă acest stigmat.

PREȘEDINTELE *(se ridică în picioare, scos din minți și sunînd clopoțelul):* Gata. Ai terminat! Acuzat, ai terminat! Stai jos.

ACUZATUL: Bine. Am terminat. O să continue alții.

APĂRAREA: Mă adresez Tribunalului dumneavoastră. Retragerea dreptului de apărare nu este un lucru care să depindă de voința dumneavoastră. Volume întregi de jurisprudență...

PREȘEDINTELE: Pledoaria e de prisos.

APĂRAREA: Temeiul actului prejudiciar...

PREȘEDINTELE: Care temei, de la care act prejudiciar? Dumneavoastră nici măcar nu v-ați ostenit să-l citiți. Dumneavoastră întîi și întîi — am notat-o și mi-amintesc foarte bine — n-ați citit dosarul. Ignorați actul de acuzare!

APĂRAREA: Mă scuzați. Cunosc foarte bine actul de acuzare. Vreți să vi-l spun pe dinafară?

PREȘEDINTELE: Cum e cu putință să-l cunoașteți? După cîte știu n-ați cerut să cercetați dosarul!

APĂRAREA: L-am citit după un alt exemplar.

PREȘEDINTELE: Alt exemplar?

APĂRAREA: Da. Nu copie, ci *e-xem-plar.* Cele treizeci de mii de acte de acuzare ce le-ați citit pînă azi sînt unul și același act de acuzare, într-un tiraj de treizeci de mii exemplare, lăsînd albe doar locul pentru nume.

PREȘEDINTELE: Asta e o insultă. Sau vă limitați la...

APĂRAREA: N-am să mă limitez de loc. N-am venit aici, ca să-mi exercit drepturile pe jumătate și nici ca să le ciuntesc după bunul dumneavoastră plac. Sau am să le exercit în întregime sau...

PREȘEDINTELE *(sună din clopoțel ca un apucat):* Stați jos! Întrerupem!

CAPITOLUL IV

Preşedintele îşi vîrî pumnul sub nasul care era gata să strănute. Ceva îi iritase nările. Îşi îndreptă apoi privirea spre acuzatul care se uita la el liniştit, cu seninătatea omului pe care nimic nu-l mai poate clinti. După aceea aruncă din nou o privire în hîrtiile lui... ca să vadă ce are să urmeze... Şi deodată, ca şi cum ar fi făcut o descoperire, se întoarse spre locul pe care îl ocupa comisarul regal şi spuse uşurat:

— Are cuvîntul domnul comisar regal.

Acesta se ridică. Era tînăr. Strălucea de prospeţime şi de frumuseţe. Părul, ca pana corbului, pieptănat cu cărare. Uniforma proaspăt călcată, ca şi cum ar fi scos-o în acea zi din vitrină. A început cu glas domol, căutînd să-i dea un ton de gravitate:

— Înainte de a veni la şedinţa de azi, domnilor judecători, am considerat ca o datorie de bun creştin să trec pe la biserică şi să iau sfînta împărtăşanie. Vin cu conştiinţa împăcată şi cu cugetul curat, departe de orice prejudecată, în numele patriei mele martire şi al lui Dumnezeu cel insultat şi vă cer clemenţă. Clemenţă pentru mine şi dreptate pentru Dumnezeu. În istoria ei, de-a lungul vremurilor, domnilor judecători, ţara noastră a fost de

multe ori în primejdie. Adesea a devenit pradă duşmanilor ei hrăpăreţi. Din epoca coborîrii sciţilor pînă în cea a invadării slavilor, au fost unele cazuri rare ca Efialtis[1] etc, care au vîndut pe arginţi cinstea ţării lor duşmanilor ei. Faima a fost cea care a păstrat numele acestor cîţiva ticăloşi, tocmai pentru că ei erau doar cîţiva. Închipuiţivă... un singur Efialtis... şi de el ne ruşinăm pînă în ziua de azi. Dar ce vor spune urmaşii noştri, domnilor judecători şi cu ce groază îşi vor acoperi faţa la citirea listei nesfîrşite a Efialţilor de azi, ale căror nume respingătoare încap în volume întregi? Domnilor... Trăim momente grele. Fiinţe mînjite cu sînge, care fără şovăire au pătruns pînă în cala navei noastre şi i-au făcut găuri în partea ei imersă. Dacă nu ne vom trezi imediat, dacă nu ne vom arăta severi şi fără de îndurare, sîntem în pericol de a pierde totul. În clipa de faţă nu sîntem numai noi în primejdie, nu sînt în primejdie numai cetăţenii care compun această naţiune. Nu sînt în pericol numai zeii penaţi. Este în pericol însăşi civilizaţia noastră de trei milenii. Este în primejdie viitorul oamenilor de pe planeta noastră... Sîntem aci însărcinaţi de Istorie să salvăm tot ce este mai nobil, mai de preţ, tot ce este mai măreţ...

Şase ore dură această prolixitate dulceagă. Ce n-a spus? Şi ce n-a maltratat cu limbajul lui prezumţios... de la istorie pînă la gramatică. Şi, în sfîrşit, s-a prăbuşit istovit pe banca lui urlînd isteric judecătorilor:

— Capul... Luaţi-i... Luaţi-i repede capul acesta care se schimonoseşte!!!

În sală se făcu linişte. Comisarul respira greoi, de parcă ar fi urcat treptele unui zgîrie-nori. Îşi umezise întreaga batistă şi preşedintele s-a văzut obligat să i-o ofere pe a lui. Apoi zvîrlind o privire

[1] Efialtis a fost cel ce a arătat perşilor un drum tainic în bătălia de la Termopile.

dușmănoasă spre banca avocaților, a rostit provocator:

— Apărarea are cuvîntul. Rog să fiți succint...

Avocatul apărării s-a ridicat.

— Am să fiu foarte succint, spuse liniștit și hotărît. Participarea la un asemenea proces, domnilor judecători, seamănă cu o participare la o sinucidere. Participare la un grup de sacrificiu în prima linie de foc. Atunci, vă veți întreba, de ce am acceptat? Am acceptat să particip, domnilor judecători, pentru că, hotărîrea mea de a salva sau de a muri împreună cu cei nevinovați n-am luat-o azi. Am luat-o încă de pe cînd eram student. Pînă acum cîțiva ani, exercitarea profesiunii de avocat era doar o funcțiune judiciară, cînd avocatul cîștiga procese și bani sau pierdea procese fără să piardă și banii. Acest avocat era simplu apărător al dreptății și uneori și al nedreptății. A trebuit această tragică aventură a poporului nostru, a trebuit trecerea noastră prin acest labirint întunecos, ca să ne dăm seama cu toții că exercitarea profesiunii de avocat nu este o joacă inofensivă. Este o acrobație pe muchie de cuțit, o abnegație, o luptă și o cădere pe cîmpul de luptă. Statul, domnilor, a legiferat din antichitate nu pentru a satisface voința unuia sau altuia, ci pentru a acorda dreptatea. Legile n-au fost întocmite pentru a deveni aliatele judecătorilor, ci pentru a-i îndruma ca să găsească adevărul. Aveau, firește, drept scop pedepsirea vinovatului, dar mai ales apărarea celui nevinovat, de samavolnicie.

Dar care e situația de azi? Poftim: Statul, Justiția, Autoritățile de urmărire, Administrația, Armata, Protectorii străini și Protejații băștinași... s-au năpustit cu toții, ca la un semnal, asupra unui popor nevinovat și mîndru.

PREȘEDINTELE: Lăsați poporul în pace. Poporul nostru nu are nevoie de apărător de genul dumneavoastră.

APĂRAREA: În persoana acuzatului apăr poporul nostru. Așa este poporul nostru, ca acest adevărat

fiu al lui, viteaz, neînfricat, cinstit, şi nevinovat. Iată din cine se alcătuieşte poporul. Iar cînd un popor suferă sub călcîiul tiraniei, eroii şi martirii sînt adevăraţii lui reprezentanţi.

PREŞEDINTELE: V-am spus să lăsaţi poporul în pace. Apăraţi-vă clientul încriminat şi nu vă ocupaţi de eroi şi martiri...

UN JUDECĂTOR: ...clientul dumneavoastră, vă rog!

APĂRAREA: Clientul meu? Domnilor... eu nu profesez în această clipă. În momentul acesta mă expun primejdiilor. Şi poate, răsplata îmi va fi banca acuzaţilor.

PREŞEDINTELE: Sînteţi perspicace...

APĂRAREA: Nu mă sperii. Oricît mă veţi ameninţa, voi rămîne cu capul sus.

PREŞEDINTELE: În acest fel veţi aduce clientului dumneavoastră cele mai proaste servicii.

APĂRAREA: Pe clientul meu nu-l poate salva nimic. El este un om curajos, de aceea şi spun aceasta cu atîta linişte. Nu mă lupt să-i salvez capul. Mă lupt să salvez cinstea lui şi onoarea Justiţiei şi să vă denunţ, domnilor. Să denunţ că dumneavoastră *nu judecaţi, ci asasinaţi!*

PREŞEDINTELE: Vă retrag cuvîntul!

APĂRAREA: Protestez! Refuz să fiu complice, să fiu coechipierul dumneavoastră la acest meci de fotbal cu capete omeneşti!...

PREŞEDINTELE: Acuzat... mmmm... Avocat!

APĂRAREA: N-aţi greşit prea mult. Văd că încetul cu încetul mă apropii de banca acuzaţilor, dar n-am să mă supun. Justiţia...

COMISARUL REGAL: Domnule Preşedinte... Ce tot spune „Justiţia", şi „Justiţia"? Dumnealui este aci apărătorul acuzatului sau al justiţiei?

APĂRAREA: Cînd un nevinovat este ameninţat de slujitorii justiţiei, atunci este ameninţată Justiţia însăşi. Dacă, domnilor, în ţara noastră Justiţia are vîrsta atîtor secole, asta se datoreşte faptului că cetăţenii acestei ţări au apărat-o pînă la moarte.

Nu uitaţi că aci Justiţia era atît de exemplară încît, înşişi zeii coborau o dată pe an în Areopag[1], spre a fi judecaţi de către oameni. Iar dumneavoastră, ce-aţi păstrat din această moştenire sacră? Nişte zdrenţe însîngerate pe care îşi execută dansurile canibalice primul venit, şi o stăpînire turbată.

PREŞEDINTELE: Pînă aici!

COMISARUL REGAL: Domnule preşedinte!

PREŞEDINTELE: Pînă aici! Am zis! E o nebunie nemaipomenită! Dacă într-adevăr vreţi să vă sacrificaţi, duceţi-vă afară.

APĂRAREA: N-o să mă învăţaţi dumneavoastră unde trebuie să mă sacrific. *(Clopoţelul în mîinile preşedintelui sună drăceşte. Judecătorii în picioare, ţipă isteric.)* Mă voi sacrifica aici, la locul crimei, împreună cu clientul meu... nevinovat lîngă nevinovăţia lui! Şi-acum ordonaţi să mă aresteze! Am terminat.

PREŞEDINTELE *(după o tăcere prelungită):* Vom reveni curînd. Procesul a luat sfîrşit. Acuzat, nu cumva ai ceva de adăugat spre binele dumitale, înainte ca Tribunalul să intre în deliberare?

ACUZATUL *(se ridică palid şi emoţionat):* Da! Vreau să-l felicit cu adînc respect pe stimatul şi bravul meu apărător.

PREŞEDINTELE: Acest domn va plăti după faptele lui. Pe dumneata... pe dumneata te întreb. Ai cumva ceva de spus pentru binele dumitale?

ACUZATUL: Da.

PREŞEDINTELE: Atunci vorbeşte. Despre asta să vorbeşti şi lasă apărarea apărătorului dumitale!

ACUZATUL: Ştiu şi sînt absolut convins, că nimic nu mă poate salva din mîinile dumneavoastră... nici pe mine, nici Justiţia.

COMISARUL REGAL: Poftim şi alt apărător al Justiţiei!

---

[1] În vechime, Tribunal criminal în Atena care-şi avea sediul pe colina lui Marte sau Ares, de unde numele de areopag.

PREȘEDINTELE: Lasă Justiția! Noi sîntem Justiția și stăm foarte bine pe picioarele noastre.

ACUZATUL: Nu cred. De acolo unde stați, n-aud decît scîrțiit. Nu, nu stați de loc bine. Justiția a fost făcută de oameni pentru a fi judecați oameni de către oameni. Voi nu aveți nimic de-a face cu aceasta.

PREȘEDINTELE: Taci, acuzat! Ți-am dat cuvîntul ca să te-ajut să-ți salvezi capul și nu ca să insulți Tribunalul.

ACUZATUL: Greșiți. Nu! Nu mă lupt de loc ca să-mi salvez capul. Nu știu pentru cine capul cîntărește mai mult decît onoarea. Ceea ce știu acum este că, cu capul deja tăiat, lupt să-mi salvez onoarea. Încă nu v-ați putut da seama, cu toate că vă ocupați de noi, acum, în această luptă supremă, viața este onoarea noastră.

PREȘEDINTELE: Scutește-ne de filozofări. Stai jos. Vrei să-ți salvezi viața sau nu? Dacă dorești să trăiești, semnează o declarație și...

ACUZATUL: Adică... ca să nu mă omorîți dumneavoastră, îmi cereți să mă sinucid?

PREȘEDINTELE: Ei, atunci, facă-se voia ta.

ACUZATUL: De acord... Dar aș avea să-mi exprim o nedumerire. În numele cui mă veți executa? În numele regelui. O știm. Dar, îndrăzniți să mă executați în numele Poporului! Hai, îndrăzniți!

UN JUDECĂTOR: Rîde...

PREȘEDINTELE: Rîzi?

COMISARUL REGAL: Rîde, bestia!...

ACUZATUL: Bestiile nu rîd. Eu vă aduc la cunoștință că am să rîd și în clipa cînd o să mă împușcați. Dar, domniile voastre domnilor, n-o să mai rîdeți niciodată. Ați auzit? *Niciodată!*

Se făcu tăcere. Judecătorii se zgîiră unii la alții, galbeni ca pucioasa. Împietriră în locurile lor, cu ochi sticloși și buze vinete. („Nu putem", a spus? „Ce-a spus monstrul acesta? Că nu putem rîde? Și ce a mai spus? Că n-o să mai rîdem niciodată?") Și se căznesc să schițeze ceva pe buzele lor. Dar a

mijit un rîs palid, înghețat. *Rîs?* Rîsul omului care moare de tetanos e mai aproape de rîs, decît cel al acestor indivizi descompuși.

Iorghis, de pe banca acuzaților, observă totul și dădu răspunsul cu rîsul lui, adevărat, cristalin și *uman*.

. . . . . .

Se așternu o tăcere sumbră.

Președintele se ridică... și spuse cu o voce rece, ca și cum ar fi ieșit din mormînt:

— Ședința... a luat sfîrșit... Tribunalul se retrage în deliberare pentru pronunțarea sentinței.

CAPITOLUL V

Sosi ziua execuţiei.

Totul era pregătit. Plutonul de execuţie format; ţevile puştilor curăţate; cizmele domnului comisar regal bine lustruite. Mănuşile lui albe erau gata să apuce mînerul sabiei. Îşi clătise gîtlejul cu o gargară, ca să strige mai solemn ordinul: „Ochiţi!" Totul era gata... Doar că acuzatul nu fusese adus la locul obişnuit de execuţii. Dar ce se întîmplase? Un nouraş mititel şi viclean începu să umbrească fericirea comisarului. Nu cumva execuţia a fost amînată? Nu cumva o mînă nevăzută a intervenit de i-a zădărnicit una din cele mai importante execuţii din cariera sa de comisar regal? Curînd lucrurile se limpeziră. Da, cam aşa ceva era la mijloc.

La numai o jumătate de ceas după ce se anunţase sentinţa, cablurile telegrafice începuseră să vibreze de cele mai vehemente proteste, cum nu mai vibraseră vreodată. Cele mai proeminente figuri îşi ridicară puternic glasul: „Asta nu! Pînă aici!..."

Şi astfel, „Ţara Libertăţii", America, în a cărei istorie nu există nici o anulare de condamnare la moarte, nici o graţiere, fu nevoită să amîne execuţia. Dar ca să nu-i scadă... prestigiul, ca să nu se

creadă că a făcut nici cea mai mică abatere de la strămoşeştile ei tradiţii, a atribuit clemenţa autorităţilor locale şi s-a liniştit. Armele au fost iarăşi puse la rastel. O zi se pierduse pentru ei fără nici un folos. Comisarul regal îşi strînse nervos, în pumn, mănuşile albe. Cu dinţii lui strălucitori muşcă o înjurătură grea.

În ziua aceea, servanta lui n-a mai trebuit să-i spele cizmele de sînge. Ce să-i faci?... Viaţa are şi înnourările ei, micile ei decepţii. A plecat morocănos de la locul de execuţie şi, ca să se consoleze, s-a dus să cumpere o jucărie cu clopoţei pentru plodul lui... Dumnezeu a mai făcut şi ziua de mîine... Trădătorii nu s-au isprăvit... Dar, chiar dacă se isprăvesc, fabricăm alţii. Nevastă-sa nu l-a întrebat de unde a venit. Nu-l întreba niciodată de unde se întoarce atît de dimineaţă. E liniştită şi mîndră de el. De altfel, în astfel de case, nu se întreabă nimeni niciodată de unde vine tata. El se întoarce întotdeauna acasă încărcat de cumpărături. Îşi sărută copiii. La masă face semnul crucii. Şi nu vrea ca vreunul din membrii familiei să-şi vîre nasul în treburile lui, nici măcar cu gîndul. Poate că familia sa nici nu se va informa vreodată cu ce se ocupă tata în afara casei. Şi chiar de-ar afla, ar fi ca şi cum nimic n-ar fi aflat... pentru că n-o să le creadă urechilor... şi l-ar scuipa pe cel care le-ar fi spus-o.

Toate ziarele de după-amiază îşi exprimau furia împotriva crudei intervenţii a străinătăţii în treburile Justiţiei greceşti. „De ce mai avem judecători?" strigau gazetele. „De ce să-i mai obligăm să se chinuie cu procese care durează zile şi nopţi în şir, cînd este posibil ca un te miri ce amator al umanismului să răstoarne orice sentinţă? Cînd, în sfîrşit, domnilor umanişti, veţi fi în stare să pricepeţi care e rolul unui devărat umanist? Dacă sînteţi cu adevărat umanişti, atunci trebuie să vă ridicaţi glasul! Să apăraţi Elada, care în totalitatea ei nu este decît o arenă în care să vă exercitaţi opera dumneavoastră umanitaristă. Acţionînd aşa cum acţionaţi

acum, nedreptăţiţi o ţară şi daţi dreptate duşmanilor ei; condamnaţi victima şi absolviţi pe răufăcători. Domnilor, trebuie să înţelegeţi o dată pentru totdeauna că, atunci cînd Elada exercită Justiţia, nu permite nimănui s-o acuze că săvîrşeşte o crimă. Vreţi să arătaţi umanismul dumneavoastră? Atunci duceţi-vă la bolşevici. Acolo sînt victime berechet şi criminali fără de număr. Vă spunem: „Stop! Ajunge!" Cea de azi a fost cea din urmă intervenţie pe care v-am permis-o. Vă rugăm să nu vă mai osteniţi pe viitor, căci veţi bate în uşi închise şi vă veţi adresa urechilor ce nu vă vor asculta. Spre răsărit, vă rugăm! Spre răsărit îndreptaţi-vă, acolo unde gem şi sînt masacraţi oameni cu nemiluita. Aşa! Şi lăsaţi Elada însîngerată să-şi lege singură rănile şi să se apere pe ea însăşi, precum şi civilizaţia dumneavoastră, datorită cărora aveţi dreptul să faceţi umanism fie şi nedrept. Aşa. Iar acum: stînga împrejur! Spre răsărit! Iată duşmanul! Pîndeşte din spatele dumneavoastră! Loviţi-l!...

*

În această clipă, „repulsia" presei a lăsat un strop de uşurare peste căsuţele mărginaşe ale oraşului. Aşadar, pentru aceasta nu s-au auzit în zori salvele? O viaţă fusese salvată... Da. Dar într-o căsuţă din cartierul Gargareta o altă viaţă s-a stins. Mama n-a mai putut aştepta ştirea despre pierderea fiului. S-a grăbit să alerge în întîmpinarea lui, ca să aibă cum vedea unde va fi dus copilul şi să-l îngrijească.

Iorghis află cele două ştiri deodată. Era în clipa în care fusese scos din celula condamnaţilor la moarte.

— Ştii unde te ducem? îl întrebă plutonierul major.

— Ştiu! răspunse Iorghis.

— Habar n-ai! Crezi că te ducem la locul de execuţie, nu?

— Da.

— Şi nu-ţi pasă?
— Nu.
— Ei, nu te ducem la execuţie.
— Bine.
— Hm. Deci nici de asta nu-ţi pasă?
— Nu.
— Măi, te punem la zid. Înţelegi?
— Da.
— Şi nu spui nimic?
— Nu.
— Ei, atunci află că nu te duci la moarte. Te eliberăm. Înţelesu-m-ai?
— Bine.
— Cum *bine*? Ce vorbă-i aia? Nici olecuţă nu-ţi pasă, adicătelea, că te curăţă? Şi că nu te curăţă tot aşa nu-ţi pasă, hai?
— Cum doreşti.
— Cum doresc? Ştii tu ce doresc eu? Să te văd stîrv. Dar vezi că au venit furculiţele străine şi te-au luat din mîinile noastre. Duhoarea ta, vezi, a trecut dincolo de hotare... În halul ăsta am ajuns! Ehei, de m-ar lăsa pe mine să guvernez Elada — nu mult — o ziulică... ai vedea tu atunci.
— Ce-ai face?
— Curăţenie generală. N-aş fi lăsat nici unul dintre voi.
— Parcă „curăţaţi" puţini zilnic? Îi mîncaţi de vii.
— „Mîncăm"? Ăştia... ăştia bă, nu-s de ajuns nici de-un mizilic... Domnu Comisar regal e iarăşi în doliu. De-l prinzi cu două degete de nas o să explodeze! I-a scăpat, vezi, chilipiru din mîini. Fie. Găseşte el cum să-şi verse focul. Dar noi, sărăcanii, ce ne facem?
— Are grijă Domnul.
— Domnu are, dar n-are Greierul... Ştii tu cine este Greiere? Subsemnatu Panaiotis Greier al lui Pericle şi al Lămîiţei, plutonier-major reangajat de cînd s-a inventat noroiul. De doi ani de zile adulmec sînge cald şi tot nu m-am săturat.
— Vorbe...

— Vorbe? plutonierul-major s-a oprit niţel. Măi, tu, se adresă el paznicului care-l însoţea. Dă o fugă pînă la camera de gardă şi adu-mi centironul să nu mă vadă vreun copoi şi să-mi tragă iarăşi o săpuneală. Adu-mi-l la celula şapte unde îl duc pă trădătoru ăsta. N-ai plecat încă?

— Bine... bine... mă duc. Of!...

— „Of" să-i spui sorî-ti, măi! Auzi? Aicea îţi vorbeşte supirioru tău!

— Bine... bine...

— Întinde-o şi lasă vorba.

— Am întins-o.

Plutonierul-major s-a apropiat de Iorghis, mai că s-a lipit de el.

— După cum îţi spun dom'le deţinut... ăsta-i un mîrşav... Caracatiţa aia, vreau să zic... Adicătelea gardianu deh, ăl pă care l-am trimis după cintiron. E un mîrşav... Nu spui nimic?

— Şi ce-mi pasă mie?

— Nu, nu! Trebuie să-ţi pese!

— Îţi mai spun. Nu-mi pasă.

— Atunci îmi pasă mie. Căci de nu-ţi ziceam ce ţi-am zis adineaori despre mizilic şi-aşa mai departe... ar fi deşertat la comandament atîta duhoare de ţi-ar fi înfundat nasu. Că io, ca să vorbim drept, amice, m-am săturat. Adică m-am săturat şi nu mai pot. Şi azi cînd ai scăpat... spune-mi cum vrei: laş, fricos.... eu m-am bucurat. O să mă pîreşti?

— Nu.

— Eşti bărbat! De două ori am înaintat cerere de liberare şi nu mi-au primit-o. Să aştept — zic ei — să se isprăvească „războiu împotriva duşmanilor civilizaţiei". Ia, lasă-mă în pace! Voi aveţi daraveli cu civilizaţia, pă mine ce m-amestecaţi... la d-al d-astea? Nu-i aşa? Parcă ce? Mi-e surioară civilizaţia? Descurcaţi-vă între voi şi pă mine lăsaţi-mă să mă duc acasă. Ce caut io în gîlcevi străine? Nu-i aşa? Aşteaptă, îmi zice, să să termine războiul. Bine, dar pîn' să se termine războiu, m-oi smochini ca o babă. Ai adus, măi, cintironul? În

ordine. Şi tu, deţinutule... un' te duci?... la vilegiatură? Ia bagă-te aci şi găteşte-ţi catrafusele. Într-o oră te-mbarci pentru Cherchira[1]. Frumoasă insulă... Are şi o casă de nebuni. Aşa că, dacă căpiezi, statu, săracu, n-o să aibă cheltuieli în plus cu transportu.

A scos cheile să deschidă, dar gardianul l-a oprit.

— Bine... dar nu i-o spui şi p-ailaltă?

— Care măi?

— Aia bună. Ce dracu... Faci pă prostu? Te prefaci că ai uitat?

— Nu mă prefac, măi păduche... Nu mă prefac. Am uitat. Am uitat. Minte e şi asta. Tu nu uiţi niciodată?

— Aşa ceva nu se uită. Hai. Spune-i-o.

— Dar ce, am să primesc io ordin de la tine, bă căcărează! Hait! Gura! Ssst! Ia, ascultă aci, tu deţinutule. Asculţi? Măta şi-a lepădat potcoavele... azi dimineaţă. Dumnezeu s-o ierte.

— Bine.

— Iar *bine?* Bre, bre, doamne, ce neîndurare. Ptiu! hai, să plecăm d-aici să nu ne molipsim de ateism!... Ptiu!... Bre, bre, custură vă trebuie! Moarte tuturor! Hai să ne ducem, bă ostaş...

---

[1] Corfu. Insula veche a feacilor, pomenită în *Odiseea.*

EPILOG

Primăvara greacă... De două ori primăvară. Primăvara şi Elada — două zîmbete pe aceleaşi buze. Lumina pătrunde pînă în subsoluri. Ridurile s-au şters de pe faţa mării. Polenul auriu acoperă pînă şi mormintele. Vapoare albe brăzdează iarăşi întinderile albastre. S-au deschis drumurile mării şi apa şi-a recăpătat culoarea ei liliachie. Şi bărcile au prins curaj şi şi-au desfăcut pînzele. Pescarii — care deveniseră palizi tot stînd prin cafenele — îşi pregătesc năvoadele şi seamănă ca nişte copii care au pus din nou mîna pe cărţile lor. Amorţiseră stînd de doi ani de zile. Ochii li se întristau uitîndu-se de după geamurile cafenelei, la marea ce le era interzisă. Doi ani de zile în carantină. Doi ani de zile pe uscat. Doi ani de zile să nu-ţi uzi nici măcar călcîiul. Bărcile le-au îmbătrînit tot stînd la mal. Carenele au fost arse de soare. Nici pe faleză n-aveai voie să stai. Trăgeau cu puştile în tine de parc-ai fi fost pui de pescăruş.

Dar acum vuietele se potoliseră. În munţi, unde şuierau ca şerpii puştile, acum s-au reîntors păsările. Dincolo de închisori şi cimitire, viaţa a încercat să-şi schiţeze vechiul ei rîs. Şi venea şi primăvara în ajutor. Apoi, această insulă Cherchira, a

rămas niţel mai retrasă de vărsările de sînge. Toată insula era un zîmbet generos pe care de ani de zile străinii vin şi-l fură puţin cîte puţin. El însă nu se epuizează. Doar că, în aceşti doi ani, se retrăsese de pe uliţe şi se ascunsese în dosul ferestrelor.

Dar în această primăvară şi-a făcut din nou apariţia timid prin ulicioare. O ghitară fu luată din cui. Erau şi grădinile de flori care nu puteau rezista... Ghitara însă n-a cîntat. O lespede grea apăsa pieptul oraşului. Închisoarea.

În zadar marea îşi lipeşte urechea de ţărm în fiecare seară, ca să asculte cîntece. Palma grea a închisorii astupă gurile ce sînt gata să cînte.

Cîndva, totul se va îndrepta. Totul va deveni mai blînd, mai dulce. E de ajuns numai să pornească în sfîrşit — să pornească şi să plece — cei care au străbătut marele ocean şi au venit aici ca să înroşească marea noastră liliachie.

Într-o zi, sosi cu vaporul pe insulă, o fată în negru. Era frumoasă ca o mierlă tristă. Coborî ţinînd în mîini două legături şi un coş şi întrebă unde se află închisoarea. Zece oameni săriră s-o ajute. Pînă la urmă fata dădu pachetele celui care insistase mai mult, şi porniră.

Era un bătrînel mic de statură, slab, simpatic, cu haine ponosite şi vervă scăpărătoare. Abia s-au mişcat din loc şi a început să-i turuie gura în graiul muzical, specific corfiaţilor[1].

— Am stăruit, *fioro mio*, am stăruit pentru că... dar stai! Cum te cheamă, sufletele?

— Despina.

— Am stăruit, pentru că, Despino, pentru că am şi eu aceeaşi durere în suflet. Iată! Au adus pe bărbatu tău aci. De ce? Nu mai sînt închisori la Atena? Vai, vai! L-au adus aci, ca să nu-i aduci puţină duioşie, niţică mîncare gătită de mînuţele tale. Ştii unde este Calàmi? Lasă, că-ţi spun eu.

[1] Locuitori ai insulei Corfu sau Cherchira. Vorbesc repede, cîntat, intercalînd cuvinte italieneşti.

E o închisoare pe insula Creta. Hei! Acolo l-au dus pe fiu-meu, ca să nu-l pot vedea. Canaliile, au pus între noi marea, pricepi? Că altfel m-aş fi dus... m-aş fi dus, pe sfîntul din cer! Mi-aş fi pus picioarele în mişcare şi m-aş fi dus oricît de departe ar fi fost. Dar cum să merg pe mare? Te poţi duce, nu zic, dar trebuie să ai gologani ca să te îmbarci pe vreun vapor. Îţi place insula noastră, Despinió?

— Da, unchiule.

— Eh, de-ai fi văzut-o înainte de bombardamente!... Aici era teatrişorul nostru. Du-te şi întreabă: Care a fost cel mai frumos teatru din lume? Cel din Cherchira, o să ţi se răspundă. Nu-mi plac lăudăroşeniile, dar ăsta e adevărul. Nu cunosc Atena. Zice lumea că-i frumoasă. Nimic nu poate fi frumos într-o ţară cu atîtea închisori. Nu eşti de aceeaşi părere, Despinió?

— Da, nene.

— Eşti scumpă la vorbă. În timpurile astea de scumpete, sufleţelule, noi, săracii, trebuie să ieftinim oleacă vorbele. Sînteţi de curînd căsătoriţi, nu?... De ce nu vorbeşti, *cuore mio*?

— Nu... nu...

— Nu v-aţi căsătorit încă? Păi, vă lasă ucigaşii? Pe un tinerel, vecin de al meu, l-au ridicat cînd se cununa. Nu cumva a fost la fel şi cu voi? Nu vorbeşti? Vorbeşte, odorul meu!

— ...nu... noi... adică, cel închis...

— Ei, ce?

— Nu-mi este... nimic.

— Nimic? Cum? Am auzit bine? Nimic, ai spus? Adică iei vaporul şi vii la capătul lumii pentru *nimic*? Ei, aşa ceva hîrtiile n-au scris pînă acum. Nu cumva ţi-e rudă apropiată?

— ...nu, adică nu...

— Ei, gata, acuş îmi pierd minţile! Şi eşti în negru. De ce porţi doliu?

— A murit...

— Mama ta?

— Nu... a lui...

— Ei, acum s-a zis cu mine! Moare o bătrînă care nu ţi-e nici un fel de rudă şi te-mbraci în zăbranice de culoarea morţii. Şi-apoi, iei vaporul şi călătoreşti cale de două zile pentru cineva care nici el nu ţi-e nimic... Şi pe deasupra mai vrei să te şi cred!

— Toate astea pentru că locuiam în casa lor... căci n-avem pe nimeni altcineva pe lume.

— Aha! Zi aşa. Acum încep să ies la liman. Şi, dumnealui, cel din închisoare vreau să spun, nu te-a văzut niciodată? Niciodată?

— M-a văzut.

— Ei, atunci, ascultă aci! Te rog să-i spui din parte-mi că-i un nebun. Aşa. Un nene, să-i spui, mi-a zis-o, unu de-aci din Cherchira, care are şi el un fiu ca tine îndărătul gratiilor. Ai să-i spui?

— Nu... De ce?

— De ce? Ai spus *de ce*? Păi, dacă un tînăr are acasă la el o astfel de iasomie şi nu înnebuneşte de mirosul ei, vreau să zic că-i lipseşte o doagă din născare. Să-i spui că aşa ţi-a zis un bătrîn care se pricepe la de-al de de-astea. Dar, uite, c-am şi ajuns la închisoare. Şi nu vreau să mă vadă ăia de colo cu bagajele astea. Hai, să fie într-un ceas bun, Despinió, şi curînd să-l vezi liber. Nu uita să-i spui ce te-am rugat. Hai, cu bine, sufletul meu. Şi... încă o dată să fie într-un ceas bun, cu nebunu ăsta ce-l porţi în inimă. Haide, haide! Nu căuta să mi te ascunzi. Te-am înţeles eu de la prima vedere.

*

Despo şi-a lăsat legitimaţia la camera de gardă. A predat pachetele pentru a fi percheziţionate. Apoi a înaintat spre plasa de sîrmă, ca să-l întîlnească pe Iorghis. Dar... alţii au alergat înaintea ei. Mai ales o *alta*. Despina simţi cum îi tremura tot trupul sub rochia cernită. Se trase deoparte, tristă şi aşteptă să plece ceilalţi.

În dimineaţa aceea, Iorghis avea un presentiment ciudat. Din ziua în care a fost ridicat din celula morţii şi îmbarcat pe vapor, pentru prima oară azi, avea un astfel de simţămînt. De aceea, chiar de dimineaţă, s-a pus să se gătească. S-a bărbierit, şi-a pus o cămaşă curată şi şi-a pieptănat părul făcînd şi o cărare. Între timp a şuierat vaporul. Pînă azi n-a auzit vaporul şuierînd. Şi niciodată n-a ieşit în curte la ora de vorbitor. De ce să iasă? Pe cine avea în lumea asta? Îi era frică să nu devină un număr ca Iannis Calimeriàs, care în fiecare duminică să îmbrăca cu ceea ce avea mai bun şi se ducea să se agaţe de plasă la vorbitor. De ani de zile, spuneau ceilalţi, nu l-a vizitat nici măcar o cucuvea. Dar el nu-şi pierdea nădejdea. Iorghis îşi amintea cumva de el. Era şi el la *SFA* sub supravegherea lui Urdurosu.

Într-o zi, pe cînd se dichisea, l-a întrebat:

— Ai vreo rudă în lumea asta, Iannis?

— Nu. Pe nimeni.

— La fel şi eu. De-aia nici nu ies la vorbitor. Mă apucă o tristeţe... şi apoi... mă şi jenez.

— Da. N-am pe nimeni. Dar nici n-am vreo altă bucurie în afară de acest vorbitor nefolositor. Am impresia că toţi vizitatorii vin puţin şi pentru mine. Şi-mi mai zic că, cine ştie, s-ar putea ca într-o zi, cineva pe care nu-l ştiu, să greşească şi să vină şi spre mine.

— Cine să vină, sărmane Iannis?

— De unde ştii?... Într-adevăr, rudele mele s-au dus toate. Dar mai sînt oameni.

Şi totuşi, azi, Iannis n-a apărut în curte. A fost prima duminică în care Iorghis nu l-a văzut postat la plasa vorbitorului. Crezînd că e bolnav, a trecut pe la celula lui. L-a găsit zăcînd în pat, învelit cu ţoalele lui.

— Ai răcit, cumva? îl întreabă aplecîndu-se deasupră-i.

— Nu. Cum de ţi s-a părut aşa ceva?

— Dar... n-ai să te duci la vorbitor?

— Ai o ţigară?... Aşază-te niţel pe ţoalele mele... Nu, Iorghis, n-am să mai mă duc la vorbitor. Am ajuns de rîsul tuturor. Nu ştiu, poate mi s-a părut, dar ultima dată parcă am auzit o tusă cu subînţelesuri. Poate că mi s-a părut. Adevărul este însă că am cam întrecut marginea. De aceea, de azi încolo, gata! Desfiinţez luxul ăsta de duminică. De altfel, văd că m-ai înlocuit tu. Schimb de gardă... Două figuri de-astea în aceeaşi închisoare, e cam prea mult.

— Ceva îmi spune de dimineaţă că azi voi avea vizite, spuse Iorghis.

— Să fie într-un ceas bun. Păstrează şi pentru mine niţel aer proaspăt din ceea ce vei primi.

— Cu plăcere...

— Stai, stai... i-auzi!

Într-adevăr, în clipa aceea glasul crainicului începuse să înşire monoton şi strident numele deţinuţilor ce aveau vizite. Iorghis şi-a ciuluit urechea. Iannis l-a văzut şi-a început să rîdă amar.

— Adevărat? Ai luat-o în serios că poate să ai azi vorbitor?

— Ssst!

Crainicul continua:

— Mitaculis... Sasalos... Bilias... Spinos... Caristinòs...

Iannis l-a prins de haină.

— Iorghis!

— ...Astohás... Xerotasis... Filieris — continuă crainicul.

— Iorghis! Ai surzit? N-ai auzit? Ţi-a spus limpede numele.

Iorghis pălise.

— Acum cînd am auzit, am încetat să mai cred... Crezi, Iannis că am într-adevăr vorbitor?

— Nu mi-ai spus chiar tu că aşteptai?

— Mi se părea că mă joc...

— Da, dar te-a chemat, n-ai auzit?

— Da. Dar tu zici că-i pentru vorbitor?... Crezi că de asta am fost chemat?

— Şi de ce crezi că te-au chemat? Pentru sfînta împărtăşanie?

— Ia, spune: nu cumva mai există un alt Caristinòs în închisoare?

— Nu. Du-te!

Iannis l-a împins. Celălalt a înaintat sfios, uitîndu-se într-una în jur, nu cumva să audă vreo tuse ironică. Nu. Toţi erau preocupaţi de vorbitor. Atunci a înaintat cu mai mult curaj. S-a apropiat de plasa de sîrmă, palid. Deodată, un braţ uriaş s-a ridicat deasupra celorlalte capete mişcînd un buchet de flori în culori foarte vii. Cealaltă mînă i-o ţinea o mîndră.

Atunci Iorghis şi-a dat seama că în închisoare mai era cineva cu numele de Caristinos. Şi se pregătea să plece... pentru că cel cu mîinile uriaşe ţinînd florile şi mîndra, îl vedea pentru prima oară în viaţa lui. Totuşi, de ce-l salutase atît de nebuneşte? Deodată matahala aceea de om a urlat ca un vapor:

— Iorghis! Haide, bre!

Iorghis şi-a pus palma streaşină la ochi. Hei, da, mitocanul acela, cu răget în loc de glas, îl chema. Şi avea un fason atît de ridicol încît, dacă acel moment nu era sfînt, Iorghis ar fi izbucnit în rîs. Costum negru, cravată şi... brîu!

— Iorghis! mai strigă o dată bădăranul acela.

Şi-atunci Caristinòs sări în sus, de parcă l-ar fi împuns cineva cu un ac.

— Pătlăgică!!! urlă ca nebun.

— Frăţioare! Iorgachis al meu! Tu eşti! Trăieşti! Întoarce-te cu spatele, fă tu... dorule... spuse femeii ce-l însoţea.

— Dar de ce, Stelios? îl întreabă ea mirată.

— Întoarce-te, îţi spun... căci mi se pare că o să înceapă iarăşi să-mi lăcrimeze ochii din cauza... guturaiului şi nu vreau să mă vezi.

Iorghis se uită bine la ea. Era o fată din popor, vioaie şi sănătoasă, cu ochii căprui şi înlăcrimaţi.

— Iorghis..., spuse Stelaras — termuram fratimiu... tremuram că n-o să-mi spui Pătlăgică. Aş crede atunci că s-a isprăvit cu prietenia noastră.

Se întoarse iar spre fată.

— Uite-l, măi fato, el e. Hai, vorbeşte acum de faţă cu el. Minţeam cînd îţi spuneam că-mi este prieten? Uite-l. Îi vezi ochii? Dacă ceea ce curge din ochii lui nu-i prietenie, atunci eu sînt varză murată... Ah, Iorghis! Lasă-le să curgă blestematele de lacrimi. Nu le şterge! Lasă-le să se prelingă ca toată lumea să afle ce fel de prieteni sîntem... Care vrea să zică Iorgachi, ai văzut-o? Ei, asta-i *persoana* de care-ţi spuneam... Fină-ta, sau cumva te-ai răzgîndit, nu mai vrei să ne fii naş?

— S-a făcut, Stelaras. Cînd vreţi. Chiar aici dindărătul gratiilor.

— Ahhh!...

Fata i-a dat un ghiont.

— Hai, hai, nu ţi-e ruşine, un bărbăţoi ca tine să plîngă?

— Ah, Iorghis — oftă Stelaras — muierile n-au suflet!

— N-ai dreptate, Stelaras. De-am da crezare ochilor, atunci fina asta a mea are suflet.

— Se poate... nu zic nimic. Aha, nu ţi-am spus. Ăla din gara Larissa... s-a făcut.

— Ce? Care?

— Păi, ăla! Stai să vezi. Am şi reclama la mine!

A scos din buzunar o foaie volantă şi i-a arătat-o. Iorghis a citit-o profund emoţionat:

„Cîrciuma LA TREI PRIETENI — Stelaras invită pe toţi prietenii lui să petreacă în colţişorul său popular o seară plăcută. Grătar, splină, frigărui, reţina[1] *blondă din Attica. Cîntece populare şi voie bună."*

— Iorghis, ai băgat de seamă? *CEI TREI.* Nu-mi răbda inima să-l las pe-afară pe sărmanul de Panais. Ai aflat despre Alkmini? Nenorocita de ea!

---

[1] Băutură naţională greacă din antichitate — vin alb tratat cu răşină.

— Unde e, Stelaras?

— În azil... Şi după cum înţeleg nu-şi va mai aduna minţile. Aaah! Soţietate putredă! Şi lume urîtă!

Iorghis încercă să schimbe vorba şi atmosfera.

— Şi... ia spune, Stelàras. Ce mai are magazinul tău?

— Aha... pricep unde baţi. Ei, nu, frate. N-am zis noi că ne vom strădui să trăim cinstit. Şi-apăi, cum vine asta? Magazinul are şi o *doamnă*. Ia, întreab-o. Zi şi noapte tronează la casă. Mint, măi dorule? De ce nu vorbeşti?

— Da. Aşa-i domnule Iorghis...

— Şi-acuma, hai! Ia-ţi în primire darurile astea mărunte. Ni s-au şifonat oleacă la control, dar nu-i nimic.

Trei coşuri mari aşteptau la picioarele lor. Cadouri bogate şi îmbelşugate. Îmbrăcăminte, ţigări, fructe...

— Stelaras... spuse Iorghis şi se uită la el cam dus pe gînduri.

— Zi!

— Ia, spune... Nu cumva îţi aminteşti de unul Calimeriàs?

— Ia, stai... spune-mi... Nu cumva e un slăbănog ce-l lucrau călăii lui Urdurosu?

— Întocmai.

— Ei şi?...

— Este aici şi nu aşteaptă vizita nimănui. Ai priceput? A nimănui...

— Stop! Gata, m-am prins. Spune-mi doar cum să fac.

— Nu trebuie să se vadă că-i de la mine.

— Ajunge. Deocamdată om cîrpi situaţia cu cele de faţă. Şi începînd de la viitoarea călătorie, o să pregătesc şi coşul lui. Un creion!

Persoana scoase îndată din gentuţă un creion galben cu un ciucuraş la cap. Stelàras îl umezi pe limbă şi scrise *„Iannis Calimeriàs* — închisoarea din Cherchira."

Peste puţin „crainicul“ ţipă:

— Să vină Calimeriàs!

— Calimeriàs ! ! ! strigă întreaga închisoare şi pe toţi îi cuprinse o sinceră bucurie.

Iannis se arătă ciufulit şi aproape numai în izmene.

— Ianakòs! Frăţioare!... strigă Stelàras. Prietenul întîrzie cîteodată, dar nu uită. Am aflat tîrziu, frate-miu, de tine.

Iannis, cu mîinile la tîmple, căuta să-l recunoască pe vizitatorul său şi deodată zbieră:

— Stelàras!

— Da, eu!

— Şi-ai venit pentru mine... pentru mine?

— Şi pentru el şi pentru tine... şi... pentru mine.

— Ehe, Kutrùmbas... Am mirosit eu ceva încă de-atunci, că erai cam... stricat.

— Să fie sănătoşi băieţii... Ăştia m-au stricat. Ăsta de aici şi răposatul Zaglìfas. Şi-aşa, tu eşti vieţaş?

— Sînt condamnat la moarte, Stelàras. Dar votu judecătorilor a fost trei contra doi şi — deocamdată — nu mă execută.

— Dacă a fost trei contra doi, să taci din gură. Ai să-ţi scapi tărtăcuţa. Eu, de-acu înainte am să vin adesea. Am să las prăvălia în grija fetei de aciulea. Nu ţi-am prezentat-o? Este fina lui Caristinòs... Am s-o las pe ea la prăvălie şi-o să mă reped pînă aici. Bine — bine, nu mă îmbrînci! Spuse gardianului care-l dădea la o parte.

— Retrageţi-vă! făcu gardianul. Caristinòs! A mai venit cineva în vizită.

— Dar eu, care nu m-am săturat de el! spunea Stelàras mîhnit.

— Dacă vrei stai colo deoparte... şi cînd termină...

— Stai, stai! Mi se pare că am ceva pentru matale. Desigur... desigur... Uite, era să uit... Măi, dorule, scoate vreo două pachete de ţigări. Te rog, nu-i cine ştie ce... mare lucru... La vorbitorul

viitor o să am ceva mai mult. Mi-am dat eu seama că eşti băiat bun. Ei, io am să continui aici cu domnul Calimeriàs, dacă-mi permiţi, şi cum isprăveşte Caristinòs... mă chemi... nu?

— S-a făcut.

De plasă se apropie al doilea musafir al lui Iorghis. Era plină de tulburare, de blîndeţe şi de sfială.

— Domnule Iorghis... spuse Despinaki şi se înroşi ca o rodie.

— Domni... domnişoara... presupun că e o greşeală.

— Nu, domnule Iorghis... Eu sînt fata care locuia la dumneavoastră... dacă vă amintiţi... Despina...

— Dumneata?... Despinaki?... E cu neputinţă!

— Am crescut.

— Despinaki... Despinaki... murmură Iorghis vrăjit. Eşti... eşti...

— Nu sînt nimic, domnule Iorghis... Sînt doar Despinaki.

— Eşti un înger pe acest pămînt. Nimeni altul n-ar fi făcut atîta cît ai făcut dumneata pentru mama... pentru o femeie străină. Şi mai vii şi cu coşurile pline la mine. Despinaki, e un vis!... Ce bine ţi-am făcut eu?

— N-am putut aduce mai mult, domnule Iorghis...

Degetele ei se jucau cu o cheie. Tot voia să înceapă să spună ceva, dar mereu amîna. Între timp, tiptil, tiptil se apropie Stelàras.

— Bardon... se adresă el Despinei. Cumătra de aciulea... şi-şi arătă consoarta... spune că te cunoaşte. E adevărat sau cumva visează ziua în amiaza mare?

Cele două fete se priviră, apoi se îmbrăţişară.

— Desigur, izbuti să spună. N-am să uit niciodată... Răposata vorbea într-una de dumneavoastră.

Iorghis era ca pierdut.

— Ştii ce spun eu, Despinaki?... interveni Stelàras ca să rupă stînjeneala.. Să plecăm cu toţii împreună, ca să-ţi ţinem de urît pe vapor... Ce zici?

— Mulţumesc, Stelàras, îi spuse Iorghis.

— Aşa că noi o să mai stăm de vorbă cu prietenul Calimeriàs şi cînd isprăviţi voi... Iorghis, hai, curaj! îi şopti făcîndu-i cu ochiul. Nasul lui enorm da semne de e emoţie foarte ciudată.

— Despinaki... începu Iorghis cu un glas nesigur, şi se opri.

— Domnule Iorghis... dădu să spună fata... dar nici ea nu putu sfîrşi ce ar fi voit să spună. Căutau anumite cuvinte ca să descurce tot atîtea gînduri. Domnule Iorghis! Eu am rînduit totul... acasă la dumneavoastră. Am bătut în cuie obloanele. Am pus lacăt la uşă... şi v-am adus cheia.

Iorghis păli.

— Şi... unde-ai să te duci, Despinaki?

— Nu ştiu... Încă n-am aranjat nimic. Dar o să găsesc eu.

— Şi de ce nu mai vrei să stai la noi, Despinaki?

— Nu mai are rost, domnule Iorghis. După moartea mamei dumneavostră... sînt de prisos într-o casă străină.

— A... atunci... dacă-i aşa... bine. Adică dacă consideri casa noastră o casă străină... bine. Te rog să mă ierţi de întrebare.

— Aşa-i, domnule Iorghis. Nu vă supăraţi... Ce să mai caut eu singură într-o casă pustie?

— Adică... dacă aş fi fost şi eu acolo, ar fi fost... altfel? Atunci ai fi rămas?

— Cu ce drept aş fi rămas? Dumneavoastră aţi fi avut o familie.

— Care familie, Despinaki?

— Pe soţia dumneavoastră... copii...

Iorghis oftă.

— Bine, Despinaki. Atunci, drum bun şi... îţi mulţumesc din suflet pentru ceea ce ai făcut pen-

tru noi... toţi... Ai dreptate. De ce să stai într-o casă pustie. Ai şi dumneata drepturi în lumea asta. Nu poţi să-ţi distrugi tinereţea lîngă bolnavi şi puşcăriaşi...

— De ce vorbiţi aşa, domnule Iorghis?

— Vorbesc bine, copila mea. E şi timpul să-ţi faci viaţa. Ai crescut, Despinaki. Poate, afară, în lumea cea liberă, e cineva care te-aşteaptă. Sigur că-i aşa...

— Nu!

— Poftim?

Fata era o văpaie.

— Nu vreau, domnule Iorghis, să-mi vorbiţi aşa, tocmai dumneavoastră. Întinse mîna. Poftiţi, vă rog...

— Ce-i asta?

— Cheia.

Iorghis era alb ca varul. O sudoare groasă îi acoperi faţa.

— Bine, Despinaki... spuse mistuit de gelozie. Aşa trebuie să fie. Ştiu unde te duci... aşa trebuie... Te duci la cel care te iubeşte.

— Nu! spuse energic fata. Nu mai există cineva care să mă iubească. Cea care mă iubea... a murit.

Fata plîngea cu lacrimi amare.

— Atunci... de ce nu mai stai puţin, Despinaki în casa celei care te-a iubit?

— Nu... domnule Iorghis... E de prisos să stăruiţi. Adio!

— Despinaki!... Nici nu-mi dai mîna?

Fata se întoarse... Plasa era într-un loc destrămată, abia începea pe acolo mînuţa fetei. Iorghis o trase spre el.

— Despinaki...

Îngrijorarea vicleanului Stelàras ajunse la maximum.

Sărmana mînuţă a feţei... luă asupra-i sarcina, ea singură, să salveze situaţia... Să spună totul... să vorbească despre dragostea ce se zbătea sub rochiţa neagră.

— Despinaki... repetă Iorghis... şi se străduia doar cu acel cuvînt „Despinaki“ să spună totul.

Dar ochii fetei aprobau.

— Despinaki... Ascultă... pînă cînd poţi aştepta?

— Pînă la capăt... Iorghis.

— Şi pînă cînd poţi sta în căsuţa aceea, Despinaki?

— Pînă... pînă o să se prăbuşească, Iorghis!...

Iorghis descoperi în acel trup tineresc pe soţia lui de mîine îmbrăcată în negru.

— Atunci... Despinaki, ia cheia şi du-te să deschizi cu ea casa noastră. Caselor care au asemenea stîlpi nu le e teamă de prăbuşire. Ia cheia. Deschide casa noastră, intră în ea şi aşteaptă-mă.

— Ufff! m-am topit de năduşeală! răcni Stelàras de lîngă ei. Bre, Iorgacos... să-mi fie cu iertare, frate, dar în ale dragostei eşti nepriceput! Mi-a venit, o dată aşa, să întind braţele s-o apuc pe fata asta în negru, s-o fac minge şi s-o zvîrl în braţele tale! Hai, s-o luăm din loc, *dorule*. Ia-mă de braţ. Vino şi matale, doamna Caristinos... Ia-mă de celălalt braţ. Ehei, marea cu ochi albaştri! Naşule... aşteaptă-ne pe curînd şi cu toate rubedeniile. Să ne trăieşti şi mata, domnule Calimeriàs. Aşteptaţi-ne, că sosim curînd. Ţineţi-vă bine de mine, măi, muierilor... Ţineţi-mă... că... iar o să mă apuce catarul acela al ochilor!

Redactor responsabil: Mihai Vasiliu
Tehnoredactor: Ion Tudor

Dat la cules 05. 06. 1964. Bun de tipar 29. 08. 1964. Apărut 1964 Tiraj 15 160 ex. Broşate 14 080 ex. Legate 1/1 1080 ex. Hîrtie tipar înalt B de 63 g/m². Format 540×840/16. Coli ed. 18,04. Coli tipar 25. A. nr. 6537/1964. C. Z. pentru bibliotecile mari 877.4. C. Z. pentru bibliotecile mici 877.4—31=R.

Întreprinderea poligrafică, Cluj, str Brassai nr. 5—7.
Cluj — R.P.R. Comanda nr. 3892.

MENPLAUS LUDEMIS • STRADA ABSOLUT NUMĂRUL 0